

T. C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**EĞİTİM İLETİŞİMİ KURUMU OLARAK
ÇOCUK TELEVİZYONU VE UYGULAMALARI
İLE BİR MODEL ÖNERİSİ**

(Doktora Tezi)

Deniz GÜLER /

ESKİŞEHİR, 1990

Ö N S Ö Z

1977-1978 Öğretim yılında, Eskişehir İktisadî ve Ticari İlimler Akademisine bağlı olarak kurulan SİNEMA VE TELEVİZYON YÜKSEK OKULU, Türkiye'de bilim ve eğitim yaşamında iki önemli gelişmenin kaynağını oluşturmuştur. Bunlardan, bilim yönünde İLETİŞİM BİLİMLERİ, eğitim yönünde ise AÇIKÖĞRETİMDİR.

Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu değişik aşamalardan sonra 1980 yılında İLETİŞİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ (İBF) adını alırken; bu fakülte de dört örgün bölümünü (Sinema ve Televizyon, İletişim Sanatları, Basım ve Yayımcılık, Eğitim İletişimi ve Planlaması) koruyarak AÇIK ÖĞRETİM FAKÜLTESİ (AÖF) adıyla 1982 yılında yüksek öğretim yaşamına başlamıştır. Başka deyişle AÖF, iletişim bilimleriyle Türk bilim yaşamına yeni yollar açarken; açıköğretim ile de kitlelere yeni öğretim ve eğitim olanakları kazandırmıştır. Fakültenin bu ikili yapısı, kuşkusuz onun çevresinde kendisine akademik çalışma yolları arayanları etkilemiştir. Yüksek lisans ve özellikle doktora öğrenimine Açık Öğretim Fakültesi'nden girenler; tez çalışmalarında söz konusu ikili yapıya öncelik tanıyan bir uğraş içine girmişlerdir.

İşte, EĞİTİM İLETİŞİMİ KURUMU OLARAK ÇOCUK TELEVİZ-

S U M M A R Y

The principal of this study is based on the concept of educational communication. Educational communication includes the character phenomena in terms of communicational approach. In that case, the ones who trains and the one who are being trained are to be mentioned. The communication between the one who trains and the one being trained comes into being so as to provide the contribution to the personality.

The concept of "personality" depends on the concepts of "culture" and "communication". Some institutions, that have the responsibility of various cultural bodies such as family or state, reflect to the society by means of personality mechanism. In other words, by the power of personality, culture is transformed from an individual to another, to other institutions and to the society. In sense of their personality and communication, it is transformed from institutions to institutions and from societies to societies.

Individuals, institutions and societies aim at achieving a development by the help of cultural communication and they aim at keeping their cultural personality.

In that case, the aim of communication phenomena for people is, in a way, "personality".

The man is, at the same time, a cultural creature. He, as well as all the living, in a cultural environment in which he finds himself or the one he creates. This is the principal basis of cultural or social phenomena of personality. Cultural or social personality is the focus of an individual, an institution and the societies. The positive or negative development of the personality, naturally, affect the other character constructions. An individual, for example, living and growing within a family, is imposed a personality that is peculiar to his family's own culture. The institutions do the same job in a society. Today, the number of nations equals to the number of national personalities. At the same time, that national personality depends on the cultural construction.

The mass media has a significant role in terms of establishing cultural or social personality. Especially the television-that is one of the mass media-comes after the family in order of priorities, in human life.

"Educational Communication" was defined for the first time in this study. Educational Communication is a process of providing a deliberate knowledge of personality at the receiver (who are being trained) by channel, message and communication materials used by the source (the one who trains) and the process of developing this knowledge of personality provided. By this definition, the characteristics of educational communication of the mass media were explained and the television was emphasized.

* This study includes 10 sections. In the first section, the concepts and the dimensions of the personality, the personality of a child, communication, education and

educational communication were explained. These are the basis of the study.

* In the second section, the role of educational communication in the development of child's personality was explained. Here, the dianetics has been helpful. The natural factors that affect the personality process and the living environment were considered in terms of dianetics. From that point, the dimensions of educational communication for culture-character relation were mentioned.

* The third section includes the system and process of educational communication. In scope of the system and the process of educational communication, the basic factors of educational communication, the process of educational communication as a system as well as the sorts of mass communication among individuals and the sorts of educational communication among the mass were mentioned.

* The fourth section includes the characteristics of communication and educational communication of the mass media. The mass media, printing press, cinema, radio and television were mentioned.

* The dimensions of the educational communication of the mass media for kids are the content of the fifth section.

* The sixth section examines the kid programmes on television and their content. The kid programmes on television include the notable programmes and their application in the world and in Turkey. Here, the letters were sent to 22 different countries and the information and some brochures sent by only 5 countries were used. From that point, the physical properties of the kid programmes and their contents were explained and the kid programmes in Turkey were compared with the mass media. Programmes

were considered according to basic concepts.

* Section-7- includes a suggestion for an applied model to solve the negative results originated from the applications of the kid programmes in Turkey in terms of cultural and educational communication.

* The suggestion of the applied model consists of the concept of the kid television and the programmes and the contents, for the purpose of fulfilling the gap. As a result of all these mentioned an independent and impartral channel was suggested. In this suggestion, the citizenship of Turkish Republic, the characteristics of the kid television in terms of educational communication were given.

The six principles of Atatürk; republicanism, nationalism, statism, democracy, secularism and revolutionism, are the basis of the kid television in terms of educational communication. Again in the same sense, the functional basis of the administration of the kid television were explained.

The eighth, nineth and the tenth sections include the conclusion, the appendix and the referance.

YONU VE UYGULAMALARI İLE BİR MODEL ÖNERİSİ adını taşıyan ve yönetimim altında yürütülen bu tez çalışmasında da Deniz GÜLER; önce ilk kez Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu öğrenciliğinden başlayıp; sonra yine İletişim Bilimleri Fakültesi'nin ilk mezunlarından olarak; açıköğretimde de edindiği görgül bilgi birikimiyle, kitlesel bir kurum olan çocuk televizyonunu iletişim bilimleri dallarından olan eğitim iletişimi bağlamında ele alıp; başlıca konu ve uygulama sorunlarını, Türkiye temelinde bir "modele" dayandırma girişimine kadar boyutlandırabilmiştir.

Genel çalışma süresi yedi; sadece yazım aşaması üç yıl süren bir tez çalışmasında Deniz GÜLER; eğitim iletişiminin ana uğraş alanı olan KİŞİLİK kavramına çok yönlü bakabilmiş; bunun çocukla bağlantı noktalarını "kültürel iletişim," "sistem yaklaşımı", "zihin bilim" (dianetik) gibi çağdaş bilim yaşayışının son gelişme odaklarında bulmaya çalışmıştır.

Öte yandan eğitim iletişimi ve çocuk televizyonu bağlamında başlattığı bu "akademik olayı", sadece evrensel çizgide bırakmayıp; bilimin toplumsal sorumluluğu anlayışı çerçevesinde, ülkemiz koşulları düzeyinde de sürdürebilmiştir. Bu konuda kanımızca en övgüye değer çabası da; tez çalışmasının toplumumuz açısından içerdiği konu ve sorunları; ulusumuzun toplumu ve devletiyle kuruculuğunu yapan ATATÜRK'ün, açtığı düşünce yolundan irdeleyebilmesidir ki; burada özellikle T.C. VATANDAŞLIĞI ile eğitim iletişimi arasında kurmaya çalıştığı bağıntı ilginçtir.

Bir toplumun özü ve geleceği onun "çocuklarıdır". Çocuğu gözardı etmek, toplumu da bir bakıma gözardı etmek anlamını taşır. Deniz GÜLER bu tez çalışmasıyla genelde tüm çocuklara, özelde ülkesinin çocuklarına bilimin saygısını, ilgisini ve kuşkusuz sevgisini getirebilmiştir. Böylesi üstün bir çabaya danışman olarak katkıda

bulduğum için bundan büyük kıvanç duyuyor ve kendisini
yürekten kutluyorum.

ŞUBAT, 1990

Prof. Dr. İnal Cem AŞKUN

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix-x
I. GİRİŞ	1
1. <u>KİŞİLİK KAVRAMI VE ÇOCUK KİŞİLİĞİ</u>	2
A. KİŞİLİK KAVRAMI	3
a. <u>İnsan ve Kişilik</u>	3
b. <u>Kişilik Tanımı</u>	10
B. ÇOCUK KİŞİLİĞİ	14
a. <u>Çocuk Kavramı</u>	15
b. <u>Çocuk ve Kişilik</u>	17
c. <u>Çocuk Kişiliği</u>	26
2. <u>İLETİŞİM KAVRAMI VE KİŞİLİK</u>	28
A. İLETİŞİM TANIMI	29
B. İLETİŞİMİN KAPSAMI	32
C. İLETİŞİM VE KİŞİLİK	34
3. <u>EĞİTİM KAVRAMI VE KİŞİLİK</u>	38
A. EĞİTİM TANIMI	38
B. EĞİTİM KAPSAMI	40
C. EĞİTİM VE KİŞİLİK	44
4. <u>EĞİTİM İLETİŞİMİ KAVRAMI VE BOYUTLARI</u>	48
A. EĞİTİM İLETİŞİMİ TANIMI	49
B. EĞİTİM İLETİŞİMİNİN KAPSAMI	50
C. EĞİTİM İLETİŞİMİ VE KİŞİLİK	54

II. ÇOCUK VE KİŞİLİK GELİŞİMİNDE	
EĞİTİM İLETİŞİMİNİN ROLÜ	57
5. <u>ÇOCUĞUN GELİŞİMİNDE ZİHİN BİLİMİ</u>	58
A. ZİHİN BİLİMİ	61
a. <u>Analizci Zihin</u>	65
b. <u>Tepkisel Zihin</u>	67
c. <u>Somatik Zihin</u>	70
B. ZİHİN BİLİMİN KATKILARI	72
6. <u>KİŞİLİĞİN OLUŞUM SÜRECİ</u>	73
A. KİŞİLİĞİN OLUŞUM SÜRECİNİ	
ETKİLEYEN ETKENLER	75
a. <u>Doğal Ortam</u>	75
b. <u>Yaşama Ortamı</u>	76
ba. Ailenin Kişilik Oluşumuna	
Katkıları	77
bb. Kitle İletişim Araçlarının	
Kişilik Oluşumuna Katkıları	79
bc. Okulun Kişilik Oluşumuna	
Katkıları	81
B. KİŞİLİĞİN OLUŞUM SÜRECİNDEKİ DOĞAL	
ORTAM VE YAŞAMA ORTAMININ ZİHİN	
BİLİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	83
a. <u>Doğal Ortamın Zihin Bilimi</u>	
<u>Açısından Değerlendirilmesi</u>	83
b. <u>Yaşama Ortamının Zihin Bilimi</u>	
<u>Açısından Değerlendirilmesi</u>	84
7. <u>KÜLTÜR-KİŞİLİK İLİŞKİSİNİN</u>	
<u>EĞİTİM İLETİŞİMİ BOYUTLARI</u>	86
A. KÜLTÜR KAVRAMI VE BOYUTLARI	86
B. KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN ÖĞELER	88
a. <u>Özdeksel (Maddi) Öğeler</u>	88
b. <u>Tinsel (Manevi) Öğeler</u>	89
ba. Bilgiler	89
bb. Değerler	90
bc. Tutumlar	90
C. KÜLTÜREL SÜREÇLER	91

a. <u>Kültürleme (Enculturation) Süreci</u> ..	92
b. <u>Kültürleşme (Acculturation) Süreci</u> .	92
c. <u>Kültürlenme (Culturation) Süreci</u> ...	93
d. <u>Kültürel Değişme</u>	94
D. KÜLTÜR-KİŞİLİK İLİŞKİSİ	94
E. KÜLTÜREL İLETİŞİMİN BOYUTLARI VE EĞİTİM İLETİŞİMİ	97
III. EĞİTİM İLETİŞİMİ SİSTEM VE SÜRECİ	102
8. <u>İLETİŞİM VE EĞİTİM İLETİŞİMİ</u>	103
A. EĞİTİM İLETİŞİMİNİN TEMEL ÖĞELERİ	105
a. <u>Kaynak Kişilik</u>	106
b. <u>İleti</u>	107
c. <u>Kodlama-Kodaçma</u>	109
d. <u>Oluk (Kanal)</u>	109
e. <u>Araç</u>	110
f. <u>Alıcı Kişiliği</u>	111
g. <u>Eğitim İletişiminin Etkileri</u>	111
h. <u>Yansımaya (Feed-Back)</u>	112
B. SÜREÇ OLARAK EĞİTİM İLETİŞİMİ	114
C. SİSTEM OLARAK EĞİTİM İLETİŞİMİ	116
a. <u>Sistem Tanımı ve Kavramı</u>	116
b. <u>Sistemin Öğeleri</u>	118
ba. Çerçeve	118
bb. Girdi (Input)- Çıktı (Output) ..	118
bc. Karşılıklı Bağımlılık (Interdependence)	118
D. SİSTEM OLARAK EĞİTİM İLETİŞİMİ SÜRECİ	119
9. <u>EĞİTİM İLETİŞİMİ TÜRLERİ</u>	122
A. BİREYLERARASI EĞİTİM İLETİŞİMİ	123
B. KİTLE İLETİŞİMİ İLE EĞİTİM İLETİŞİMİ .	124
C. KİTLELERARASI EĞİTİM İLETİŞİMİ.....	126
IV. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE EĞİTİM İLETİŞİMİ BOYUTLARI	129

10. <u>KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE İLETİŞİM</u> <u>ÖZELLİKLERİ</u>	130
A. YAZILI BASININ İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ ..	132
B. SİNEMANIN İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ	136
C. RADYONUN İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ	139
D. TELEVİZYONUN İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ	143
11. <u>KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE</u> <u>EĞİTİM İLETİŞİMİ ÖZELLİKLERİ</u>	147
A. YAZILI BASININ EĞİTİM İLETİŞİMİ ÖZELLİKLERİ	148
B. SİNEMANIN EĞİTİM İLETİŞİMİ ÖZELLİKLERİ	151
C. RADYONUN EĞİTİM İLETİŞİMİ ÖZELLİKLERİ.	153
D. TELEVİZYONUN EĞİTİM İLETİŞİMİ ÖZELLİKLERİ	156
V. <u>KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE ÇOCUK AÇISINDAN</u> <u>EĞİTİM İLETİŞİMİ BOYUTLARI</u>	159
12. <u>BASILI GEREÇLERİN EĞİTİM İLETİŞİMİ</u> <u>BOYUTLARI</u>	160
A. BASILI GEREÇLERİN TANIMI VE NİTELİĞİ	161
B. BASILI GEREÇLERİN TARİHÇESİ	163
C. BASILI GEREÇ TÜRLERİ	165
a. <u>Gazete ve Dergiler</u>	166
b. <u>Masallar</u>	166
c. <u>Öykü ve Romanlar</u>	168
d. <u>Şiir</u>	169
D. BASILI GEREÇLERİN EĞİTİM İLETİŞİMİ DEĞERİ	171
13. <u>ÇOCUK SİNEMASININ EĞİTİM İLETİŞİMİ</u> <u>BOYUTLARI</u>	174
A. FİLMİN YAPISI	175
B. CANLANDIRMANIN YAPISI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	177
a. <u>Canlandırmanın Yapısı</u>	177-
b. <u>Canlandırmanın Tarihsel Gelişimi</u> ..	180

C. CANLANDIRMA TÜRLERİ	183
a. <u>Kukla Film (Puppet Animation)</u>	183
b. <u>Kesik-Ekli Film (Cut Out Film)</u>	184
c. <u>Gölge Film (Shadow Film)</u>	184
d. <u>Alıcısız Film</u>	184
D. CANLANDIRMANIN KULLANIM ALANLARI VE EĞİTİM İLETİŞİMİ DEĞERİ	185
14. <u>RADYO VE TELEVİZYONUN EĞİTİM İLETİŞİMİ BOYUTLARI</u>	188
A. RADYO VE TELEVİZYONUN TANIMI VE NİTELİĞİ	188
B. RADYO VE TELEVİZYONUN TARİHÇESİ	189
C. RADYO VE TELEVİZYONUN KULLANIM AMACI VE PROGRAM TÜRLERİ	190
a. <u>Radyo ve Televizyonun Kullanım Amaçları</u>	191
aa. Radyonun Kullanım Amaçları	191
ab. Televizyonun Kullanım Amaçları	192
b. <u>Program Türleri</u>	193
D. RADYO VE TELEVİZYONUN EĞİTİM İLETİŞİMİ DEĞERİ	196
IV. TELEVİZYONDA YAYINLANAN ÇOCUK PROGRAMLARI VE KAPSAM İNCELEMESİ	200
15. <u>TELEVİZYONDA YAYINLANAN ÇOCUK PROGRAMLARI</u>	201
A. DÜNYA'DA YAYINLANAN ÇOCUK PROGRAMLARI VE UYGULAMALARI	203
a. <u>Danimarka</u>	203
b. <u>Finlandiya</u>	204
c. <u>Polonya</u>	205
d. <u>Japonya</u>	206
e. <u>İngiltere</u>	208
f. <u>Diğer Ülkeler</u>	211
B. TÜRKİYE'DE YAYINLANAN BELLİ BAŞLI ÇOCUK PROGRAMLARI VE UYGULAMALARI	212
C. DEĞERLENDİRME	217

16. <u>ÇOCUK PROGRAMLARININ KAPSAM</u>	
<u>İNCELEMESİ</u>	218
A. <u>BİÇİMSEL ÖZELLİKLER</u>	218
a. <u>Renk</u>	219
b. <u>Işık</u>	220
c. <u>Çizgi</u>	220
B. <u>İÇERİKSEL ÖZELLİKLER</u>	220
a. <u>Konu</u>	220
b. <u>Karakterler</u>	223
17. <u>TÜRKİYE'DE ÇOCUK TELEVİZYON PROGRAMLARININ</u>	
<u>GENEL İNCELEME VE DEĞERLEMESİ</u>	227
A. <u>KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINA GÖRE</u>	
<u>KARŞILAŞTIRMALI DURUM İNCELEMESİ</u>	227
a. <u>Çocuk Basını ve Çocuk Televizyonu</u> .	227
b. <u>Çocuk Sineması ve Çocuk Televizyonu</u>	229
c. <u>Çocuk Radyosu ve Çocuk Televizyonu.</u>	230
B. <u>TEMEL KAVRAMLAR AÇISINDAN ÇOCUK</u>	
<u>TELEVİZYON PROGRAMLARININ DURUMU</u>	231
VII. <u>UYGULAMALI MODEL ÖNERİSİ</u>	237
18. <u>ÇOCUK TELEVİZYONU MODEL ÖNERİSİ</u>	238
A. <u>ÇOCUK TELEVİZYONU KAVRAMI</u>	
<u>VE PROGRAM TÜRLERİ</u>	241
a. <u>Çocuk Televizyonu Kavramı</u>	241
aa. <u>İçerik Özellikleri</u>	243
ab. <u>Biçimsel Özellikler</u>	244
b. <u>Çocuk Televizyonuna Önerilen</u>	
<u>Program Türleri ve İçerikleri</u>	244
ba. <u>Eğitim Programları</u>	244
bb. <u>Kültür Programları</u>	245
bc. <u>Müzik Programları</u>	246
bd. <u>Haber Programları</u>	247
B. <u>BAĞIMSIZ KANAL ÖNERİSİ</u>	248
19. <u>T.C VATANDAŞLIĞI EĞİTİM İLETİŞİMİ</u>	
<u>AÇISINDAN ÇOCUK TELEVİZYONUNUN ÖZELLİKLERİ</u>	
<u>VE YÖNETİMİNİN İŞLEVSEL TEMELLERİ</u>	255

A. EĞİTİM İLETİŞİMİ AÇISINDAN ÇOCUK TELEVİZYONUNUN ÖZELLİKLERİ	256
a. <u>Çocuk Televizyonu ve Cumhuriyetçilik</u>	256
b. <u>Çocuk Televizyonu ve Ulusçuluk</u>	257
c. <u>Çocuk Televizyonu ve Devletçilik</u> ..	258
d. <u>Çocuk Televizyonu ve Halkçılık</u>	260
e. <u>Çocuk Televizyonu ve Layiklik</u>	261
f. <u>Çocuk Televizyonu ve Devrimcilik</u> ..	262
B. ÇOCUK TELEVİZYONU YÖNETİMİNİN İŞLEVSEL TEMELLERİ	264
a. <u>Çocuk Televizyonunda Planlama</u>	264
b. <u>Çocuk Televizyonunda Örgütlenme</u>	265
c. <u>Çocuk Televizyonunda Yürütme</u>	266
d. <u>Çocuk Televizyonunda Düzenleştirme</u>	266
e. <u>Çocuk Televizyonunda Denetleme</u>	267
f. <u>Çocuk Televizyonunda Yetiştirme</u> ...	268
VIII. SONUÇ	270
IX. EKLER	280
X KAYNAKÇA	328

Ş E K İ L L E R L İ S T E S İ

<u>Şekil No</u>		<u>Sayfa No</u>
1	<u>İnsanın Yapı Çözümlemesi</u>	5
2	<u>İnsanda Değerler Sistemi ve</u> <u>Kişilik</u>	7
3	<u>Kişisel ve Toplumsal Değerler</u> <u>Etkileşimi</u>	9
4	<u>Atatürkçü Kişilik Özelliklerinin</u> <u>Dayandığı Temel Değerler</u>	25
5	<u>Karşılıklı Etkileşim Olarak</u> <u>İletişim</u>	34
6	<u>İletişim Ortamındaki Çeşitli</u> <u>Etmenlerin Etkisi</u>	35
7	<u>Öğrenme Süreci</u>	43
8	<u>Öğretme Süreci</u>	44
9	<u>Ailede Eğitim İletişimi Süreci</u>	51
10	<u>Aile ve Çocuğun Eğitim İletişimi</u> <u>Sürecini Etkileyen İletişim</u> <u>Ortamları</u>	52
11	<u>Kitle İletişim Araçları ve Eğitim</u> <u>İletişimi Süreci</u>	54
12	<u>Kişiliğin Oluşumunu Etkileyen</u> <u>Etkenler</u>	76
13	<u>Kültür-Kişilik İlişkisi</u>	95
14	<u>Kültür-Kişilik İlişkisi</u>	96

15	<u>İletişimin Toplumsal Kültürle</u>	
	<u>Olan Bağlantısı</u>	99
16	<u>Eğitim İletişimi</u>	104
17	<u>Sistem Yapısı</u>	117
18	<u>Sistem Olarak Eğitim İletişimi</u>	
	<u>Süreci</u>	120
19	<u>Bireylerarası Eğitim İletişimi</u>	124
20	<u>Kitle İletişimi İle Eğitim İletişimi</u>	126
21	<u>Kitlelerarası Eğitim İletişimi</u>	127
22	<u>Yazılı Basının İletişim Süreci</u>	134
23	<u>Sinemanın İletişim Süreci</u>	137
24	<u>Radyonun İletişim Süreci</u>	140
25	<u>Televizyonun İletişim Süreci</u>	144
26	<u>Yazılı Basının Eğitim İletişimi</u>	
	<u>Süreci</u>	150
27	<u>Sinemanın Eğitim İletişimi Süreci</u> ..	152
28	<u>Radyonun Eğitim İletişimi Süreci</u> ...	155
29	<u>Televizyonun Eğitim İletişimi Süreci</u>	157
30	<u>Üniversite Eğitim İletişimi Süreci</u> .	251
31	<u>TRT-Üniversite Eğitim İletişimi</u>	
	<u>Süreci</u>	252
32	<u>Eğitim İletişimi Açısından Çocuk</u>	
	<u>Televizyonu</u>	269

I. GİRİŞ

1. KİŞİLİK KAVRAMI VE ÇOCUK KİŞİLİĞİ

Kişilik, insan yaşamında, her zaman çok tartışılan, şaşırtıcı ve aldatıcı bir kavram olmuştur. Kişilik, sayısız etkenlerden oluşan, değişik katmanların bulunduğu bir yapı niteliği taşıdığından tanımak, tanımlamak, betimlemek, değerlendirmek ve ölçmek çok güçtür. Her bilim dalının ürettiği bilgilerin değişik amaçlarla kullanılabilceği alanlar bulunduğu gözönüne alınırca, kişilik konusunda da insanların düşünme, davranış ve güdülenme yapılarının bilinmesiyle amaçlanan çeşitli hedefleri bulunmaktadır. Böylece kişilik, çeşitli bilimsel alanlarda birbirinden farklı özellikleriyle incelendiğinden, bunların bileşimini yapabilecek ortak görüşler ve bilgiler de yeterince toplanmamıştır.

Kişilik, kişiyi bütün öteki kişilerden ayıran ruhsal ve bilinçsel özelliklerin tümünü belirten bir kavram olarak psikolojide kullanılırken, toplumbilimde çoğu kez bir sonuç noktası biçiminde her bölümde (konuda) karşılaşılır.

Ayrıca günlük yaşantıda da kişilik kavramı sık sık kullanılmaktadır. Bir kişiden söz ederken "güvenilir kişiliği var", "kişiliği silik", "kişiliksiz" gibi çeşitli tanımlamalar yapılmakta, yakından ilişkili olan "mizaç",

"karakter" gibi sözcüklerle eş anlamda kullanılarak kavram karışıklığı yaratılmaktadır.

Hangi açıdan ele alınırsa alınsın kişilik kavramının doğası, insana dayanmaktadır. İnsan, hem neden hem de sonuçtur. Eğitim iletişimi ve kişilik arasında neden-sonuç bağıntısı bulunan insanın tanımlanması, temel yapısal öğelerin üzerinde durulması gerekmektedir.

A. KİŞİLİK KAVRAMI

a. İnsan ve Kişilik

İnsanın doğasının bilindiğini varsaymak yanılığa düşürür. En azından insan doğası, insan özü bakımından bilinse bile, dizgesel (sistemli) bir inceleme gereklidir.

İnsan tanınması ve tanımlanması kolay bir canlı değildir. İnsan; "fıkralı, memeli, iki ayağı üstünde yürüeyebilen, gelişmiş beyinli, gerilemiş çeneli bir hayvan türü" olarak tanımlanmaya çalışılmıştır (1). Ancak, insanın karmaşık yapısı, hiçbir tanımın içine tam olarak alınamaz. Bu nedenle her bilim dalı insanı, kendini ilgilendiren yönüyle tanımlama ve yapısal çözümlemelere gitme yolunu seçmiştir.

Toplumbilim açısından insan, bilinçli ve toplumsal bir varlık olarak nitelendirilmektedir. Eğitim açısından

(1) ORHAN HANÇERLİOĞLU, Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar, Cilt 3, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul: 1977, s.294

insan, kiři ya da belli bir kiři ile ilgilenmedir (2). Bu çalışmada insan, řu şekilde tanımlanabilir: "ruh, beden yapısıyla değerlenebilen, duygu, dūřünce ve yetenekleri içeren davranışları olan canlı bir varlık" tır (3). Bu tanımın açıklanması, başka deyişle insanın yalın bir yapı özömlemesi şEKİL-1'deki çizimle gōsterilmektedir (4).

izimde de gōröldüęü gibi, insanın yapısal öğeleri ruh ve beden olmak üzere değişik özellikler gōstermektedir. Bu öğeler, "soyut" ve "somut" özelliklerine göre belli bir süreci ve sonuçlarını farklı boyutlara gōtürmektedir.

İnsanın öz değer kaynağı onun kişiliğinde toplanmaktadır. Kişilik insanın kendisi ve çevresiyle, başkalarına benzemeyen özgün biçimde geliştirdiği, başka deyişle "soyut ve somut tüm değerlerin toplandığı bir merkez özelliği gōstermektedir (5)". Bu durumda insanın kişilik olabilmesi için önce insanlığının (kendinin) bilincine varması gerekir.

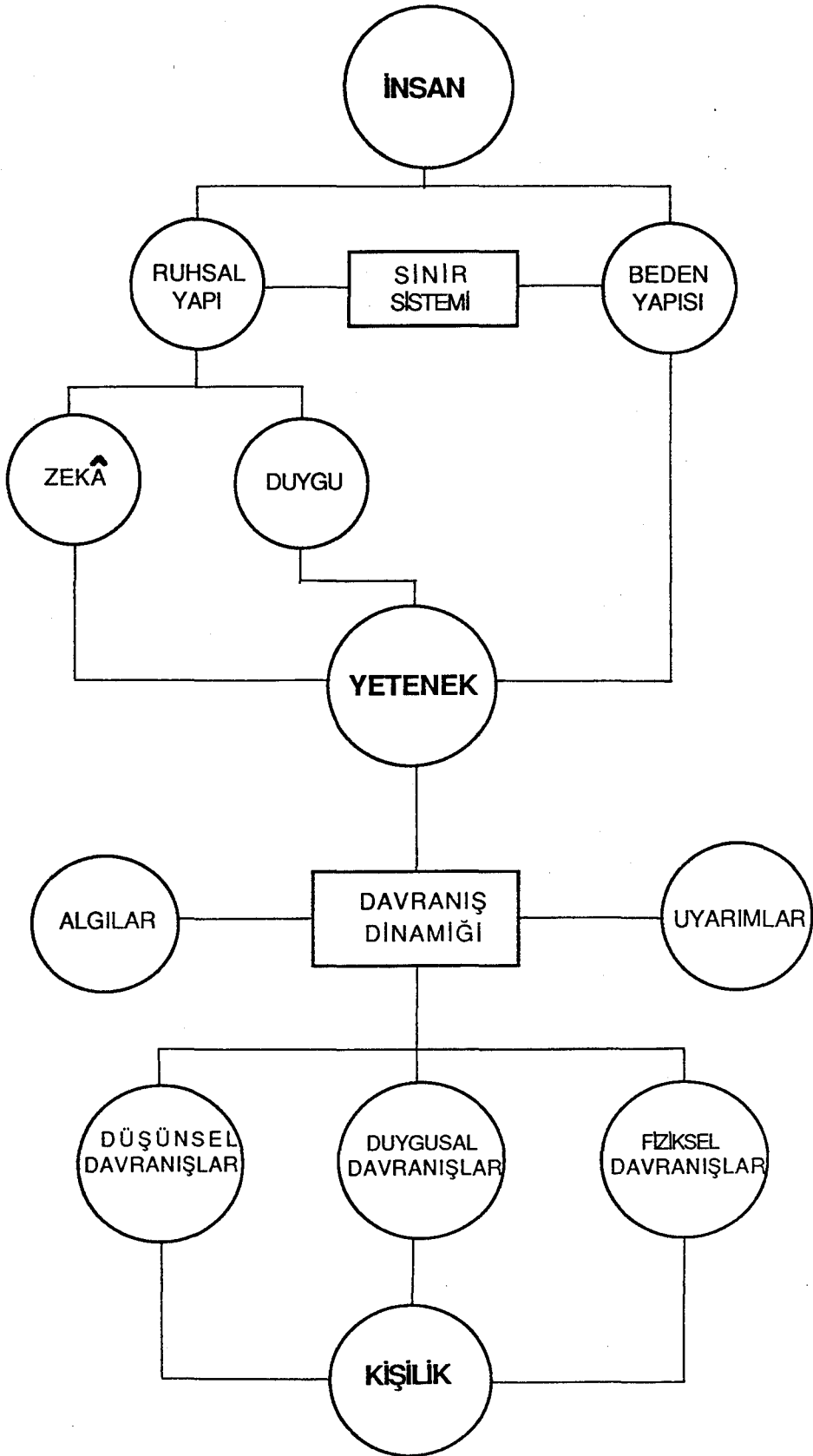
Kiřilik kalıtımsal öğeler taşımaktadır. Oysa insan soyut bir varlık olmayıp, toplumsal ilişkilerinin toplamı olarak dūřünöldüęünde çevresel etkileri de kapsamaktadır. Bu durumda kişilik, onu oluşturan toplumsal, siyasal ve

(2) YAHYA ÖZSOY, Eğitimde Öğrencileri Tanıma Teknikleri, 3. Basım, Temel Eğitim Kitapları Öğretmen Serisi:1, Ankara:1976, s.11

(3) İNAL CEM AşKUN, İřgōren Değerlemesi, E.İ.T.İ.A. Yayınları No:158/100, Eskişehir:1976, s.4

(4) A.g.k., s.5

(5) A.g.K., s.4

ŞEKİL-1 : İnsanın Yapı Çözümlemesi

ekonomik koşulların tümü içinde ele alınabilir. Başka de-
yişle insanın yapısal öğeleri ile ölçülerini bilim, din,
ahlak kuralları ve geleneklerin ortaya koyduğu değerler
sistemi, bir takım değerlerin oluşmasını sağlamaktadır.
Bu değerler toplumdaki topluma, çeşitli yörelere hatta tek
tek insanlara göre de çok değişik ve çelişik durumlar gös-
termektedir. Toplumun en küçük toplumsal birimi olan aile-
den en büyük toplumsal kurumlar, bu değerlerin sonuçları-
dır.

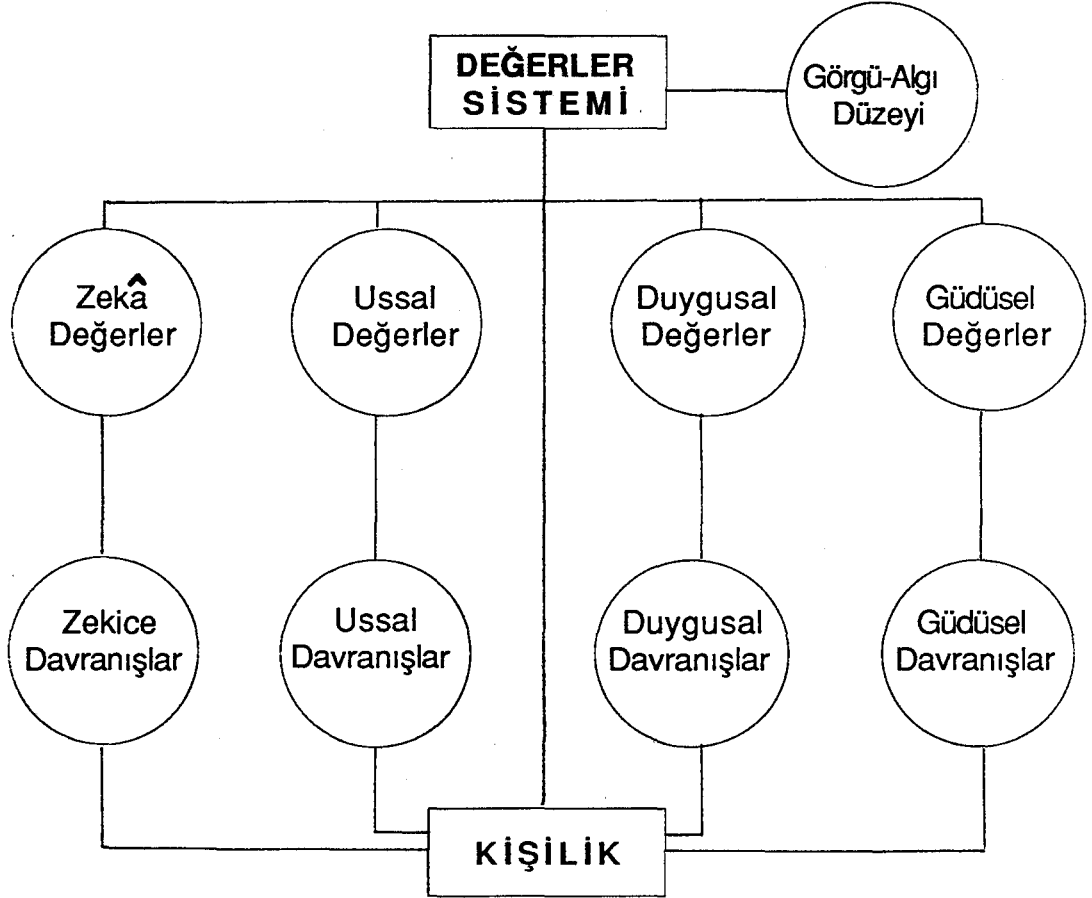
İnsanda bir takım değerlerin oluşmasını "ussal" ve
"duygusal" olmak üzere iki yönde toplamak mümkündür (6).
Ancak böyle bir bölümlendirmede değer oluşumu durağan (sta-
tik) değil, devingen (dinamik) bir yaklaşıma dayanmakta-
dır. Durağan yaklaşımda insanın doğuştan değerleri söz ko-
nusudur. Bunlar ruhsal yapının zekâ ve duygu kesimleri a-
çısından "zekâ değerleri" ve "güdüsel değerleri" olmak üze-
re iki bölümde toplanabilir (7).

Ussal ve duygusal değerlerin oluşmasında temel et-
ken, görgü-algı düzeneğinin işleyiştir. Zekâ değerleri-
nin insandaki düşünme düzeneği yardımıyla, kolay bir bi-
çimde ussal değerlere dönüşmesine karşın, güdüsel değer-
ler ile duygusal değerler arasında aynı dönüşüm özelliği
söz konusu değildir. Bunun nedeni, aralarındaki yapısal
ayrımdan kaynaklanmaktadır. Görgü-algı düzeneği ile etki
altına alınıp güdüsel değerler, duygusal değerlere dönü-
şerek devingen bir nitelik kazanabilir. Ancak, söz konu-
su olan bu durum her zaman gerçekleşmez. Kimi doğuştan ta-
şıdığı güdüsel ve duygusal değerleri yaşamı sona erinceye
kadar taşıyabildiği gibi, sonradan kazandığı bazı duygu-

(6) AŞKUN, s.6

(7) A.g.k.

sal değerleri de gdselleştirip, devingen özelliği durağanlaştırabilir (8). ŞEKİL-2'de insanın değerler sistemi ile kişilik ilişkisi gösterilmektedir (9).

ŞEKİL-2 : İnsanda Değerler Sistemi ve Kişilik

(8) AŞKUN, s.7

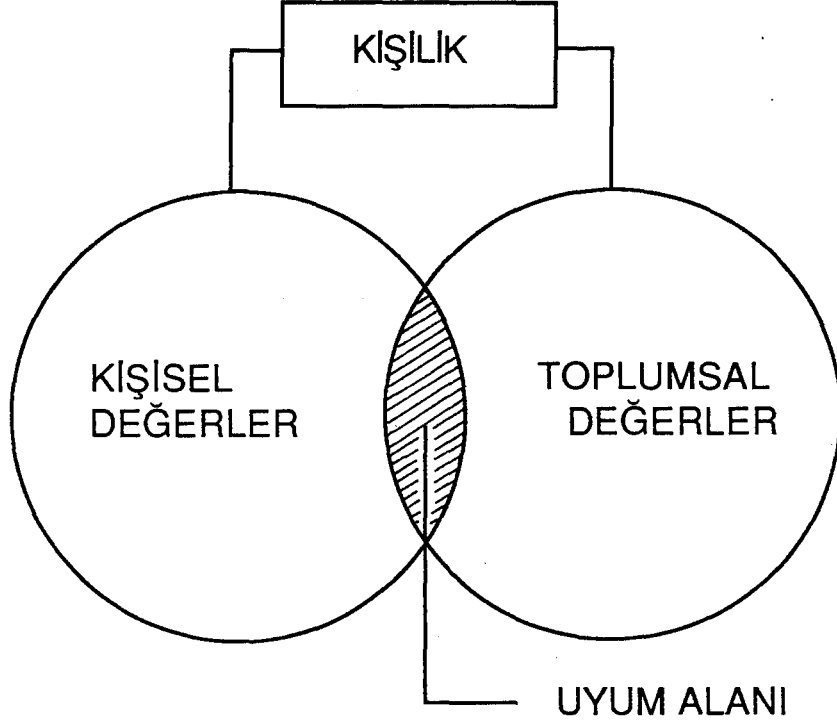
(9) A.g.k.

Günlük yaşantıda davranışlara temel olan bu değerlerdir. Örneğin, ussal değerlere dönüşmemiş zekâ değerleri kurnazca; ussal değerler düzenli davranışların; güdüsel değerler inançlı davranışların; duygusal değerler eğilimlerin oluşumuna neden olurlar.

İnsanı içinde yaşadığı toplumdan soyutlayıp, onun değerler sistemini tek başına irdelemek olanaksızdır. Aslında insanın bir çok değeri toplumdan kaynaklanmaktadır. Bunun için insanın kişisel değerleri yanında bağlı olduğu toplumun değerleri de bulunmaktadır. Kişisel değerleri, büyük çapta toplumsal değerlerine bağlı olan insanda topluma bağımlı kişilik; aksi durumda bağımsız kişilik; kişisel ve toplumsal değerleri ayıramamış, bunlar arasında belirsizlik gösteren insanlarda kararsız kişilik çizgisi belirginleşir (10). Bu durumda bağımlı kişilik değerleri geliştirenler topluma uyumlu, bağımsız kişilik değerleri geliştirenler topluma uyumsuz, kararsız kişilik özellikleri gösteren bireyler ise dengesiz olarak nitelendirilirler. ŞEKİL-3'de kişisel ve toplumsal değerler arasındaki etkileşiminde uyum alanı gösterilmektedir.

İnsan söz konusu olduğunda, insanın kişisel değerlerini ortaya koyan bir yaklaşım ele alınmaktadır. Halbuki insanın toplum yaşantısı içinde toplumsal değerleri de söz konusudur. Bu durumda kişisel ve toplumsal değerlerin ortak noktası olan uyum alanının genişlemesi, kişinin yaşadığı toplumsal çevre tarafından benimsendiğini ve davranışlarının yadırganmadığını gösterir.

(10) İNAL CEM AŞKUN, "Yönetici Kişiliğinin Atatürk İlkele-ri Temeline Göre Geliştirilmesi", E.İ.T.İ.A. Dergisi, Cilt:XVI, Sayı:1, ESK: 1980 (Ocak) s.19

ŞEKİL-3 : Kişisel ve Toplumsal Değerler Etkileşimi

İnsanın kişisel değerini ruh ve beden olmak üzere iki ana yapı oluşturur. Öte yandan ruhsal yapı da zekâ-akıl ve duygu ile bunların ikisinin etkileşim ortamı olan kişilik olmak üzere üç bölümde incelenebilir (11).

İnsan doğuştan bir özgün değeri yapısında taşımaktadır. Bazı insanlar doğuştan gelen değerlerini çevresiyle etkileşimi sonucunda aynen koruyabilir, yerine başka bir

(11) AŞKUN, İşgören....., s.13

değer yapısı oluşturabilir ya da geliştirebilir. İnsan, diğer insanları kendi değer ölçüleri, algıları, gözlemleri, ilişkileri gibi çeşitli durumlara göre değerlendirdiğinden, kişisel değeri herkese göre değişmektedir.

Kuşkusuz insanı dünya yaşantısında içinde görgü-algı düzeneği de olmak üzere en fazla etkileyen, onun ruhsal ve fiziksel yeteneklerine yeni biçimler veren eğitim; biçimlerin verilmesinde kullanılan en önemli etken olan iletişim; kişilik bilgilerinin kazandırılmasını sağlayan eğitim iletişimidir.

Bu noktada kişiliğin tanımına, buna bağlı olarak çocuk kişiliğinin özelliklerinin ne olduğu ve ne olması gerektiği açıklanmalıdır.

b. Kişilik Tanımı

Kişilik, temelde insanın bireyselliğini kazandıran bir kavramdır. Bireysellik ve kişilik bir çok ilgili kaynakta ve hatta konuşmalarda karıştırılmaktadır. Oysa, gerçekte aynı kişi söz konusu olduğu halde birbirinden ayrıdır. İnsan birey olarak, başka deyişle biyolojik bir yaşam gösteren bir varlıktır. Kişilik ise, bireyin psikolojik, kalıtsal ve edinik bütün yeteneklerini, güdülerini, duygularını, isteklerini, alışkanlıklarını, davranış özelliklerini içermekte; sürekli olarak içten ve dış çevreden gelen uyarıcıların etkisi altındadır.

Kişilik kavramının amaca göre değişiklikler gösterebilen bazı tanımları yapılmıştır. Konuya boyut kazandırması açısından değişik bazı tanımların ele alınması gereklidir.

Kişilik;

- Kişinin, işler durumdaki ruhsal, bedensel ve iş-

levbilimsel (fizyolojik) özelliklerinin kendine özgü olan az çok durağan bütünlüğüdür (12).

- Bireyin toplumsal yaşam içinde edindiği alışkanlıklarının ve davranışlarının tümüdür (13).
- Bireyin kendine özgü (characteristic) ve ayırıcı (distinctive) davranışlarının bütünü olarak tanımlanır. Başka deyişle, bir insanı nesnel (objektif) ve öznel (subjektif) yanlarıyla diğerlerinden farklı kılan duygu, düşünce, tutum ve davranış özelliklerinin tümüdür (14).
- Bir kimsenin kendine göre belirgin bir özelliği olması durumudur (15).
- İnsanın bütün ilgilerini; tavırlarını; niteliklerini; konuşma tarzının, dış gösterişinin ve çevresine uyum tarzının özelliklerini özetleyen bir terimdir (16).

Bu tanımlar ve benzerleri, insanın kişiliğinin değişik yönlerden görüşüne göre açıklamalar getirmeye çalışmakta ve kendilerine göre belli bir tutarlıkta yansıttığından kuşku edilmemektedir. Bu tanımların birleştiği yön-

-
- (12) MİTHAT ENÇ, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü, 2.Baskı, T.D.K. Yayınları, Ankara:1980, s.108
 - (13) ÖZER OZANKAYA, Toplumbilime Giriş, Genişletilmiş 3. Basım, Ank.Üni. S.B.F. Yayınları No:431, Ankara:1979, s.360
 - (14) ÖZCAN KÖKNEL, Kaygıdan Mutluluğa KİŞİLİK, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1982, s.21
 - (15) A.FERHAN OĞUZKAN, Eğitim Terimleri Sözlüğü, 2.Baskı, T.D.K. Yayınları, Ankara:1981, s.95
 - (16) E İBRAHİM BAŞARAN, Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri, 3. Basım, Ankara:1972, s.179

lerde bulunmaktadır. Bunlar:

- 1- İnsan ya da birey kavramı üzerinde odaklaşmaktadır.
- 2- İnsanın özelliklerini yansıtmaktadır..
- 3- İnsan, kendine özgü bir davranış özelliği göstermektedir.
- 4- İnsan kişiliği bir bütündür.
- 5- İnsan kişiliği uyum göstermektedir.

Burada önemli olan nokta, kişiliğin sadece toplumsal ilişkilerin ya da bireyin nesnel ve öznel yanlarıyla diğerlerinden ayrılması ve eğitimin bir ürünü olduğu değil, aynı zamanda insanın kendisinin de bu ilişkileri ve eğitim biçimlerini oluşturan bir canlı olduğudur. Bu durumda kişilik; "insanın gerek iç benliği, gerek dış benliğinin, etki-leşim çevresinde yer alan, durağan ve devingen tüm öge, olay, olgu ve oluşumlarla sürekli değişebilen, devingen bir yapı özelliğini taşımaktadır (17)".

Yaşayan her insan, insanlararası ilişkiye girmektedir. İnsanlararası ilişkilerin bir kısmı doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak istenerek kurulan ilişkiler; bir kısmı da rastlantısal olarak kurulan, başka deyişle yaşanarak varlıkta yer alır (18). Bu durumda yapıcı farklı iki tür insanlararası ilişkiler söz konusudur. Birincisi kişilere-rası ve kişi ilişkileri; ikincisi, bir grup üyesi olarak

(17) AŞKUN, "Yönetici.....", s.13

(18) İDANNA KUÇURADİ, Etik, Meteksan Ltd. Şti. Ankara: 1988, s.5

kişinin-bireyin içinde bulunduğu, girdiği ya da kurduğu, ama kişiden (insandan değil) bağımsız olan ilişkiler; yurttaş-devlet, öğretmen-öğrenci, karı-koca gibi (19). Günlük yaşamda, kişilerarası ya da bir grup üyesi olarak kişinin ilişkilerinde temeli kişilik oluşturur ya da bu ilişkiler, sonunda kişiliğe dayanır. İnsanlararası ilişkide kişinin içine girdiği bu ikinci türde, toplum merkez olarak alındığından, toplumsal ilişkiler söz konusudur.

Toplumsal ilişkiler, toplumsal kişiliğin oluşmasına neden olmaktadır. Toplumsal kişilik kavramı ile aynı kültür içindeki insanları birbirinden ayıran bireysel niteliklerin tersine aynı kültürün üyesince paylaşılan kişilik yapısı anlatılmaktadır. Toplumsal kişilik kavramı, yalnızca belli bir toplumda insanların çoğunluğunda bulunan kişilik özelliklerinin toplamı anlamında; başka deyişle sayısal bir olgu değildir (20). Bu durum toplumsal kişiliğin işlevi ile yakından ilişkilidir. Toplumsal kişiliğin işlevi, içinde yaşanılan toplumun düzenini izleyip izlememek yolunda bilinçli bir karara götürecek bir biçimde yönlendirmek anlamında değildir. Toplumsal kişiliğin işlevi, insanlara davranmak zorunda oldukları biçimde davranmayı istetmek ve onları aynı zamanda kültürün gereklerine göre davranmaktan doyum alacak biçimde yönlendirmektir (21).

Çalışmanın temelini oluşturan ve daha sonraki bölüm-

(19) KUÇURADİ, s.6

(20) ERICH FROMM, Sağlıklı Toplum, Çev: YURDANUR SALMAN-ZEYNEP TANRISEVER, Payel Yayınları:58, İstanbul:1982, s.92

(21) s. 93

lerin çıkış noktası olan kişilik; insanın bedensel ve ruhsal özelliklerinin biraraya gelmesiyle oluşan; düşünsel, duygusal, fiziksel davranışlarını belirleyen ve ona toplumsal kimliğini kazandıran, özgün ve devingen bir yapı özgedir. Bu durumda insanı diğer insanlardan ayırteden en önemli nitelik ve ayrıca toplumun yapısına bağılı olarak, toplumsal kimliğini kazandıran, kişiliktir.

B. ÇOCUK KİŞİLİĞİ

İnsanın değerleri, algı ve tepkileri, güdüleri, alışkanlıkları, özellikleri kişilik yapısı içinde yer almaktadır. Buna bağılı olarak toplumsal kişiliğe biçim vererek, belli görünüm kazandırırılar. İnsanın, kişi ya da kişileri etkileyen en belirgin yanları da kişilik özelliğı olarak belirtilir. Örneğın; kararlı, adil, kıskanç vb.

Toplum içindeki genel kişilik yargıları yanında, çeşitli iş ya da toplumsal görevlerde insanlardan beklenen kişilik gerekleri de vardır (22). Başka deyişle, bir eylemde bulunurken, o eylemde bulunan bireyin oluşturduğu ya da oluşturması gerektiğı kişilik özellikleri vardır. Söz gelişi bir öğretmen ile bir din görevlisinde birbirinin aynı kişilik gerekleri aranmaz. Hatta çalışan bir kadının evdeki anne kişiliğı ile çalışma iş yerindeki kişiliğı de aynı değildir. Bu durumda kişilik insanda çok yönlü ya da katmanlı bir durum göstermektedir.

Kişiliğın oluşumu ve yapılanmasında temelin çocuk-

(22) AŞKUN, "Yönetici.....", s.13

luk evresinde atıldığı gerçeğinden yola çıkarak, çocuk kavramının, çocuk kişiliğinin açıklanması gereklidir. Çünkü çocuk, insanlığın temeli ve özü olduğu gibi aynı zamanda insanlığın sürekliliği, geleceğidir.

a. Çocuk Kavramı

Toplumlar, her biri değişik özellikler gösteren çeşitli insanlardan oluşmaktadır. Bütün insanların en belirgin ortak yanları da fiziksel doğum ve onu izleyen çocukluk evresidir.

Genel ve özel sözcüklerle çeşitli kaynaklarda "çocuk"un tanımına yer verilmiştir. Kaynaklar çocuğu, "küçük insan (23)"; "bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan (24)"; "kimilerine göre doğumdan erginliğe değin, kimilerine göre de birinci yaşı sonundan 13-14 yaşına değin olan dönem (25)" olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk ve çocukluk çağı kavramları belirsizlik ve gelişmelerle yüklüdür. Yasal açıdan çocuk kavramı, "henüz reşit sayılmamış ergenler, 11-18 yaş grubu kastedilmektedir (26)". Bir görüşe göre de çocuk kavramı, gelişmenin

(23) ORHAN HANÇERLİOĞLU, Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar, Cilt:1, Remzi Kitabevi, İstanbul:1976, s. 260

(24) OĞUZKAN, s. 40

(25) ENÇ, s. 52

(26) HALÜK YAVUZER, Çocuk ve Suç, 2. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1982, s.21

yirmibeş yaşında tamamlandığı bilgisine dayanan, 0-25 yaşları arasındaki insanı adlandırmaktadır (27)".

Gerçekte kültürümüzde, bireylerin yaşı ne kadar ilerlerse ilerlesin, büyüklerin gözünde küçükler sürgit (daima) çocuktur. Kuşaklar arasında çıkan çatışmaların en önemli nedenlerinden biri büyüklerin çocuklarını büyümüş olarak görememesi, başka deyişle çocukların bir kişilik olarak değerlendirilmemesi, diğeri de süreli olarak küçüklerde, kendi beklentilerini görme isteğidir. Bu durumda çocuk kavramı, toplumda görelili bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

Çocuk, "gelişmekte olan küçük insan" olarak tanımlanabilir. Küçük insana, beden yapısı yönünden insana benzediği için insan denir. Fakat küçük insan, insanlığı, insan olmayı; insanca davranmayı; sevgiyi-nefreti; doğruyu-yanlışı; iyiyi-kötüyü; güzelle-çirkini; benle-ben olmayı yaşam ortamı içinde öğrenir.

Bu tanım içinde geçen gelişme kavramı, bilimsel ve geniş anlamda, canlıda döllenmeden, yaşamın sonuna kadar meydana gelen ve belirli bir yöne doğru olan derece derece ve sürekli değişikliklerdir (28). Bu tanımla gelişme düzenli, uyumlu, sürekli bir ilerlemeyi ve bütünleşmeyi dile getirmektedir. Başka deyişle, belli bir doğrultuya yönelik dizgeli değişikliklerdir. Gelişim insan yaşamının

(27) HARRIET L. RHEINGOLD-EVERETT W. BOWARD, "Infancy", International Encyclopedia of The Social Sciences, Vol:7-8, The Macmillian Company and The Free Press, New York:1972, s.275

(28) FERİHA BAYMUR, Genel Psikoloji, 5. Baskı, İnkilâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul:1983, s.45

sonuna kadar hiç kesilmeden süregider. İnsan yaşamındaki bu gelişmeyle, çocuğun gelişimi ile ayrıldıkları tek nokta, değişik evrelere ayrılan biyolojik, ruhbilimsel, toplumsal gelişmenin çocukta hızlı ve köklü dönüşümleri olmasıdır.

b. Çocuk ve Kişilik

Hiç kimse, kişiliği belli bir biçimde sınırlandırılmış olarak doğmaz. "Rahim içi yaşamdan rahim dışı yaşama geçmek olan önemli bir değişiklik (29)" olarak nitelendirilen fiziksel doğumla yaşama gözlerini açan çocuk, içinde bulunduğu topluma kendini benimsettirme çabası içindedir ve yaşadığı toplumun kurallarını öğrenmek, benimsemek, sürdürmekle yükümlüdür. Bu süreç içinde kişiliğini önce aile, sonra okul ve en geniş anlamıyla toplumdaki diğer etki sistemleri etkilemekte; kişiliğe biçim vermektedir. Toplumda her etki sisteminin kendine göre bir ağırlığı söz konusudur.

Toplumdaki etki sisteminin yanı sıra insanlar yaşamları boyunca belli yaşlarda bedensel, duygusal, davranışsal, zihinsel yönlerden değişiklikler gösterir. Küçük insan, "bağımlılıktan bağımsızlığa, bencil davranıştan işbirliğine doğru gelişir. Yetenekleri yalından karmaşığa, genelden özele doğru ilerleme gösterir. Davranışları tutarsızlıktan tutarlılığa doğru gelişir. Ölçüsüz duygusal tepkilerden daha dengeli tepkilere doğru adımlar atar... Somut düşünmeden soyut ve mantıklı düşünmeye yönelir. Oyundan öğrenmeye ve yaratıcılığa geçer. Ana, baba ve kardeş ilişkisinden top-

(29) FROMM, s. 38

lumsal ilişkilere geçerek çevresini genişletir (30)".

İnsan türüne özgü olan bu aşamalar, genellikle belli yaşlarda gerçekleşmektedir. Aynı kültürde yaşayan bireylerin gelişimlerine özgü davranışlarında bazı farklılıklar olmasına karşın, bütün kültürlerde insan gelişiminin genel niteliği ve oluşumu aynıdır. Başka deyişle, gelişim aşamaları evrenseldir. Örneğin, hemen hemen bütün kültürlerde çocuklar 1-1,5 yaşları arasında yürümeyi, 6-7 yaşında okula başlamayı ve 10 yaşından sonra soyut düşünmeye geçmeyi gerçekleştirir (31).

Gelişme çağlarının sınırlarını kesin olarak belirtmek olası değildir. Örneğin, bir canlının kesin olarak ne zaman bebeklik çağından çıkıp, ilk çocukluk çağına, çocukluk çağından erginlik çağına geçtiğini belirtmek zordur. Bu tür bir ayırım insanları da yanılgıya düşürmektedir. Çünkü gencin ve çocuğun kime göre genç ve çocuk olduğu ya da hangi davranışla genç ve çocuk sınıflandırmasına girdiği belirsizdir. Örneğin, ortaokula giden bir insana, çöp dökme, ekmek alma, masa toplama vb. sorumluluk verilirken, artık büyüdüğü söylenir. Fakat aile ile ilgili ortak bir karar alınırken, gezmeye nereye gidileceği, hangi filmi izleme vb. durumda küçük olduğu için söz verilmez. Bu belirsizlik küçük insanın kişilik olarak benimsenmemesinden kaynaklanmaktadır.

Halbuki yaşama ortamına geldiği zaman küçük insana

(30) ATALAY YÖRÜKOĞLU, Çocuk Ruh Sağlığı, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No:189, Ankara:1980, s.17

(31) Uygulamalı (pratik) nedenlerde dolayı gelişim, farklı evrelere ayrılarak incelenmektedir. Doğum öncesi (prenatal) ve doğum sonrası (postnatal) dönem olarak iki evreye ve gelişim aşamalarının da kolay anlaşılabilmesi içinde bu dönemler alt evrelere ayrılmaktadır.

konulan ad, onun bir kişilik olarak görülmesidir. Adı ile birlikte birtakım kişilik özellikleri de taşır. Bu kişilik özellikleri, yaşa, içinde bulunulan toplumsal yaşama, yaşanan çeşitli olaylara göre değişiklik gösterebilir. Başka deyişle kişilik özellikleri dinamik bir yapıya sahiptir.

Kişilik özelliklerinin dinamikliği, bir yaş daha büyüdüğü ya da yaşanan olayların her değiştiğinde kişilikte sıfırdan başlayacak demek değildir. Değişen ortamlarda kişilik değişime uğramakla birlikte temelde çocuk kişiliği her zaman için vardır. Bu bir anlamda çocuk kişiliğinin bilinçaltına itilmesidir. Zaman zaman çocuk kişiliği bilinç üstüne de çıkmaktadır. En azından çocuklar amaçlanarak yayınlanan çizgi filmleri, çocuk klasiklerini, dergilerini büyüklerinde ilgiyle izledikleri gözlemlenmektedir. Hatta dedenin torunu, annenin çocuğu ile oyun oynaması, temeldeki çocuk kişiliğine dayandırılabilir.

Burada çocuk kişilik özelliklerinin ne olduğunu belirtmekte gereklidir. Bunlar (32):

1. Etik yanılığlardan uzak
2. İyi bir gözlemci
3. Doğrucu-dürüst
4. Duygularını kontrol edemeyen, heyecanlı

(31'in devamı) Doğum sonrası dönem genellikle, bebeklik (0-3 yaş); ilk çocukluk (3-6 yaş); çocukluk (7-11) yaş; erinlik (12-14 yaş); ergenlik (15-18 yaş) olarak ele alınmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: HALÖK YAVUZER, Çocuk Psikolojisi, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1984, s.34-37; BAYMUR, s. 57-60; BAŞARAN, s.28-30; NURETTİN FİDAN-MÜNİRE ERDEN, Eğitim Bilimine Giriş, Ankara : 1986, s.129

5. Hareketli, coşkulu
6. Kaygıları olmayan
7. Düş gücü kuvvetli
8. Ben merkezli
9. Oyuncu
10. Yaratıcı

Çocuk kişilik özellikleri, yaşama ortamında, başka deyişle kişi ilişkileri ya da kişinin içinde bulunduğu toplumdaki ilişkilerle değişikliğe uğrar.

İnsan, içinde yaşadığı toplumun benimsemiş olduğu yasalarını, törelerini, beğenilen ya da beğenilmeyen davranışlarını küçük yaştan başlayarak öğrenir. İstendik davranışları yaptıkça beğenilen, istenmedik davranışları yaptıkça beğenilmeyen bir insan haline gelir.

Beğenilen-beğenilmeyen davranışlar toplumların özelliklerine göre de değişmektedir. Toplumdaki çeşitli ilişki bütünleri "-düzenler-" olarak, bazı ilkelere dayanılarak kurulur (33). Aynı ilkelerle kurulmuş bütünler toplumsal kişilik özelliklerini oluşturur. Gerçekten de her toplumun, ortak kalıtsal yapılarının, toplumsal yapılarının, coğrafi yapılarının, dinlerinin vb. öğelerinin biçimlendirdiği ortak özellikleri vardır. Bir insana Alman, İngiliz, Türk dendiğinde bu ayırıcı özellikler adlandırılmaktadır.

İnsanların kişiliği ile toplumsal kişilik arasındaki doğal bağlantı, bireyin geliştireceği kişiliğin, yaşa-

(32) Bu maddeleri çoğaltmak olasıdır. Dikkatsiz, sevgi yüklü, meraklı, sabırsız vb.

(33) KUÇURADİ, s.10

dığı toplumun yapısı ve düzenine göre oluşacağı ya da oluşturulması gerektiği açıktır (34). Türk insanı ve toplumunun doğal özelliklerinin kişiliğinde simgeleştiği "Atatürkçü Kişilik Özellikleri", Türk toplumunun toplumsal kişilik özelliklerinin temelidir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli bir gün olan 23 Nisan'ın Atatürk tarafından çocuklara armağan edilmesi, Atatürk'ün çocuk kişiliğine verdiği değeri göstermektedir.

Türk toplumu Atatürkçü Kişilik Özelliklerine sahip bireylerden meydana gelmiş Atatürkçü bir toplum haline gelmelidir. (35). Atatürkçü Kişilik Özelliklerinin temel çerçevesini Atatürk ilkeleri oluşturmaktadır. Bu özellikler şu şekildedir (36):

1. Cumhuriyetçi Kişilik Özellikleri

- Demokratik tutumlu
- Özgür düşünce ve tutum sahibi
- Adaletli ve barışçı
- Erdemli ve uygar
- Topluma ve kurumlarına saygılı
- Yasalara uyan, disiplinli, dengeli, sabırlı
- Hoşgörülü ve insancıl
- Kişi, örgü ve toplum çıkarlarını dengeleyen

(34) İNAL CEM AŞKUN, "Atatürk İlkelerinin Kişilik Boyutları ve Eğitim Ortamları", Uluslararası Atatürk Konferansı Tebliğler, Cilt:1, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul:1981, Tebliğ No:., s.1

(35) A.HALÛK YÜKSEL, Atatürkçü Düşünce Sisteminde Kültürel İletişimin Modele Dayalı Boyutları, Ana. Uni. Açıköğretim Fak. No:257/123, Eskişehir:1987, s.318

(36) Atatürkçü Kişilik Özellikleri, ilk kez 1980'de İNAL CEM AŞKUN tarafından ortaya atılmıştır. Atatürkçü Kişilik Özellikleri için bkz., AŞKUN, "Yönetici...", s.22-25

- Görev ve sorumluluk bilinci olan
- Sorunlara dönük ve gelişmeye inançlı

2. Ulusçu Kişilik Özellikleri

- Bağımsız düşünce ve tutum sahibi
- Toplumsal yapıyı ve amaçlarını bilen
- Geçmişini inkar etmeyen, ancak özeleştiri gücü olan
- Geleceği dönük amaçları bulunan ve bunları toplumsallaştırabilen
- Araştırmacı, gerçekçi, yaratıcı olan, taklitçilikten kaçınan
- Ulusu temsil eden simgelere ve büyüklerine saygılı
- Ulusun çıkarlarını kollayan ve geliştiren
- Evrensel kültür ve görüş sahibi, diğer uluslara saygılı
- Tartışmaya açık, peşin yargılı olmayan
- Cesaret sahibi, işbirliğine yatkın, birleştirici

3. Devletçi Kişilik Özellikleri

- Devletin, toplum düzeninin temeli olduğuna inanma
- Devletin çıkarlarını koruma ve geliştirme
- Devletin toplumsal sorumluluğunu bilme
- Milli, demokratik, hukuk, sosyal, laik, çağdaş devlet anlayışını taşıma
- Katı bürokrat davranışlarından uzak kalma
- Devlet ilişkilerinde ussal davranış anlayışında olma
- Dürüst, eşitçi, dengeli ve gerçekçi olma
- Devletin yanında, ona uygun, toplumsal sorumluluk duygusunu taşıma
- Toplumda devlete düşen başlıca görevler hakkında bilgili olma ve amaçlarını bilme

- Devletin, toplumun bireyleri, diğerkurum ve örgütleri ile devletlerarası ilişkilerinde derin kültür ve sağduyu sahibi olma.

4. Halkçı Kişilik Özellikleri

- Halka karşı saygılı ve kamuoyu duyarlılığına sahip olma
- Halkın sorunlarını bilme ve kendi çapında çözüme çabalarına katılma
- Halka karşı adil, dengeli, gerçekçi tutum gösterebilme
- Halkı sevme ve ona inanma
- Halkın kültürüyle etkileşim sağlayabilme ve onun kültürüne katkıda bulunabilme
- Halka karşı toplumsal sorumluluk duyma ve toplumsal bir kişilik geliştirme
- Kişisel, grupsal, sınıfsal, örgütsel vb. amaçlar için halkı araç olarak kullanıp onu zor duruma sokarak, çıkar sağlama anlayışından uzak kalma
- Halkı bütün olarak görüp; çeşitli ırk, din, mezhep, meslek, sınıf vb. açılarından bölme ve ayrıcalı tutum gösterme düşüncesini taşıyamama
- Halka karşı dürüst olma, yalan söyleyip, sahteci davranışlarda bulunmama
- Birey, örgüt, kurum, yöre, bölge, ulus amaçları ile evrensel amaç ve davranışlar içinde bellibir halkçı yaklaşımı gösterebilme.

5. Layık Kişilik Özellikleri

- Cumhuriyetçi, ulusçu, devletçi, halkçı, devrimci kişilik özellikleri taşıma
- Bireysel din anlayış ve tutumuna sahip olma
- Gelenekçi kalıpların dışında davranış yeteneği gösterme, gerçekçi olma
- Ussal davranış alışkanlığı bulunma; bilimin

- üstünlüğü ve kılavuzluğunu benimseme
- Başkalarının görüş ve inançlarına karşı hoşgörü sahibi olma, sabırlı davranma
- Bağımsız düşünebilme
- Uygarca tutum ve davranışları benimseyebilme
- Peşin yargılardan uzak, tarafsız görüş ve davranış özellikleri taşıma
- İnançları ussallaştırabilme, ussal niteliği olmayanları toplumsal davranış kalıplarına sokmama
- Devlet ve diğer örgütlerin işlerini, başta din olmak üzere, benzeri kurumların düşünce ve inanç sistemlerinin etkisi dışında görüp, yorumlayabilme

6. Devrimci Kişilik Özellikleri

- Cumhuriyetçi, ulusçu, devletçi, halkçı, laik kişilik özelliklerini taşıma
- Baskıcı, tepeden inmece olmayıp, başkalarını anlayışla karşılayabilme
- Özgür düşünce ve davranış sahibi olma
- Çağdaş tutumları benimseyebilme
- Amaç ve hareketlerinde bilmi temel alma
- Davranışlarını gelişigüzel, duygusal tepkilere değil, planlı tutuma dayandırma
- Amaçları ve ulaşma yollarını önce belli araştırma süreçleri sonucu saptayabilme
- Geliştirmeyi, planlı ve araştırmaya dayanan değişme aşamalarından geçerek sağlamaya inama
- Araştırma, değişme ve geliştirmeyi kesinlikle uyarlamada (intibak ettirmede) görebilme, bunun içinde başkalarına gelişmeyi inanç olarak aşılabilme gücünde olma
- Gerek bireyde, gerek kurum veya örgütleriyle bütün toplumda devrim anlayışını "devirmek", "yıkma" çabalarına değil, sürekli ve aşamalı

gelişme anlamını içeren evrimleşme düşüncesini bağlayabilmek.

Atatürk ilkelerinin bir bütün olması nedeniyle bazı özellikler birkaç ilkenin içinde yer almaktadır. Aslında bu özellikler gelecekteki bir insanda olması gereken kişilik özelliklerine bir bakış açısı getirmektedir. ŞEKİL-4'de Atatürkçü Kişilik Özelliklerinin dayandığı temel değerler gösterilmektedir (37).

ŞEKİL-4: Atatürkçü Kişilik Özelliklerinin Dayandığı Temel Değerler

(37) YÜKSEL, s.325

Belirtilen kişilik özellikleri, temel insanlık değerleri, toplumsal yapının gereksinme duyduğu, başka deyişle topluma yararlı, çağdaş insanı ortaya çıkarmaktır. Aslında bu durum iki önemli noktayı ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan birincisi, günümüz insanının temel insanlık değerlerinin ne olması gerektiği; ikincisi ise Atatürkçü Kişilik Özelliklerinin, belirtilen çocuk kişiliğiyle olan benzeşmesidir. Hatta çocuğun iyi bir gözlemci, öğrenmeye yatkın özelliğinden yola çıkarak, alfabeyi ilk defa küçük insana öğretmeye çalışması bunun ön güzel örneğidir.

c. Çocuk Kişiliği

Gelişmekte olan küçük insanın, düşünsel, duygusal, fiziksel davranışlarının bir bütünlük oluşturması ve davranışlarını eyleme dönüştürmesi, çocuk kişiliği olarak tanımlanabilir. Davranışlarını eyleme dönüştürme sürecinde, toplumsal yaşamdaki kurumlar, kişiler ve örgütler birçok değer yargılarında bulunarak, eyleme dönüştürülen davranışları kavramlaştırırlar.

Gelişmekte olan küçük insan doğuştan gerçekçidir. En azından görme yoluyla dış dünyadaki bilgileri alır ve biriktirir. Gerçekçilik beraberinde araştırmacılık ve yaratıcılığı getirir. Her durumda araştırmacılık ve yaratıcılığın içinde merak, imgelem (hayal gücü), buluş, özgünlük gibi öğeler yer almaktadır. Bu durum devremci kişilik özellikleriyle yakından bağlantılıdır. Bağımsızlık olgusu küçük insanda düşündüğü biçimde ya da devinimlerinin (hareketlerinin) kısıtlanmadan yapması, özgürce davranıştır. Aslında sevgi oluşu ile insanlara bağımlıdır. Bu durum halkçılık ve cumhuriyetçilik ilkeleriyle bağlantılıdır. Bunun yanı sıra çocuk eylemlerinde kararlılık ve sorumluluk olgularını da taşır. En azından istediği bir nesneyi elde edebilmek için giriştiği her çaba kararlılığını göstermek-

tedir. Çocuk kişiliğinin özünde dürüstlük vardır. "Çocuktan al haberi" deyimi tarafsız tutumunu, gerçekçiliğini, dürüstlüğünü simgelemektedir.

Çocuk kişiliğinin, Atatürkçü Kişilik Özellikleri ile belli ilkelerde benzeştiği görülmektedir. Ancak, çocuk kişiliği ve ilkeler doğrultusunda belirtilen kişilik özellikleri ilk bakışta ulaşılmaması zor bir yapı göstermektedir. Ayrıca, toplumsal bir varlık olarak insanın, özellikle gelişmekte olan küçük insanın etkilere sürekli olarak açık olduğunu ve kolayca etkilendiğini unutmamak gerekir.

Toplumun özünde ve toplum bireylerinin kişilik yapılarında ele alınan özellikleri ya da değerleri, bilinç düzeyine çıkararak, somut insan davranışları haline getirecek kurum eğitim (38); etkileşimin, insanlararası ilişkilerin temeli de iletişimdir.

(38) AŞKUN, "Yönetici....", s. 26

2. İLETİŞİM KAVRAMI VE KİŞİLİK

İnsanın fiziksel doğumundan başlayarak, tüm yaşam boyunca çevresinde bulunan kişilerle, maddelerle; kendi vücudunu tanımasından kişiliğinin, özellikle toplumsal kişiliğinin gerçekleşmesinde rol oynayan önemli kavram iletişimidir. Hatta küçük insanın doğmasını çeşitli nedenlerle isteyen iki insanın biyolojik iletişimini, insanın oluşması sırasındaki biyolojik gelişmesi de iletişim kavramı içine girmektedir.

İlk çağ insanlarının bir av öyküsünü başkalarına anlatmak için duvara çizdiği resimler, ateşin çevresinde dansederek avın başarısını ya da başarısızlığını dile getirmek, sinemacının yapıtları, pantomimcinin mimikleri ve devinimleri, ressamın çizgileri ve renk kullanımı da bir iletişim olayıdır. Bu durumda iletişimin gerçekleşmesinde bir amaç söz konusudur.

İletişimde bulunmak amacıyla kullanılan çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Örneğin, insanlar düşüncelerini anlatmak ya da doğal çevresindeki somutlaştırmak için resim yaparken, çeşitli yöntemler kullanır. Hareketli resim olarak adlandırılan Walt Disney'in filmlerini ya da çizgi kitaplarını (comic strip) tanıyan herkes şunu bilir

ki; nesnelere kimi zaman, Şu ya da bu anlamda, olduklarından başka; deęiŐmiŐ ya da bozulmuŐ olarak çizilmesinde bir neden vardır (39). Bir tipleme olan Miki, gerçek bir fareye benzemez ve fare özelliğini de göstermez. Fakat bu gerçek dıŐılıęı da kimseyi rahatsız etmez. Çünkü Miki, bir nesnenin ya da olayın simgeleŐtirilmiŐ hali; O'nu yaratanın bir anlatım biçimidir.

Gelişmekte olan kk insanın, emeklemeye kendi ek-seni etrafında dönerek başlaması, dans etmeye başladığında ilk devininin kendi etrafında dönmesi, kalemi ilk defa eline aldığında daire çizimini kolay yapması, ocuk oyunlarının birçoğunun daire biçimindeki düzende olması da, ocuk kişiliğinin uzantısı olan, kendini merkez olarak görmesi ve "ocuğun bir Őeye dikkatini toplaması (40)" olarak iki türlü iletişimi simgeler. Bu rnekleri çoğaltmak olasıdır. Çünkü iletişim, insanın varlığını sürdürdüğü doğal çevreyle, toplumsal çevrenin yaşam ortamını sağlayan bir olgudur.

A. İLETİŞİM TANIMI

Yaşamda herşeyin iletişim kavramı içine girmesi; bu kavramın yaygın olarak kullanılması; çeşitli disiplinlerin uğraşısı olması nedeniyle iletişimin tek bir tanımını vermek zordur. Farklı disiplinlerde yapılan tanım-

(39) E.H. GOMBRICH, Sanatın yks, ev: BEDRETTİN CÖMERT, 12. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul:1972, s.7

(40) ÖZDEMİR NUTKU, "ocuk Tiyatrosu Sahne Uygulaması zerine Düşünceler", Ulusal Kültür ( Aylık Kültür Dergisi), Kültür Bakanlığı Yayınları, Yıl:1, Sayı:4, Ankara:1979 (Nisan), s. 74

lamalarda kullanılan ölçütler de farklı olmuştur. İletişim:

- Bir yerden, bir kişiden, bir makineden, bir başkasına, herhangi bir ortamdan yararlanarak bilgi gönderme işlemidir (41).
- Bir arının belli davranışları, bilgisayardan bilgisayara elektriksel etkilenme, havalandırma aletinden termostata kadar pekçok olayı kapsayan bir olgudur (42).
- İki birey arasında bir göstergeler dizgesi aracılığıyla sağlanan (simge, mitos, jest, mimik vs.) her tür duygu, düşünce, bilgi ve anlam iletimidir (43).
- Düşünce ve duyguların, bireyler, toplumsal kümeler, toplumlar arasında söz, el, kol hareketi, yazı, görüntü vb. aracılığıyla değiş-tokuş edilmesini sağlayan toplumsal etkileşim sürecidir (44).
- İki ya da daha çok insan arasında anlaşma için gerçekleştirilen bir değişimdir (45).

(41) AYDIN KÖKSAL, Bilişim Terimleri Sözlüğü, T.D.K. Yayınları, Ankara:1981, s.53

(42) KENNETH E. ANDERSEN, Introduction To Communication Theory and Practice, Cuning Pub. Com., Menlo Park, California: 1972, s.5

(43) ERTUĞRUL ÖZKÖK, Sanat, İletişim ve İktidar, Tan Kitap Yayınları, Düşünce Dizisi:2, Ankara: 1982, s.13

(44) ÖZER OZANKAYA, Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, T.D.K. Yayınları, Ankara:1980, s.63

(45) LEE THAYER, Communication and Communication Systems, Richard D. Irwin Inc., Illinois:1968, s.13. Ayrıca iletişim tanımlarının ayrıntılı bilgisi için bkz. RAYMOND WILLIAMS, Communications, Pelican Book, Great Britain:1973, s.9-11

- Karşılıklı iki (ya da daha fazla) hem "bilgi ile-tici" hem de "bilgi alıcı" durumunda bulunan merkezler arasında bir "alış-veriş" olarak düşünül-melidir (46).

İletişim ile ilgili verilen değişik tanımlara bakıldığında, başka deyişle farklı yaklaşımlarla yapılan bu tanımlardan çıkarılabilecek ortak noktalar bulunmaktadır. Bu ortak noktalar, belirli araçlar kullanarak, iki öge arasında duygu, düşünce, tutumların aktarılmasıdır. Böylece iletişimle, küçük insanın yaşadığı sürece çevresiyle etkileşimle bulunması birtakım düşünce, duygu, bilgi, tutum ve becerilerin kazanılması sağlanır. Bu süreç bir bakıma, çocuğun evrenden ne istediğini öğrenmesi, evrenin kendisinden ne beklediği yönünde bilgi araması şeklinde tanımlanır (47). Bu açıdan iletişim kavramına iki şekilde bakılmalıdır. Bir yandan iletişim toplumun bir ürünü, diğer yandan ise bilgi alış-verişini kolaylaştıran bir süreçtir. Bu durumda varolan kurallar dizisi aracılığıyla, davranış ögeleri ya da yaşam biçimlerini paylaşmak, iletişim tanımı içine girmektedir.

Konunun sınırlılığı içinde iletişim, duygusal, fiziksel, düşünsel davranışlarını ve toplumsal kişiliğini, belirli araçlar kullanarak (sözlü-sözsüz) kişi ya da kişilerle, toplumlara aktarması, kişi ya da kişilerin, toplumların da kişilik özelliklerini ya da toplumsal kişiliklerini

(46) TOYGAR AKMAN, Bilimler Bilimi Siberetik, Milliyet Yayınları, 1977, s.45-46.

(47) DONALD F. ROBERTS, "Communication and Children: A Development Approach", Handbook of Communication, Ed:ITHIEL DE SOLA POOL-WILBUR SCHRAMM ve diğerleri, Rand Mc Nally, Chicago:1973, s.174

aynı biçimde alması ve yansıma sürecidir.

B. İLETİŞİMİN KAPSAMI

Geniş bir kavram olan iletişim, çok sayıdaki bilimsel alanların konusu olmuştur. İletişim, fiziksel bilimlerde sibernetik ve bilgi kuramı (enformasyon kuramı); sosyal bilimlerde kültür; sosyal psikolojide ise bireylerarası ilişkiler ve grup içi etkinlikleri olarak ele alınmaktadır (48).

Çalışmanın amaçları açısından mekanik iletişim ya da hayvanlararası iletişim kapsam dışındadır. Burada ele alınan insancıl iletişimle (human communication); tek tek insanların birbirleriyle olan iletişimleri, insanların kurumlarla kurduğu iletişim başka deyişle, insanların içinde yer aldığı tüm iletişim süreci anlatılmak istenmektedir (49). İnsancıl iletişim sürecinde önemli olan nokta, bir iletinin bulunması ve iletinin iletilmesidir. Bütün bunların özünde bilgi (information) vardır. Bilgi, "belli bir durumdaki alternatif olabirliklerin sayısını küçülten ya da bir belirsizliğin şiddet ve yoğunluğunu azaltan herhangi bir içerik (50)" olarak tanımlanmaktadır. Bilgi konusunda üzerinde durulması gereken önemli nokta bilgi içeren bir iletinin, iletişimin gerçekleştiği iki öge arasında aynı şekilde anlamlandırılabilmesinin güçlüğüdür.

(48) KENNETH K. SERENO-C. DAVID MORTENSEN, Foundation of Communication Theory, Harper and Row Publishers, New York:1970, s.1-2

(49) WILBUR SCHRAMM, "İnsansal Haberleşmenin Doğası", Çev: ÜNSAL ÖSKAY, Ank.Üni. S.B.F. Dergisi, Cilt:XXIII, No:1, Ankara:1968, s. 435

(50) A.g.k.

İletişimin insanlar tarafından gerçekleştirilmesi nedeniyle, kendi başına yaşamı yoktur. Başka deyişle, iletişim konusunda yapılan irdelemeler insanlar hakkında yapıyor denebilir. Bu durumda "birbirini etkileyen ve etkilenen, eğiten ve eğitilen, eğlendiren ve eğlendirilen insanlar (51)" ın yer aldığı iletişim süreci söz konusudur. Öyleyse, insan yaşamı boyunca iletişim-etkileşimde bulunan, ileti alıp veren bir canlıdır. İnsanın devingen olma özelliği, iletişimin de devingen olmasına yol açmaktadır.

İletişim kapsamında ele alınması gereken bir başka olguda kitle iletişimi ve araçlarıdır. Kitle iletişimi, iletişim olgusunda çeşitli ve karmaşık olarak kullanılan teknikler içinde yer alan bilgi, düşünce, duygu ve tutumların büyük ve dağınık bir kitleye, bu amaç için geliştirilmiş araçlarla iletilmesidir (52). Kitle iletişimi, gerek kullanılan araçlar gerek ilettiği içerik ve seslendiği kişiler açısından farklılık göstermektedir.

Kitle iletişim araçları da kitle iletişiminin gerçekleşmesinde yararlanılan araçlar topluluğunu kapsamaktadır. Bu kapsama yazılı basın, sinema, radyo, televizyon, video gibi teknolojik gelişme ürünü olan araçlar girmektedir. Kitle iletişim araçlarının farklı özellikleri olmasına karşın hepsinin ortak bir noktası vardır. Söz konusu olan bu ortak nokta, "yayma" özelliğinin olmasıdır.

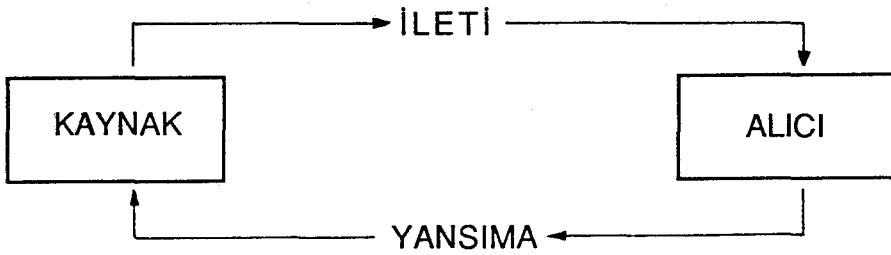
(51) WILBUR SCHRAMM-WILLIAM PORTER, Men, Women, Messages and Media; Understanding Human Communication, Second Edition, Harper and Row Pub. New York:1982, s.3

(52) MELVIN L. DE FLEUR- EVERETTE E. DENNIS, Understanding Mass Communication, Houghton Mifflin Company, Boston:1985, s.5

C. İLETİŞİM VE KİŞİLİK

Kişi ya da kişilerarası ilişkilerde, yaşama ortamında, insanlar kişiliklerini iletişimle oluştururlar. Burada ötesinde çevreyle alınıp verilen iletiler aracılığıyla özleştirmeler yapılarak, bir süreç içinde bireyler kişiliklerini tanımlarlar (53). Bu açıdan toplumsal yapı içindeki bireylerin kişilikleri, çevresiyle olan iletişim çabalarının bir sonucu olarak nitelendirilebilir. İletişimle insanlar sadece çevreden etki almakla kalmaz, etkileşimin bir sonucu olarak çevrelerini de değiştirirler. ŞEKİL-5'de karşılıklı etkileşim olarak iletişim gösterilmektedir (54).

İletişim kavramının özünde bilginin olduğu belirtildi. Ele alınan konu açısından, bilginin içeriği, kişilik bilgisidir.

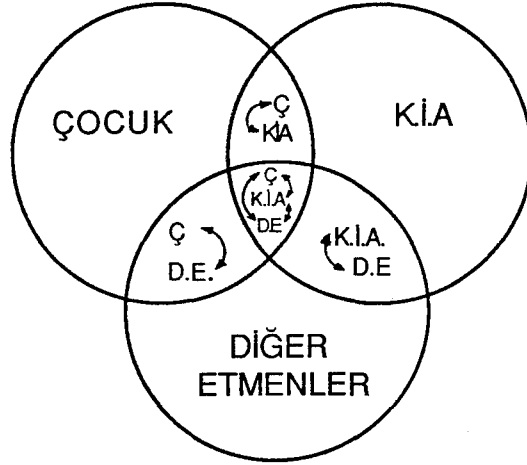

ŞEKİL-5: Karşılıklı Etkileşim Olarak İletişim

(53) ROGER E. WILLIAMS, "Genel İletişim Kavram ve Modelleri". Çev:AKIN ERGÜDEN, Kurgu, T.Ö.E.F Dergisi, Sayı:2,E.İ.T.İ.A Yayınları No:217/141, Eskişehir:1979, s. 282

(54) A.g.k., s.289,

Günümüzde kitle iletişiminin yaygınlaştığı, kitle iletişim araçlarının sayıca fazlalaştığı, kitle iletişim araçlarından gönderilen iletilerin çeşitliliği, kişilik özelliklerini de etkilemektedir. ŞEKİL-6'da iletişim ortamındaki çeşitli etmenlerin birbirine olan etkisi gösterilmektedir (55).

ŞEKİL-6: İletişim Ortamındaki Çeşitli Etmenlerin Etkisi

İletişim ortamındaki çeşitli etmenlerin de temelde kişisel özellikleri ve toplumsal kişilikleri olduğu ve toplumsal bir canlı olarak da insanın sürekli olarak etkilere açık kaldığı bir gerçektir. Hatta, bir gazetenin makale yazarının kişiliğide; Molier'den Shakespeare'e, Oblomov'dan Dostoyevski'e, Halide Edip Adıvar'dan Yaşar Kemal'e kadar

(55) DENİZ GÜLER, "Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film", Kurgu, Açıköğretim Fakültesi İletişim Bilimleri Dergisi, Sayı:5, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 320/141, ESK:1989 (Ocak), s.167

uzanmak üzere birçok yazarın yarattığı çeşitli kişiliklerde; Antigone-Polyneikes, Deli Dumrul-Azrail vb. kişi ilişkilerinde; Yunus Emre'nin şiirlerinde verdiği kişilik felsefesinde, kişilik ve iletişim arasındaki etkileşim çıkartılabilir.

İletişim ve kişilik arasındaki etkileşimi, kitle iletişim araçlarından olan televizyonda çeşitlerini görmek olasıdır. Çizgi filmlerden çocuk sinemasına, dizi filmlerden sunuculara değin çeşitli kişilik özellikleri yansıtılmaktadır. Bu durumda bireysel olarak anne-baba-çocuk-arkadaş ilişkilerinde kurulan iletişim yapısından, toplumsal açıdan iletişim ve eğitim kurumu olarak aile, eğitim, örgüt iletişimine değin kurulan ilişkiler kişilik ilişkilerine dayanmaktadır.

Belirtilen Türk toplumsal kişilik özellikleri, gerçekte Atatürkçü "İletişim Devrimi"nin bir sonucudur. Şapka, kıyafet, ölçü birimleri gibi çağdaşlaşma açısından önem taşıyan sözsüz iletişim öğelerinde gerçekleştirilen devrimlerin peşisıra gelen eğitim ve en önemlisi harf ve dil devrimleri, "İletişim Devrimi"ni göstermektedir (56). Yeniliklerin toplum tarafından benimsenmesi, iletişim sürecindeki kaynağın kişilik özelliklerinin etkilemesi sonucunda gerçekleşmiştir. Fakat kitle iletişiminin büyüyecek örgütlenmesi, hatta uydular aracılığıyla kıtalararası iletişimin gerçekleşmesi sonucunda, başka deyişle bu tür iletişim merkezlerindeki kaynak kişiliklerin çok farklı olması ve farklı toplumsal kişilik özelliklerinin yansıtıldığı iletilerin çeşitliliği, iletişimi ve buna bağlı olarak toplumsal kişilik özelliklerine gelebilecek olumsuz etkileri kontrol edilemez ve önlenemez kılmaktadır.

(56) İNAL CEM AŞKUN, "Atatürk'ün İletişim Devrimi", Türk Dili (Aylık Dil ve Yazın Dergisi), Cilt:XXXVIII, Sayı:326, Ankara:1978 s.550

Her toplumun, kendi insanının kişilik değerlerini işleyip, onu çağdaş yurttaş durumuna getirecek iletişim ortamı eğitim düşüncesi ile ona bağlı eğitim yöntemi, politika ve örgütleri yaratılmalıdır. Başka toplumların kişilik özelliklerini yansıtan yöntemleri kullanmakla, eğitim amaç ve yöntemlerini öykünmekle, toplumun insanlarında kişilik bozulmaları ve dolayısıyla davranış bozukluklarına yol açar. Bunun sonucunda o toplumun içinde yetişmekte olan küçük insan, sağlıklı bir kişilik ve toplumsal kişiliğini geliştiremeyen, hastalıklı kişiliğe sahip olur.

3. EĞİTİM KAVRAMI VE KİŞİLİK

Eğitim kavramı Türkçede farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Çoğu zaman eğitim, bir bilimi (disiplini); toplumsal hizmeti; kişinin kazandıklarını; öğrenim; toplumsal kurum; kasıtlı kültürleme sürecini anlatmaktadır (57). Eğitim kavramı başka sözcüklerle yanyana kullanılarak, anlamında sınırlamalarda oluşturmaktadır. Trafik eğitimi, cinsel eğitim gibi eğitimin konusunu; çocuk eğitimi, halk eğitimi vb. kitleyi içerecek biçimde kullanılabilir; görüştürme araçlarında eğitim, oyunla eğitim vb. eğitimin aracını gösterebilir; hizmet-içi eğitim, geliştirme eğitimi vb. eğitimi tamamlayıcı anlamda da kullanılır. En yaygın kullanım biçimi, bir dizgeyi (sistemi) belirleyen, okul öncesi eğitim, temel eğitim vb. anlamında olanıdır.

A. EĞİTİM TANIMI

Türkçe sözlükte eğitim;"eğitmek işi, eğitme yollarını gösteren bilim" olarak tanımlanmakta; eğitmek ise, "bir kimse, canlı varlıkları ya da bir şeyi, üzerinde iş-

(57) SELAHATTİN ERTÜRK, Eğitimde "Program" Geliştirme, Yelken Tepe Yayınları, Ankara:1972,s.9-10

leyerek güdülen amaca göre geliştirmek, terbiye etmek" olarak açıklanmaktadır (58).

Verilen genel tanımlamanın dışında, eğitim olgusunun amaçlara göre değişiklikler gösterebilen birçok tanımlaması yapılmaktadır. Bu tanımlardan birkaçı şöyledir:

- Yeni kuşakların, toplumun yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek etkinliği (59).
- Önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesi (60).
- Bireyin doğumundan başlayan, ona belli bilgi ve beceriler aktarıp, değer yargıları aşılıyarak onu daha yetkin bir yetişkin haline getiren, bireyin yaşantısını değiştiren ve tüm yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir (61).
- Toplumun genç üyelerinin var olan ekine yetişkin üyelerce bilinçli, amaçlı ve düzenli bir biçimde hazırlanması sürecidir (62).
- Kişinin, seçilen ve denetim altında tutulan bir

(58) Türkçe Sözlük, 6. Baskı, T.D.K. Yayınları Sayı:403, Ankara:1974, s.257

(59) OĞUZKAN, s. 57

(60) Eğitimin farklı tanımları için bkz: A.g.k.

(61) FATMA VARIŞ, Eğitim Bilimine Giriş, Ank.Üni.Eğitim Fakültesi Yayınları No:70, Ankara:1978, s.11;
ATALAY YÖRÜKOĞLU, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 2.Baskı Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara:1984, s.101

(62) OZANKAYA, Toplumbilim T....., s.45

çevrede (özellikle okullarda) etkisi altında bulunduğu toplumsal süreç (63).

- Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci (64).

Sözcüklerin eğitim için yaptıkları tanımlar dışında hemen hemen her eğitimcinin kendine özgü değişik sözlerle yaptıkları eğitim tanımları bulunmaktadır. Doğrudan ya da dolaylı olarak eğitime ilişkin yazılan her kaynakta eğitim tanımlarını da bulmak olasıdır. Bütün bu tanımlar eğitim sürecinin değişik açılardan ele alınışını yansıtmaktadır. Eğitim süreci evrenseldir ama onun içeriği (öğrettikleri) toplumsaldır. Nelerin, nerede, nasıl ve nice öğretilileceğini toplumsal kurum ve örgütler belirler (65).

Özde çok karmaşık ve kapsamlı olmasına karşın eğitim olgusu incelendiğinde, plan, amaç, davranış değiştirme gibi kavramları içerdiği görülmektedir. Bu durumda eğitim belirli kurumlar ve örgütler aracılığıyla, belirli hedeflere ulaşmak amacıyla ve önceden tasarlanarak başlayan bir süreçtir.

B. EĞİTİM KAPSAMI

Eğitim, doğal eğitim ve kurumsal eğitim olmak üzere iki alt sistemde gerçekleşmektedir. Doğal eğitim, yaşam için-

(63) CARTER V. GOOD, Dictionary of Education, Mc Graw-Hill Book Company, New York:1975, s. 202

(64) ERTÜRK, s.12

(65) BOZKURT GÜVENÇ, İnsan ve Kültür, 4. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul:1984,s.322

de kendiliğinden oluşan, özellikle aile ve bireyin çevresi tarafından gerçekleştirilen, belli bir programa ve plana dayanmayan, daha çok toplumsal norm ve değerleri öğreten bir yapı taşımaktadır. Kurumsal eğitim ise okullarda amaçlı, önceden hazırlanmış, bir program çerçevesinde planlı olarak gerçekleştirilir.

Okullar, verilen eğitim düzeyi ve niteliğine göre anaokulu, ilkokul, lise, meslek okulu ve üniversite gibi çeşitli biçimde adlandırılmaktadır. Bu okulların herbirinin kendine özgü amaçları, programları ve değerlendirme yöntemleri olmakla beraber, hepsinde bir amaçlılık söz konusudur. Her okul kendi amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli davranışları seçerek, öğretme yaşantıları yaratarak, bu yaşantıları öğrencilerin gereksinim ve gelişim düzeyine göre ayarlayarak planlı bir öğrenim ortamı düzenler. Bu amaçları sağlayan eğitim programı, öğretmen-öğrenci, yönetici, araç ve gereçler temel öğelerdir.

Gerek doğal eğitim gerek kurumsal eğitimde olsun, yetiştiren-yetişende, eğiten-eğitilende istenilen davranış değişikliğini gerçekleştirmeye çalışır. Bu davranış değişikliği belli bir süreç içinde oluşmaktadır. Burada süreç kavramı, "bir amaca yönelmiş olan sürekli değişimlerin (bir dizi değişikliklerin)"tümüdür (66). Başka deyişle, bir oluşumu gerçekleştirmek için birbirini izleyen olayların ya da durumların akışıdır. Belli bir amaç ya da amaçlar dizisine ulaşmak için yapılmaktadır. Eğitim sürecinin üç temel öğesi vardır. Bunlar (67):

-
- (66) CAVİT BİNBAŞIOĞLU, Gelişim Psikolojisi, Eğitim Psikolojisi 1,3. Baskı, Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara:1975.s.3
 (67) FİDAN-ERDEN, s.8

1. Amaç
2. Öğretme-öğrenme etkinlikleri
3. Değerlendirme

Eğitim amaçla başlar, öğretme-öğrenme etkinlikleriyle sürer ve değerlendirme ile son bulur.

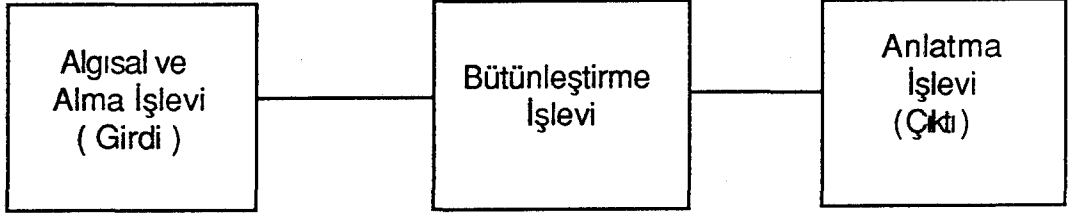
Eğitimde amaç, eğitilecek kişinin kazanması gerekli davranış ölçütlerini ortaya koymaktır. Dolayısıyla eğitim sürecine giren kişinin, kişiliğinde meydana gelmesi istenen farklılaşmaları belirler. Amaçların gerçekleştirilmesi, toplumun istediği insan tipinin yetişmesi demektir. Bu durumda eğitimin amacı, insanın kişiliğinde istenilen yönde ve nitelikte değiştirme oluşturmaktır.

Eğitim amaçları, öğretme-öğrenme etkinlikleriyle gerçekleştirilir. Öğretmede öğretmenin, öğrenmede ise öğrenenin ağırlığı daha fazladır. Öğrenme, değişik biçimlerde tanımlanmakla beraber, "birey ve çevresi arasındaki etkileşimle oluşan kalıcı izlenimle yaşantı ürünlerinin bireyde oluşturduğu davranış değişimini" ifade etmektedir (68).

Öğrenme genellikle kendiliğinden ve yönlendirilmiş olmak üzere iki biçimde oluşmaktadır. Bireyin kendi kendine yaptığı bir eylem ya da yaşantı sonucu oluşan davranış değişikliği, kendiliğinden öğrenme olarak kabul edilebilir. Bireyin günlük yaşantısında gösterdiği davranışların büyük bir kısmı kendiliğinden öğrenmenin bir sonucudur. Bu durumda öğrenmeyi sağlayıcı yaşantıyı oluşturan kimse bireyin kendisidir. Kendiliğinden öğrenme, algısal

(68) Learning Principles, State Superintendent of Public Instruction, Winconsin:1964, s.10

öğrenme (duyu organlarını kullanma), denem-yanılma ve model alma gibi değişik biçimlerde gerçekleşmektedir. ŞEKİL-7'de algısal öğrenme süreci gösterilmektedir (69).

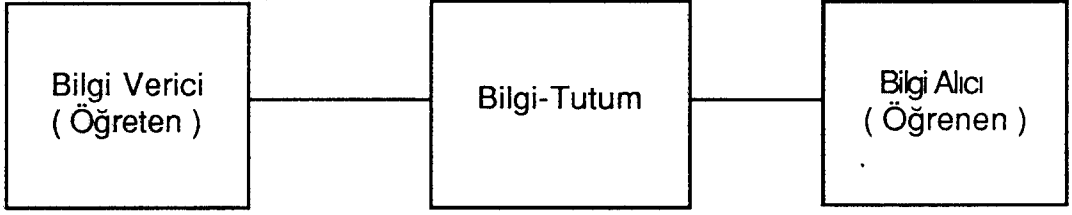

ŞEKİL-7: Öğrenme Süreci

ŞEKİL-7'de algısal ya da alma işlevi, bireyin duyu organları yoluyla uyarılması ve bireyin uyarıcı algılaması ile ilişkilidir. Uyarıyı yorumlama, düşüncelerin biçime sokulması bütünleştirmenin işlevidir. Anlatma işlevi, bütünleştirilen bilgilere, uyarıcılara yanıt verme ya da sonuçlandırma ile ilişkilidir.

Yönlendirilmiş öğrenmede ise, öğrenmeyi sağlayacak ortamı yaratan bir başka kişi ya da aracın varlığı söz konusudur. Öğrenme öğretene kişi ya da aracın yardımıyla gerçekleşir, başka deyişle öğretme etkinliklerinin sonucunda oluşur. Öğretme bilinçli ve amaçlı bir etkinlik olup, bireyde davranış değişikliği oluşturmak amacıyla bir kişi ya da grup tarafından düzenlenebileceği gibi, görsel ve yazılı sembollerle de sağlanabilir. ŞEKİL-8'de öğretme süreci gösterilmektedir.

(69) JEFFRIES MC. WHIRTER-NİLÜFER VOLTAN ACAR, Çocukla İletişim; Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı, Ankara: 1985, s.26

ŞEKİL-8: Öğretme Süreci

Toplumsal yaşantı içinde bireye öğretme etkinliği sunan birçok kişi ve araç vardır. Aile içinde anne-babaları, akran gruplarında arkadaşları, kitle iletişim araçları, okullarda öğretmen, bireyin sürekli öğrenmesini sağlayan etkinliklerde bulunur.

Öğretme-öğrenme süreci sonunda alınan ürünün eğitim amaçlarına uygun olması gerekir. Bu nedenle değerlendirme, eğitim sürecini tamamlayan, ayrılmaz bir parçadır.

Bu durumda eğitim olgusu, amaç olmaktadır. Bu amaçta ulaşmada öğretim ve öğrenim, gereksinilen bilgi, tutum, davranış değiştirme ve geliştirme amacına yönelik olarak edinilmesi gereken yöntem ve sürecini içermektedir. Bilgi edinmede ve yaşam içinde nicelik ve nitelik her zaman için söz konusu olduğundan eğitim daha çok nitelik, öğretme-öğrenme ise nicelik ile ilgilidir.

C. EĞİTİM VE KİŞİLİK

İnsan yaşamını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen ve yönlendiren eğitimde, öğretme-öğrenme süreçleri, yalnızca bilgi vermek (didaktik) ya da toplumun olumlu değer yargılarını vermek amacıyla gerçekleşmektedir. Doğru

dan eğitimde, uygun öğrenme koşullarının düzenlenmesinde, geliştirilmesinde, özce istenen amaca ulaşılmasındaki anahtar kişi (key person), öğretmen olarak kabul edilmektedir (70). Öğretmenin görevi, çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak öğrenme yaşantıları düzenlemek ve istenilen davranışın öğrenci tarafından kazanılıp kazanılmadığını değerlendirmektir.

Günümüzde ilkokuldan üniversiteye kadar, her derecedeki okulların arasında insan yetiştirmede büyük ayrılıkların olması gerekirken, iletişimin tek yönlü bir süreç içinde gerçekleşmesi, başka deyişle geleneksel yöntem olan anlatma-dinleme ortamında eğitim, "bir kişinin doğal bilme yeteneklerinin geliştirilmesi (71)" ile ilgilenmektedir. Bu durum bireyin kişiliğinin gelişmesine yardımcı olmaktan çok, salt bilgi depolayan bireylerin, başka deyişle çok bilen insan yetiştirmeyi göstermektedir. Özellikle nitelikten çok bilginin niceliği üzerinde durulmaktadır.

Bu sorun gerçekte, eğitim sisteminin devingen bir yapıya sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Eğitim ve öğretim alanında egemen olan geleneksel örgüt modelleri, sisteme esneklikten yoksun bir nitelik kazandırmak, gerekli yeniliklerin getirilmesini ya da yeniliklerin benimsenmesini zorlamaktadır. Böylece gelişmekte olan küçük insanın, gelecekteki yaşanacak değerlere göre yetiştirilmesi değil, yaşanan değerlere göre yetiştirilmesi başlanmıştır.

(70) D. ROBERT HESS-J. DOREEN CROFT, Teachers of Young Children, Second Edition, Houghton Mifflin Company, Boston:1975, s.2

(71) KUÇURADİ, s.22

Çağımızda bilim ve teknoloji öyle hızlanmıştı ki, artık davranışlar kuşaktan kuşağa değil, tek bir kuşak içinde değişmektedir. Buna karşın eğitim, davranışların değiştirilmesi yerine bunların kalıcı olması ile ilgilenmektedir.

Toplum kalkınmasına gereken insan gücünü yetiştirmesi için eğitim dizgesinin ve buna bağlı olarak programlarının devingen olması zorunluluktur. Aksi halde okullar yıllar öncesinin programlarına göre çağ dışı kalmış insanı yetiştirmiş olmaktadır. Kaldı ki eğitim olgusu sadece bireylere bilgi depolama değil, toplumsal kişiliğin kazandırılmasıdır. Bunun içinde okulların biçimsel öğretim amaçları ile yetinmeyip, daha çok eğitimin alanına giren Atatürk'ü Kişiliğin öğrencilere kazandırılması amacını doğrulunda yapılarını yeniden örgütlemeleri zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (72).

Atatürk eğitim amacını, "yalnız hükümetlere memur yetiştirmek için değil, daha çok memlekete ahlaklı, karakterli, cumhuriyetçi, devrimci (inkilapçı), olumlu (müsbet), atılgan, başladığı işleri bitirecek yetenekte, dürüst muhakemeli, iradeli, yaşamda rastlayacağı engelleri yenmeye kudretli, karakter sahibi genç yetiştirmektir. Bunun içinde öğretim programlarını ve sistemlerini ona göre düzenlemelidir (73)"., sözleriyle eğitim yoluyla yetiştirilecek bireylere kazandırılması gereken kişilik özelliklerini belirtmektedir.

Yaşam içinde eğitimin gerçekleştiği diğer bir kurumda aile ortamıdır. Aile ortamı, bireyin doğal kişilik yapısını ilk oluşum ve biçimlenme özelliği taşımaktadır.

(72) AŞKUN, "Atatürk İlkelerinin", s.6

(73) UTKAN KOCATÜRK, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Turhan Kitabevi, Ankara: 1984, s. 107

Ailede çocuğa verilmesi gereken kişilik özellikleri şu sözlerle belirtilmektedir (74):

"Çocukları serbestçe konuşmaya, düşündüklerini, duyduklarını olduğu gibi, ifade etmeye teşvik etmelidir; böylece hem hatalarını düzeltmeye imkan bulunur, hem de ileride yalancı ve riyakar olmalarının önüne geçilmiş olur. Kısacası çocuklarımızı artık, düşüncelerini hiç çekinmeden açıkça ifade etmeye, içten inandıklarını savunmaya, buna karşılık da başkalarının samimi düşüncelerine, saygı beslemeye alıştırmalıyız. Aynı zamanda onların temiz yüreklerinde; yurt, ulus, aile ve yurttaş sevgisiyle beraber doğruya, iyiye ve güzel şeylere karşı sevgi ve ilgi uyandırmaya çalışmalıyız. Bence bunlar, çocuk terbiyesinde, ana kucağından en yüksek eğitim ocaklarına kadar her yerde, her zaman üzerinde durulacak önemli noktalardır. Ancak bu suretledir ki, çocuklarımız memlekete yararlı birer vatandaş ve mükemmel bir insan olurlar".

Türk toplumunda aile ilişkilerinde var olan yaygın düşünce ve davranış örüntüsü de gözönünde tutularak, bu örüntü içinde belirtilen bazı kişilik özelliklerinin yer aldığı, ailenin eğitim ve kültür düzeyinin yükselmesiyle bazı kişilik özelliklerinin yerleştiği görülebilir.

Ancak, yaşanan çağda toplumsal ve ekonomik değişimin hızlı bir süreç içinde gerçekleşmesi, aile yapılarının, eğitim dizgesinin değişen koşullara uyum sağlama çabaları, çağdaş bir insanı, başka deyişle kendi başına ne yöne gittiği belli olmayan doğal kişilikten yararlı bir toplum üyesi ya da geleceğin insanı yaratılamaz.

(74) Atatürkçülük, I.Kitap, Genel Kurmay Basımevi, Ank:1982, s.127, (Atatürk'ün eğitim amacı ve ailede değindiği özellikler, Atatürkçü Kişilik Özelliklerinde bulunmaktadır).

4. EĞİTİM İLETİŞİMİ KAVRAMI VE BOYUTLARI

Her bilimin kendine özgü bir inceleme alanı vardır. Bilimleri birbirinden ayıran en önemli özellik her birinin diğerinden bağımsız bir inceleme konusunun olmasıdır. Bunun yanında, hemen hemen bütün bilimler, kendilerine yakın bilimlerin ortaya çıkardıkları bilgi birikiminden yararlanırlar. Örneğin, insan biyolojik toplumsal ve kültürel bir varlıktır. İnsanın toplumsal ve kültürel bir varlık olarak yaşamaya başlaması iletişim olgusunu ortaya koymaktadır.

Günümüzde iletişim bilimi çok genel anlamda birey, küme (grup), yığın (kitle) denilen toplumsal katmanlar arasındaki etkileşimi tek başına konu edinirken; söz konusu katmanların öteki bilim dalları olan davranış bilimleri (sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji, kültürel antropoloji), eğitim bilimi, dilbilim, simgebilim, bilgi kuramı, yazınbilim gibi dalların içinde birleştikleri toplum bilim alanı olmuştur (75).

(75) İNAL CEM AŞKUN, "TÖEF'den İletişim Bilimleri Fakültesine", Kurgu, Sayı:3, E.İ.T.İ.A. Yayınları No:229/151, Eskişehir:1980, s.3

Eğitim, iletişimin bulgularından en çok yararlandığı bilimlerden birisidir. Eğitimin konusu belli amaçlara göre insanların davranışlarının planlı olarak değiştirilmesidir. Davranış, insanın gözlenebilen ya da lle-bilen bilinçli etkinliklerinin tümünü kapsamaktadır (76). Başka deyişle , insanın bir uyaran karşısında gösterdiği tepki ya da bir olaya karşı alınan durumdur.

İnsan her gün çeşitli uyaranlarla karşılaşmaktadır. Bu uyaranları bir algılama süzgecinden geçirerek, davranışında bulunmaktadır. İnsanın çevresini nasıl algıladığı, başlıca onun kişilik yapısına, kişilik yapısı da bireyin kalıtımla geçen özellikleriyle, geçmiş yaşantısındaki deneylere, öğrenme ve toplumsallaşmasıyla çevresine bağlı olacaktır. Bu durumda kişilik, davranışı da içeren bir kavramdır.

Kişilik olgusuna, iletişim açısından yaklaşıldığında eğitim iletişimi (educational communication) sorunsalı ortaya çıkmaktadır. İnsanlar arasında kişilik bilgisinin sağlandığı iletişim süreci eğitim iletişimi kavramı ile yakından ilişkilidir.

A. EĞİTİM İLETİŞİMİ TANIMI

Belirli amaçlara ulaşabilmek için, düzenlenmiş ya da düzenlenmemiş ortamlarda insanın diğer insanlarla girdiği ilişkilerde rastlantısal olarak kazandığı kişilik değerleri söz konusudur. Önceden tasarlanmamış bile olsa,

(76) İBRAHİM E. BAŞARAN, Eğitime Giriş, 3.Bası, Gl Yayınevi, Ankara:1978, s.19

davranış biçimleri ya da kültürün bazı özellikleri, insana bu kişilik ilişkisi ortamında aktarılır. Bu durum aileden başlayarak toplumun tüm kurumlarını, örgütlerini içine alacak bir biçimde toplumsal yaşamın bütün katmanlarına yayılır.

İnsanların toplumsal yaşam içinde çeşitli rolleri söz konusudur. Örneğin, bir insan, Türkçe dilbilgisini iyi kullanarak duygularını, düşüncelerini ne kadar iyi anlatırsa anlatsın, eğer bir gazeteci kişiliği yoksa gazeteci olamaz.

Verilen genel çerçeveye içinde eğitim iletişimi şu şekilde tanımlanabilir. Eğitim iletişimi, "yetiştiren ile yetişen arasında kişilik katkısının sağlanmasıdır". Eğitim iletişimi insanı amaçladığından bir süreç içinde ele alınması gerekliliğini birlikte getirmektedir. Bu tanım içinde gereksinilen kişilik sağlayan herhangi bir kaynağın kişisel ve toplumsal değerleri söz konusudur. Kaynağın kişiliği bu süreç içinde kişilik bilgisini sağlayan en önemli girdi ve temel öğedir.

B. EĞİTİM İLETİŞİMİNİN KAPSAMI

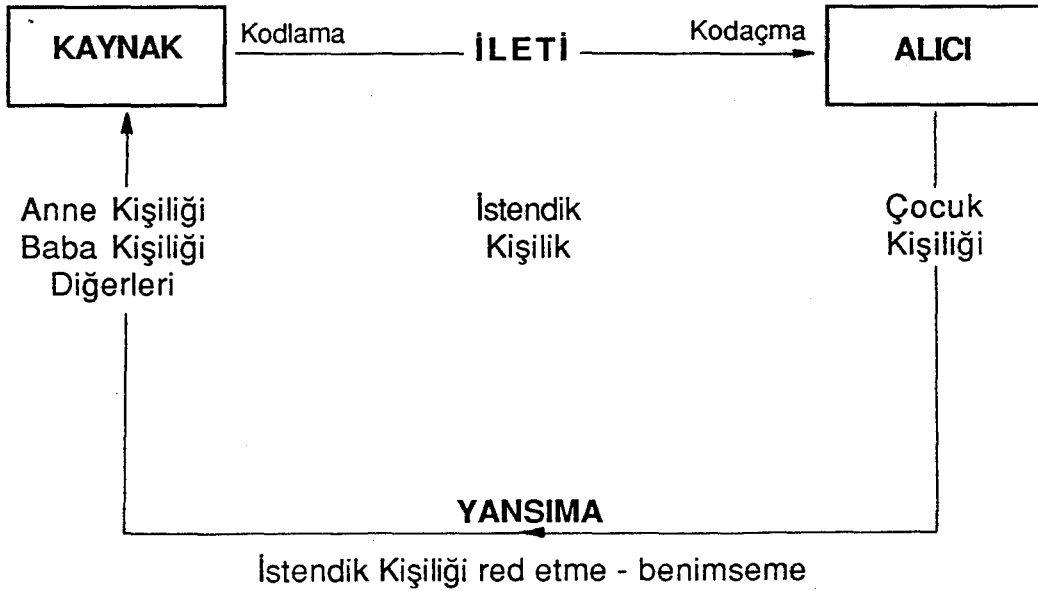
Toplum istendik hedeflerine, ancak eğitim iletişimi sürecini, eğitim ve iletişimin de gerçekleştiği belirli kurumlar içinde örgütleyerek ulaşabilir. Bu kurumlar aile, okul, kitle iletişim araçları, örgütlerdir.

Aile, anne-baba ve çocuktan (çocuklardan) oluşan toplumdaki en küçük yönetim birimidir. Aile içinde anne-baba, çocuk gibi çeşitli kişiliklerin yer alması, bu bireylerin rollerini de belirler. Çocuğun olmadığı bir ailede karı-koca ilişkisi söz konusudur. Çocuğun fiziksel doğumu, karı-kocayı, anne-baba rollerini verir. Böyle bir yapı içinde eğitim iletişimi ilişkisi içinde bulunan ki-

şkiye çocuk denir. Eğitim iletişimi süreci içinde çocuk kişiliğini anne ve babası ile kurduğu iletişim sonucunda kazanır. Bu ilişki içinde eğitim iletişimi sürecini başlatan kaynak anne kişiliği ya da baba kişiliğidir.

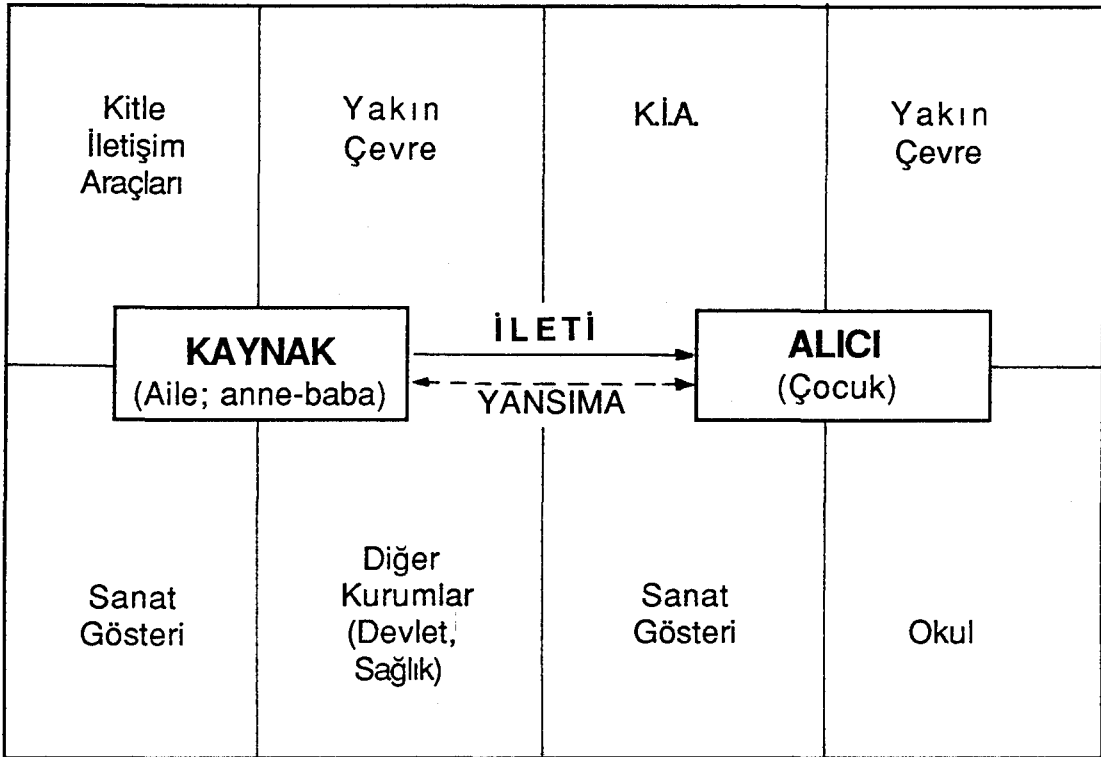
Bir aile içinde çocuk ve anne arasındaki iletişim, annenin biyolojik yapısından dolayı daha çabuk gerçekleşmesi ve iletişimin gerçekleşmesinde kullanılan çeşitli yöntemler, anne kişiliğinin gelişmesindeki en önemli etkidir. Bu durumda baba kişiliği, çocuğun gelişimi sürecinde kurulan iletişim sonucunda oluşmakta ve baba-çocuk arasındaki etkileşim aile içindeki iletişimin ikinci boyutunu göstermektedir.

Aile ortamında gerçekleşen eğitim iletişimi olgusu şematik olarak şu şekilde gösterilebilir.

ŞEKİL-9: Ailede Eğitim İletişimi Süreci

Toplum içinde ailenin, iletişim ve etkileşimde bulunduğu iletişim ortamları da söz konusudur. Okul, yakın çevre, kitle iletişim araçları, sanat-gösteri gibi kurumlar, çocuğun ailesinde başlattığı, kişilik ilişkilerinin uzantısı olan birer kültürel ve toplumsal iletişim ortamlarıdır. Kültürel ve toplumsal iletişim ortamları, aile içinde eğitim iletişiminde bulunan bireylerin kişiliklerini de etkilemektedir. Bu durum ŞEKİL-10'da gösterilmektedir

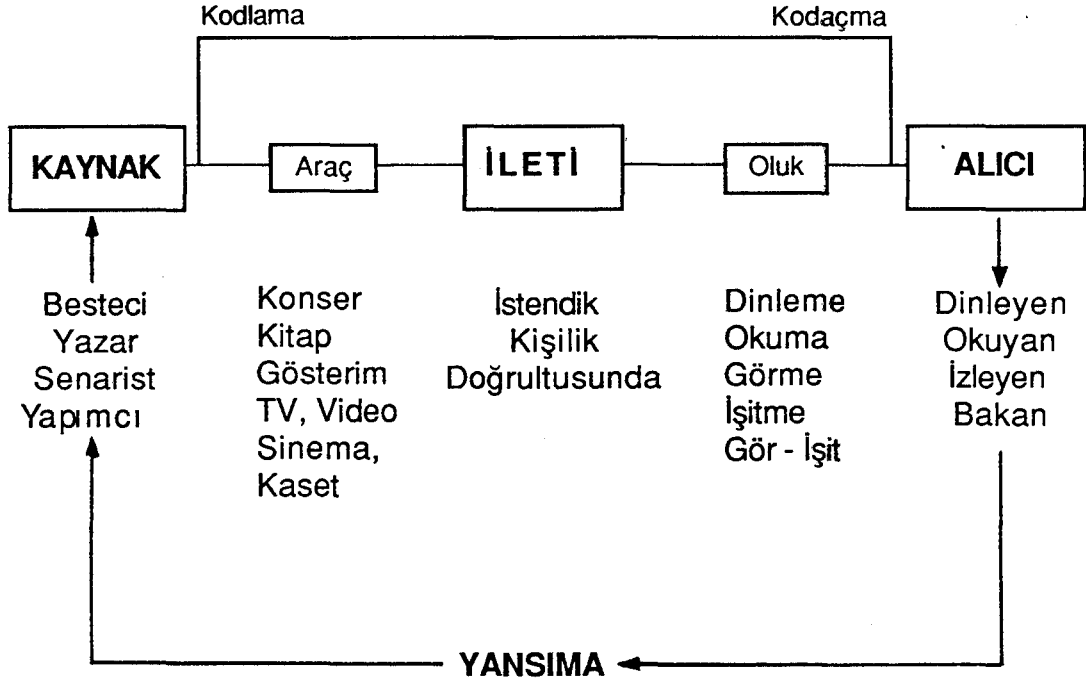
ŞEKİL-10: Ailede ve Çocuğun Eğitim İletişimi Sürecini Etkileyen İletişim Ortamları

Bu durumda aile (kaynak), kişisel değerlerini ve kitle iletişim araçları, çevre, sanat-gösteri ve diğer kurumlarla iletişim ve dolayısıyla etkileşim içinde bulunmaktadır. Alıcı durumunda bulunan çocuk ise ailesi gibi birtakım iletişim ortamları ile ilişki içindedir. Bu bağlamda çocukta, bu iletişim ortamlarında etkileşmektedir. Böylece aile, kişilik bilgilerini, edindiği birtakım bilgi, beceri, kültürel boyutları çocuğa, çocukta algılanımı, duygularını, düşüncelerini bu süreç içerisinde ailesi ile etkileşime girmektedir.

Eğitim iletişimi süreci, toplumsal kurumlarda, örgütlerde, yönetenler-yönetilenler; hukukta yargılayan-yargılanan; siyasal ortam içinde siyasetçi-yurttaş; ekonomide satıcı-alıcı; sanatta izleten-izleyen arasındaki kişilik ilişkisi ile gerçekleşmektedir. Bu çalışmanın sınırlılığı içinde aile, okul, kitle iletişim araçları ve sanatsal eğitim iletişimi üzerinde durularak, eğitim iletişimi kurumları içinde kitle iletişim araçlarından televizyon ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Kitle iletişim araçları ile gerçekleşen eğitim iletişimi sürecinde kaynak, birey olmaktadır. Başka deyişle, sanatı yaratanın kendisidir. Bu durumda müzikte besteci, romanda yazar, tiyatrodaki oyun yazarı, sinemada senarist yapıtlarıyla eğitim iletişiminin kaynağı durumundadır. Bu durum ŞEKİL-11'deki çizimle gösterilmektedir.

Eğitim iletişimi kapsamı içinde iletişimin ve etkileşimin gerçekleştiği iletişim ortamlarının da önemi bulunmaktadır. Örneğin, tiyatro ile ilgili bir video kaseti, konservatuarda ders içerisinde gösterildiğinde bir öğretim aracı biçimindedir. Halbuki ev ortamında izlendiğinde bir sanatsal eğitim iletişimi gerçekleşmiş olmaktadır.

ŞEKİL-11: Kitle İletişim Araçları ve Eğitim İletişimi Süreci

C. EĞİTİM İLETİŞİMİ VE KİŞİLİK

İçinde yaşanan yirminci yüzyılın son dönemlerinde insan, nüfusu hızla artan, gelişen kitle iletişim araçları, katları her geçen gün artan apartmanlarla temel gereksinmesi olan yaşam çevresinden kopmakta, hatta komşu ilişkilerinin zayıflaması nedeniyle insan insandan kaçır duruma gelmektedir. Bu durum insanın kendine ve diğer insanlara yabancılaştığı, aile adı verilen ve toplumsal çevrenin temeli olan yaşam ilişkilerinin zayıfladığı, oto-

masyonla insanın teknolojiye bağımlı kaldığı toplum yaşamı içinde bulunmaktadır.

Anaokulundan üniversiteye kadar tüm okullarda öğrenci sayısının artması, eğitimin etkinliğini nicel bir boyuta sokmaktadır. Öğrenciler bu ortamda daha önce değinildiği gibi tek yönlü iletişimle aktarılan bilgileri ezberlemek, belleklerine depolamak ve bellediklerini değerlendirme adı altında yapılan sınavlarla, öğretmenlere geri veren bir davranış göstermektedir. Okulların kapanmasında öğrencilerin geçtiği dersin kitaplarını yaktığını gözlemler göstermektedir. Bu durum, gerçekte öğrenci kişiliğinin verilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye gerçeğinde konuya bakıldığında aile kurumundan, örgütlere, yönetimlere kadar bir eğitim iletişimi sorunsalı bulunmaktadır. Bu sorunsal, istendik kişiliğin oluşmasında, başka deyişle toplumsal kişiliğin yetiştirilmesinde aile, okul, meslek örgütleri, kitle iletişim araçları, sanat-gösteri ile diğer etkenlerin kişilik yapısından kaynaklanmaktadır.

Kime göre istendik kişilik, sorusu akla gelmektedir. Yapılarına göre değişen aileye, meslek örgütlerine eğitim kurumlarına vb. göre mi? Ana-babanın dediğini yaptığı zaman akıllı-uslu, uymadığı zaman akılsız-yaramaz mı; okulda iyi not aldığı zaman zeki-çalışkan, kötü not aldığı zaman aptal-tembel mi; yoksa karşısındaki insanı kendi ölçütlerine göre yargılayarak bir sonuca ulaşmak mı?

Bu durum bir hesap makinesine benzetilebilir. Hesap makinesinde yedi ile bir çarpıldığında, sonuç ne olur biçiminde çözümlenmesi için bir soru verildiğinde, yanıt yedidir. Sonra yedi sayısına basmayı sürdürerek, çözümlenmesi için altı ile birin çarpılması istendiğinde sonuç yanlış olacaktır. Yedi sayısına basarak başka sorular çö-

zlmeye çalışıldığında sonuç hep yanlış olacaktır. Bu durumda makinenin hesap yapan bölümü m bozuktur, yoksa ona yanlış bilgi mi yüklenmektedir? Bu örnekte gösterildiği gibi insan, insanın yetiştirilmesi ya da ilişkiler, değişik soruların çözülmesinde ya da davranış göstermesinde yanlış bilginin sonucu da olabilmektedir.

II. ÇOCUK VE KIŐILİK GELİŞİMİNDE
EĞİTİM İLETİŞİMİNİN ROLÜ

5. ÇOCUĞUN GELİŞİMİNDE ZİHİN BİLİMİ

Gelişim, canlı varlığın bütün yaşamı boyunca geçirdiği ileriye ve geriye yönelik tüm değişiklikleri kapsar (1). Örneğin, beden gelişimi dendiğinde, canlının anne karnındaki durumundan ölümüne kadar geçirdiği büyüme, durgunluk ve çöküş evrelerindeki tüm değişiklikler anımsanır. Bununla beraber genel olarak ve özellikle günlük dilde kullanılan gelişme kavramı, yaşamın başlangıcından (fiziksel doğumla) yetişkinliğe doğru fizyolojik ve psikolojik yetilerin artması biçiminde olan değişiklikler anlamındadır.

Gelişim kavramı, düzenli, uyumlu, sürekli bir ilerlemeyi ve bütünleşmeyi dile getirmektedir. Başka deyişle belli bir doğrultuya yönelik dizgeli değişimlerdir. Bütünleşmeyle gelişimin her evresi, kendinden sonra gelen evreyi etkiler ve bu gelişmeler insan yaşamının sonuna kadar hiç kesilmeden süregider. Bu süreç içinde insanda bedensel, davranışsal, zihinsel, duygusal, toplumsal vb. gelişmeler söz konusudur.

(1) C.I. SANDSTRÖM, Çocuk ve Gençlik Psikolojisi,
Çev:R. ŞEMİN, İstanbul Uni. Ede.Fak.Yayınları,
İstanbul:1971, s.3

Genel olarak insanın kendisini ve insanları tanıyabilmek için gelişim ile ilgili temel kavram ve ilkeler; gelişim evreleri ve özellikleri çocuk psikolojisi, çocuk gelişimi eğitim psikolojisi vb. çeşitli disiplinler tarafından ele alınmaktadır.(2)

- (2) Gelişimin temel kavram ve ilkelerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: ELIZABETH B. HURLOCK, Child Growth and Development, Second Edition, Mc. Graw-Hill Book Company, Inc., New York:1956; ÖZCAN KÖKNEL, İnsanı Anlamak, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1986, s.285. İnsanın gelişim evreleri ve özellikleri için bkz: R.F.BIEHLER, Child Development; An Introduction, Second Edition, Houghton Mifflin Co., Boston:1981; FERİHA BAYMUR, Genel Psikoloji, 5.Baskı, İnkilâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul:1983,s.57-60; HALÜK YAVUZER, Çocuk Psikolojisi, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1984.

Gelişim süreci içinde insanda bedensel, davranışsal, duygusal, toplumsal gelişmeler söz konusu olup çeşitli kuramlar ortaya konmuştur. Bu kuramlar içinde psikanalitik, toplumsal öğrenme ve bilişsel gelişme kuramları önem kazanmaktadır.

Psikanalitik kuramda Freud, daha çok duygu, heyecan, etkilenme üzerinde durarak, bireyin kişilik oluşumunu duygusal-güdüsel bir süreç olarak ele almıştır. İnsanlığın kişiliği, altben (id), ben (ego), üstben (süperego) olan üç yapıdan oluşur. İnsanda bu yapılar kişinin gereksinimlerini olumlu biçimde doyuracak bir dengededir. Freud'a göre insan, iç güdülerin, temel olarak cinsel ve saldırganlık iç güdülerinin deposu olan altben ile doğar. Altben'in isteklerinden toplumca benimsenenlerin bilinç düzeyine çıkmasına izin veren ben, ben'in hangi isteklerin bilinç düzeyine çıkmasına izin veren, hangilerini bilinç altında tutması gerektiğini belirleyen üstben'dir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: STEFAN ZWEIG, Freud ve Öğretisi; Psiko-Analiz, Çev:EMİN ELİÇİN, Remzi Kitabevi, İstanbul:1965; HALİS ÖZGÜ, Psikoloji Dünyasının Üç Büyüğü, Ararat Yayınevi, İstanbul:1976, s.7-112; GÖKÇE CANSEVER, İçimdeki Ben: Freud Görüşünün Açıklanması, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul:1976.

Toplumsal öğrenme kuramı, insanların toplum içinde yaşamasından ortaya çıkmıştır. Toplumsal öğrenme kuramı en geniş anlamıyla, çocuğun gelişiminde öğrenmeyi temel alır. Bu konuda öykünme (imitation) kavramının toplumsal

İnsan, duyan ve düşünen bir yaratıktır. Koku, tat, dokunma ve organik duyu (iç duygular), insanların gerçek olarak bildiği dünyayla olan iletişimin temel oluklarıdır.

uyumda önemli bir yer aldığı öne sürülmektedir. Öykünme kavramının önemini ilk defa Miller-Dolard (1941) vurgulamıştır.

Toplumsal öğrenme kuramında son yıllarda geliştirilen bir yaklaşımda "gözlem yoluyla" öğrenmedir. Bu yaklaşımda bireyin, modeli gözleyerek öykündüğü ve öykündüğü modele tenzeme çalıştığı görüşü savunulmaktadır. A. Bandura'nın geliştirdiği bu yaklaşımda, insanların gözlem yoluyla daha hızlı öğrendikleri görüşüne dayanmaktadır. Çocuklar yalnızca canlı modellerin davranışlarını değil, sembolik davranışları da öğrenir. Bunlar içinde özellikle televizyon modellemesi etkileyici rol oynamaktadır. Bir modelin öykünmesi:

- modele dikkat etmeye,
- akılda tutmaya,
- davranışta bulunabilmek için motor becerisinin olmasına,
- pekiştirme ve güdülemesine bağlıdır.

Özcesi bu yaklaşımda, insanlara model davranışları aracılığıyla her türlü davranış öğretildiği belirtilmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: ALBERT BANDURA-RICHARD H. WALTERS, Social Learning and Personality Development, Holt- Rinehart and Winston, Inc., New York:1963; ALBERT BANDURA, Social Learning Theory, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey: 1977; ANGELO BIAGGIO, "Child Development and Television", Impact of Educational Television On Young Children, UNESCO, France: 1981, s.20-21.

Bilişsel gelişme kuramında J. Piaget, gelişim kuramı açısından zekayı betimler ve gelişimi bir denge-dengesizlik, yeni bir denge süreci olarak görür. Bu sürecin kesintisiz olarak işleyebilmesi uyum sağlama (adaptation) kavramına bağlıdır. Uyum sağlama birbirini tamamlayan iki yapıdan oluşmaktadır. Bunlar:

- 1- Özümleme (assimilation)
- 2- Uyma (accommodation)

Özümleme ve uyma arasında zihnin iç dengesini bozacak bir şekilde bütünleşmesini sağlamaya, başka deyişle zihinsel dengeye, dengeleme (equilibration) adını verir. Piaget'e göre gelişim, düşük düzeyde bir dengeden daha yüksek düzeyde bir dengeleme işidir. Çocuk, yetişkinlik zekâsına ulaşana kadar, hepsi birbirinden farklı psikolojik yapılar gösteren bir dizi aşamalardan geçmektedir. Bu noktada olgunlaşmanın devingen etmenlerine eğilir. Olgunlaşmayı, şema (schema) ve bilişsel yapı (cognitive structure) kavramları ile açıklar.

Bu oluklarla alınan veriler, sorunların kavranmasına ya da yaratılarak çözümlenmesine ve durumları anlaması yeteneğine bağlıdır. Bu yeteneğin işleyişi, geliştirilmesi insanın zihninde gerçekleşen bir durumdur.

A. ZİHİN BİLİMİ

Zihin algılar (duyu iletisinde bulunur), hayal eder, kavrar ve çözümler. Uzantıları olan algılama yetenekleri, belli bankaları ve hayal gücünün hizmet ettiği zihin, her zaman doğru ve dakik yanıtlar bulur (3). Gözlem, eğitim ve görüş açısı bunları değiştiren öğelerdir. Bu durum zihin biliminin (dianetics) yapısı ve kapsamı içine girmektedir.

Zihin bilimi, yalın bir bilim olmakla beraber şunları içerir (4):

1. Düşünmeyle ilgili bir bilimdir.

Çocuğun bilişsel gelişimi, birbirini tamamlayan ve bütünleyen dört aşamadan geçmektedir. Bunlar:

1. Duygusal-devinim dönemi (sensory-motor period),
2. İşlem öncesi dönem (preoperational period),
3. Somut işlemsel dönem (period of concrete operations),
4. Soyut işlemsel dönem (period of formel operations).

Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: MARY ANN SPENCER PULASKI, Understanding Piaget: An Introduction to Children's Cognitive Development, Harper and Row Publishers, New York: 1971; J.PIAGET, The Child and Reality: Problems of Genetic Psychology, Penguin Books, Wisconsin: 1973; DAVID ELKIND, Children and Adolescents: Interpretive Essays on Jean Piaget, second Edition, Oxford Uni. Press, London: 1974; GÜLSEREN GÜNÇE, Çocukta Zihinsel Gelişim: Piaget Kuramına Toplu Bakış, Ankara: 1975; ARTHUR T. JERSILD, Çocuk Psikolojisi, 4. Bası, Çev: GÜLSEREN GÜNÇE, Ankara Uni. E.F. Yayınları, Ankara: 1979

(3) L. RON HUBBARD, İnsan Aklının Sınırları: Dianetics, Çev: GÖNÜL SUVEREN Aitın Kitaplar Yayınevi, İstanbul: 1989, s.29

(4) Ayrıntılı bilgi için bkz. s.17-19

2. İnsanın temel doğası keşfedilir. Bu temel yapının iyi olduğu keşfedilmiştir.
3. İnsan belleğinin genişliği, depolama kapasitesi ve anımsama gücünü saptar.
4. Toplumsal, siyasi, askeri, eğitim ve insanlarla ilgili diğer çeşitli çalışmaları zenginleştirir.

Zihin bilimi geniş bir konudur. Bunun tek nedeni insanın geniş bir konu olmasıdır. İnsanın tüm hareketlerini kapsayan, insan zihninin bütün işlevleridir.

insan bir canlı olarak sınırlı evrende "yaşa" emrine uymaktadır. insanın hayatta kalmaya sürdüğü düşüncesi yeni bir şey değildir. Ama insanı yalnızca hayatta kalmanın güdülediği, harekete geçirdiği yeni bir düşüncedir (5). İnsanın hayatta kalma amacı, onun en geliştirilmiş bir yaşama düzeneğinin (mekanizmasının) olduğu anlamına gelmemelidir. Değişen çevre, değişim (mutasyon), herhangi bir canlının hayatta kalma tekniklerini oluşturmalarını kötü bir biçimde etkiler.

Hayatta kalma süreci içinde canlılar değişir ve ölür. Yeni bir canlı gelişir. Bu durum insanın bir canlı olarak sembiyotik olduğunu, başka deyişle karşılıklı ilişkilerle beslendiğini göstermektedir.

İnsanın özgür istençli (iradeli) bir canlı olduğu bilimsel bir gerçektir (6). Bu özgür istencine karşın yine de diğer canlılara ve genel çevresine bağlıdır.

(5) s.31

(6) s.41

İnsandan söz ederken, hayvanlarla ilgili verilen örnekler hiç bir işe yaramazlar. Deneylede gösterilen uyarım-tepki denklemi, canlı ne kadar karmaşıkça o ölçüde etkisiz kalır. İnsanın karmaşık yapısı ele alındığında, uyarım-tepki açısından pek çok değişkenle karşılaşılır. Bu durumu insanın özgür istenci yaratır.

Bir insan ne kadar özgür istençli ise "düğmesine basıldığı zaman hareket eden bir makine olmaktan o ölçüde uzaklaşır (7)", Zihinsel gelişimden yoksun bırakıldığı ya da özgür istenci benimsenmediğinde bir kukla gibi davranması sağlanabilir.

İnsanın hayatta kalması, bir kişi olarak sadece kendisi için, grup ya da toplum için, insanlık uğruna ya da cinsellik için olduğu ileri sürülmüştür. Bu varsayımların hiçbiri tek başına işe yaramadığından, hayatta kalma deviniminden dört devinim türetilmiştir (8):

1. Kişinin nihai yaşamayla ilgili güdüsüdür. Bu sadece onun yaşamayla ilgilidir. Bütün karşılıklı ilişkilerini (sembiyotlarını) ve kendi yararı için kültürün gelişmesini içerir.
2. Kişinin cinsel (seks) eylemi, çocukların yaratılmaları ve yetiştirilmeleri yoluyla nihai, yaşamaya erişme güdüsüdür. Bu onların karşılıklı ilişkilerini (sembiyotlarını) kültürün çocuklar için gelişmesini ve geleceklerinin güvence

(7) A.g.k.

(8) Dinamik sözcüğü ile yaşama olan bağıllık anlatılmaktadır. Hayatta kalma devinim ile bütün etkinliklerin dayandığı ve temel olan YAŞA emri kastedilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: s.45-46

altına almasını içerir.

3. Kişinin grubun nihai yaşamı için duyduğu istektir. Grubun karşılıklı ilişkilerini (sembiyotlarını) ve kültürünün gelişmesini içerir.
4. Kişinin bütün insanlığın nihai yaşamıyla ilgili güdüsüdür. Bu insanlığın karşılıklı ilişkilerini (sembiyotlarını) ve kültürünün gelişmesini içerir.

Belirtilen dört devinimi (dinamiği) kesin sınırlarla ayırmak zordur. Hayatta kalma devinimi kişiden uzanarak bütün türü ve karşılıklı ilişkilerini kapsar (9). Devinimlerden hiçbiri bir diğerinden daha güçlü değildir. Geçmiş ve geleceği içeren (devinim, insanın yaşamaya doğru izlediği yollardır.

Devinim (dinamikler) bir insan, grup ya da toplum içinde etkinlik gösterirken birbirleriyle yarışılar. Herhangi bir insan ya da grup tam anlamıyla mantıklı bir düzeyde, insanla ya da grupla rekabet edebilir. Bir sorunda en uygun çözüm, mümkün olduğu kadar çok sayıda devinim için yaratıcı ya da yapıcı olandır. Başka deyişle, herhangi bir sorunun en uygun çözümü, bütün devinimler (dinamikler) için en fazla yarar sağlayanıdır (10). Bu, bir araştırma üzerinde çalışan insanın, belirtilen dört devinimle ilgili herşeyin yararını sağladığı zaman başarılı olur anlamındadır. En uygun çözümün olması için gruba, insanlığa ve insanın kendisine yarar sağlaması gerekir. Ama sadece cinsellik devinimiyle, kişi devinimini engelleyen bir çözüm en iyi sonuç değildir.

(9) A.g.k., s.46

(10) s.47

Bu durumda herhangi bir sorunun en iyi çözümü çok sayıda varlığa en fazla yarar sağlayandır. Bu varlıklar içinde kişi, çocuklar, aile, iş grupları, siyasi gruplar, insanlık da bulunmaktadır. Bir sorunun en uygun çözümü zihnin işlevleri ile yakından ilişkilidir. Çünkü insan zihni bilgiyi algılar, saklar, sorunları çözer ve soru sorar.

İnsan beyni üç temel bölümden oluşmaktadır (11):

- a. Analizci zihin
- b. Tepkisel zihin
- c. Somatik zihin

a. Analizci Zihin

Analizci zihin, beynin deneyimlerden elde edilen bilgiyi kavrayan ve saklayan bölümdür. Bu bilgiden yararlanarak sorunları çözer ve canlının belirtilen dört devinimi izlemesini sağlar. Özellikle ayrımlar ve benzerlikler üzerinde durur.

Analizci zihin bir bilgisayara benzetilebilir. Beynin bilgisayara benzeyen bölümü analizci zihindir, çünkü bu bölüm bilginin irdelemesini gerçekleştirir.

Bilgisayardaki monitör, analizci zihnin bir parçasını oluşturmaktadır. Monitör, kişinin olayların farkında olma merkezi olarak tanımlanmaktadır (12). Buna çeşitli adlar verilmesine karşın, sonunda "ben"e dönüşmüştür. Bu durumda monitör, doğal olarak analizci zihni denetleyendir (kontrol edendir).

(11) A.g.k., s.53

(12) A.g.k

Analizci zihinde, standart bellek bankaları bulunmaktadır. Bunların yapı açısından nerede buldukları konu dışındadır. Analizci zihninin gelişebilmesi için verilere gereksinim duyulmaktadır. Bu veriler algılar, anılar ve hayal gücüdür (13).

Analizci zihinde bulunan standart bellek bankalarında çeşitli duyu organları aracılığıyla alınan bilgiler depo edilir. Standart bellek bankalarında depolanan bilgileri analizci zihin alır. Bilgiler doğru biçimde değerlendirilsin ya da değerlendirilmesinler onlar hep vardır.

Standart bankalar birkaç tanedir. Her algı için bir tek ya da bir dizi banka vardır (14). Bu durumda herhangi bir algı kavram olarak dosyalanmaktadır. Görme, duyma, dokunma, tat, koku, acı, ritim, ağırlık....vb. her algı tam olarak standart bankalara düzenli bir biçimde depo edilir. Örneğin, hareket halindeki bir arabanın görüntüsü renk, biçim olarak görme bankasına; arabanın sesi kulaklar aracılığıyla duyma bankasına; o andaki diğer duyu- larla ilgili algılarda ilgili bankalara depolanır. Dosyalama işlemi çok erken çağda başlar ve tüm yaşam boyu sürer. Ancak bilinçsizlik anları dışında, dosyalamanın sonsuz bir yetisi (kapasitesi) olduğu anlaşılmaktadır.

Analizci zihin, standart bellek bankalarından bilginin tam bir kopyalarını alır, doğru sonuçlar sağlamak için yeni deneyimleri, eskileri açısından denetler ve değerlendirir.

(13) A.g.k., s.54

(14) s.55

b. Tepkisel Zihin

Analizci zihindeki standart bankalarında var gibi gözükse fakat aslında olmayan iki durum söz konusudur. Bunlar ıstırap veren duygu ve fiziksel acıdır. Canlıya sadece uyarım-tepki temeline göre yol gösteren, beynin ıstırap veren duyguları ve fiziki acıyı saklayıp, başka deyişle depolayan bölümüne, tepkisel zihin denmektedir.

Her insanda tepkisel zihin bulunmaktadır. Tepkisel zihine analizci zihinde olduğu gibi, hizmet eden bir bilgi deposu da bulunmaktadır. Bu bilgi deposuna tepkisel zihinde, engram bankası denilmektedir. Engram bankasının sapmış içerik taşıdığı anlaşılmıştır (15).

İnsanda çeşitli etkilere yol açan, onlara neden olan tek merkez, tepkisel zihindir. Duymayla ilgili anıları engeller, insanın kekeleyesine yol açar, zorlanma, baskı...vb. zihinsel hastalıklara neden olur. Çocukların karanlıktan korkarak ağlamalarına ve bağırmasına neden olan, yine tepkisel zihindir. Bu zihin, insanın umutlarını baskı altında tutmasına, harekete geçmesi gerekirken kararsızlaşmasına yol açar ve daha yaşamaya başlamadan önce öldürür (16).

İnsanların sapmasına kaynak olan tepkisel zihindir. Tepkisel zihindeki engram bankası boşaltıldığında istenmeyen bütün belirtiler kaybolur. Böylece insan, üst düzeyde yaşamaya başlar.

Tepkisel zihin ya da sapma durumu bilinçsizlik zamanında ortaya çıkmaktadır. Bilinçsizlik denilen durumun

(15) A.g.k., 61

(16) s.62

başlıca kaynakları kazaların yarattığı şoklar, ameliyatlarda kullanılan anestezi gereçleri, kazaların verdiği acı ve hastalıkların neden olduğu hezeyanlardır (17). Bilinçsizlik süresi analizci zihindeki bellek bankalarındaki boşluklar halinde görülür. Bir insan tam ya da yarı "bilinçsiz" durumda iken, tepkisel zihin tam olarak ya da kısmen devreye girer. Başka deyişle, analizci zihin devreden tümüyle ya da kısmen çıkarıldığında, tepkisel zihin ise tam olarak ya da kısmen karışır.

Bunlar tüm yaşam boyunca, analizci zihnin tam çalıştığı süreye, tepkici zihnin çalıştığı süre eklenerek, birbirini izleyen kayıtlar oluştururlar. Böylece, insan kendindeyken canlı analizci zihnin tam denetimindedir; bilinçsizleşmeye başladığı zaman tepkisel zihin devreye aynı derecede girer (18). Bilinçsizlik anıları genellikle insanda "yaşamaya-karşı" olan dakikalar olarak nitelendirilir.

Tepkisel zihin, ıstırap veren duygular ve fiziki acıyı saklama ya da depolama olarak tanımlanmıştır. Aslında depolanan engram'lardır. Engram kavramının zihin bilimi (dianetic) açısından anlamı şudur: "bir uyarının, bir dokunun protoplazması üzerinde bıraktığı kesin ve kalıcı iz (19)". Bu durum, tam ya da kısmi bilinçsizlik süresinde varolan her algının kayıtlarıdır. Böylece engramlar, devinimleri engelleyen, onların yaşam güçlerini yok eden; zekayı yanlış ya da uygun biçimde ayrılmamış bilgi vererek engelleyen, fiziksel acıyı ve ıstırap veren duyguyu içeren bir bilinçsizlik anıdır.

(17) A.g.k., s.68

(18) A.g.k.

(19) s.69

İnsanın gelişiminde engramlar, değer bakımından tümüyle olumsuz bir rol oynar. Özellikle dil ve insanın yaşantısı engramı insan için yararsız bir hale sokmuştur (20). Bu durumda engramın, yaratıcı bir değerinin olduğu söylenemez.

Normalden saptırıcı üç tür engram vardır. Bunlar (21):

1. Yaşamaya karşı olan engram.
2. Yaşama yanlısı olan engram.
3. Acı veren duygu engramı.

Değınilen bu üç tür engramlar yalnızca analizci zihni tümüyle ya da kısmen devre dışı bırakacak kadar güçlü fiziksel acı ya da ıstırap veren duygulardır. Bu durumda canlının yaşamasına karşı ya da yaşamasından yanaymış gibi görünmektedir.

Engramların neden olduğu iki durum daha söz konusudur. Bunlardan biri dramatize etme, diğeri ise valans'tir (22).

Tepkisel zihne göre dramatize etme, yaşamayla ilgili bir davranıştır. Bu düşüncenin temelinde canlının benzer bir durumdan aynı biçimdeki davranışla kurtulacağı düşüncesi yatmaktadır. Bir çocuğun tepinip ağladığı, bir insanın öfke nöbeti geçirdiği, bir kişinin bir dizi mantıksız davranışlarda bulunması dramatize etme örnekleridir. Bu duruma, engramın yeniden tümüyle uyarılması ve canlıyı iyice etkilemesi neden olur. Böylece insan, engramın söylediği rolü oynayan bir sanatçı ya da durumuna

(20) A.g.k., s.70

(21) Ayrıntılı bilgi için bkz:s.249-262

(22) s.86

gelmektedir. Örneğin, sürekli olarak dayak atılan ya da karanlık odaya kilitlenen çocuk, engramını dramatize etmek için kendisine yapılan ve söylenenleri olduğu gibi yineleyebilir. Bu durumunu kardeşine, oyuncağını ya da arkadaşına uygulayabilir.

Valans sözcüğü ise, bir engramdaki dramatik kimselerden birinin kişiliği anlamına gelmektedir (23). Yukarıda verilen örnekte iki valans bulunmaktadır. Dayak yiyen çocuğun kendisi ve dayak atan kişi, bu durumda dramatize edilecek kişi kazanan rolünü oynayan dayak atan kişidir. Böylece yeniden uyaran etkenler ortaya çıktığında kazanan kişi rolünü oynamak gerekir. Başka deyişle çocuktaki engram, kardeşinin bir davranışı yüzünden harekete geçtiği zaman kazanan valansı dramatize eder.

Bir insan, daha on yaşına basmadan engramlarla birlikte elli kadar valans toplar (24). Engramlardan biri uyarıldığı zaman bu valanslar kullanılmaktadır. Bu durum bir kişilik değişmesine yol açabilmektedir.

c. Somatik Zihin

İnsan beyninin üçüncü bölümünü somatik zihin oluşturmaktadır. Somatik zihin, analizci ya da tepkisel zihnin emriyle çözümleri fiziksel düzeyde uygular.

Her engramda bulunan iki belirgin grup vardır. Birincisi zihinsel sapma, diğeri de somatik'tir (25). Zihinsel sapma, mantığa uymayan herhangi bir durumdur. Somatik ise, insanın tüm fiziksel varlığı ve becerisi. sağlığı

(23) A.g.k., s.87

(24) s.88

(25) s.106

bakımından geçerlidir. Engramların neden olduğu, kökü zihinde bulunan ama yine örgensel (organik) rahatsızlık olan psikomatik hastalıklar da söz konusudur.

Psiko zihni, somatik'te bedeni betimlemektedir. Psiko-somatik deyimi de zihnin bedeni hasta etmesi anlamına gelmektedir (26). Başka deyişle, zihnin iyi çalışmaması durumunda bedende fiziksel biçimde oluşturulan hastalıklar kastedilmektedir.

Bir engramın olabilmesi için ıstırap veren duygu ve fiziksel acı içermesi gereklidir. Günlük yaşamda bir engram yeniden uyarıldığında bu ıstırap veren duygu ve fiziksel acı belirebilir. Fiziksel acı ya da ıstırap veren duygu değilde bir sapma olarak görüldüğü zaman, kişi başka bir valans'ta demektir. Söz konusu kişi, kendi valansında acı duyduğunda, zihin bilimi açısından buna somatik belirti denir.

Bu durumda bir insan, kendisinininkinden başka bir valansı dramatize ettiğinde sapma; engramdan bir başka valansa geçen bu dramatize etme daha güçlü biri ya da kişinin kendisi tarafından baskı altında tutulduğunda somatik belirti görülür (27).

Engramlardaki valansları dramatize eden insan, başkalarının davranış ve düşüncelerine önem vermez ve hatta şiddet kullanabilir. Kendisini tutarak, bir dramatize etmeye kalkışmayan ya da toplumun böyle davranmasını engellediği bir insanda, sonuç olarak psiko-somatik hastalık görülür.

(26) A.g.k., s.97

(27) s. 107

İnsanın yaşayabilmesi, diğer insanlara bağlı olduğundan toplumda engramlarını dramatize eden bir insan yaşayamaz. Dramatize ettiği zaman valansların çatıştığı, başka deyişle insanın bulunduğu valansa başka bir valansın yönelttiği yermelere hedef olur. Bu tür sorunlarını çözümlenememiş insanların kişiliği ve zekasını, hatta insanlığını da ortadan kaldırır.

B. ZİHİN BİLİMİN KATKILARI

Zihin bilimi, insan zihninin araştırılmasını içermektedir. Eğitim, tıp, siyaset, sanat başka deyişle insanın olduğu ve insan düşüncesinin bütün dallarını açığa çıkarır.

Zihin biliminin kullandığı düzenek, insan beyninin sahip olduğunu bilmediği yeteneği ve herkeste doğuştan beri bulunan bir işlemdir. Bu yetenek, genel düşünme işleminde kullanılması gerektiği anlaşılan, ancak insanın nedense daha önce farkına varmadığı bir özelliktir. İnsan bu yeni yeteneğine sahip olduğunu öğrendiğinde, daha iyi düşünmeye başlayabilir.

Bu yolla bir insan, bir nedeni bildiği zaman genellikle bunun etkili olmasını önleyebilir. Başka deyişle insan bir sapma ya da psiko-somatik rahatsızlığın nedenini bildiği zaman, bunların önlenmesi konusunda önemli adımlar atabilir; engramların etkilerini azaltabilir ya da tümüyle önler. Böylece insan zihin ve fizik bakımından sağlıklı olur, devinimlerinin güçlenmesini, analiz gücüne ve belleğinin canlanmasını sağlar; çevresiyle ve toplumda uyum sağlar, bu açıdan istediği gibi değişiklikleri yapabilir; kişiliğini belirginleştirerek yaratıcı ve yapıcı bir insan haline gelir.

6. KİŞİLİĞİN OLUŞUM SÜRECİ

Kişilik, tarihsel süreç içinde bilimin her zaman yakından ilgilendiği bir konu olmuştur. Bugüne kadarda çeşitli tanım ve görüşler ileriye sürülmüştür. Yapılan tanımlamaların hemen hepsinde iki temel özellik ortaya çıkmaktadır. Bunlar, kalıtımsal ve çevresel etkenlerdir. Bir takım çalışmalara göre kişilik oluşumunda kalıtsal etkenler ön plana çıkmaktadır.

Çağdaş psikologlar ise, kalıtımsal etkenlerin kişilik oluşumundaki önemini yadsımamakla beraber, çevrenin etkilerini de vurgulayarak, kalıtım ve çevre etkenlerinin dengelendiği kişilik yaklaşımları üzerinde durmaktadır. Bu konuda bir yoruma göre, çocuğun temel yapısı ne olursa olsun, zaman geçtikçe ortaya çıkan huy özelliklerinin doğrudan doğruya kalıtımla geçtiğini öne sürmek doğru değildir. Bunlar bir yaşama ve öğrenme sonucu yerleşirler. Bu nedenle, kişilik gelişiminde kalıtım ve çevrenin payları kesin bir biçimde ayırıp göstermek olası değildir. (28)

(28) Kişiliği tanıyıp anlamak ve değerlendirmek girişimleri çok eski zamanlarda başlamıştır. Hippocrates (İ.Ö.460-377) mizacın beden yapısından ve kimyasından etkilenişine göre kişiliği tiplere ayırarak incelemiştir. Beden kimyası ve mizaç; beden yapısına göre kişilik, ruhsal ve toplumsal yapıya göre kişilik; ruhbilim öğretilerine, toplumsal ve kültürel öğretilere dayanan kişilik çalışmaları yapılmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi

Kişilik, sayısız etkenlerden oluşan, değişik katmanların bulunduğu bir yapıdır. Bu katmanlar şu şekilde sıralanabilir (29):

- Birinci katmanda, kişiliğin bedensel nitelikleri bulunur. Bunlar arasında kalıtımla geçen ve gebelik ya da doğum sırasında dölüt üzerinde etkili nedenlerin oluşturduğu, beden yapısına ilişkin özellikler, özürler yer alır.
- İkinci katmanda, bedensel ve ruhsal yapının oluşmasında, gelişmesinde önemli rol oynayan, bedensel yapıya biçim ve renk veren iç salgı bezlerinin işlevi bulunur.
- Üçüncü katmanda, kişiliğin oluşup gelişeceği ruhsal yapının temelini oluşturan zeka vardır.
- Dördüncü katmanda, yaşam gereksinimlerini karşılamaya yönelik içgüdü ve dürtülerden oluşan güdüler yer alır.
- Beşinci katmanda, güdülerden kaynaklanan duygulanım ve coşku alanı vardır. Bu katmanın kişiye özgü özelliklerine huy ya da mizaç (temperament) adı verilir. İç ve dış uyarımlara bağlı olarak kişinin mizacında ortaya çıkan kısa süreli değişmelerde duygu durumu, ruh hali (mood) adını alır.
- Altıncı katmanda, kişiliğin benliği bulunur. Benliğin kendi iç ve dış çevreyle kesintisiz sürüp giden iletişim ve etkileşimi kişiliğe özgü özellikleri verir.

için bkz: ÖZCAN KÖKNEL, Kaygıdan Mutluluğa: KİŞİLİK, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1982, s.93-154

(29) Anılan katmanlar ve ayrıntılı bilgi için bkz:A.g.k., s.25-27

- Yedinci katmanda, kişiliğin dışarıya yansıyan, başkaları tarafından algılanan, değerlendirilen duyguları, düşünceleri, tutumları, davranışları, hareketleri ve eylemleri vardır.
- Sekizinci katmanda, kişiliğin dışarıya yansıyan özelliklerinin toplum değerleri, kuralları ve ve töre (ahlak) açısından değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan karakter vardır.
- Dokuzuncu katmanda, kişinin kendi olduğu ya da olmak istediği biçimde benimsemesi ya da benimsettirmesi, kişiliğinin gerçekliğini kanıtlaması, kendini varlaması için başvurduğu yöntemler, yollar bu amaç uğruna harcadığı çaba ve ortaya çıkardığı ürünlerden oluşmaktadır.
- Onuncu katmanda kişi, kişiliğini oluşturan öteki katmanların bilincinde olarak akıp giden zaman içinde evrendeki yerini ve değerini belirler.

Belirtilen bu on katman, bütün kişilik yapıları için söz konusudur. Bu katmanların dengeli, düzenli bir birleşme ve bütünleşme içinde olması, asıl olandır. İnsanın insanca nitelikler kazanması ancak böyle gerçekleşebilir.

A. KİŞİLİĞİN OLUŞUM SÜRECİNİ ETKİLEYEN ETKENLER

Kişiliğin oluşmasında iki etken bulunmaktadır. Bunlardan biri doğal ortam (kalıtsal yaşantı), diğeri de yaşama ortamıdır.

a. Doğal Ortam

Doğal ortam, kişinin gövde yapısını oluşturan ona, bir doğa varlığı olarak biçim kazandıran etkenlerin ege-

menliğidir (30). Soyaçekim, yaratılış özelliği denilen gövde yapısıyla ilişkili nitelikler, kişileri birbirinden ayıran doğal davranış biçimleri doğal ortamın sonucudur. İçe kapanık, öfkeli, ince yapılı, uysal, vurdumduymaz ya da doğuştan iri yapılı olma bunlar arasında en belirgin olanıdır.

b. Yaşama Ortamı

Kişiliğin oluşumunda etkili olan etkenlerden doğal ortamın yanısıra yaşama ortamının önemi büyüktür. Yaşama ortamı, insanın içinde bulunduğu varlık ortamıdır. Bu varlık ortamında kişiliğin oluşumunda çeşitli etkenler bulunmaktadır. ŞEKİL- 12'deki çizimde kişiliğin oluşumunu etkileyen etkenlerin sıralaması gösterilmektedir.

ŞEKİL-12: Kişiliğin Oluşumunu Etkileyen Etkenler

(30) İSMET ZEKİ EYUBOĞLU, İnsanın Boyutları, Çağdaş Yayınları, İstanbul: 1979, s.226

Bu konuyla ilgili kaynaklarda genelde televizyon, okul sıralamasından sonra ele alınmaktadır. Fakat televizyonun günümüzde yaygınlaşması, çocuklar açısından radyodan da önce televizyonun bilinmesi, bu sıralamayı değiştirmektedir.

ba. Ailenin Kişilik Oluşumuna Katkıları

İnsanın yer aldığı varlık ortamı içinde aile, evrensel bir toplumsal birimdir. Aile toplumun bir örnekleme olarak geleneksel kurallar ve yasalar ortaya koyar. En genel tanımıyla aile, "evlenme, kan veya evlatlık edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, oynadıkları çeşitli roller çerçevesinde (karı-koca, ana-baba, evlat-kardeş) birbirine etki yapan kendilerine özgü bir görgüyü yaratıp kuşaktan kuşağa devam ettiren insanların topluluğudur (31)".

Toplumbilim açısından ailenin görevlerini üç ana konuda toplamak olasıdır: (32)

- 1- Eşlerin duygusal ve cinsel gereksinimlerine yanıt verir. Aile örgütü evlilik işbirliğinin kurulması ile işlerlik kazanır. Eşlerin etkileşim örüntüleri de öncelikle karşılıklı gereksinme ve doyum ile oluşur.
- 2- Üyelerini ortak inançlar, amaçlar ve kurallarla birbirine bağlar.

(31) REZZAN ŞAHİNKAYA, Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 287, Ankara: 1967, s.19

(32) Ayrıntılı bilgi için bkz: SEHA L. MERAY, Toplum Bilim Üzerine- Hil Yayınları, İst: 1982, s.162-163; OYA TUNCER, "Çocuk ve Aile Çevresi", Çocuk ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Yayınları No:3, Ank: 1980, s.5-6

- 3- Çocukların fiziksel olarak korunması, bakılması, büyütülmesi ve eğitilmesine olanak hazırlar. Çocukların yaşlarına uygun gereksinimleri, ailenin yapı ve gelişen devinime göre işbirliği içinde ailede karşılanır.

Bu işlevler ele alınarak ailenin, cinsel ilişkileri sonuçlarıyla birlikte düzenleyerek, bireyin uyum yetisi ve gelişebilmesine olanak sağlayan bir kurumdur. Bu ölçü günümüzde çağdaş aile olarak nitelendirilen; anne-baba ve çocuk(lar)dan oluşan toplumsal birimi oluşturmaktadır.

Türkiye'de yapılan araştırmalarda en azından iki tip ailenin varolduğu gösterilmektedir (33). Bunlar geniş aile ve çekirdek (çağdaş) aile tipleridir.

Türkiye hızlı değişme sürecine karşın, kır kesiminde geleneksel ilişkilerin korunduğu toplumlardan birisidir. Ülkenin kırsal kesimlerinde, özellikle tarım yapılan yörelerde ailenin üretimsel rolü temel özelliktir. Kişilerin birey olarak değil, aile üyesi olarak tanındığı kırsal toplulukta akrabalık ilişkileri, bireyin toplulukla bağlantısının ana dayanağıdır.

Ailenin bu kuruluş biçimi, katı bir basamaksal (hiyerarşik) yapılanma gerektirir. Tüm bireylerin maddi bağımlılık ilişkisiyle bağlı olduğu aile birliği, üretim aracı olan toprağın mülkiyetine sahip aile başkanının ege-menliği altındadır. Ailenin taşıdığı bu özellikten dolayı

(33) SERİM TİMUR, Türkiye'de Aile Yapısı, Hacettepe Üni. Yayınları No:D-15, Ankara: 1972, s.30-61

çocuk, öncelikle bir iş gücü olarak önem taşır. Böylece çocuğa bağımsız bir kişilik kazanmasından çok, genel modele uygun bir tip olarak yetiştirmek amaçlanmıştır. Başka deyişle çocuğa, çocuk olarak değil, üretken bir kişilik olarak bakılmaktadır.

Aile ve çocuğa özel bir anlam veren kırsal koşullar, günümüzde etkinliğini sürdürmekle birlikte, toplumsal yapının aileye değişik bir nitelik kazandırarak, değiştiği de bir gerçektir. Özellikle iç göçler ve kentleşme yoluyla kırsallaşma çözülmürken ailenin yapısı ve işlevi de değişmektedir.

Kırsal kesimden ayrı olarak tarım dışı etkinliklerin egemen olduğu kentsel topluluk, ailenin işlevlerini önemli değişikliklere uğratmaktadır. Kent yaşamı, aileyi boyutça küçülmeye zorlamakta, çekirdek aile tipine dönüştürmektedir. Ailenin boyutlarındaki küçülme ailenin kuruluş ve işleyiş biçiminde de değişiklikler yaratmaktadır. İlkece eşlerin karşılıklı istemine dayanan bir nitelik kazanan ailede, basamaksal (hiyerarşik) yapılanma yerini eşitlikçi ilişkilere bırakmıştır. Bu niteliğiyle aile, "eşler arasındaki ruhsal uyum, karşılıklı gereksinimlerin karşılanması, doğan çocukların bakılıp, büyütülmesi ve eğitilmesi (34)" işlevini üstlenmiş bir birliğe dönüşerek, çocuğa sadece tüketici bir kişilik anlamı yüklenmiştir.

bb. Kitle İletişim Araçlarının Kişilik Oluşumuna Katkıları

Kitle İletişim araçları kapsamına, yazılı basın,

(34) TUNCER, s.7

sinema, radyo, televizyon, video gibi teknolojik gelişme ürünü olan araçlar girmektedir. Bu araçlardan özellikle televizyon, sınırsız olanaklarla eğitim, iletişim ve eğlence alanında ilk sırada yer almaktadır. Günümüzde kişiliğin oluşumunun ilk evrelerinde, çocuğun ailesinden sonra karşılaştığı kitle iletişim aracı yine televizyondur. Çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, ruh sağlığında ve eğitiminde oynadığı rol tartışma konusu olmaktadır. (35).

Kitle iletişim araçlarının kişilik oluşumundaki katkısı gönderdiği iletiden ve gösterdiği kişiliklerden kaynaklanmaktadır. Çocuk istediği kişiliklerden kendine örnek alarak, olumlu ya da olumsuz davranışlarda bulunabilir. Bununla birlikte, çocukların tümünün aynı ölçüde etkilenmedikleri, büyük kişisel değişkenliğin gözleendiği de bir gerçektir (36). Bu durum çocuğun, kendi kişiliği doğrultusunda etkilendiği, dolayısıyla aile ortamının yapısı ve aile içindeki iletişim ortamıyla yakından ilişkisini göstermektedir.

Televizyonun teknolojisinden kaynaklanan aile ve çocuk açısından olumlu yönleri bulunmaktadır. Bunları şu şekilde toplamak olasıdır (37):

(35) Bu konuda örnek olarak bkz: MERİH ZİLLİOĞLU, Sine-
matografik Eilim Kurgu Yayınlarının Çocukların Dün-
ya Görüşünün Oluşumu Üzerindeki Etkileri, Anadolu
Üniversitesi Yayınları No:159, Eskişehir: 1986;
ATALAY YÖRÜKOĞLU, "Televizyon Çocuklar ve Saldırgan-
lık", Kitle İletişim Araçları ve Şiddet, Hürriyet
Vakfı, Eğitim Yayınları No:8, İstanbul:1985, s.67-74

(36) YÖRÜKOĞLU, s.68

(37) KAMURAN ÇİLENTİ, "Çocuk ve Kitle İletişim Araçları",
Çocuk ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Yayınları No:3,
Ankara: 1980, s.55

1. Çocukları eve bağlar, aile bireylerini biraraya toplayarak aralarında yeni ortak ilgilerin doğmasını sağlar.
2. Aileler için bir kültür kaynağı ödevi görür.
3. Çocukları düşünmeye özendirir.
4. Çocukların boş zamanlarını iyi değerlendirmelerini sağlayacak ilgiler uyandırır; onların ilgi ve yaşantı alanlarını genişletir.
5. Çocukların estetik zevklerini geliştirir.

Televizyonun olumsuz etkilerinde düşünmek olasıdır. Televizyon izleme düşkünlüğü çocukları edilgen (pasif) olmasına yol açar. Onlara etkinlikten yoksun, yaratıcı olmayan kişilik kazandırabilir. Televizyonda şiddet olaylarını içeren programların fazla izlenmesi, çocuklarda süreli korku içinde olma biçiminde paranoyak davranışlar geliştirmesine neden olabilir. Çocukların televizyonda gördüklerini gerçek olarak algılaması, gördüklerini denemekten ve öykünmekten hoşlanmaları televizyon programlarının olumsuz etkilerini karmaşık bir duruma sokmaktadır.

Aşında değinilen olumlu ya da olumsuz yönlendirmeler, çocuğun araçlarla kurduğu iletişim sıklığına, yapılan yayın ve yayımların niteliğine, dolayısıyla ülkedeki yayın politikalarına bağlıdır. Kitle iletişim araçlarının etkililiği ve eğitim iletişim boyutları daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

bc. Okulun Kişilik Oluşumuna Katkıları

Kişiliğin oluşmasında, gelişmesinde etken olan ortamlardan birisi de okuldur. Günümüzde eğitim denince okul, okul denilince de öğretim-öğrenim süreci akla gelmektedir. Okulun görev ve işlemleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Ailede daha önce başlatılan eğitim sürecini sürdürmektir. Okulöncesi evrelerde, birbirinden ayrı yön ve düzeylerde gelişme eğilimi gösteren çocuklara ortak yaşantıdan geçirmektedir.
2. Çocuğun doğuştan öğrenme yetenekleriyle, sonradan kazanıp edindiği becerileri değerlendirmek; toplumun gelecekteki insangücü gereksinimlerini karşılayan bireyleri yetiştirmektir.
3. Bireylere, grup, toplum ve ulus olmak bilincini kazandırmaktır.

Toplumdan topluma değişiklik göstermekle birlikte, insan yaşantısının yaklaşık dörtte-biri ya da yarısı okullarda geçmektedir. Evreleri ve süresi ne olursa olsun okul ve okuldaki öğretim-öğrenim süreci toplum yaşantısının küçük bir bölümüdür. Böylece okulda neler öğretileceği ve nasıl öğretileceği gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Çünkü sınırlı bir zaman ve mekanda öğretmeye zaman kalmamaktadır.

Çok yakın zamana kadar, okulun öğrencilere kazandırdığı temel beceriler, okul programlarının temelini oluşturmuş ve bu beceriler 3-A ile özetlenmiştir (38):

Okuma
Yazma
Sayma gibi.

Okulların amacı sadece okuma, yazma, saymayı öğretmek olmamalıdır. Gerçi bunların öğretilmesi, bu tür becerilerle yetişmiş insanların toplum yaşamına katılıp

(38) BOZKURT GÜVENÇ, İnsan ve Kültür, Geliştirilmiş 4 Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul:1984, s.327

çalışması, sorunlar üzerine düşünebilmesi, kendi başına da olsa öğrenmeyi sürdürebilmesi ve değerlendirilmesi için gereklidir. Fakat uygulama görülen ezberletme yöntemi ile düşünce ve değerlendirme gelişemez. Bu durum eğitimin amacı olmayıp aracı durumuna gelmektedir. Halbuki amaç, düşünebilen, yaratabilen insan yetiştirme olmalıdır.

B. KİŞİLİĞİN OLUŞUM SÜRECİNDEKİ DOĞAL ORTAM VE YAŞAMA ORTAMININ ZİHİN BİLİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

a. Doğal Ortamın Zihin Bilimi Açısından Değerlendirilmesi

Zihin biliminin yardımı ile doğal ortamda, insanların engramlar olarak, sapmaların oluşmasına ya da psikosomatik hastalıklar açısından oynadığı rol ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalar ve testler, insanın anne rahmine düştüğü andan itibaren, bütün bilgiyi kaydettiğini ortaya çıkarmaktadır (39). Uyurken ya da uyanıkken, bilinçsiz durumdayken bu kayıt sürmektedir. Zihin bilimi gerçekte ilgilendiğinden doğal ortamda oluşan engramda gerçektir(40).

Anne bir yere çarptığında, anne karnındaki canlı çabalar arasında ezilir. Anne sinir krizi geçirdiğinde ya da babanın anneye gösterdiği her ters davranışta, bebekte engram alır. Bu durum, bu şekilde süre gider. İnsan-

(39) HUBBARD, s.129

(40) A.g.k.

zigot, embriyon, cenin evresinde aldığı engramlar tümüyle tepkiseldir (41). Çeşitli evrelerdeki; zigot, embriyon, cenin, bebek, çocuk, eril, genç, yetişkin... bütün bunlar aynı insandır.

Kadının anatomik yapısından dolayı, anne doğal ortamda insan yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü bu ortamda anne, çocuğun doğum öncesi aldığı engramların ortak ögesidir. Bu nedenle annenin sesi, söyledikleri, yaptıkları, özellikle duygu aracılığıyla çocuğu etkiler.

b. Yaşama Ortamının Zihin Bilimi Açısından Değerlendirilmesi

Kişiliğin oluşum sürecindeki yaşama ortamında, göz ardı edilen bir nokta vardır. O da çocuk kavramının bilinmesine çocuğun bakılmasına ya da yetiştirilmesine karşın, onun bir kişilik olarak görülmemesidir. Oysa çocuk, kendine özgü bir kişiliği olan insandır. Özellikle seçme gücü ve ayrı deneyimleri olan bir insan.

Bir yaşama ortamında çocuk, anne ya da babadan engramlar alır. Bir çocuğun tepkisel bankasının tümüyle anne ve babasının engramlarından oluştuğu ya da aldığı engramlara aynı onlar gibi tepki göstereceği anlamına gelmez. Çünkü yaşama ortamında çocuğu bilinçsiz etkileyen pek çok dış etken vardır. Ancak zihin bilimsel açıdan sapsamış anne ve babaların çocuklarını da normalden saptıracakları kesindir (42).

Yaşama ortamında çocuk, anne ve babasının bütün dra-

(41) A.g.k., s.130

(42) s.134

matizasyonlarıyla karşı karşıyadır. En azından anne ya da baba kendi engramlarını çocuklarına geçirirler. Çocuklar için genelde kullanılan yaramaz, şımarık kavramlar aslında çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Karar veren birim olarak çocuk, kararları engellenen, özgürlüğü elinden alınan insan olarak gösterdiği davranışlardır.

Sonul olarak, çocuk özgür, istençli (iradeli) bir insandır. Bu insanın davranışlarındaki olumluluk ya da olumsuzluk, ona yöneltilen ya da gösterilen davranışlarla doğru orantılıdır. Çocuğun kararlarını etkileyen, başka deyişle hareketlerini kısıtlayan kaynağa tepkilerini gösterir.

Çocukların kazayla süt bardağını devirmesi, yetişlerin televizyon izlerken ya da gazete okurken çıkardığı gürültüler, yerlerin kirlenmesi, tepkisel zihin acıya neden olan kaynağa gösterdiği hesaplı hareketlerdir. Bu tür davranışların çözümü nedenlerin açıklanmasında aranmalıdır.

Bu durum, toplum ve kültür için de geçerlidir. Bir toplumun kültüründeki yanlış kavramlar yetersiz bilgiler ya da uygulamalar da engramlar biçimine dönüşebilir. Toplum, insandaki gibi bir organa benzeyen biçimde davranarak sapma gösterebilir. Böylece toplum insanlardan oluşan bir canlı gibi gelişir ve ortadan kalkabilir.

7. KÜLTÜR-KİŞİLİK İLİŞKİSİNİN EĞİTİM İLETİŞİMİ BOYUTLARI

Toplum bir kültürün içinde yaşayan insanlardan oluşur. İnsanın hayatta kalma devinimlerinde, başka deyişle kişisel, cinsellik, grup ve insanlık devinimlerinde kültürün gelişmesi ön plandadır. Bu durumda kültür kavramı ele alınarak kişilik ile ilişkisi açıklanmalıdır.

A. KÜLTÜR KAVRAMI VE BOYUTLARI

Günlük konuşmada kültür ve kültür kavramına bağlı olarak kültürlü olmak belli kalıplara, davranışlara ya da görgü kurallarına göre uygun davranma, bilgili olma biçiminde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bilimsel dilde de kültürün uygulamalı bilimi ve uygulanan teknolojiyi de kapsayacak bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Bu açıdan ele alındığında kültür, sanat galerilerini, müzik salonlarını ve yayınevlerinin etkinliklerini aşarak ilgili toplumun-ortak ya da bireysel-tüm, toplumsal ürünlerini kapsayan bir genişliğe sahiptir (43).

(43) MUZAFFER SENCER, "Kültüre İlişkin Temel Kavramlar" Ulusal Kültür (Üç Aylık Kültür Dergisi), Sayı:5, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara:1979 (Temmuz),s.3

Bilimsel açıdan kültür kavramı; "bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve adetler ve toplumun bir üyesi olarak insanoğlu tarafından kazanılmış olan diğer alışkanlık ve yetenekleri de kapsayan karmaşık bir bütündür (44)", biçiminde tanımlanmaktadır. Bu tanımla çocuğun içinde yetiştiği toplumu oluşturan, biçim veren tüm insanlardan ve onları çevreleyen etkenlerden öğrendikleri davranış ve inançları söz konusu edilmektedir.

Bu anlamda kültür, bilinçli ya da bilinçsiz çevreden öğrenilenler, özellikle de bir kuşaktan diğerine aktarılan bilgi ve kalıplaşmış davranış biçimlerinin birikimidir (45). Bir toplumda konuşulan dil; genel yaşama koşulları; aile yaşamı; yeme, giyinme ve eğlenme biçimleri; müzik, şiir, sanat yaşamı; nezaket ve görgü kuralları; çocuk yetiştirme yöntemleri; ölüm ya da evlilik törenleri gibi toplumsal yaşam öğelerinin tümü kültür kavramına içinde yer almaktadır, Özcesi kültür (46):

1. Bilimsel alanda; uygarlık,
2. Toplumsal alanda; eğitim süreci ürünü,
3. Estetik alanda; güzel sanatlar,
4. Maddi (teknolojik) ve bilimsel alanda; üretme, tarım, çoğalma ve yetiştirme.

Verilen tanımlamalara dayanarak kültür olgusu, bir toplumdaki insanların davranışlarına yön veren kuralların bütünüdür. Bu kuralların oluşmasında insanın toplumsal varlığından kaynaklanmaktadır. Bu durumda toplumsal var-

(44) CALVIN WELLS, Sosyal Antropolojik Açısından İnsan ve Dünyası, çev: ERZEN ONUR, Remzi Kitabevi, İstanbul: 1971, s.37

(45) A.g.k.

(46) GÜVENÇ, s. 98

lık olarak insanlar, birer kültür varlığı olarak da kabul edilebilir. Bu açıdan kendi kültürünü yaratan canlıya insan denir. İnsanın yarattığı bu kültür aynı zamanda insanın gelişmesini sağlar. İnsanın yarattığı kültür aynı zamanda toplumsal yaşamda da gelişme sağlamıştır. O halde insan, kültürün hem nedeni hem de sonudur.

İnsanın kültürün hem nedeni hem de sonucu olması bir iletişim sürecinde gerçekleşir. Bu tür bir iletişim simgeleştirme yolu ve onunla karşılıklı etkileşim içinde gelişen dil yoluyla olur.

Dilbilimsel açıdan, genel olarak dil, insanın konuşma yeteneği, konuşma yetisi; bir ulusun ya da insan topluluğunun konuşma aracı; belli bir bireyin konuştuğu dili anlatmak biçiminde tanımlanmaktadır (47). İnsan kültürün özdeksel (maddi) ve tinsel (manevi) yönlerini dil aracılığıyla öğrenir. Bu durumda dil, bir ileti olarak kuşaktan kuşağa aktarılırken, kültürün sürekliliğini sağlama işlevine aracı olur.

A. KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN ÖĞELER

Buraya kadar yapılan açıklamalarda, kültür, bir toplumdaki insanların davranışlarına yön veren kuralların bütünü, bireye dil aracılığı ile aktarılan olgu olarak ele alındı. Bu noktada karşılıklı etkileşim içinde bu yapıyı oluşturan öğeleri irdelemek gerekir.

a. Özdeksel (Maddi) Öğeler

Kültürün özdeksel (maddi) öğeleri, toplumun belli

(47) AYDIN KÜKSAL, Dil ve Ekin, Türk Dil Kurumu Yayınları No:469, Ankara:1980, s.14

bir gelişme aşamasındaki uygulayimsal (teknolojik) ilerlemesini, üretim ve uygulama beceri ve yeteneklerini, insanların maddi ürünler yapmadaki deneyimlerini yansıtır.

İnsanlar gereksinimlerini karşılamak ve yaşayışlarını kolaylaştırmak amacıyla, birtakım aletler yapar, bunları geliştirir ve kullanımını kendinden sonra gelen kuşağa öğretir (48). Özcesi özdeksel (maddi) kültür insanın toplumsal gelişme süreci içinde gerçekleştirdiği ya da ortaya çıkardığı tüm nesnelere, araçlar ve gereçlerdir.

b. Tinsel (Manevi) Öğeler

Bir toplumda özdeksel kültür öğeleri dışında yer alan diğer kültür öğeleri genel anlamda tinsel (manevi) kültür öğeleri olarak nitelendirilmektedir. Bunlar, bilgiler, değerler ve tutumlardır.

ba. Bilgiler

İnsanlar bilgilerini, bir toplum içinde yaşayarak, hatta çoğunu hazır bir biçimde edinir. Bilgilerin biriktirilmesi ve aktarılması kültürün varlık koşullarından birisidir. Bir toplumda bilgilerin tümü saklanan, biriken bilgiler ile yeni oluşan bilgilerin birleşimleridir. Bilgilerin kaynağı deneyimler ve yaşantının kendisidir.

Yeni bilgilerin oluşması, toplumsal yapıda ortaya çıkan yeni oluşumlara, ilişkilere ve ilişkilerin yeniden düzenlenmesi biçiminde ortaya çıkar. Ayrıca bilginin de-

(48) GORDON CHILDE, Kendini Yaratan İnsan; İnsanın Çağlar Boyunca Gelişimi, çev:FİLİZ OFLUOĞLU (KARABEY), 2. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul:1983, s.14

ğışimi sadece bununla sınırlı değildir. Kùltùrler birçok bilgiyi hazır biçimde, başka kùltùrlerden edinirler. Bu olgu, özellikle çağımızda kùltùrler arasında artan ilişkileri, özellikle kitle iletişiminin sonucu olarak daha belirginleşmiştir.

bb. Değerler

Kùltürü oluşturan öğelerden değerler, bireyin içinde yer aldığı kùltürün ürünüdür. Bireyin algılarının ve düşünce kalıplarının içinde yaşanan kùltürce belirlendiği gözönüne alınırsa, özde değerlerin kùltürel olduğu ortaya çıkmaktadır.

Her kùltür, üyelerine davranış ölçütleri olarak sunduğu değerler sistemi ile toplumsal ya da bireysel yaşam için hedefler belirler. Bunlar kùltürün özgül sürekliliğini sağlamak için gereklidir.

İnsanların, ortak yaşam deneylerinden yaratılan değerler, somut yaşam koşullarındaki gelişmelere koşut olarak zaman içinde değişime uğrarlar. Bu değişme sürecinde birbirine zıt değerlerin buldukları, özellikle kùltürün bir başka kùltürün etkisi altında kaldığı durumlarda gelişkelere neden olur.

bc. Tutumlar

Bilgiler ve değerler temelde kùltürel öğelerdir ve insanı yönlendirirler. Ancak bu durum, insanın edilgen (pasif) bir alıcı olduğu anlamına gelmemelidir. İnsan bu kùltürel verilere birey olarak kişisel tutumlarını da ekler.

İnsan, dünyayı yalnızca aktarılan bilgi ve değerlerle değil, yaşantılarından kaynaklanan gözlemleriyle de

değerlendirir, kavrar. Bireyin tutumları ya diğerlerini etki altına alan ya da kalıplaşmış tutumlar biçiminde kendini gösterir (49). Bunlar insanın az bilgi sahibi olduğu olgu, olay ve durumlarla ilgili sınırlı bilgilerinin bir sonucudur. Özellikle kalıplaşmış tutumlar çocukluk çağında edinilen, çoğu kez duygusal nitelikteki tutumlardır. Bütün bunların sonucu, durağandır ve kolayca değişmezler (50).

C. KÜLTÜREL SÜREÇLER

Dünyadaki her toplumsal yapının bir kültürü vardır. Bu kültüründe kendine özgü, ve onu diğer toplumların kültürlerinden farklılık gösteren özellikleri ve nitelikleri bulunmaktadır. Ayrıca belli bir toplumun içinde ayrı bölgelerde yaşayan insanların oluşturduğu ya da birbirinden farklı yapılarda olan alt-kültürler de vardır.

Bu durum kültürün, toplumsal yapısı gereği doğan, yaşayan, etkileyen ve etkilenen devingen bir olgu olduğunu göstermektedir. Özellikle, günümüzde iletişim araçlarının geliştiği ve yaygınlaştığı, buna bağlı olarak da toplumlararası ve kültürlerarası ilişkilerin alabildiğine ileri boyutlara ulaştığı bir ortamda, hiçbir kültür özgün yapısını ve sürekliliğini sağlamaz. Çünkü böyle bir ilişki içindeki yapılar birbirini etkileyecektir. Bu dönüşümlü etkileşim kültürel süreçleri meydana getirir. Sürekli ve onun sonuçlarını açıklamaya yönelik bir dizi kültürel

(49) ÇİĞDEM KAĞITÇIBAŞI, İnsan ve İnsanlar, 3. Bası, İstanbul:1979, s. 91-92

(50) s. 113

süreçler kullanılır.(51)

a. Kültürleme (Enculturation) Süreci

Kültürleme, doğumdan ölüme kadar, bireyin toplumun istek ve beklentilerine uyacak biçimde etkilenmesi ve değiştirilmesidir. İnsanın kendi kültürü içinde bilinçli ve bilinçsiz tüm koşullandırmalarla eğitilme sürecidir. Başka deyişle, bireyin kültüründe varolan her türlü birikimin kazanılmasını sağlamaktır. Bu durum toplumbilim ve toplumsal psikolojide toplumsallaşma olarak tanımlanır. Toplumsallaştırma yoluyla eğitimin belli yaşlarda başlayıp belli yaşlarda sona erdiği varsayılır, oysa kültürlemenin yaşı-sınırı yoktur (52).

b. Kültürleşme (Acculturation) Süreci

Ayrı toplumlarda, birbirinden az çok ayrı görünen değişik kültürlerle yetişmiş, birey ve grupların birbiriyle kültürel etkileşime girmesi, belli bir kültür alışverişi sonunda karşılıklı olarak birbirinden etkilenip, değişikliğe uğrayıp, çoğu zaman üçüncü ve yepyeni bir kültür bileşiminin ortaya çıkmasına, kültürleşme süreci denir. Tanımı gereği kültürleşme, daha çok ergenlik (okul) çağını geride bırakmış yetişkinler (büyükler) için söz konusu olmaktadır (53).

(51) Bir dizi kültürel süreçler şunlardır: Kültürleme (enculturation), kültürlenme (culturation), kültürel yayılma (diffusion), kültürleşme (acculturation), kültür şoku (culture shock), zorla-kültürleme (trans-culturation), kültürel özümseme (assimilation) ve kültürel değişme ya da kültür değişmesidir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz:GÜVENÇ,s.130-136. Bu süreçler içinden konuyla ilişkili olarak kültürleme, kültürlenme ve kültürel değişme ele alınacaktır.

(52) s. 328

(53) s. 329

Günümüzde kitle iletişim araçları, yazılı basın, kitaplar, radyo-televizyon programları, video, sinema filmleri, müzik ve sanat gösterileri, turizm, tiyatro, göçmen işçi kitleleri, ulusal kültürlerin yayılmasında etkilidirler. Bu durum toplumlar arasında kültür alışverişinin boyutlarının da genişleterek kültürleşmenin etkinliğini de arttırmaktır. Öyle ki, kültürlerarası etkileşim karşılıklı değil, tek yönlü bir alışveriş olarak nitelendirilmektedir. Özellikle, birbirini görüp tanımamış, ortak sayılabilecek herhangi bir yaşantıdan geçmemiş, kendi kültürlerini başkalarıyla paylaşmamış bireyler, gençlik grupları, yabancı kültürlerin olumlu ya da olumsuz etkileri altında değişikliğe uğramaktadır.

c. Kültürlenme (Culturation) Süreci

Bireyler, gruplar ve toplumlar, kültürleme ile kültürleşme süreçleri arasındaki ilişkiyi, çatışmayı "kültürlenme" adı verilen üçüncü bir süreçle karşılayıp dengelemeye çalışır. Kültürlenme, kültürleme ve kültürleşme süreçleriyle yetişmiş ya da yetişen birey, grup ve toplulukların, birbirleriyle etkileşim süreci içinde yeni yeni kültür bileşimleri araması, kendi geleneksel kültürlerine özgü katkılarda bulunması, toplumda oluşan gizil güçlerin günlük yaşama girmesi, yeni öz ve biçimlerin denenip sınanması, toplumların kendi kendilerini yenileme sürecidir (54). Örneğin, toplu konut ve yerleşim birimleri; spor ve sanat kulüpleri kültürlenme sürecinin etkinlik kazandığı olgulardır.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan kültürleme, toplum, yaşamındaki sürekliliğin aracı, kültürleşme ve kül-

(54) A.g.k., s.331-332

türlenme de "değişme"nin süreçleri olduğu gösterilmektedir.

d. Kültürel Değişme

Kültürel değişme, yukarıda sözü edilen süreçlerden bağımsız değildir. Kültürel süreçlerin genel bileşkesi olarak, toplumun bütünüyle ya da bazı kurumlarıyla değişmesi, çişikliğe uğramasıdır. Başka deyişle, bir kültürel yapıyı oluşturan davranış tür ya da kalıplarında, insan yapısı olan çevrede kendiliğinden ya da istek üzerine ortaya çıkan değişmeler ve bu değişmelerin ortaya çıkması sürecidir.

Değişmenin hızı, zaman-mekana ya da toplumun özelliklerine bağlıdır (55). Tarihsel boyutta incelendiğinde tüm kültürlerin göreceli olarak yavaş ya da hızlı, ama kesinlikle değiştiği bir gerçektir. Öyleyse kültür değişimi, her toplumda her zaman vardır, ama sadece hızı değişiktir.

Aslında temel sorun artık uzun sürelerde kültürün hızlı ya da yavaş değişip değişmediği değil, değişim süreci içinde değişimin insan kişiliğine ya da kişiliğin oluşmasını nasıl yönlendireceği olmalıdır.

D. KÜLTÜR-KİŞİLİK İLİŞKİSİ

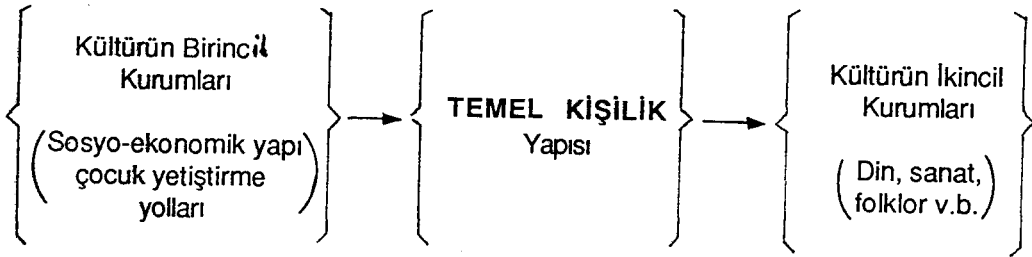
Kültür ile kişilik arasındaki ilişkiler karışık bir görünüme sahiptir. Bir bakış açısına göre kişilik ve kültür aynı olgulardır. Bundanötürü, kültüre uymayan kişilik diye birşey söz konusu olamaz; oysa bir toplumun bireyleri arasında egemen kültüre uyma konusunda farklılıklar olduğu bilinmektedir (56). Bu yaklaşımla neyin ne-

(55) A.g.k., s.332

(56) KAĞITÇIBAŞI, s.268-269

den, neyin sonuç olduğu karıştırıldığında döngüsel bir ele alış görünmektedir. Sanat ve çocuk yetiştirme yolları bu yaklaşımla hem kültürü oluşturan etkenler, hem de kültürün yarışması olarak ele alınmaktadır.

Diğer bir yaklaşımda da kişiliğin kültür bütünleşmesinde oynadığı rol üstünde durulmuştur. Kişilik ile ilgili görülen kültür değişkenleri birincil ve ikincil kurumlar olarak ikiye ayrıldıktan sonra, kişilik, bu kümeler arasında bir köprü oluşturmaktadır. Bu yaklaşım ŞEKİL-13'deki çizimle gösterilmektedir (57).

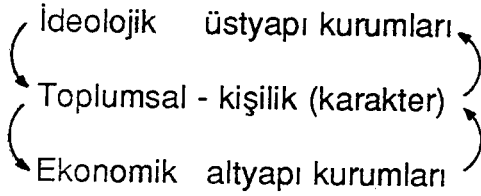
ŞEKİL-13: Kültür-Kişilik İlişkisi

Kurulan bu doğrusal ilişkiye göre, kültürün birincil kurumları temel kişilik yapısını; temel kişilik yapısı da, kültürün ikincil kurumlarını belirlemektedir. Kültürün birincil ve ikincil kurumlarının dökümü, neler oldukları ayrıntılı olarak açıklanmamaktadır. Ancak söz konu-

(57) A.g.k., s.270

su birincil kurumların aile, çocuk bakımı kuralları ile kültürlenme gibi eğitim süreçlerinden; ikincil kurumların ise, din, devlet, hukuk, sanat gibi toplum kişiliğini yansıtan değişkenlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Kişilik ilişkisindeki okların tek yönlü olması, modelin tek yönlü olduğunu göstermektedir.

Kişilik sisteminin altyapı (infrastructure) ile üstyapı (superstructure) kurumları arasındaki yeri de başka bir yaklaşımla saptanmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşım ŞEKİL-14'deki çizimle gösterilmektedir.(58)

ŞEKİL-14: Kültür - Kişilik İlişkisi

Bu yaklaşımda kültür ile kişilik arasındaki karşılıklı ilişkinin iki boyutlu, işlevsel ilişkinin iki yönlü olduğu gösterilmektedir.

Kişilik-kültür yaklaşımlarında temel görüş kişiliğin ara-değişken olduğudur. Bu yaklaşımlar kültürel olay-

(58) ERICH FROMM, Çağımızın Özgürlük Sorunu, Çev: BOZKURT GÜVENÇ, Özgür İnsan Yayınları No:2, Ankara:1973, s.108

ların benzerlik ve ayrılıkları, toplumdaki kişilik tipinin oluşması üzerine yapılan çalışmalardır.

Kültür, insanın yaşama ilişkin tüm gereksinimlerini karşılayacak bir yapıdadır. İnsanların biyolojik ve bundan doğan gereksinimlerini karşılamasının yanısıra bazı toplumsal yaşamına bağlı olarak çıkabilecek durumları karşılayacak nitelikteki birtakım özelliklere sahiptir. Hangi kültürde olursa olsun, her kültürün ortak noktası ile, tişim ve insandır.

E. KÜLTÜREL İLETİŞİMİN BOYUTLARI VE EĞİTİM İLETİŞİMİ

Kültür ve kişilik arasındaki iki boyutlu ilişki, insana özgü bir araç olan ve dil denilen iletişim aracını geliştirir. Bu bağlamda, insanın başta gelen özelliğinin simge yapma yeteneği olduğu söylenebilir. İnsanların simge yapma yeteneği olduğundan bilgilerini hem yapıyor, hem biriktiriyor, hem bunlara yeni bilgiler ekleyebiliyor, hem de sonraki kuşaklara ilettebiliyor (59). Kültür olgusu bu anlamda özgün nitelikli bir iletişim ortamı olarak ortaya çıkmaktadır.

İletişimin gerçekleşmesi ve bunu geniş kitleler düzleminde de almada yardımcı olan araçların kültürel bağlamda etki bulunması üç değişik yolla gerçekleşir (60):

1. İletişim kapsamının iletelerin gönderildiği alı-

(59) ÖZER OZANKAYA, Toplumbilime Giriş, 3. Basım, A.Ü. S.B.F Yayınları No:431 Ankara: 1979, s.97

(60) MELVIN DE FLEUR, "Çağdaş Kitle İletişim Kurumları", Çev: AYTAÇ OKSAL BULDAM, Ank.Üniv. S.B.F Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllık 1982, No: VII, 1982, s.164

cılarda varolan birtakım kültürel yapılanmaların kuvvetlendirilmesidir. Bunun yanısıra yine iletişimin, bazı toplumsal biçimlerin toplum üyelerince sürdürülebildiklerine ve sürdürülebileceklerine insanların inandırabilmesidir.

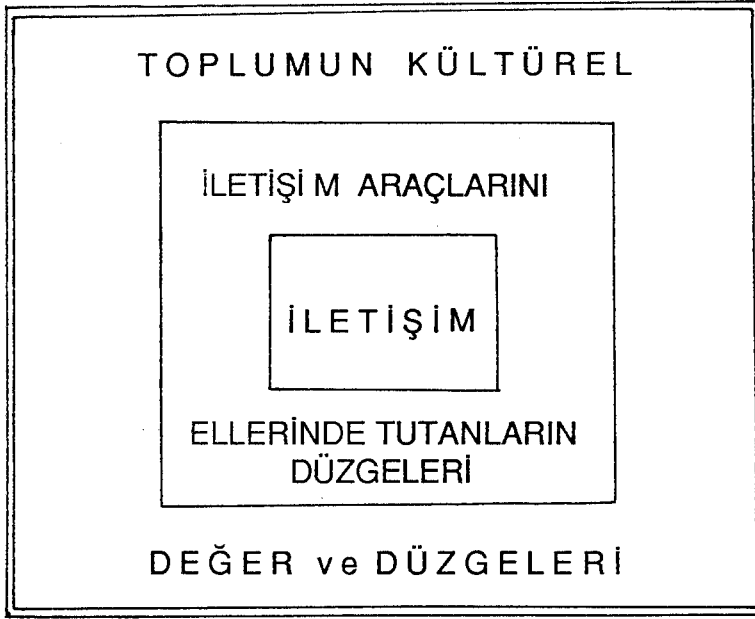
2. İletişim olgusunun, toplumun daha önce pek az deneyimi olan konulara ilişkin, yeni birtakım ortak inançlar yaratabilmesi olarak ortaya çıkmaktadır.
3. İletişim yoluyla toplumda varolan kültürel düzgü-ler (normlar) şu ya da bu ölçüde, ya da tamamen değiştirebilir ve böylelikle de, belli bir toplumsal yapının üyesi olan bireyleri bir davranış biçiminden diğerine dönüştürebilir.

Böylece iletişim, toplumda geçerli olan kültürel düzgüleri sürdürücü ve pekiştirici rol oynamaktadır.

Yüzyılımızda, her türlü bilginin akışı ve süresi, yayılma alanı iletişim teknolojisindeki gelişmelere koşut olarak çok büyük boyuta ulaşmıştır. Kitle iletişim araçlarıyla aktarılan iletilerin üretim ve tüketim hızı, başka deyişle yaygınlık ve ağırlık kazandığı günümüz toplumsal yapısında iletişim devrimi yaşanmaktadır.

Kitle iletişim araçları yoluyla gerçekleşen iletişimde, iletişimi belirleyen ve biçimlendiren ya da sınırlandıran bazı öğeler söz konusudur. Bu öğeler, ŞEKİL-15' deki çizimle gösterildiği gibi, toplumun kültürel değer ve düzgüleri ile bunun etkisiyle biçimlenen, iletişim araçlarını ellerinde tutanların değer ve düzgüleridir (61). Bu öğeler iletişim olgusunu belirleyici rol oynarlar.

(61) WILBUR SCHRAMM, "İnsansal Haberleşmenin Doğası", Çev: ÜNSAL OSKAY, Ank.Üniv. S.B.F. Dergisi, CİH XXIII, NO:1, Ankara:1968, s.451. (427-476)

ŞEKİL-15: İletişimin Toplumsal Kültürle Olan Bağlantısı

Kitle iletişim araçları, özellikle bu çalışmada ele alınan televizyon, kişiliğin etki eden kültürel süreçlerin tümüne yol açabilmeleri ya da kişilik bilgisindeki katkıda bulunabilmeleri açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Yazının mekanik çoğaltımı kitle iletişiminin başlangıcı olarak kabul edilir. Daha sonra elektrik ve elektronik teknolojinin gelişimine koşut olarak ortaya çıkan sinema, radyo, televizyon, video ise bu olgunun boyutunu sürekli olarak genişlettiler. Böylece, kitle iletişim çağının insanı, diziler, reklamlar, eğitsel, siyasal vb. belli davranışsal tepkileri hedefleyen iletilerle, merak giderici

magazin ve güncel (aktüalite) haberler, foto roman ve çizgi romanlar gibi iletiler ağında yaşamaya başladı.

Bu iletiler ağında gerçek kişiler olan sanatçılar, sunucular, devlet yöneticileri, dizi ya da filmdeki çeşitli yapay kişilikler, He-Man, Superman gibi çizgi kahramanlar yakından tanınan kişilikler haline geldi.

Başlangıçta, tefrika romanlı ve reklamlı gazeteler, duygusal edebiyat, Frankeştayn, Drakula ve dedektif öyküleri, kadın dergileri vb. gibi basılı araçlar insana hızla değişen ve genişleyen, ancak bütünüyle kavrayamadığı dünyayı tanımayı, bütünleşmeyi sağlayan iletişim oluklarını (kanallarını) oluşturur (62). Sonra da diğer kitle iletişim araçları bu iletişim sürecinin genişlemesine neden olmuştur. Gerçekte gönderilen iletiler yazılı basında, televizyon ya da sinemada aynıdır. Çünkü yazılı basında tefrika, televizyonda diziler biçiminde ya da çizgi romanlar çizgi filmlerin devamı biçimindedir. Başka deyişle bir anlamda iletiler aynı, kullanılan iletişim aracı ayrıdır.

Kitle iletişim araçlarının böyle bir işlev üstlenmesinde iletide sundukları mitosların ve kişilerin (stereotype) ayrı bir yeri vardır. Geçmişte ritüellerin, masalların, dinsel öykülerin daha çok zaman boyutunda evrenselleştirildiği mitosları, kitle iletişim araçları mekanda evrenselleştirilmektedir (63).

Bu araçların düşünle gerçeğin birbirine karıştığı ya da birbirinin yerini aldığı iletileriyle kişilik oluşumuna

(62) ÜNSAL OSKAY, XIX Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri, Ank. Üni. S.B.F. Yayınları No:495, Ankara: 1982, s.7

(63) ERTUĞRUL ÖZKÖK, İletişim Kuramları Açısından Kitlelerin Çözülüşü, Tan Yayınları, Ankara:1985,s.351

ve kültürel değişmeye etkide bulunmaları kaçınılmazdır. Özellikle psikolojik süreçlere dayanarak bireyleri harekete geçirdikleri, ilgi çekici tutum ve davranış modelleri oluşturması açısından önemlidir. Özellikle reklam programları ve dizi filmlerinin yaşam biçimleri üzerindeki etkileri gözle görülür bir biçim almıştır (64).

Kitle iletişim araçları ile bilgilendirmenin, değerlerin, tutumların kazandırılması açısından tek başına belirleyici bir güç oldukları söylenemez, fakat önemli ölçüde etkiler.

Türkiye'de kültürel iletişime bu açıdan bakıldığında, önemli birtakım sorunların var olduğu söylenebilir. Kitle iletişim araçları yoluyla, kültürleşmeye yol açtığı ya da destek olduğu kesindir. Toplumumuzda dış kaynaklı iletilere olan açıklık ve belli ülkelerin programlarında tekelleşme olması kültürleşmedeki önemli öğelerdir. Yayımlanan programın hemen ardından görülen etkileşimler, örneğin, felsefesinden habersiz Punkçuluk gibi özentiler, yabancı dizilerin adlarına göre konan ya da adları değiştirilen kahveler, pasta salonları, erkeklerde görülen Amerikan saç kesimi, ortaya konan çarpıcı kültürleşme örnekleridir.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının kişiliği oluşturma sürecindeki yeri ve etkinliğini değerlendirirken, kişilik bilgisine önem verilirken, ulusal kişiliğin sürdürülmesi, dolayısıyla ulusal kültürün korunması açısından yaklaşmak gerekir. Başka deyişle temel kişilik yapısını, toplumsal ya da kültürel kişilik yapısına dönüştürülmesinde kitle iletişim araçları, ulusal kültürde geçerli değerlerin, rollerin, davranış kurallarının aktarılmasında destekleyici, yaygınlaştırıcı bir işleve sahip olmalıdır.

(64) ERTUĞRUL ÖZKÖK, Sanat, İletişim ve İktidar, Tan Yayınları, Ankara:1982, s.107

III. EĞİTİM İLETİŞİMİ SİSTEM VE SÜRECİ

8. İLETİŞİM VE EĞİTİM İLETİŞİMİ

İletişim, yapısı gereği temelde insanlar arasında gerçekleşen bir olgu niteliği göstermektedir. İletişimin gerçekleşmesinde bir amaç söz konusudur. Toplumsal olarak iletişimin amaçları, ortak bilgilerin paylaşımı, yeni bireylerin yetişmesi, toplumsal rollerini öğretmek, sanatsal biçimlerin yaratılmasıdır. Bireysel olarak iletişimin amaçları ise insanın kendisini anlatabilmesi, bilgi ve becerilerin elde edilmesidir.

İletişim olgusunda amaç kavramı ele alınırken, insanın gelişmesini gözönünde bulundurmakta yararlıdır. Bir bebeğin gelişimi içten-dışa, yukarıdan-aşağıya doğru gelişim göstermektedir. Bu gelişim çocuğun davranışlarına da yansır. Öncelikle kendi bedenini tanımaya başlar. Ellerini, ayaklarını keşfeder, hatta zaman zaman tanımaya çalıştığı organını bırakmaz. Ne kendi davranışlarını, ne başkalarınınkini ne de içinde yaşadığı mekanı-çevreyi denetleyemez. Doğumdan hemen sonra özdenetim (kendi kendini kontrol etme) için fizyolojik önkoşullarda gelişme başlarken; önce başını, sonra kollarını, onu izleyerek de bacaklarını istençli (iradeli) hareket ettirebilir (1). Devimlerde bulunduğu gibi çeşitli sesler çıkarır ve sesle-

(1) İNAL CEM AŞKUN, "Yönetimde Haberleşme", E.İ.T.İ.A. Dergisi, Cilt:XII, Sayı:2, Esk:1976 (Haziran),s.2

re biçim verir, Dokuz aylıktan bir yaşına kadar tüm vücudunu sınırlı da olsa istemli hareket ettirerek istediklerine ulaşır, istemediklerinden kaçınır.

Konuşma çabalarına giriştiği ikinci yılda, belli sesleri ve ses dizilerini bularak, başkalarına istediği ya da istemediği biçimlerde etkiler. Kendine özgü iletişim biçimini geliştirir. Örneğin ağlamanın çeşitli türleri vardır ve her ağlama biçimine göre de isteği farklıdır. Yaşı büyüdükçe çevresini ve anlayışını iletişimle genişletmeye başlar, kararlar alabilir. Yaşamı boyunca başkalarının isteklerine uyar, isteklerde bulunur, buyruklar alır ve verir (2). Tüm bu yaşam örüntüsü iletişimi gerektirir. İletişimin gerçekleşmesi iki öge arasında gerçekleşir. Bu iki öge arasında anlaşabilmek, kendilerini tanıtabilmek ya da toplumsal rollerini gerçekleştirebilmek amacı ile belirli araçlardan yararlanılır. Belirli araçlar bir iletinin iletilmesi için kullanılır. İletişim sonunda da karşılıklı ya da tek yönlü olarak etki edilir.

İletişimin kişilikler arasında gerçekleşen süreci eğitim iletişimi oluşturur. Başka deyişle "insanlar arasında kişilik bilgisinin sağlandığı iletişim sürecine eğitim iletişimi" denir. Başka deyişle, eğitim iletişimi; yetiştiren ile yetişen arasında kişilik katkısının sağlanmasıdır". Tanımlanan eğitim iletişiminin yalın yapısı ŞEKİL-16'daki çizimle gösterilmektedir.

ŞEKİL-16 : Eğitim İletişimi

(2) A.g.k.

Eğitim iletişimi, kaynak kişilikle başlar ve alıcı kişiliğin etkilenmesini sağlamaya çalışır. Eğitim iletişimi, insanı amaçladığından bir süreç içinde ele alınması gerekliliğini birlikte getirmektedir. Bu durumda eğitim iletişiminin tanımı, şu şeklide geliştirilebilir. Eğitim iletişimi, "kaynak kişilik (yetiştiren) tarafından oluk, ileti, iletişim araçları kullanılarak, alıcı kişilikle (yetişen) amaçlı olarak istendik yönde kişilik bilgisi sağlama ve kişilik bilgisini geliştirme sürecidir."

Eğitim iletişimi sürecine geçmeden önce, eğitim iletişiminin gerçekleşmesindeki temel öğelerin incelenmesi gerekmektedir.

A. EĞİTİM İLETİŞİMİNİN TEMEL ÖĞELERİ

Eğitim iletişiminin temel öğeleri iletişim süresinde yer alan iletişimin temel öğeleriyle koşutluk göstermektedir. Bir düşünüre göre, bir iletişim sürecinde üzerinde durulması gereken üç temel öğe vardır. Bunlar (3):

1. İletişimde bulunan kimse
2. Bu kimsenin ilettiği şey
3. İletileni dinleyenler, algılayanlardır.

Diğer taraftan elektronik sistemdeki iletişimi irdeleyerek geliştirilen bir modele göre de iletişim, kaynak, aktarıcı, ileti, alıcı ve hedef olmak üzere beş öğeden oluşmaktadır. Bir diğer yaklaşımda da iletişimde bulunan, ileti, oluk ve izleyen (audience) iletişimin temel

(3) DAVID K. BERLO, The Process of Communication, Holt-Rinehart-Winston, Inc., New York:1960, s.9

öğlerini oluşturmaktadır (4). Yapılan çeşitli çalışmalarda öğelerin nicelik olarak değişmesine karşın, nitelik olarak işlevleri aynıdır.

Eğitim iletişimi sürecinde yer alan temel öğeler; kaynak kişilik, ileti, kodlama (encoding)-kodaçma (decoding) oluk, araç, alıcı kişiliği, etkileme ve yansımadır.

a. Kaynak Kişilik

İletişim süreci yapısı gereği bilgi, düşünce ve tutumu iletmek isteyen kaynakla başlar. Kaynak en yalın anlamıyla "iletiyi gönderen (5)"dir. Hangi iletişim süreci ele alınırsa alınsın başlama birimi kaynaktır. Bu tek bir birey ya da televizyon programında olduğu gibi birlikte çalışan bireyden oluşabilir.

Kaynak aktarmak, iletmek istediği bilgiyi, duyguyu, belirli ilkelere, kurallara göre düzenler. Kişilerarasında dil, mimik ve jestler; sözlü iletişimde kullanılan sözcükler; kitle iletişiminde ise, kitle iletişim araçları kullanılarak iletişim gerçekleşmektedir. Kaynağı etkileyen birçok etken vardır. Bunlar: kaynağın iletişim becerisi, tutumları, deneyim-bilgi düzeyi, çevresel-toplumsal, kültürel ve ekonomik etkenlerdir (6).

Eğitim iletişimi sürecinin başlangıç birimi olan

-
- (4) WARREN K. AGEE-PHILIP H.AULT-EDWIN EMERY Introduction To Mass Communication, Harper and Row Publishers, New York:1985, s.20
- (5) ROGER WILLIAMS, "Genel İletişim Kavram ve Modelleri", Çev:AKIN ERGÜDEN, Kurgu T.Ö.E.F. Dergisi, Sayı:2, E.İ.T.İ.A Yayını No:217/141, Eskişehir:1979, s.284
- (6) BERLO, s.41

kaynağın iletişimi gerçekleştirilmesinde en önemli etkileyicisi kaynağın kendi kişiliğidir. Başka deyişle, kaynağın kişiliği iletişim biçimini etkiler.

Eğitim iletişiminde bulunan insanların toplumsal norm ve değerleri de çok farklı olabilir. Böylece kaynağın kendi kişiliği ile insanların kişiliklerinin biçimlenmesini sağlayan tutumlar, değerler gibi öğeler doğal olarak kişilerin iletişimine de yansımaktadır.

Kaynağın kişiliği ve iletişimi nasıl gerçekleştirdiği, kendi çevresel-toplumsal ve kültürel durumlarını yansıtan bir ölçüt olarak görülmektedir. Toplumsal yapı içinde bulunan kişilerin, içinde yaşadığı toplumda birtakım rolleri, saygınlıkları ve belirli işlevleri söz konusudur. Bu koşullar insanların iletişimine de yansiyarak kodlamadan iletişimde kullanılan oluk seçimine, kodaçmadan etkilenmeye, etkilenmeden yansımaya dek uzayacaktır.

Eğitim iletişimi süreci kaynağın kişiliği ile başladığına göre; kaynak kişilik ailede anne ya da baba kişiliği; okulda öğretmen kişiliği; örgütlerde kurum kişiliği; televizyon programında programını yaratanın kişiliği olarak gösterilebilir.

b. İleti

Kaynak kişilikten alıcı kişiliğe gönderilen ya da iletilen bir düşünce, duygu ya da bilgiye ileti denir. Eğitim iletişimde ileti, istedik hedefler doğrultusunda gönderilir. Yazı yazarken yazı, resim yaparken resim, bir harekette bulunurken el, kol ve yüz hareketleri, televizyonda içerik iletilendir.

İletinin amaçlanan etkileri yaratması için uyulması gereken birtakım koşullar bulunmaktadır. Bu koşullar şu

şekilde sıralanabilir (5):

İleti;

1. Ereklenen hedefin (alıcının) dikkatini çekecek şekilde kurulmalı ve sunulup dağıtılmalıdır.
2. Anlamı bozmadan aktarabilecek şekilde hem kaynağın hem de hedefin ortaklaşa sahip oldukları yaşam deneylerini ifade eden işaretlerle verilmelidir.
3. Hedefte kişilik gereksinimlerini uyandırmak ve bu gereksinimlerin karşılanıp giderilmesi için birşeyler önermeli, yol göstermelidir.
4. Gereksinimlerin giderilmesine öyle bir yol gösterilmelidir ki, bu yol birey kendisinden yapması istenilen tepki (response) için harekete geçerken kendisi hangi grubun içinde bulunacaksa o gruptaki durumuna uygun düşmelidir.

Koşullar gözönüne alındığında ileti ögesi; iletinin dili ve iletinin içeriği olarak iki açıdan ele alınabilir. İleti dili ile, iletinin ulaştırılmasında yararlanılan herhangi bir kod anlatılmaktadır. Burada önemli olan nokta, kişilik bilgisinde iletişimin gerçekleşebilmesi için ileti dilinin hem kaynak kişilik, hem de alıcı kişilik açısından anlaşılır bir nitelik taşımasıdır. Örneğin, bebeğin dünyaya geldiği anda ortaya çıkan ilk ağlaması "ben yaşıyorum" iletisini vermektedir. Kullandığı ileti dili de ağlamadır.

Aslında, kendi içinde başlı başına hiç bir anlam taşımayan, kağıt üzerindeki birtakım şekiller ya da havadaki

(5) WILBUR SCHRAMM, "Haberleşme Nasıl İşler", Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş (Seçilmiş Parçalar), Derleyen UNSAL ÖSKAY, 2.Baskı, Ank. Üni. S.B.F Yayınları No:281 Ankara:1973, s.113

ses dalgaları yalnız insanlar için ve bir alıcı kişilik tarafından kodaçma (decode) işlemi sonunda anlam kazanır. Bir ileti ele alındığında üç noktaya önem verilmelidir. Bunlar ileti kodu, ileti geliştirimidir (message treatment) (6). Bu durumda ileti, kaynak kişilik tarafından içeriğin bir seçim kürecinden geçirilerek betimlenmesi olarak ele alınabilir.

c. Kodlama-Kodaçma

Kodlama, birdüşüncenin, duygunun, tutumun ya da kanının iletme hazır bir ileti biçimine dönüştürülmesidir. Örneğin, polis yolu geçişe kapadığında düdükle çalar ve kolunu yukarı kaldırır. Burada kodlama, polisin durdurma eyleminin düdükle ve kolun hareketi ile bir ileti biçimine sokulmasıdır. Kaynağın düşüncesi, başkalarının da anlayabileceği bir biçimde ifade edilmesi önemli olan noktadır.

Kodaçma ise, algılanan bir uyarının, başka deyişle iletinin yorumlanarak anlamlı bir biçime dönüştürülmesidir. Yukarıda verilen örnekte sürücü, kodaçma işlemiyle durması gerektiğini anlar. İletişim sürecinde kaynak, kodaçmada alıcı tarafından yapılır.

d. Oluk (Kanal)

Eğitim iletişimi sürecinde oluk, "kaynakla alıcı arasında eğitim iletişiminin gerçekleşmesine neden olan duygu ve düşüncedir." Bu olgu iletişim sürecindeki oluk kavramından kullanım amacına göre farklılık göstermektedir.

Anne-baba ve çocuk kişiliklerinin birleştiği ortamda, ileti amaçlı olarak istendik kişilik bilgisini sağlamak olacağından oluk, bu durumda bireyler arasındaki sevgi ve kişiliklere olan saygı olacaktır. Bu durum kurumsal olarak ele alındığında oluk sorumluluktur. Basamaksal (hiyerarşik) bir yapıda ise zorunluluk olarak ortaya çıkabilir.

e. Araç

Eğitim iletişimde araç, kaynak kişilikle alıcı kişilik arasında iletinin aktarılması, başka deyişle bir iletinin kaynaktan alıcı birime iletilmesini sağlayan araçtır. Araç kapsamı içine ışık ve ses dalgalarından iletişim araçlarına kadar iletiyi aktaran tüm yollar girer.

Eğitim iletişimi araçlarını birkaç değişik biçimde sınıflandırmak olasıdır. (7) Bu süreç içerisinde araç, ya bir kitle iletişimi (mass communication) ya da kişilerarası iletişimin (interpersonal communication) gerçekleşmesine neden olur.

İletişim sürecinde oluk ve araç eş anlamda kullanılmaktadır. İletişim sürecinde oluk, iletiyi kaynaktan alıcı birime götüren araçtır. Bu durumda oluk iletişim aracının kendisidir. Eğitim iletişimi sürecinde ise oluk, neden gereksinim duyulduğu sorusuna yanıt arar. Başka deyişle, az önce değinildiği gibi iletişimin gerçekleşmesine neden olan duygu ve düşüncedir (8).

(7) Eğitim iletişimi araçlarının sınıflandırılması Eğitim İletişim Türleri başlığı altında alınacaktır. Çalışmada bkz. s.122. Ayrıca iletişim sürecindeki araç ve oluğa ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. WILLIAMS, s.285; CEVAT ALKAN, Eğitim Teknolojisi (Kuramlar-Yöntemler), Ankara:1977, s.116

(8) WILLIAMS, s.286

Bu çalışma eğitim iletişimine örnek olarak gösterilebilir. Çalışmanın kaynak kişiliği danışmanın kendisidir. Kaynak kişiliğin sevgi ve sorumluluk duygusu akademik kişiliğin oluşmasındaki nedendir. Yapılan çalışma ise, alıcısındaki akademik kişiliğin oluşmasında araç olmaktadır. Bu araçla alıcıda akademik kişiliğin geliştirilmesi amaçtır.

f. Alıcı Kişiliği

Kaynak kişiliğin gönderdiği iletiye hedef olan birim, eğitim iletişimi sürecinde alıcı kişiliğidir. Alıcı bir kişi, örgütlenmemiş bir grup ya da toplum olabilir. Eğitim iletişimi sürecinde etkin ya da istenen anlamda bir iletişimin gerçekleşebilmesi için alıcının kişiliği ya da kişiliği doğrultusunda nasıl algılayacağını bilmesi gerekir. Genellikle günlük yaşantıda alıcı kişiliğine önem verilmez. Bu nedenle iletinin alıcı tarafından anlayabileceği biçimde kodlanması gerektiği gözden kaçırılır. Bunun dışında kaynak kişi ya da kişiler, alıcının yetenek, özellik ve deneyimlerini gözden geçirir. Örneğin, günümüzde öğretmen, öğrencilerine sadece ders anlatmaktadır. Öğrenci kişiliği bu arada önemli değildir. Sene sonunda gözlemlenen, ders kitaplarının okul bahçesi içinde yakılması, öğrenci kişiliğinin kazandırılmamasının bir sonucudur. Buna benzer bir durumda aile içindeki kişilerin ya da toplumda genç-yaşlıların arasında görülür. Kuşaklararası çatışma olarak nitelendirilen bu durum aslında kaynak kişiliğin alıcıyı bir kişilik olarak görememesinden kaynaklanmaktadır.

g. Eğitim İletişiminin Etkileri

Eğitim iletişimi sürecinde, bir anlamda sonuç ve amaç olarak nitelendirilen etkiler, kaynak kişilik tarafından gönderilen iletinin alıcı kişiliğin kişiliğinde, kodaçma sonucu ortaya çıkan değişimlerdir. Alıcının kişiliğinde istendik yönde bir değişim yaratmak, eğitim ileti-

şiminin temel amacıdır.

Eğitim iletişiminin etkinliği, kaynak kişilik tarafından amaçlanan ve süreç sonucunda ortaya çıkan değişimle alıcı kişiliğidir. Dolayısıyla alıcının bilgi, tutum ve davranışına etki edilir.

Eğitim iletişiminin etkinliği, eğitim iletişimine bir süreç olarak bakma açısından önemlidir. Sürecin tamamlanması açısından ele alınması gereken öge yansıma (feed-back)dır.

h. Yansıma (Feed-Back)

Genel olarak, alıcının kaynaktan gelen iletiyi yanıtlamasına yansıma denir. Tanımlanan yansıma aracılığıyla, geri bir merkezle durmaksızın bilgi alış-verişi ile beslenme durumu sağlanmaktadır (9). Kaynak alıcıdan gelen yanıtı algılayarak, iletilerini bu yanıtta göre değiştirmek amacıyla kullanır. Yansımanın en önemli özelliği, eğitim iletişimin etkin olup olmadığı konusunda ipucu veren bir ileti biçiminin olmasıdır.

Olumlu ve olumsuz olarak iki türlü yansıma söz konusudur. Olumlu yansıma kaynak kişiliğin amaçlanmış olduğu etkiye ulaşıldığını, kaynağa bildirici bir nitelik taşır. Buna koşut olarak olumsuz yansıma, alıcı üzerinde amaçlanan etkinin elde edilmediğini gösterir. Yansımanın olumsuz olması halinde, kaynak amaçladığı etkiyi elde edebilmek için davranışlarını ve iletilerini yeniden düzenler.

(9) TOYGAR AKMAN, 2000 Yılına Doğru Siberetik, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ank:1988, s.8

Yansıma bir başka açıdan da sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmada alıcıdan gelen tepkinin kaynağa süresi açısından ele alınır. Bu durumda gecikmeli (delayed) ve gecikmesiz (immediate) yansıma söz konusudur. Eğitim iletişiminin bir süreç olarak ele alınmasında yansıma olarak nitelendirilen alıcının kaynağı yanıtlaması gerçeği yatar.

Sonuç olarak eğitim iletişimi, kaynak kişilikten alıcı kişiliğe olan karşılıklı ileti akışıdır. Kaynak ve alıcı birimleri bu süreç içinde rol değiştirerek, sürekli bir biçimde birbirini etkiler.

Eğitim iletişiminin ve iletişimin gerçekleşmesini engelleyen, etkileyici dürtü (feed forward) ve gürültünün de ele alınması gereklidir. Etkileyici dürtü kaynağın iletişim sürecini başlatmadan ve alıcıya göndereceği iletileri yollanmadan önce, alıcı hakkındaki gerekli bilgileri toplaması olarak ele alınmaktadır (10). Çünkü alıcının nitelikleri, algılama durumu kaynak tarafından bilinmezse, gönderilen iletilerin kodlanması yapılamaz ya da kodlama yapılsa bile yorumlanması istendik yönde gelişemez. Etkileyici dürtünün yanı sıra eğitim iletişimi sürecini engelleyen diğer bir öge de gürültü ya da parazittir. En yalın anlamıyla gürültü, kaynak kişiliğin gönderdiği ileti ile alıcı (hedef) kişiliğin aldığı ileti arasında bir fark varsa, bu farkı meydana getiren etkene denir. Fiziksel ya da çevresel, fizyolojik ve psikolojik olmak üzere üç tür gürültü söz konusudur (11):

(10) A. HALÖK YÜKSEL, Atatürkçü Düşünce Sisteminde Kültürel İletişimin Modele Dayalı Boyutları, Ana. Uni. A.Ö.F Yayınları No:123, Eskişehir:1987, s.88

(11) DOĞAN CÜCELOĞLU, İnsan İnsana, Altın Kitaplar Yayın-
evi, İstanbul:1979, s.274

1. Fiziksel gürültü; içinde yaşanılan çevre koşullarının, iletinin kaynaktan çıktıktan sonra alıcıya ulaşması sürecinde karşılaştığı engellenme ya da bozulmadır. Örneğin; kaynağın konuşması sırasında, ağlayan çocuğun sesinden dolayı iyi duyulmayan iletişimde fiziksel gürültü söz konusudur.
2. Fizyolojik gürültü; eğitim iletişim sürecinde kaynak ve alıcı birimlerinde ya da herhangi birinde varolan yapısal bir bozukluk sonucunda ortaya çıkar. Kulağın ağır işittiği, gözün iyi görmediği ya da algılama sorunu olduğunda, gürültü alıcı biriminde yer almaktadır.
3. Psikolojik gürültü; türü de alıcı birimde yer alır. İnançları, tutumları ya da o anda içinde bulunduğu duygusal durum nedeniyle alıcı birim kaynağın iletisini farklı bir biçimde yorumlar ve farklı bir anlam çıkarır. Bu tür durumlarda psikolojik gürültünün varlığından söz edilmektedir.

B. SÜREÇ OLARAK EĞİTİM İLETİŞİMİ

Eğitim iletişimi kavramına açıklık getirmek amacıyla öncelikle süreç sözcüğünü tanımlamak gerekir. Süreç kavramı; "belli bir sonuca ulaşan düşünce akışı; olayların ya da işlemlerin belli bir sonuca doğru gidişi (12)" "zaman içinde sürekli değişen bir olgu; süregelen herhangi bir durum (13)" olarak tanımlanmaktadır.

(12) BEDİA AKARSU , Felsefe Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara:1979, s.160

(13) WILLIAMS , s.282

Süreç içinde olanlar ise durağan değil. etkindir ve sürekli gelişim içindedir. Süreç kavramının kullanım amacına göre farklı tanımları da yapılmaktadır (14):

1. Bir ürünün oluşumuna esas olan etkinlikler bütünü,
2. Ham gercin yapık duruma dönüşmesinde yer alan aşamalar düzeni,
3. Belirli bir hedefe yönelik işlemler dizisidir.

Bu tanımlardan yola çıkarak bir olgunun süreç olduğunu ya da süreç karakteri taşıdığı söylendiğinde o olgunun tek bir başı ya da tek bir sonu olan belli bir olgular düzeni olmadığı sonucu çıkar. Süreç içinde bulunan öğeler birbiriyle sürekli bir ilişki içindedir ve her bir öğe, diğer öğeleri tümüyle etkiler. Süreci oluşturan öğeler arasında üç tür bağıntı söz konusudur (15):

1. İletişimde bulunan kaynak ile alıcı arasındaki birbirine olan bağımlılık,
2. İleriye ve geriye doğru hareket eden tüm iletişim zincirindeki bağıntı,
3. Sürekli bir devingenlik içinde olan süreç içi içsel hareketler arasındaki bağıntılardır.

Süreç içindeki birbiriyle ilişki içinde olduğu ve etkileştiği başka deyişle birbirinden ayrı düşünülemediği sonucu çıkmaktadır. Belli işlevi olan bir sistem de,

(14) ALKAN, s. 114

(15) ALPHONS SILBERMANN, "Kitle İletişim Araçları ve Kitle İletişim Sosyolojisi", Çev: AYSEL AZİZ, İletişim ve Toplum Sorunları (Kuram ve Uygulama), UNESCO/Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara:1983,s175

bir süreç içinde geçtiğinden süreç kavramının sistemle yakından ilgisi vardır. Bu durumda süreci oluşturan öğeler aynı zamanda sistemin öğeleri olarak ortaya çıkmaktadır.

C. SİSTEM OLARAK EĞİTİM İLETİŞİMİ

Eğitim iletişimi sürecinde yer alan temel kavramlardan biri de sistemdir. Eğitim iletişiminin bir süreç içinde gerçekleştiğine değinilmiş ve bu süreçte yer alan temel öğelerin neler olduğu açıklanmıştı. Burada sistem kavramının eğitim iletişimi ile ilişkisinin nasıl olduğu açıklanacaktır.

a. Sistem Tanımı ve Kavramı

Sistem;

1. Aralarında karşılıklı işlevsel bağılıklar bulunan bir dizi öğenin oluşturduğu bütünlüktür (16).
2. Değişiklik meydana getirmek amacı ile birbiri ile ilişkili ve birlikte işleyen parçaların bütünüdür (17).
3. Daha bir bütün oluşturmamış parçaların belli bir etki ortaya çıkarmak amacıyla belli biçimde bir bütünlük oluşturmalarıdır (18).

Bu tanımlamaların dışında sistemin çalışma yapılan alanlara koşut tanımlamaları da bulunmaktadır. Bir sistem, içindeki değişkenlerin karşılıklı bağımlılığı, edilen de-

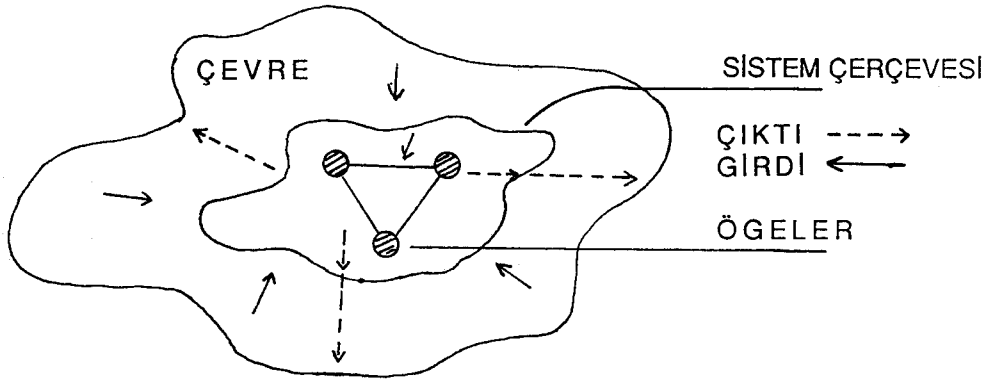
(16) Ö.OZANKAYA Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, T.D.K. Yay. Ank:1980, s.40

(17) PETER COMBES - JOHN TIFFIN, Tv Production For Education, A Systems Approach, Focal Press, London: 1978, s.12

(18) WILLIAMS, s.289

neyimlerden çıkan en geniş yargılardan biridir biçiminde ele alınmaktadır (19).

Bu tanımlardan sistemin, bir çerçeve ile sınırlı birbirleriyle karşılıklı etkileşim içinde bulunan girdi-çıkıtlarını düzenleyen bir yapılanmada olduğu görülmektedir. Başka deyişle, çerçeve, girdi-çıkıtlı, karşılıklı bağımlılık sistemdeki temel öğelerdir. Sistemin yapısı ŞEKİL-17'deki çizimle gösterilmektedir (20).

ŞEKİL-17: Sistem Yapısı

Bir sistem içindeki kısımlar ve işlevler birbirinden ayrı öğeler değildir. Sistemin bölümleri ve öğeleri birbirini sürekli olarak etkiler.

(19) İNAL CEM AŞKUN, Organizasyon Teorileri, E.İ.T.A Yayınları No:95, Eskişehir:1972, s.93

(20) WILLIAMS, s.290

b. Sistemin Öğeleri

Sistem yapısındaki çerçeve, girdi-çıkıtı, karşılıklı bağımlılık sistemin öğelerini oluşturmaktadır. Bu öğeler sistemin genel işleyişini de etkiler.

ba. Çerçeve

Bir sistemin çerçevesi, sistemin içine neyin katılmasını belirleyen bir kavram ya da araçtır. Neyin sistemin içine gireceği ya da neyin sistem dışında bırakılacağı, sistemin kuruluş amacına göre değişir. Belli bir sistemin çerçevesi, genellikle araştırmacı tarafından, bir amaç doğrultusunda belirlenir.

bb. Girdi (Input) - Çıkıtı (Output)

Bir sistem içinde girdi, bilgi ve sistemin işlevini sürdürebilmesi için gerekli güçtür. Sistemin çıktısı ise, sistemin amaçları doğrultusunda yarattığı tepki, ürün biçiminde çıkan herşeydir.

bc. Karşılıklı Bağımlılık (Interdependence)

Sistemin etkin bir biçimde işlev yapabilmesi için öğelerin sürekli ilişkide bulunmaları halidir. Karşılıklı bağımlılık öğesi ortadan kalktığı durumda sistem olma niteliği ortadan kalkar.

İnsanların söz konusu oldukları sistemlerde, karşılıklı bağımlılık ve sorunları çok karmaşık bir özellik taşır. İnsancıl sistemler, çok sayıda değişkeni kapsamakta ve bunların çözümü son derece karışık eşitlikler ya da denklemler meydana getirmektedir (21).

(21) Ayrıntılı bilgi için bkz: AŞKUN, Organizasyon Teorileri, s.93-96.

Anne-baba ve çocuktan oluşan aile , belli amaçlar için bu öğelerin birbirleriyle sürekli olarak etkileşimde bulunduğu bir sistem olarak ele alınabilir. Burada belli bir çerçeve söz konusudur. Aile sistemi içinde girdi-çık-tı belli amaçlarla düzenlenir. Burada söz konusu olan amaç kişilik bilgisinin sağlanmasıdır. Aile içindeki birimler arasındaki eğitim iletişimi karşılıklı bağımlılıktır. Böylece sayılan tüm öğeleriyle aile,sistemi oluşturmaktadır.

Yapılan açıklamalar doğrultusunda sistem yaklaşımının temel ilkeleri şu şekilde özetlenebilir (22):

1. Sistem yaklaşımında temel ilke, sistemin öğelerinin karşılıklı bağımlılığıdır.
2. Sistemi bir bütün olarak incelemek zorunluluğu vardır.
3. Bir sistem, yapısı (öğelerinin birbirleriyle ne tür ilişki içinde olduğu) ve sistemin girdileri tarafından belirlenen bir işlevler bütünü içerir.
4. Bir sistemin çerçevesi, araştırmacı tarafından yaratılır. Çerçeve ortaya çıkınca, sistemin temel öğeleri buna göre belirlenebilir.

D. SİSTEM OLARAK EĞİTİM İLETİŞİM SÜRECİ

Buraya kadar süreç, sistem yaklaşımı ve temel öğeleri ile işleyişi ele alınmıştır. Yapılan açıklamalar çerçevesinde sistem kavramının eğitim iletişimi süreciyle olan ilgisini ele almak olasıdır.

Belli bir işlevi olan bir sistem, bir süreç içinde gerçekleşmektedir. Bu durumda, süreç içindeki sistemler belli bir değişim içindedir. Sistem ve kişilik kavramları birbirinden ayrı düşünülemez. Sistemdeki karşılıklı bağımlılık ögesi, sistemdeki ögeler arasında sürekli bir etkileşimin olduğunu göstermektedir.

Bu durumda, herhangi bir örgüt, ya da grup ister yalnızca işlem, ister yalnızca üretimi "giriş-çıkış" durumunda çalışıyorsa, bu bir sistemdir (23). Bu durumda okul, banka, dükkan bir sistemdir. Bir insanın kişisel davranışları, insanların oluşturduğu toplumsal yapıda yine bir sistem olarak sayılmaktadır.

Böylece kişilik, toplumsal ve kültürel yapıdaki bir sistemin ögesidir. Bu durumda eğitim iletişimi, bir sistemde varolan ögeler arasındaki ilişkileri karşılıklı bağlantıları kuran ve sürmesini sağlayan bir süreçtir. ŞEKİL-18'de sistem olarak eğitim iletişimi süreci ve eğitim iletişiminin bu süreç içindeki temel ögelerinin yeri, işleyişi gösterilmektedir.

ŞEKİL-18: Sistem Olarak Eğitim İletişimi Süreci

(23) F.H GEORGE, Cybernetics In Management, Pan Books Ltd. London:1970,s.47, Aktaran:TOYGAR AKMAN, Bilimler Bilimi Sibernetik, Milliyet Yayınları, 1977, 225

Yansima öğesinin varolması sistemlerin eğitim iletişimi ile ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. İşlevsel olarak yansima öğesi, eğitim iletişimi sisteminin sürdürülmesinde önemli rol oynar.

Sonuç olarak, eğitim iletişimi sürecinin bir sistem yapısı niteliği gösterdiği ve eğitim iletişimi süreci öğeleri olduğu ortaya çıkmaktadır.

9. EĞİTİM İLETİŞİMİ TÜRLERİ

Eğitim iletişimi sürecinin temel öğelerinden olan aracın, kaynak kişilikle alıcı kişilik arasında iletinin aktarılmasını sağladığı ve iletişim araçları da dendiği daha önce belirtilmişti. İletişim aracı tanımı hemen hemen herşeyi kapsamına alacak ölçüde geniş olduğu belirtilmelidir. Herhangi bir şeyin iletişim aracı sayılabilmesi için tek gerekirlilik, eğitim iletişiminde temel olan kaynak kişilik ile alıcı kişilik arasında bağıntı kurması ve bir ileti taşımasıdır. Başka deyişle, alıcı birim için bir anlam taşıyan bir iletiyi ulaştıran herşey iletişim aracı olarak adlandırılabilir.

İletişim araçları özellik ve niteliklerine göre türlere ayrılmaktadır. İletişim araçlarının ayrımlanmasında çeşitli çalışmalar yapılmıştır (24). Eğitim iletişimi

(24) İletişim türlerinin sınıflandırılmasında çeşitli ayrımlanma yapılmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: CÜCELOĞLU, s.118-198; W.SCHRAMM-W.E PORTER Men, Women, Messages and Media; Understanding Human Communication, Second Edition, Harper and Row Publishers, New York:1982, s.103-121; ÖNDER ŞENYAPILI, Toplum ve İletişim, Turhan Kitabevi, Ankara:1981, s.43-71; KEN COOPER, Sözsüz İletişim, İnsan Yönetiminde Vücut Dilini Nasıl Kullanırsınız, İlgi Yayıncılık, İstanbul:

türlerini şu şekilde sınıflandırmak olasıdır: (25)

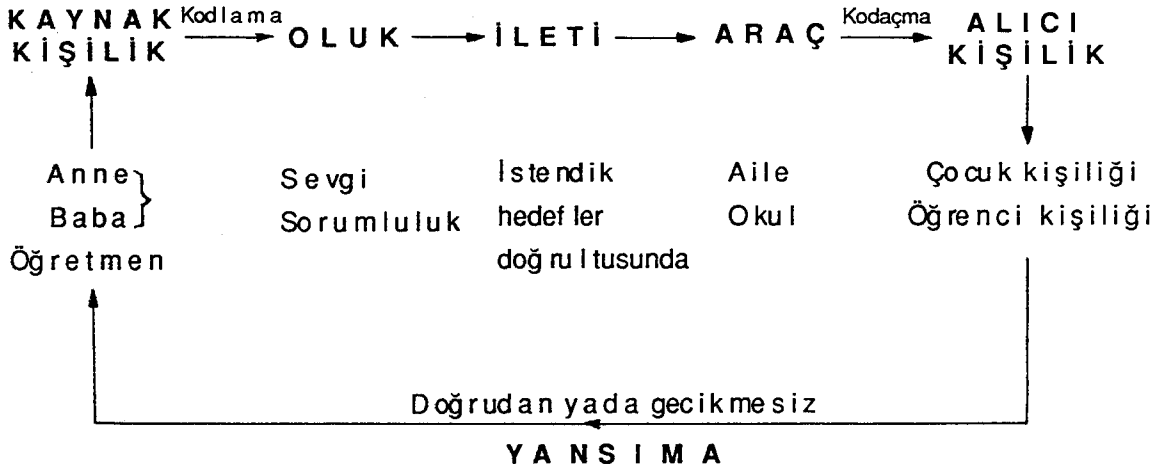
1. Bireylerarası eğitim iletişimi (interpersonal)
2. Kitle iletişimi ile eğitim iletişimi
3. Kitlelerarası eğitim iletişimi

A. BİREYLERARASI EĞİTİM İLETİŞİMİ

Bireylerarası eğitim iletişimi kaynak kişilik ile alıcı kişiliğin birbirleriyle aynı mekanda ya da ortamda kurduğu iletişim türüdür. Bu durumda kaynak ve alıcı kişilikler değişkenlik göstermektedir. Aynı zamanda oluk, ortamda kurulan yüzyüze ilişkiden dolayı duyguları içermektedir. Yansıma doğrudan ve gecikmesiz olarak gerçekleşir. Yansımanın olumlu ya da olumsuz gerçekleşmesi eğitim iletişiminin etkinliliğini göstermektedir. Bireylerarası eğitim iletişiminde araç aile, okuldur. ŞEKİL-19'daki bireylerarası eğitim iletişimi gösterilmektedir.

1987; İletişim araçlarının ayrımlanmasında ünlü iletişim bilimci M.Mc Luhan, iletişim araçlarını-kitle iletişim araçlarını da kapsayacak-sıcak ve soğuk olarak ikiye ayırmaktadır. Sıcak iletişim; alıcının tek duyusuna yüksek düzeyde seslenir. Bu gruba radyo yayınları, fotoğraf, sinema girmektedir. Soğuk araç olarak tanımladığı araçlarda ise, birden fazla duyuya seslenmesidir. İletimin tamamlanması için alıcının sürece katılması yüksektir. Telefon, televizyonu soğuk iletişim araçları olarak tanımlamaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: MARSHALL MC. LUHAN, Understanding Media: The Extention of Man, Sphere Books Limited, London:1971.

- (25) Bu sınıflandırmada iletişim türlerinden yararlanılmıştır. Fakat bir iletişim türü olan, ortamda varolan diğer insanlarla hiçbir algısal bağlantıya girmemesi biçiminde ortaya çıkan içsel iletişim (intrapersonal), kişilik bilgisi olan eğitim iletişimi tanımı ve sürecine girmemektedir.

ŞEKİL-19: Bireylerarası Eğitim İletişimi

B. KİTLE İLETİŞİMİ İLE EĞİTİM İLETİŞİMİ

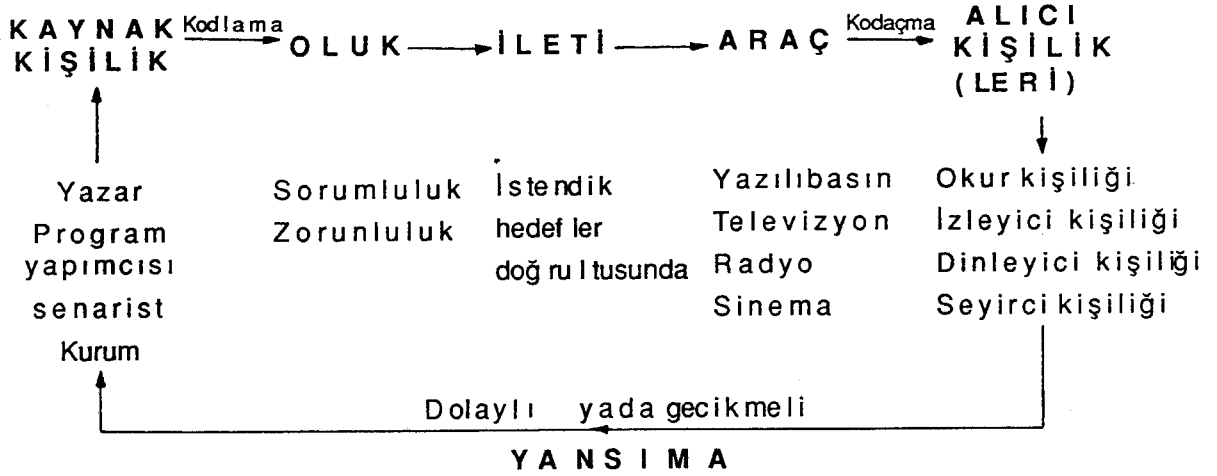
Kitle iletişimi ile gerçekleşen eğitim iletişimi türü, çeşitli ve karmaşık olarak kullanılan teknikler içinde yer alan önemli bir kesimdir. Kaynak kişiliğin, bilgi düşünce ve tutumlarını büyük ve dağınık bir kitleye, bu amaç için geliştirilmiş araçlarla iletilmesidir. Kitle iletişimi ile eğitim iletişimi gerek kullanılan araçlar, gerek ilettiği içerik ve seslendiği alıcı kişilikler açısından farklılık göstermektedir.

Kitle iletişimi ile eğitim iletişimi, dergiler, ki-

taplar, radyo, televizyon, video, film gibi basılı ya da elektronik araçlar kullanılarak gerçekleştirilen bir eğitim iletişimi türüdür. Kitle iletişimi araçlarının farklı özellikleri olmasına karşın tek önemli ortak özellikleri verilen iletiyi çoğaltmalarıdır. Bu tür eğitim iletişiminin belirleyici özellikleri yüz yüze ya da bireylerarasındaki eğitim iletişimi ile yapılandırılmış farklılık göstermektedir. Bir ileti alış verişi olmaması, sürekliliği, kaynak ve alıcı kişilikleri arasındaki ayırımın belirginliği, yansımanın gecikmeli, dolaylı ya da hiç olmaması en belirgin özelliğidir. Kitle iletişimi ile eğitim iletişiminin diğer eğitim iletişimi türü arasındaki önemli ayrımlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Kitle iletişimindeki kaynak kişilik, iletişimini alıcılara ulaştırırken çeşitli güçlüklerle karşı karşıyadır. Çünkü hedeflenen alıcı kişilikleri çok farklıdır. Tek tek her alıcının gösterebileceği bireysel tepkileri bilemez.
2. Yansıma, bireylerarası eğitim iletişimine göre daha gecikmeli ya da dolaylıdır.
3. Alıcı kişilik(ler), bireylerarası eğitim iletişimindeki alıcı kişiliğe göre iletiyi daha çok saptırma eğilimindedir. Alıcı kişisel isteğe göre, bir zorunluluk duymadan beğenmediğini iletişim aracını kapatarak seçimini yapabilir.
4. Önemli bir ayırımda kitle iletişimi sisteminin daha karmaşık bir yapı göstermesidir. Her kitle iletişimi ile eğitim iletişimi bir anlamda, bir takım (ekip) çalışması ürünüdür.

ŞEKİL-20'deki çizimle kitle iletişimi ile eğitim iletişimi gösterilmektedir.

ŞEKİL-20: Kitle İletişimi İle Eğitim İletişimi

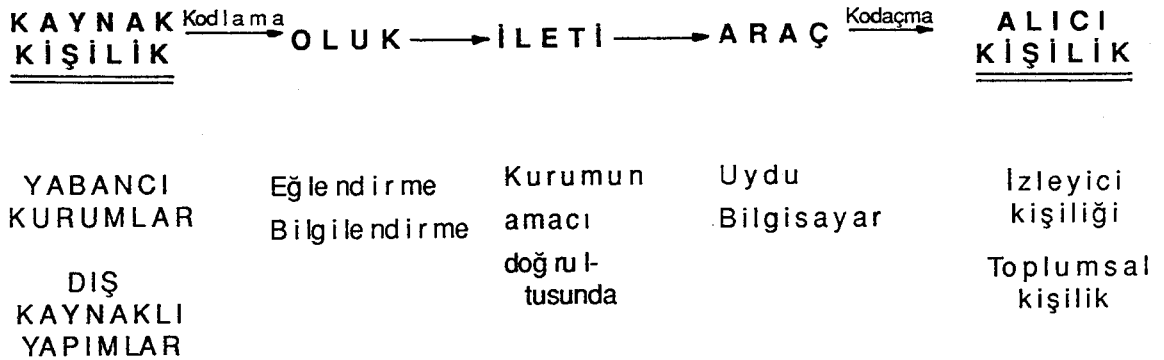
C. KİTLELERARASI EĞİTİM İLETİŞİMİ

Kitle iletişim ile eğitim iletişiminin uluslararası boyutta kullanılması sonucu gerçekleşen bir iletişim türüdür. Kitlelerarası iletişimde yaygın olarak kullanılan bilgisayar ve uyduyla iletişim günümüzdeki en önemli iki elektronik buluştur.

Temelde bilgisayar istenilen biçimdeki sonuçların alınmasında, bilgi işleminin gerçekleştiği bir aygıttır. Bilgisayar günümüzde bankalarda otomatik olarak para alınması, mikrodalgalı fırınlar, otomobil yapımında kullanımı

gibi çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır. Fakat iletişim açısından haber ve birtakım bilgilerin işleminde, kitle izleyicisi için bir eğlence ya da oyun aracı olarak kullanımı esastır.

Kitlelerarası boyutla kullanılan bir diğer iletişim aracı da uydudur. Uydunun rolü ise haber dağıtımı ve eğlendirme işlevi ile sınırlıdır. Özellikle günümüzde uydu anten aracılığıyla uluslararası yayınların izlenmesi esas kullanım amacıdır (26). ŞEKİL-21'de Kitlelerarası eğitim iletişimi türünün yapısı gösterilmektedir.

ŞEKİL-21: Kitlelerarası Eğitim İletişimi

(26) AGEE- AULT- EMERY; s. 6; MEHMET KESİM, İletişim Teknolojisindeki Yeni Gelişmelerden Teletext ve Viewdata'nın Uzaktan Öğretimde Kullanılması, Ana.Univ. A.O.F Yayınları No:106/36, Esk:1985, s.25

Kitlelerarası eğitim iletişimi türünde yansıma öğesinin olmaması tek yönlü bir sürecin gerçekleşmesine neden olmaktadır. Kitlelerarası olması, iletişimin gerçekleşmesi, kodlama ve kodaçma öğelerini de olumsuz yönde etkileyecektir.

Yaşanılan yıllar içinde, bilgi alış veriş sistemi öylesine gelişmiştir ki; dünyanın bir ucunda meydana gelen bir olay öteki ucuna yayılmakta ve duyulabilmektedir. Dünya insanı bu yolla bilgi iletimini gerçekleştirmektedir.

Ancak bilgi iletiminin gerçekleşmesinde ve gelişmelere karşın, her ülkede varlığını koruyan yöresel inançlar ve tutucu görüşlerin etkisini sürdürmesi; ülke yönetiminde politikacıların kendileri tarafından (bilim ve tekniğe dayalı olsun ya da olmasın) yapılacağı inancı; çokuluslu şirketlerin, gitgide çok daha büyük ölçüde genişleyip güçlenmeleri kitlelerarası bilgi iletiminin sağlanmasını etkilemektedir (27).

Bir anlamda insanı koşullandırma araçlarının bu güçlerin elinde olması eğitim iletişimi açısından düşündürücüdür. Ele alınan eğitim iletişim türlerinden kitle iletişimi ile eğitim iletişimi türü ve özellikle televizyon aracı ile gönderilen iletiler, bu konuda öncelikli yere sahip olması açısından önemlidir.

IV. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE
EĞİTİM İLETİŞİMİ BOYUTLARI

10. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ

Her iletişim aracının kendine özgü bir dili, işleyiş biçimi ve ekonomisi vardır. İletişim araçlarının etkisi, okuyucu, dinleyici ya da izleyici ile kurduğu ilişki, değişiklik gösterir. Gazete ile okuyucu arasında nasıl bir düşünsel ilişki kuruluyorsa, televizyonla da izleyici zihinsel, algısal ilişki kurar. Fakat aralarındaki en önemli özelliğe araçların anlatım dili ve içeriğin hangi amaçla gönderildiğidir. Kitle iletişimi, insancıl iletişimiyle (human communication) aynı süreci oluşturmaya karşın farklı olarak şu aşamalardan oluşmaktadır (1).

1. İleti, profesyonel iletişimcilerle biçimlendirilir.
2. İleti, araç (genellikle basım, film ya da yayımla) kullanılarak göreceli olarak hızlı ve sürekli gönderilir.

(1) MELVIN L. DE FLEUR-EVERETTE E. DENNIS, Understanding Mass Communication, Houghton Mifflin Company, Boston: 1985, s.5.

3. İleti, geniş ve çeşitlilik gösteren (kitle) izleyicinin araca çeşitli yollarla bağımlı olmasıyla alınır.
4. Alıcılar, profesyonel iletişimciler tarafından gönderilen iletiye, deneyimleriyle koşt bir biçimde anlamlandırır.
5. Sonuç olarakta iletişimin etkililiğini belirten, bireylerin etkilenmesi söz konusudur.

İletişim araçları bir bilginin, görüşün ya da davranışın yayınlanması süreci olarak ele alındığında önde gelen işlevleri arasında şunlar yer almaktadır: (2)

1. Haber verir, aydınlatır,
2. Eğitir,
3. Eğlendirir,
4. Mal ve hizmetlerin tanıtılmasını sağlar,
5. Toplumun ufkunu gözetir,
6. İnandırır, harekete geçirir,
7. Kuşaktan kuşağa kültürel geçişi sağlar,
8. Dikkati odaklaştırır.

Kitle iletişim araçlarında çeşitli işlevlerin hepsi geçerli olmasına karşın, genellikle bir işlev egemendir. Örneğin, yazılı kaynaklardan romanın bir eğlendirme işlevi, gazetenin ilk sayfası bilgilendirme ve haber ver-

(2) ÜNSAL OSKAY, Toplumsal Gelişmede Radyo ve Televizyon, A. Ü. S.B.F. Yayınları No:5, Ankara: 1978, s.68-69; AYSEL AZİZ, Radyo ve Televizyona Giriş, Genişletilmiş 2.Basım, A.Ü. S.B.F. Yayınları No: 460, Ankara: 1981, s.40-44; ÖNDER ŞENYAPILI, Toplum ve İletişim, Turhan Kitabevi, Ankara: 1981, s.61; DE FLEUR-DENNIS, s.157.

me işlevini yerine getirir. Kitle iletişim araçları bu işlevleri, toplumsal ve kültürel yapı içinde gerçekleştirdiğinden izleyicilerin istekleri doğrultusunda hizmet vermektedir. Bu nedenle iletişim araçları en büyük ağırlığı eğlendirici, oyalayıcı işleve vermektedir.

Kitle iletişim araçlarının çeşit olarak bol olması ve bunların gönderdiği iletilerindeki farklılık çalışmayı radyo, televizyon, yazılı basın ve gereçler, sinema olarak sınırlandırmayı da birlikte getirmektedir. Bu kitle iletişim araçlarının seçilmesindeki nedenlerden biri, ülkemizde yaygın olarak kullanımı, ikincisi de anılan kitle iletişim araçlarından en azından birine sahip olunmasıdır. Bu durumda kitle iletişim araçlarının iletişim ve eğitim iletişimi özellikleri üzerinde durulması gerekir.

A.YAZILI BASININ İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ

Yazılı basının iletişim özelliklerini ele almadan önce, basın kavramının ne anlama geldiğini açıklamak gerekmektedir. Geniş anlamda basın; belirli zamanlarda basılıp, her çeşit haberi ve düşünceleri topluma ulaştıran tüm yayın ürünleridir. Genellikle günlük basın ürünlerine gazete; haftalık, onbeş günlük ve aylık basın ürünlerine de dergi denilmektedir. Basının en belirgin özelliği, belli zamanlarda basılıp, yayınlanmasıdır. O halde dar anlamıyla basın, haberleri ve düşünceleri toplayan, değerleyen, işleyen bunları başkalarına ileten yazılı kitle iletişim aracı olarak tanımlanabilir (3). Bu açıdan yazılı basının iletişim özelliklerinin ağırlık noktası, haber aracı olan, gazetedir.

(3) OYA TOKGÖZ, Temel Gazetecilik, A.Ü. S.B.F. Yayınları:476, Ankara: 1981, s.5-6

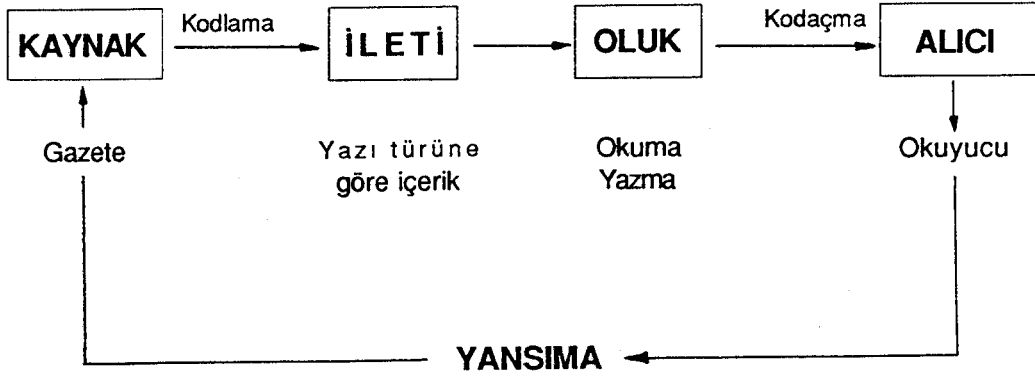
Gazete, her çeşit haberi topluma ulaştıran günlük haber aracıdır. Bu haberlerin yanısıra gazete, okuyucunun ilgisini çekecek ve onu çevresiyle derece derece ilgilendirecek başka tür yazılara da yer vermektedir. Bu açıdan yazılı basın olarak nitelendirilen gazetenin iletişim özelliği yapısındaki yazıdan kaynaklanmaktadır.

Yazı, düşünce, duygu ve istekleri başkalarına iletmek ya da unutulmaktan kurtarmak için kullanılan işaretler dizgesidir (4). Başka deyişle, insanlar arasındaki iletişim dilinin maddeleştirilmesi, bilginin semboller biçimine dönüştürülmesidir. Dil ve yazı insan zekâsı tarafından düşünceyi yaşatmak ve oluşturmak için kullanılan araçlardır. II. bölümde belirtildiği üzere dil kendiliğinde, kültürün bir ürünüdür. Çok sayıda kültürel iletişimin oluşu olmaktan başka, yapısıyla toplumun bireye ve bireyin topluma bir tür ileti niteliğindedir (5). Yazının kullanımı, anlatılanı ya da düşünceleri unutulmaktan, belleklerde silinip kaybolmasından kurtarmaktadır. En azından bir belge niteliği taşıyarak, istenildiği zaman yeniden okuma olanağı sağlamaktadır. Başka deyişle yazı, bilginin kaynağına dönebilmeyi sağlayan bir araç olmaktadır.

Bu durumda yazılı basının iletişim özelliği, iletişim sürecinin başlangıç birimi olan gazetedir. Gazetenin yazdığı haberi, düşünceyi, görüşü başka deyişle yazılanı okuyan alıcı birim, okuyucu olarak nitelendirilmektedir. ŞEKİL-22'de yazılı basının iletişim süreci gösterilmektedir.

(4) M. NURİ İNUĞUR, Basın ve Yayın Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul: 1982, s.27

(5) ABRAHAM A. MOLES, Kültürün Toplumsal Dinamiği, Çev: NURİ BİLGİN, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:21, İzmir: 1983, s.178

ŞEKİL-22: Yazılı Basının İletişim Süreci

Okuyucu, yaşadığı toplum ya da ülkesine ilişkin toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik olaylarla ilgili görüşlere, diğer ülkelerde ya da kıtalarda olan biten günlük olaylara, canlı ve cansız evreni kapsayan bütün konulara, kendi kültürü ve yetenekleri doğrultusunda ilgi göstermektedir. Yazılı basın bu tür bilgileri ayrıntılı olarak vermektedir.

Yazılı basının bu eylemi, toplumu doğrudan doğruya etkilemekte ve toplumsal bir kurum olarak okuyucu kitlesi yaratmakta, okuyucu kitlesine yön vermektedir. Kendi yarattığı bu okuyucu kitlesinden, sonra kendisinin de etkilendiği bir gerçektir. Gazetede ki bilgi ve haberler özellikle günümüz dünyasında ekonomik, siyasal ve toplumsal yaşamı etkilediğinden, topluma yön vermektedir. Zaman zaman uyuşumcu ya da eleştiri ile yüklü olarak olguların ve değerlerin toplumda yerleşmelerine neden olmaktadır. O halde, yazılı basının iletişim özelliği, gazete ile okuyucu arasında bir ileti değişimi, başka deyişle bir etkin ve alıcı (okuyucu) grup gerektirir.

Yazılı basınla iletişim sürecinde, yazılanı okuyan alıcı birimin özelliği vardır. Kitle iletişim araçlarının kitle iletişimi olma özelliği alıcı sayısının çokluğundan kaynaklanmaktadır. Bu durumda yazılı basında, alıcı birim açısından ayırılma göstermektedir. Örneğin, belli bir düşünce yapısına iye insanlar, görüşü doğrultusundaki gazeteyi seçerler ya da kadınlara seslenen dergilerin okuyucuları içerisinde erkek okuyucular bulmak zordur. Alıcının (okuyucunun) ayırılma özelliği yanında, iletişim sürecinde iletinin seçimi okuyucunun görelî bir belirleyiciliğinden kaynaklanmaktadır.

Yazılı basınla iletişimin gerçekleşmesi için zaman etkeni söz konusudur. Dolayısıyla yazının, okuyucu(larla) ilişkisinin kurulduğu, okuma ortamı da önemli noktadır. Okuma ortamı genellikle üzerinde durulmayan ve rolünün karmaşıklığı açıkça görülmeyen bir etkidir. Okuma ortamı insanların bireysel olarak zaman ayırdıkları bir kesittir.

ŞEKİL-22'deki çizim ve yapılan açıklamalar doğrultusunda yazılı basının iletişim özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Yazılı basının iletişim özelliği yapısındaki yazıdan kaynaklanmaktadır. Yazı, düşünce, duygu ve isteklerin iletilmesi için kullanılan işaretler, bilginin sembollere dönüştürülmesidir.
- 2- Yazının kullanımı, anlatılanı ya da düşünceleri unutulmaktan, belleklerde silinip yitmesinden kurtarır.
- 3- Yazının kullanımı okuyucu olarak nitelendirilen alıcıda okuma eylemini gerektirir.
- 4- Bir belge niteliği taşıyarak, istenildiği zaman yeniden okuma olanağı sağlar. Böylece istenildi-

ğinde bilginin kaynağına dönebilmeyi sağlayan bir araç olur.

- 5- Yazılı basın, toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik olaylarla ilgili görüşleri ya da canlı cansız evreni kapsayan bütün konulara ilişkin bilgileri ayrıntılı olarak verir.
- 6- Toplumı doğrudan doğruya etkiler ve okuyucu kitlesine yön verir.
- 7- Ekonomik, kültürel, politik ya da toplumsal olgu ve değerlerin toplumda yerleşmelerine neden olur.
- 8- Kitle iletişim aracı olması nedeni ile alıcı sayısı fazladır. Fakat alıcı birim arasında ayrışma gösterir.
- 9- Teknolojisinden dolayı alıcı birime geç ulaşan bir iletişim aracıdır.
- 10-İletişim sürecinde yansımanın anında olmaması gecikmeli, fakat gazete kurumunun kendisine yapılabılır olması da dolaysızlığını gösterir.

Yazılı basının, kitle iletişim araçları içinde iletişim özelliği ya da alıcı birimin yararlanması ve kullanımındaki amaçlılığı açısından ayrı bir yeri vardır.

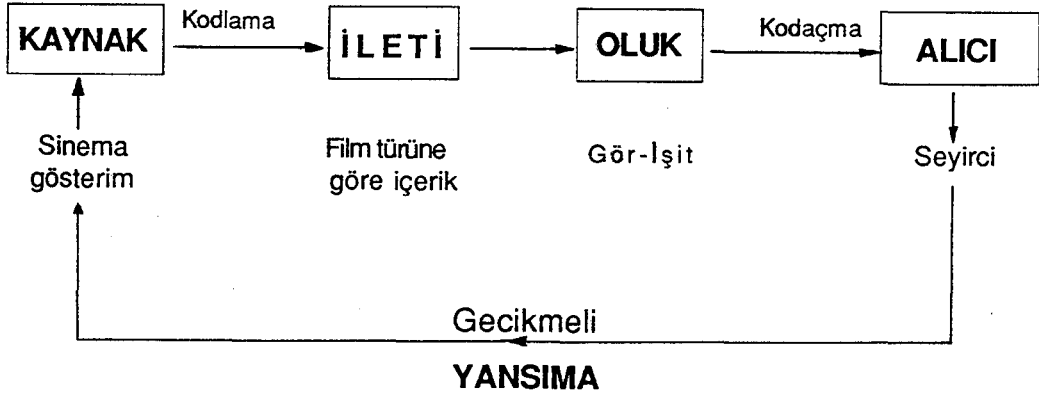
B. SİNEMANIN İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ

Her iletişim aracının kendine özgü bir dili olduğu vurgulanmıştı. Sinemayla iletişimin temeli gör-ışit iletişime dayalıdır. Gör-ışit iletişime dayalı olması filmi yaratanın anlatım biçimidir. Gör-ışit iletişime dayalı olmasına karşın, genelde görüntüye ağırlık verilmekte, ses ise görüntüyü destekleyici bir öğe olarak kullanılmaktadır.

Sinema ile iletişimde alıcı birim, seyirci olarak nitelendirilmektedir. İletisi ise iki özellik taşımaktadır (6):

- 1- Semantik özellik: anlatılan öykü, savunulan fikirler, savunulan tez vb.
- 2- Sanatsal özellik: aktörlerin oyunu, sözcük seçimi, iletişimsel sıcaklık vb.

O halde sinema ile iletişime, izleyiciler ve film arasında bir ileti değişimidir denilebilir. ŞEKİL-23'de sinemanın iletişim süreci gösterilmektedir.

ŞEKİL-23: Sinemanın İletişim Süreci

Sinemanın diğer kitle iletişim araçlarından ayrılan en önemli yanı, kaynağın çokluğudur. Kaynak sayısının çokluğu, başka deyişle kaynağın bireysel olarak çok

kişinin bir araya gelmesi ile oluşması yansıma düzeneğini de etkiler (7). Yansıma kaynaktaki birimlere tek tek olabileceği gibi hepsini de kapsayabilmektedir.

Filme özgü oluklar, önemli bir teknik halka tarafından belirlenmektedir. Bu halka, filmin izleyicilerle ilişkisinin kurulduğu ve sosyo-kültürel odak noktası olan sinema salonudur. Bu açıdan sinema felsefe, etik, toplum-bilim, psikoloji ve benzeri dalların temel yayıcılarından-
dır.

Film ve seyirci arasında bir iletişim ortamı sağlayan sinema salonu, kalabalık bir grup ile karanlık bir ortamdır. Bu bir anlamda izleyen grup olmasına karşın bireylerarası iletişimdir. Sinemada belli saatlerde izlenen sadece bir filmdir. Burada da yazılı basında olduğu gibi izleyiciler arasında da ayrılaşma söz konusudur.

İzleyiciler açısından ayrılaşma filmin iletişinden, bir anlamda filmin türüne göre değişimi söz konusudur. İzleyici gösterilen çeşitli filmler içinden kendi beğenisi doğrultusunda izleyeceği filmi seçebilmektedir.

ŞEKİL-23'deki çizim ve yapılan açıklamalar doğrultusunda sinemanın iletişim özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Sinema ile iletişimin temeli gör-ışit iletişime dayalıdır.

(7) GARTH JOWETT-JAMES M.LINTON, Movies As Mass Communication, Third Printing, The Sage Comm. Text Series, Vol: 4, Sage Publications, Beverly Hills: 1984, s.18.

- 2- Sinemanın iletişim sürecinde alıcı birim, seyirci olarak nitelendirilmektedir.
- 3- Sinema iletisi, semantik ve sanatsal olmak üzere iki özellik taşımaktadır.
- 4- Film ve seyirci arasında iletişimi sağlayan sinema salonudur. Sinema salonu kalabalık bir grup ile karanlık bir ortamın olmasına ve insanların bireysel olarak filmle karşı karşıya bırakılmasına karşın, çok sayıda seyirciye hitap etmesi kitle iletişim aracı olmasını göstermektedir.
- 5- Sinema salonunda gösterilen film tek'tir ve belirli bir zaman süresinde gerçekleşir.
- 6- Bu özelliğinin kalıcılığı seyircinin seyretme eylemiyle yinelenebilir duruma gelmektedir.
- 7- Sinemanın iletişim sürecinde seyircinin ayrımlaşması göreceli olarak filmin iletisine ve film türüne bağlıdır.
- 8- Sinemanın sanatsal iletişime ağırlık vermesi, iletişim işlevlerinin yerine getirilmesindeki önemli farklılığı ortaya koymaktadır. Bu durum sinema iletisini oluşturan kaynakla ilişkilidir.

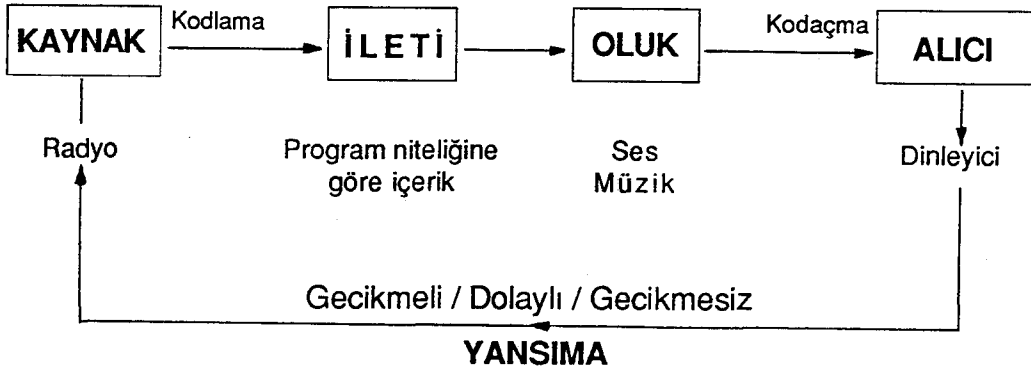
Genel olarak bakıldığında kitle iletişim aracı olarak sinema ya da filmi , iletişim ortamı ve yapısal olarak, kendine özgü anlatım dili olan bir iletişim aracıdır. İnsanların yararlanması, seyretmesindeki amaçlılığından dolayı ayrı bir yeri vardır.

C. RADYONUN İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ

Radyo, manyetik, elektromanyetik dalgalarla sesin yayımı ve bu sesin alınmasını, bir başka deyişle dinlenil-

mesini sağlayan bir iletişim sistemidir (8). Teknik ağı-
dan radyo, salt seslerin iletimiyle sınırlıdır. Bu durum
radyo ile iletişimin temel özelliğini ortaya koymaktadır.
Radyonun temel özelliği, ileti türünün işitsel, yalnızca
kulağa hitap etmesidir (9). Radyoda alıcı birim dinleyi-
ci olarak nitelendirilmektedir. Böylece dinleyici radyo
iletilerini duyma yoluyla alabilmektedir.

Radyo elektronik araç olmasından dolayı iletiler
genel olarak bir kez verilmektedir. Bu durumda bir kayıt
cihazı bulunmadığı zaman radyo iletilerinin kalıcı bir özel-
liği yoktur. Ancak özel durumlarda yineleme söz konusu-
dur. ŞEKİL-24'de radyonun iletişim süreci Şematik olarak
gösterilmektedir.

ŞEKİL-24: Radyonun İletişim Süreci

(9) ALIŞAN HIZAL, Uzaktan Öğretim Süreçleri ve Yazılı Gereç-
ler; Eğitim Teknolojisi Açısından Bir Yaklaşım, A.U.
E.B.F. Yayınları No: 124, Ankara: 1983, s.54.

(9) TOKGÖZ, s.6

Radyonun iletişim sürecinde ileti, program türüne göre de değişiklik göstermektedir. Başka deyişle her programın bir iletisi vardır. Bu ileti, haber vermek, bilgilendirmek olabileceği gibi eğlendirmek ya da eğitmek de olabilir. Ne olursa olsun programın özü bir amacı gerçekleştirecek niteliktedir.

İletişim araçlarının hepsinin özünde insanın doğal özellikleri bulunmaktadır. Radyonun iletişim özelliğide özündeki sesten kaynaklanmaktadır. Genel olarak radyonun ana gereci insan sesidir.

İnsan sesi, insanların birbirleriyle, iç ve dış dünya ile bağlantılar kurmasını sağlayan en temel araçlardan biridir. Radyo da teknolojisinden dolayı insan sesinin bu özelliğinden yararlanır. İnsan sesinin yanısıra, insanın yarattığı duygu ve düşüncelerin düzenlenmiş seslerle anlatan bir sanat ve iletişim aracı olan müzikte, radyoda kullanılan gereçlerdendir (10).

Radyonun iletişim aracı olarak kullanımı, dinleme ortamı ile yakından ilişkilidir. İnsan sesi ve müziğin kullanımı radyonun her yerde insanla dost olma ya da yalnızlık duygusuna kapılmasını engelleyen bir yanı vardır. Başka deyişle kişi yalnızken, dost olma özelliğinden söz edilebilir. En azından karanlıkta çalınan bir radyo kişideki korku duygusunu yok edebilmektedir.

ŞEKİL-24'deki çizim ve yapılan açıklamalar doğrultusunda radyonun iletişim özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

(10) ALİ CEMALCILAR, İletişim Sanatı Olarak Müziğin Öğretim ve Eğitim Ortamlarındaki Kurumsal Yapısı İle Yaygın Eğitimdeki Bir Model Önerisi, Anadolu Üniversitesi

- 1- Radyo işitsel, başka deyişle kulağa seslenen bir iletişim aracıdır.
- 2- İşitsel ya da kulağa seslenen bir iletişim aracı olması nedeniyle, insan sesi ve sanatsal bir iletişim aracı olan müzik radyonun ana gereçleri sayılmaktadır.
- 3- Radyo iletisi, zamanla sınırlı olduğundan, bir yayın kuşağı içinde yayınlanır. Bu nedenle kayıt edilmediği zaman kalıcı olma özelliğinden söz edilemez.
- 4- Radyo bireysel kullanıma olanak tanıyan bir iletişim aracıdır. Ses aracılığıyla aracın kendine doğrudan seslenir biçimindedir.
- 5- Radyonun bu özelliği dinleyeni edilgen bir duruma sokarak, tek yönlü iletişimde bulunulduğunu göstermesine karşın, sesin dinleyene soyut olarak gelmesi ve düşünsel bir süreçten geçerek somutlaşmasına yol açar.
- 6- Soyutun, insan düşüncesinde somuta dönüşmesi dinleyende imgesel ve yaratıcı duruma neden olur.
- 7- Dinleme ortamı sağladığından insana dost olma ya da yalnızlık duygusunu paylaşma özelliği gösterir.
- 8- Dinleyici olarak nitelendirilen alıcı birimde ayrımlaşma söz konusudur. Bu ayrımlaşma, alıcı birimin niteliğine göre program iletisini göndermekten kaynaklanmaktadır.
- 9- Kitle iletişim araçları içinde haber verme ya da bilgilendirme açısından hızlı bir iletişim aracıdır.
- 10- Dinleyicilerin radyoya ya da radyo iletisine gösterdiği tepki, başka deyişle iletişim sürecindeki yansıma özelliği program türüne göre din-

leyicinin dolaysız olarak katılması ve sonradan yazılı basın yoluyla yapılan eleştirilerle gecikmeli olarak gerçekleşmektedir.

Kitle iletişim aracı olarak radyonun, insanın doğal iletişim özelliğinden yararlanarak kendine özgü anlam dili olan bir iletişim aracıdır. Özellikle insanların yararlanması ve kullanımındaki amaçlılığından dolayı iletişim aracı olarak ayrı bir yeri vardır.

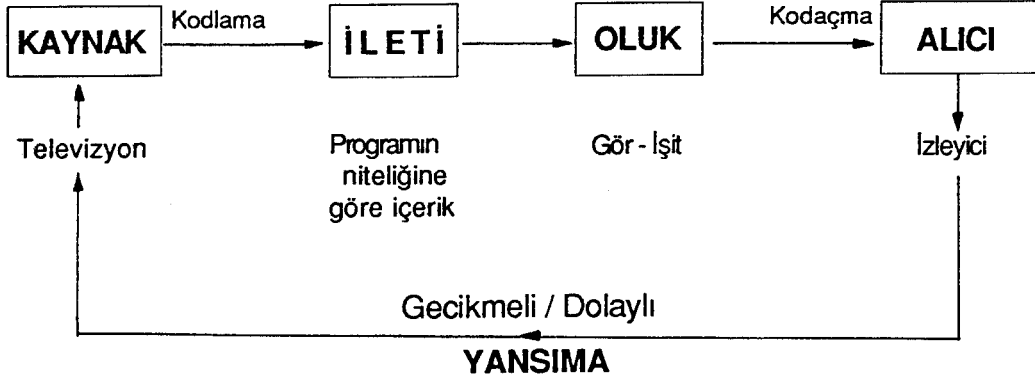
D. TELEVİZYONUN İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ

Televizyon, bir olguya ilişkin görüntü ve sesin elektromanyetik dalgalar ile iletilmesi ve bunların iki boyutlu, sesli, siyah-beyaz ya da renkli olarak izlenmesine olanak sağlayan bir sistemdir (11). Bu durum televizyonun en önemli özelliği olan gör-ışit, başka deyişle göze ve kulağa aynı anda seslenen iletişim olduğunu göstermektedir. Sinemanında gör-ışit iletişim aracı olmasına karşın görüntü ağırlıklı olması televizyonla iletişimde bir farklılık göstermektedir. Bu farklılık televizyonun ışit-gör iletişim özelliğinde görüntü ve sesin eş ağırlıkta kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Televizyonun iletişim sürecinde alıcı birim, izleyici olarak nitelendirilmektedir. Televizyon iletisi, televizyonda yayınlanan programın niteliğine göre verilen içeriktir. Alıcı birim olan izleyicinin diğer kitle iletişim araçlarına göre farklılık gösterdiği gerçektir. Çünkü alıcı birimde bir ayrımlaşma söz konusu değildir. Başka deyişle, televizyon yayınlarının ulaştığı izleyi-

(11) HIZAL, s.55

cinin değişkenliği gözönüne alındığında aynı anda tüm kit-
leye açıktır, herkese seslenmek durumundadır. ŞEKİL-25'de-
ki çizimle televizyonun iletişim süreci gösterilmektedir.

ŞEKİL-25: Televizyonun İletişim Süreci

Televizyonla iletişim süreci, insanın doğal özellikleri olan görme ve duymanın birer uzantısı biçimindedir. İnsanın doğal özelliklerinden görmenin iç ve dış dünyadaki bilgileri almak, biriktirmede diğer duylara oranla daha ivedi ve daha gerçekçi olduğu bir işlevi vardır. Bu konuda yapılan araştırmalarda insanın % 80 öğrenmesinin gözle gerçekleştiği, işitme oluşumunda dil öğrenme ve kişilerarası ilişkilerde başta geldiği saptanmıştır (12). Görme ve işitme insanın çevresiyle iletişim kurabildiği temel yoldur. Bu durumda görme ve işitmenin birlikte kullanıldığı televizyon insanların zaman ayırdıkları bir iletişim aracı durumuna gelmektedir.

(12) J. JEFFRIES MC. WHIRTER-NİLÜFER VOLTAN ACAR, Çocukla İletişim, Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı, s.47 ve s.65

Televizyon bir iletişim aracı olmasına karşın, diğer iletişim araçlarından ayrıldığı önemli bir nokta vardır. O da yazılı basın, radyo ve sinemadaki gibi kendine özgü bir anlatım dilinin olmayışıdır. Televizyon bu anlamda görsel sanat, tiyatro, sinema, müzik vb. sanatsal iletişim araçlarından yararlanır bir duruma gelmektedir. Diğer deyişle yapısından dolayı sanatsal iletişimden en fazla yararlanan bir iletişim aracıdır.

Televizyon mekan açısından farklılık göstermektedir. Ev ortamında, daha aydınlık bir ortamda izlenmesi, bilgilenmek ya da eğlenmek amacıyla emek harcanmaması, bu iletişim aracının kullanılmasını cazipleştirmektedir. İzlemedeki iletişim ortamının rahatlığı televizyonun alıcı biriminin ekran karşısında edilgin bir konuma sokmaktadır.

ŞEKİL-25'deki televizyonun iletişim süreci ve yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda, özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Televizyonla iletişim, doğal olarak gör-işit iletişime, başka deyişle göze ve kulağa aynı anda seslenen iletişime dayanmaktadır.
- 2- Televizyon yapısı gereği, tüm sanatsal iletişimden yararlanır.
- 3- Belli bir yayın kuşağı içinde tüm kitleye seslenmesi açısından iletişimde farklılık göstermektedir ve ileti bu yayın kuşağı içinde bir kez akıp gider. Bu nedenle kayıt aygıtı olmadığı zaman yinelenebilme özelliği yoktur.
- 4- İzlemek için okuma becerisi gerektirmemesi, ulaşmak için ulaşım sorunu yaratmaması iletişim aracı olarak televizyonun albenisi fazladır.

- 5- Merkezi bir kurum tarafından yayınlanması izleyende seçme olanağını sınırlamaktadır.
- 6- Diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi televizyon iletişinin bireysel ya da kitlesel kullanıma olanak tanınması görecelidir.
- 7- Televizyonla iletişimde alıcı birim edilgin bir konumdadır. Başka deyişle somutun somutla verilmesi izleyiciyi sadece izleyen bir tüketici durumuna sokmaktadır.
- 8- Dikkat çekici olma özelliği, insanın doğal iletişim yapısını sınırlandırmakta, insanlararası iletişim kopukluğuna yol açmaktadır.
- 9- Belli bir zaman süresinde gerçekleşen bir iletişim aracı olması nedeniyle, yazılı basında görüldüğünün tersine, ayrıntıya girememektedir.
- 10-Yansıma ögesi, yayınlanan program türüne ya da iletişime ilişkin alıcı birimin yaptığı olumlu ya da olumsuz eleştiriler yazılı basın aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Kitle iletişim aracı olarak televizyonun gör-işit iletişim aracı olması, insanların rahat bir ortamda izlemesi ve yapısından dolayı bir çok sanatsal iletişimden yararlanması nedenleriyle çok kullanılmaktadır.

Buraya kadar ele alınan kitle iletişim araçlarının iletişim özelliklerinde, her iletişim aracının kullanım ve yararlanma açısından ayrı ayrı yerleri bulunmaktadır. Bu iletişim araçlarının kullanılması ya da yararlanması, seçimi alıcı birimin göreceliğine bağlıdır. Birbirlerine oranla üstünlükleri olmasına karşın kuşkusuz, insanların en çok kullandığı televizyondur.

11. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE EĞİTİM İLETİŞİMİ

ÖZELLİKLERİ

Eğitim iletişimi; "kaynak kişilik (yetiştiren) tarafından oluk, ileti, iletişim araçları kullanılarak alıcı kişilikte (yetişen) amaçlı olarak istendik yönde kişilik bilgisi sağlama ve kişilik bilgisini geliştirme süreci" olarak tanımlanmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı gibi, iletişim sürecinden yararlanılmakla birlikte, temel öğelerin nitelikleri açısından farklılık göstermektedir.

Eğitim iletişimi sürecinde değinildiği gibi sürecin işleyişini, kaynak ve alıcı birimlerdeki kişilikler oluşturmaktadır. Bu süreç içinde oluk, iletişimin gerçekleşmesine neden olan duygu ve düşüncelerin iletilmesi; ileti kaynak kişiliğin istendik yönde gönderdiği bilgi, iletinin kaynakla alıcı birim arasındaki iletilmesini sağlayan da araçtır.

Kitle iletişim araçları ile eğitim iletişiminin sağlanması, iletişim aracının yapısından dolayı farklılık göstermektedir. Eğitim iletişimi özünde kişilik bilgisi ile yüklüdür. Kişilik ise, sayısız etkenlerden oluşan, değişik katmanların bulunduğu bir yapıdır. Kişiliğin

toplumsal, ruhsal yanları, beklentiler, amaçlar, duygular ve yetenekler gibi çeşitli özellikler kitle iletişim araçlarındaki kaynak kişilik tarafından daha iyi anlatılabilir. Eğitim iletişimi sürecinde kaynak kişiliğin gönderceği iletileri biçimlendirmede etkileyen birtakım uyaranlar bulunmaktadır (13). Bu uyaranlar kültür, toplumsal yapı, ulusal kişilik, teknolojik gelişmeler vb. özelliklerdir. Buna bağlı olarak kaynağın bağımlı olduğu kurumsal yapının özelliği de, eğitim iletişimi sürecindeki kaynak kişiliğin özelliğini ortaya çıkarmaktadır.

A. YAZILI BASININ EĞİTİM İLETİŞİMİ ÖZELLİKLERİ

Yazılı basının, gazete ve dergilerden oluşan kitle iletişim araçları olduğu, iletişimin temel işlevi olan haber verme ya da bilgilendirmeye yakından ilgisine daha önce değinilmiştir.

Yazılı basının haber verme ya da bilgilendirme işlevini yerine getiren toplumsal kurumlar olarak, toplumsal yapı içinde gerçekleşen çeşitli gazetecilik örgütleri bulunmaktadır. Gazetecilik örgütünün yapısı içinde gazeteci kişiliği, yazılı basının eğitim iletişimi sürecindeki kaynak kişiliktir.

Bu araçtaki gazetecilik kişiliği, bir anlamda kişilerin sorunlarının çözümlenmesine yardımcı olan bilgilerin ulaştırılmasını sağlar. Sunulan bilgilerin içeriği, bilgilendirme ya da eğlence olsun genelde ileti olarak ni-

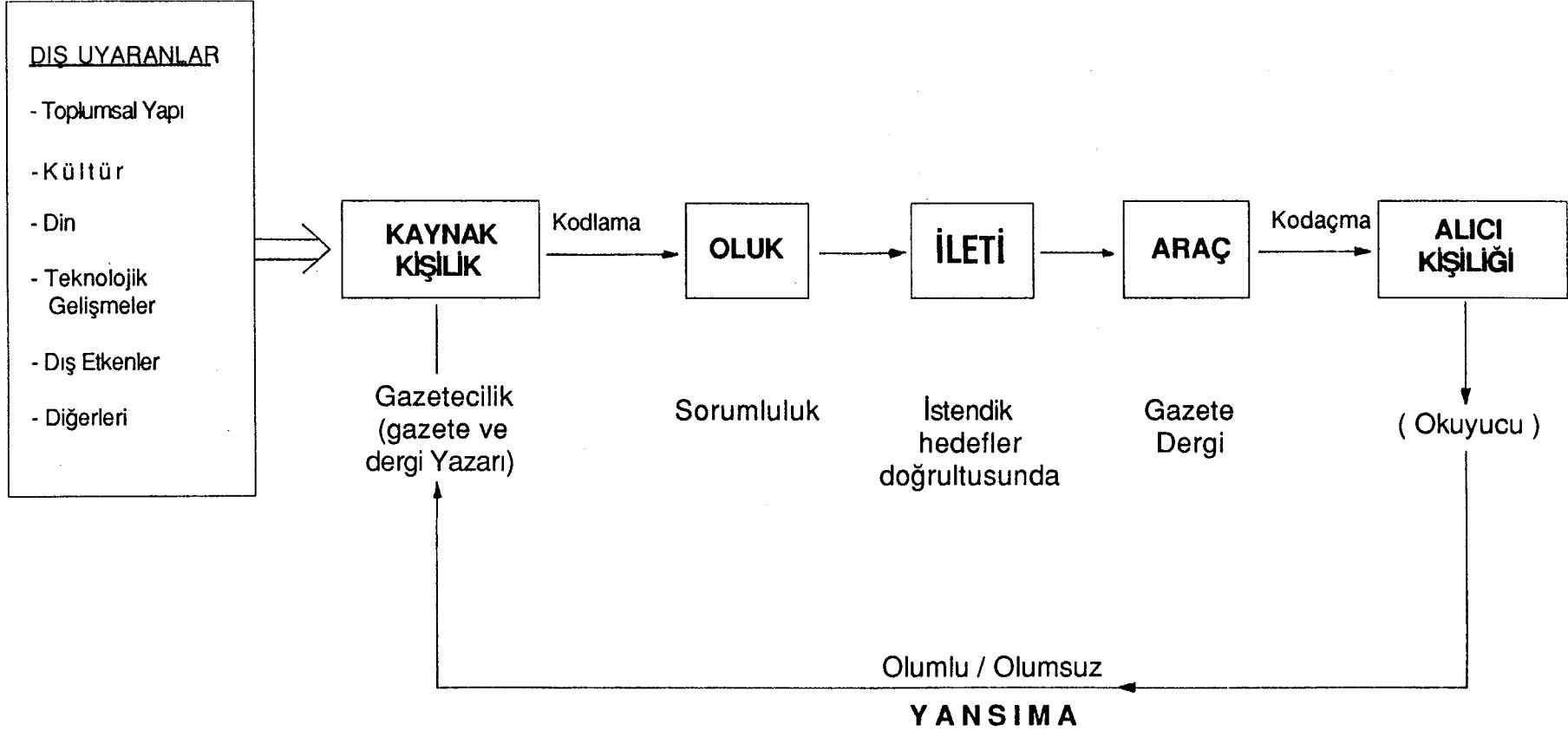
(13) A. HALÜK YÜKSEL, "Atatürkçü Düşünce Sistemine Dayalı Eğitim Anlayışı ve Eğitim İletişimi", Kurgu A.Ö.F. İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Sayı:5, Eskişehir: 1989 (Ocak), s.343

telendirilmektedir. Bu durumda yazılı basının kaynak kişiliği gazetecidir ve iletilerini ulaştırmak istediği okuyucuya bilgileri toplayarak, haber biçimine sokan, kişileri bilgi alarak düşünmeye yol gösteren kişilikle ortaya çıkmaktadır. ŞEKİL-26'da yazılı basının eğitim iletişimi süreci gösterilmektedir.

Yazılı basınla eğitim iletişimi içeriği, içinde yaşadığı toplumu ya da evreni yansıtır. Kurumsal bir ürün olarak da, kurumsallaşmış çalışmaların sonucudur. Bu durum toplumun iletişim yapısı içinde kendilerine özgü bir konuma sahip olduklarını göstermektedir. Alıcı birimde ya da okuyucu kitleye, topluma olgular ve değer yargıları arasında çeşitli bağlantılar kurarak, sürekli olarak çeşitli girdiler sunarlar. Sunulan çeşitli girdiler toplumsal kişiliğin yapılanmasına ve geliştirilmesine yardımcı olacak biçimdedir.

Bu süreç içerisinde yazılı basın gerek güncel (aktüel), gerek genel nitelikte olsun, okuyucuda siyasal, ekonomik, toplumsal, sanatsal vb. olgular arasında bağlantılar kurarak hizmet ederler. Okuyucuda belirli yönde düşünce değişikliği getirerek ya da yeni tutumların yerleşmesini sağlayabilir.

Yazılı basının eğitim iletişimi sürecinde alıcı birimin kişiliği de önemli rol oynamaktadır. Çünkü dünsel, duygusal olarak yazılı basından seçme olanağına sahiptir.

Şekil - 26 : Yazılı Basının Eğitim İletişimi Süreci

Yazılı basının kitle iletişim aracı olması, alıcının toplumsal kişilik boyutu ile ilişkilidir. Başka deyişle toplumsal bir kurum olarak yazılı basının eğitim iletişimi özelliği istendik hedefler doğrultusunda toplumsal kişiliğin oluşturulmasından kaynaklanmaktadır.

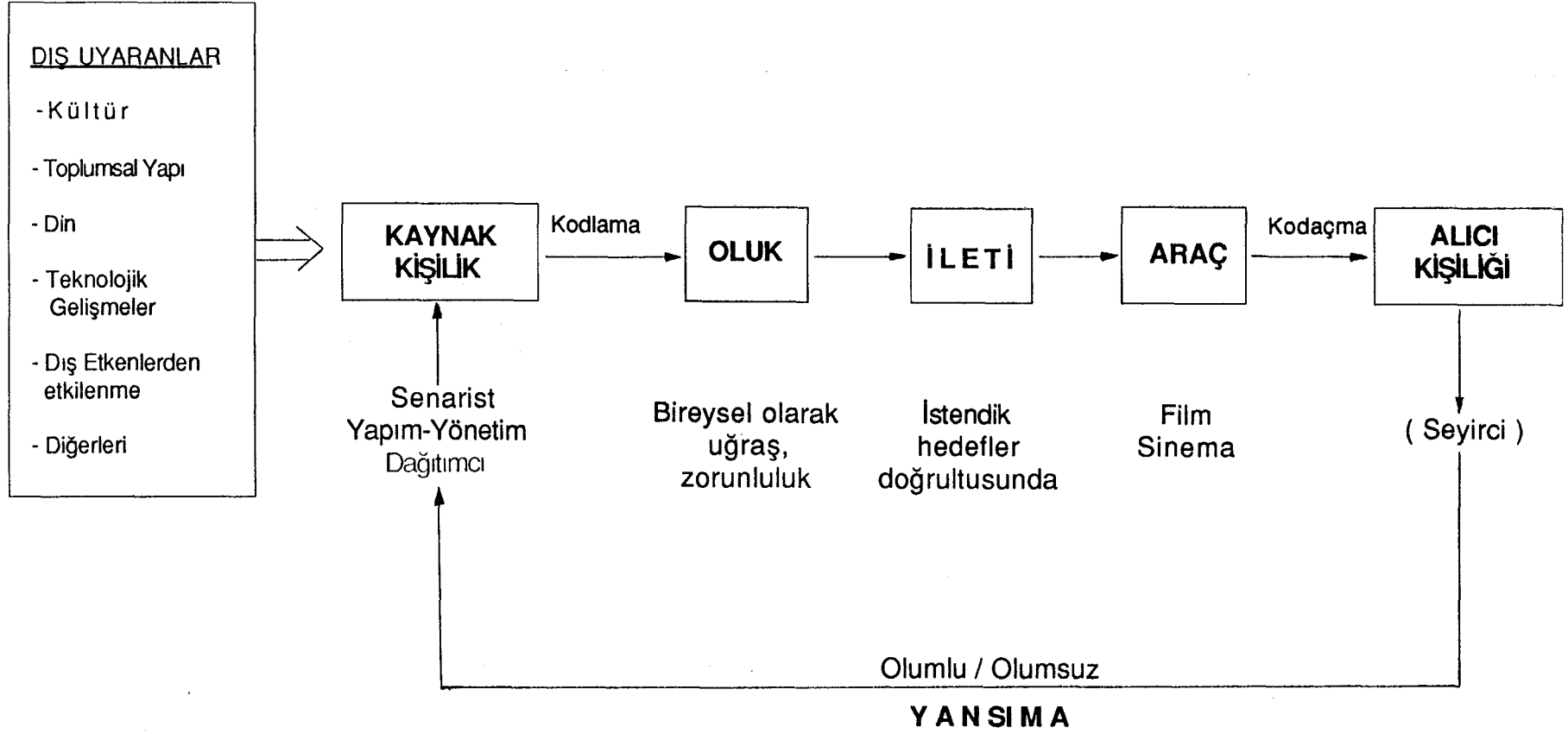
Yazılı basının tarihsel gelişimi içinde Cumhuriyet'in kurulmasında, eğitim iletişimi özelliği ortaya çıkmaktadır. Tarihsel gelişim içinde ilk gazeteler yabancıların kullandığı bir iletişim aracı olarak girmiştir (14). Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk, basını ulusun ortak sesi olarak nitelendirerek, "Cumhuriyet devrimi kendi zihniyet ve ahlakını taşıyan basınına yine ancak Cumhuriyetin kendisi yetiştirir" sözleriyle, gazetenin eğitim iletişimi özelliğini ortaya koymuştur (15).

B. SİNEMANIN EĞİTİM İLETİŞİMİ ÖZELLİKLERİ

Sinemanın eğitim iletişimi süreci, diğer kitle iletişim araçlarına göre kaynak açısından farklılık göstermektedir. Bu eğitim iletişimi sürecinde kaynak kişilik, bireysel olarak temel kişilik yapısına göre davranış göstermektedir. Kaynak kişiliğin içinde bulunduğu kültür, toplumsal yapı, ekonomik vb. dış uyaranları olmasına karşın, düşünüyü somut olarak yansıtmaya açısından serbestliği söz konusudur. ŞEKİL-27'de sinemanın eğitim iletişimi süreci gösterilmektedir.

(14) KORKMAZ ALEMDAR, Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri, İletişim Sosyolojisinin Temelleri Üzerine Bir Deneme, A.İ.T.İ.A. Yayın No: 165, Ankara: 1981, s.107

(15) Atatürkçülük, s.52

Şekil - 27 : Sinemanın Eğitim İletişimi Süreci

Bir film herhangi biri tarafından yaratılan özgün bir düşünceden, uygun koşullardan ve bu düşünceyle harekete geçen bir yapımcıdan tasarı halinde doğar. Kuşkusuz bu tasarının ya da özgün düşüncenin doğmasında insan toplumdan etkilenir, üretilen düşünceler çağını ve çevresini yansıtır. Bu durumda eğitim iletişimi sürecinde, kaynak kişilik filmin içeriğini yazan yazarın kendisidir. Fakat ısmarlama bir durumda kaynak kişilik yer değiştirecektir. Bu süreç içerisinde oluğa iki açıdan bakılabilir. Bu durum sinemanın işlevi ile yakından ilişkilidir. Birinci durumda sinemanın kültürel iletişim işlevi söz konusudur. Kültürel iletişimin gerçekleşmesinde bir yetiştirici rol aynayan kaynak, uğraş ya da sorumluluk duygusu oluğunu kullanabilir ve iletisini bu istendik amaçlar doğrultusunda iletir. İkinci durumda ise, bireysel çıkar, başka deyişle sinemanın oyalama işlevini gözönünde tutarak, tecimsel açıdan oluğu kullanmaktır. Bu durumda ise, alıcının kişiliği ve gönderilen ileti önemli değildir.

C. RADYONUN EĞİTİM İLETİŞİMİ ÖZELLİKLERİ

Radyonun eğitim iletişimi özelliği, yazılı basında olduğu gibi radyo programını hazırlayan kaynak kişilikle başlar. Kaynak kişilik, kurumsal kişilik yapısına bağımlı olarak iletisini hazırlar. Gerçekte iletisini, kişisel isteği doğrultusunda gerçekleştirir. Bu süreç içinde oluk, kurumun yapısına bağımlı olarak, sorumluluk ya da zorunluluk duygusudur. Gönderdiği ileti, programın niteliğine göre değişiklik göstermektedir.

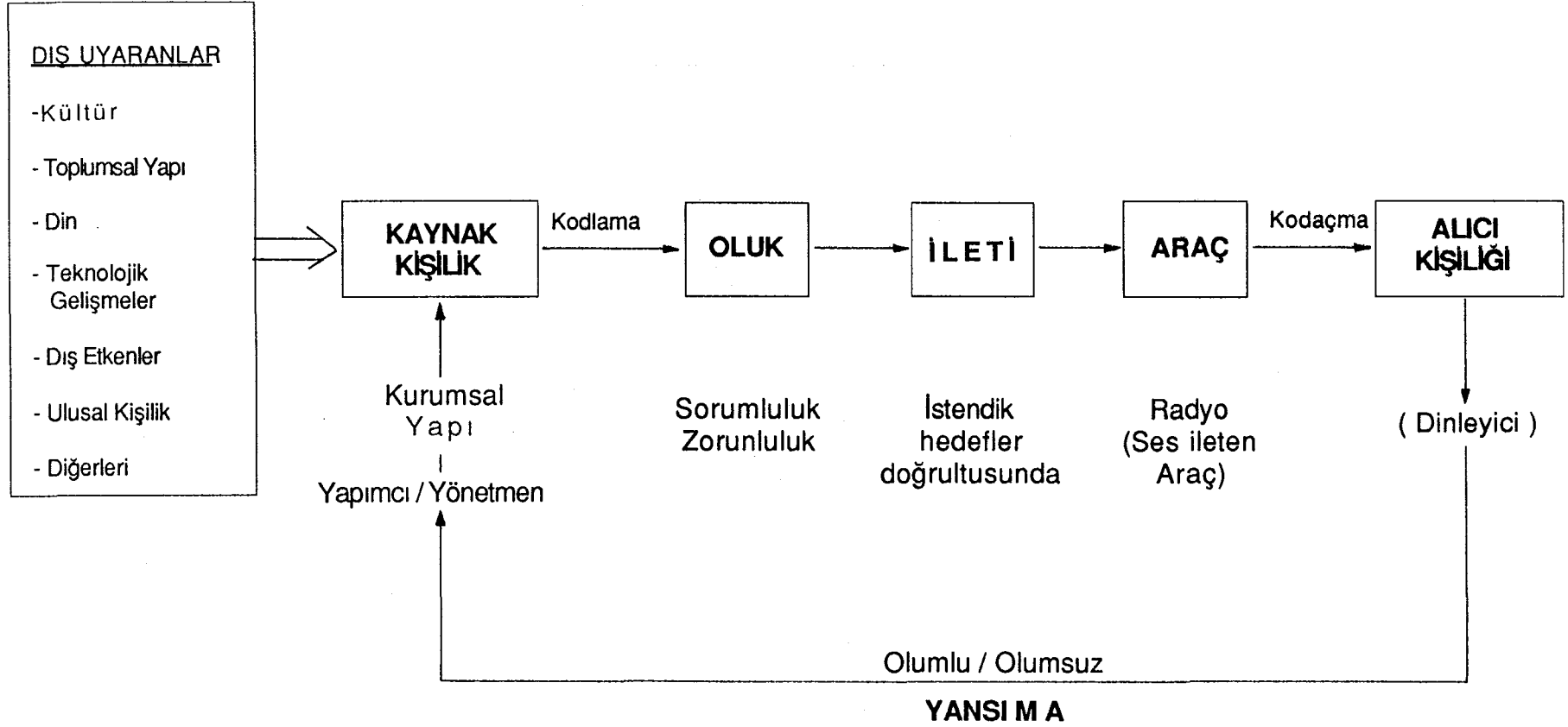
Radyo ile eğitim iletişiminde, iletinin gönderilmesi program hazırlama ile başlar. Program hazırlamada kaynak kişiliğin düşünsel, toplumsal ve kültürel birikimleri ve istekleri rol oynar. Düşünsel olarak hazırlanan

programın alıcı birime ulaşmasındaki gereçler, iletişim özelliğinde değinildiği gibi, insan sesi ve işitsel bir iletişim aracı olan müziktir. İletinin gönderildiği alıcı birim olan dinleyici, toplumsal-kültürel, ekonomik, cinsiyet, eğitim ve kişilik açısından farklılık göstermektedir. Bu durumda alıcı kişilik, kişiliği doğrultusunda radyo iletilerine açık kalacak ya da radyo iletilerini görelî olarak seçecektir. ŞEKİL-28'de radyonun eğitim iletişimi süreci gösterilmektedir.

Her toplumda radyo, belli ilkeler, amaçlar doğrultusunda, yayın ilke ve amaçlarını belirten kurumsal örgüt yapısında toplanmıştır. Bu durumda bir kültürel iletişim işlevini gören radyo, kurumsal kişilik ya da örgüt kişiliği ile yakından ilişkilidir.

Radyonun kitle iletişim aracı olarak kurumsal kişiliği, her toplumda, o toplumun yapısal özelliklerine göre işlerlik kazanmaktadır. Radyonun tarihsel gelişiminde, radyoculuğun hızlı bir gelişme gösterdiği Amerika Birleşik Devletlerinde önce radyo alıcılarının ve öteki araç gereçlerin tecimsel niteliği ile ilgilenirken, dünyanın başka bir köşesinde radyonun propaganda gibi çok farklı işlevleri yerine getirmesi, radyonun o toplumun yapısal özelliklerine göre kullanımı, radyonun eğitim iletişimi özelliğine örnek olarak gösterilebilir.

Radyonun diğer kitle iletişim araçları gibi, teknolojik bir ürün olarak Türkiye'ye girmesi nedeni ile program türleri, biçimleri, söz ve müzik yayınlarının dağılımı vb. konularda Avrupa ülkelerinin deneyimleri, radyoculuk için çoğu zaman örnek olmuştur. Ancak, radyonun toplum yaşantısında benimsenmesinden sonra Türk toplumunun yapısından ve özelliklerinden gelen iç belirleyiciler, dış etkenlerden daha güçlü olarak Türk radyoculuğunu biçimlendirmiştir.

Şekil - 28 : Radyonun Eğitim İletişimi Süreci

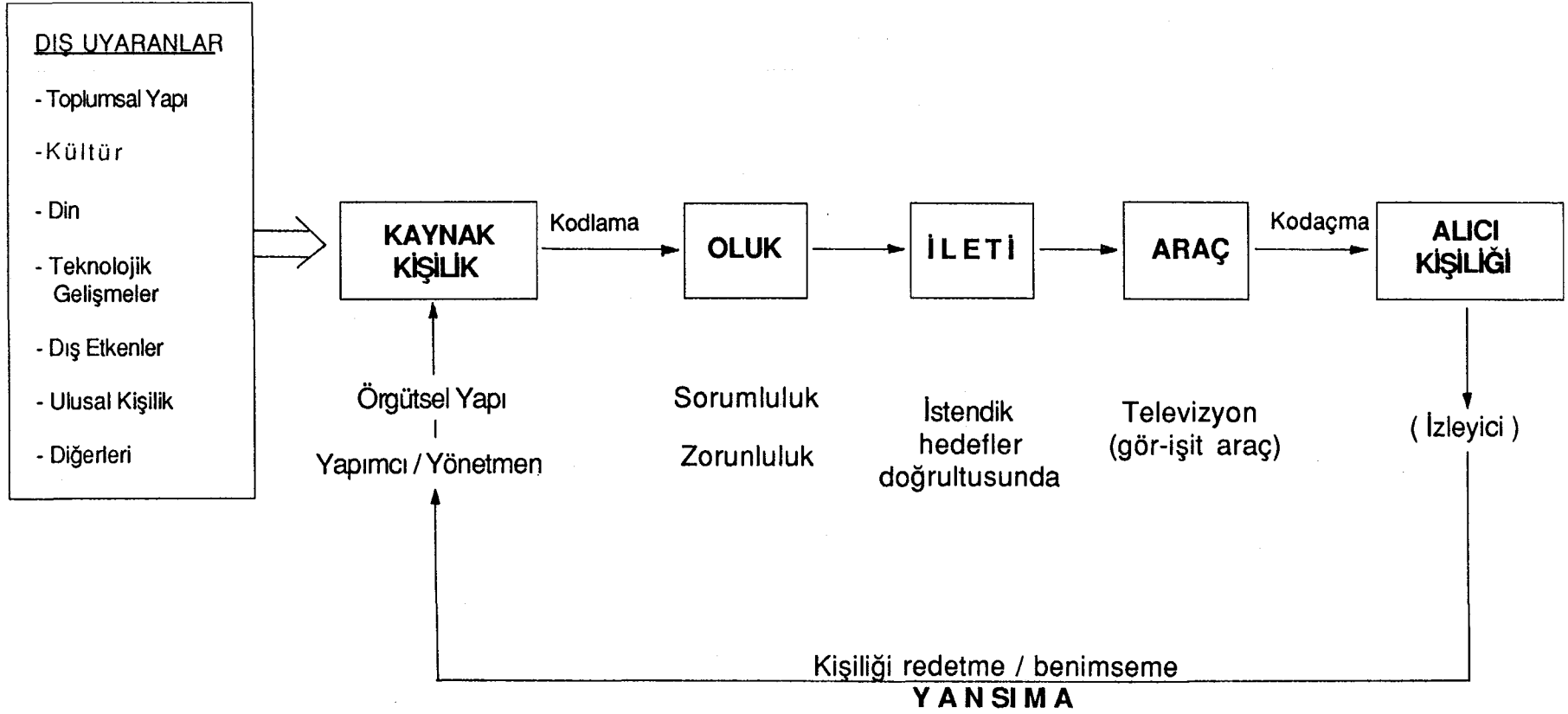
D. TELEVİZYONUN EĞİTİM İLETİŞİMİ ÖZELLİKLERİ

Televizyonun eğitim iletişimi özelliği, radyonun eğitim iletişimi özelliğinde olduğu gibi, televizyon programlarını hazırlayan kaynak kişilikle başlar. Kaynak kişilik, televizyonun kültürel iletişim özelliğinden dolayı, toplumsal kişilik yapısına uygun programların üretilmesi ile sorumludur. Bir televizyon programının, ürün olarak çıktısı, belli aşamalar gözönünde tutulduğunda, bir anlamda çeşitli kişiliklerden oluşan ekip çalışmasıdır.

Eğitim iletişimi sürecinde belirtildiği gibi, ileti gönderilen bilgilerdir. Bu durumda televizyonun eğitim iletişimi, televizyon programındaki iletinin gönderildiği içerikle yakından ilişkilidir. İletinin içeriği, düşünsel olarak yaratılan program türüdür. Televizyonla yayınlanan program türleri sayıca çeşitlilik göstermesine karşın, yayınlanması alıcı kişiliğin ve toplumsal yapının isteği doğrultusunda gerçekleşmektedir.

Televizyonun eğitim iletişimi sürecindeki iletinin gönderildiği alıcı birim olan izleyicidir. İzleyici toplumsal, kültürel, ekonomik, cinsiyet, eğitim ve alıcının öznel kişiliği açısından farklılık göstermektedir. Bu durumda televizyonun eğitim iletişimi amacı, kültürel kişiliğin verilmesi işlevi ile yakından ilişkilidir.

Bir sürecin süreç olma özelliği, alıcı birimin gösterdiği tepki ile sağlanır. Eğitim iletişimi sürecinde kişiliği red etme ya da benimseme olarak yansımanın var olması, iletişimin amacını ve etkililiğini göstermektedir (16). ŞEKİL-29'da televizyonun eğitim iletişimi süreci gösterilmektedir.

Şekil - 29 : Televizyonun Eğitim İletişimi Süreci

İletişim aracı olarak televizyon, iletişim özelliğinde açıklandığı gibi, tüm sanatsal iletişimden yararlanır. Televizyonda yayınlanan programlar kaynak kişiliğin özgün düşüncesinden ya da ismarlama yöntemi ile yaratılmaktadır. Genelde televizyonda yayınlanan programlar, yabancı ülkelerde üretilen hazır programlar kullanılmaktadır.

Hangi tür programların ne amaçla ve kime yayınlanacağı televizyonun kullanıldığı ülkenin yönetim sistemi ile ilişkilidir. Bu durum program içeriğine de dolaylı ya da dolaysız olarak yansımaktadır. Örneğin, rekabetçi bir sistem güden televizyon kurumlarının televizyon yayınları, bu sisteme uyan bir özellik göstermektedir. Bu sistemde programların hazırlanması ve amaçlılığı, daha çok izleyici kitlesi çekebilmektir. Diğer tarafta, devlet tekelinde salt eğitim ve toplumsal kültürün yayılması, pekiştirilmesi amacı ile kullanılmaktadır.

Kitle iletişim araçlarıyla, genelde verilen eğitim iletişimi ve iletişim özelliklerinden doğal olarak en çok yararlanan çocuktur. Her şeyde olduğu gibi, en iyi tüketicidir. Çocuğun bu özelliğinden, tüm kitle iletişim araçları olumlu ya da olumsuz olarak yararlanmak istemektedir. Bu durum günümüzde korkunç boyuta varmıştır. Bir anlamda kitle iletişim araçlarının iletişim yağmalanmasıyla, çocuklar kendilerine kültür seçmeye ya da kişilik beğenme durumuna gelmiştir. Başka deyişle, kitle iletişim araçları ile gönderilen iletiler, kültür çatışması biçimine dönüşmüştür.

V. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE ÇOCUK
AÇISINDAN EĞİTİM İLETİŞİMİ
BOYUTLARI

12. BASILI GEREÇLERİN EĞİTİM İLETİŞİMİ BOYUTLARI

Bir önceki bölümde belirtildiği gibi, günümüzde hemen hemen her evde çağdaş kitle iletişim araçları olan yazılı basın, radyo, televizyon bulunmaktadır. Bunları kullanan ya da yararlanan alıcı birim içinde çocuklar da yer almaktadır. Çocuk alıcı birimi, bunların hepsinden tümüyle yararlanmasa bile, varlığını bilmekte ve en azından birinden yararlanmaktadır.

İnsanın doğduğu andan, yetişkinler toplumuna yerleştiği ana kadar; geçirdiği dönemlerde bedensel, ruhsal, düşünsel gelişmelerde, büyüklerin kurmuş olduğu dünyaya sürekli olarak kendini uyarlamaya çalışan çocuğun ve gencin gereksinme duyduğu şey; beslenme, sevgi ve kişiliğinin onaylanmasıdır. Bu dönemlerde yazılı gereçlerle olan ilişkisi de farklı amaçlar ve biçimlerde olmaktadır.

Çocuğun çevresinde gördüklerini resimlerde tanıması ya da resimlerde gördüklerini çevresinde gördükleri ile birleştirmeye başladığı küçük yaşlarda; resimli kitap ve dergiler ağırlık kazanmaktadır. Çocuk, içinde yaşadığı çevreyi ve dünyayı tanırken; her yaşta farklı

konulara ilgi duyduğundan, her yaşın kitabı ve içeriği ayrı olmalıdır. Örneğin, 2-3 yaşında hayvanları daha çok merak ederken, 3-4 yaşında nasıl doğduğuyla, kızla erkek arasındaki fark ve benzerliklerle ilgilenir. 5-6 yaşlarında toplumsal ilişkileri gelişirken, sayıları, en önemlisi doğruyu yanlıştan ayırmayı kavrar. Çocuğun kavramasında somutluğun, oyunlaştırmanın (dramatize etmenin) önemi büyüktür. Bu durumda çocuğun yaşantısında basılı gereçlerin başka deyişle, çocuk yazınının ne olduğunu, çocukların gelişmeleri bakımından etkilerini ve çocuk yazını alanına giren yapıtların genel niteliğine bakmak gerekir.

A. BASILI GEREÇLERİN TANIMI VE NİTELİĞİ

Çocuklar televizyonu bilinçli olarak izlemeye başlamadan önce, diğer deyişle kendine göre televizyon programlarını seçmeden, anne-babalarının anlattığı ya da okuduğu masal kitapları ile kitle iletişim araçlarından basılı gereçlere açık kalmaktadır (1). Giderek okul öncesi çocuğun yazılı basına açılmasına, resimler bir basamak oluşturmaktadır. Bununla beraber, yazılı basının çocuk tarafından izlenmesi, çocuğun okuma yeteneğini kullanması ile birlikte gelişmektedir (2).

Basılı gereçlerden yazın; "düşünce, duygu ve imgelerin (hayallerin) söz ya da yazı halinde güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatıdır (3)". Çocuk yazı-

(1) DONALD F. ROBERTS, "Communication and Children: An Development Approach", Handbook of Communication, Ed: ITAIEL DE SOLA POOL-WILBUR SCHRAMM ve diğerleri, Rand and Mc. Nally, Chicago: 1973, s.188

(2) A.g.k.

(3) Türkçe Sözlük, 6.Baskı, T.D.K.Yayınları, Ank:1974, s.255

nı da, çocukların gereksinimlerini karşılayan bir yazın türüdür. Masallar, öyküler, romanlar, şiirler bu kapsam içine girmektedir. Bu durumda çocukluk çağında bulunan kişilerin düşünce, duygu ve imgelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün yapıtları kapsamaktadır.

Çocukluk çağlarının özellikleri gözönünde tutulursa, yetişkinler için yazılmış olan basılı gereçlerin çocukların imge, duygu ve düşüncelerine uygun düşmeyeceği kolayca anlaşılır. Bununla birlikte yalnız çocuklara özgü bir yazın düşünülemediği gibi; günümüzde de aynı görüşü benimseyenler vardır. Bu konuda şunlar belirtilmektedir: "Çocuklar için özel bir edebiyat olamaz. Özel besin, özel hava, özel sanat, özel dil olamayacağı gibi... Çocuğun anlayacağı, yiyeceği ve seveceği büyük insanlarınkinin aynı olacaktır (4)". Fakat çocuk için "özel" kavramının ayrı bir yeri vardır. En azından aqlaması çeşitli durumlarını, gereksinimlerini ya da çocukların yanında sigara içirtilmemesi, soğuklarda büyüklere oranla daha fazla sardırılmasını belirtmek gerekmektedir. Aslında özel olarak nitelendirilen yazından, "uydurma" bir çocuk yazınının olmaması gerektiği de ortaya çıkmaktadır.

Dünya yayın piyasasında, çocuk basılı gereçlerin alanına giren yapıtların, gerek nitelik gerek nicelik bakımından büyük gelişme gösterdiği açıktır. Türkiye'de yayınlanan dizilerden bir bölümünde dünya çocuk klasiklerini kapsayan çeviri kitaplara, bir bölümünde ise

(4) İ. H. BALTACIOĞLU, Anayurt Dergisi, 1933, s.4; Aktaran: ENVER NACİ GOKŞEN, Ornekleriyle Çocuk Edebiyatımız, Geliştirilmiş 4. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul: 1980, s.11

yerli yazarların yazdıkları yapıtlardan oluşmaktadır. Bu arada resimli çocuk kitapları yayınında da biçim ve içerik açısından bir gelişme olduğu söylenebilir.(5)

B. BASILI GEREÇLERİN TARİHÇESİ

Türk çocuk yazınının başlangıcı, Tanzimat Devri ile başlamaktadır. Okur-yazar sayısının az oluşu, çocuk psikolojisinin ve pedagojinin bilinmemesi, gecikmenin başlıca nedenlerindedir. Basılı çocuk yazınının gelişmesine kadar masallar, tekerlemeler, destan ve efsaneler, bilmece olan sözlü yazından, ürünlerinden yararlanılmıştır. Özellikle sözlü yazın türü olan halk öyküleri ve kahramanlık temeli üzerine kurulan Köroğlu, Dede Korkut öyküleri, Karagöz oyunu, incelikleriyle (esprileriyle) düşündürmeye özendirilen Nasrettin Hoca, çocukların benimsediği önemli bir kültür aracı sayılabilir.

Yazılı yayın, özellikle öykü ve roman türünde bilinen yapıtlar, çocuk yazını olarak kabul edilemez. Çünkü dil ve psikoloji açısından çocukları hiç ilgilendirmeyen bu yapıtlar, çocukların yararlanmaları düşünülerek hazırlanmış değildir. Burada sadece konu çocuk üzerinedir.

Çocukları ilgilendiren ve giderek çocuk basınının belirtisi sayılabilen yapıtlardan biri abece (alfabe),

(5) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: A. FERHAN OĞUZKAN, "Dünyada ve Bizde Çocuk Yazınının Gelişmesine Toplu Bir Bakış", Türk Dili, Sayı: 331, Nisan: 1979, s.261-283

diğeri de çocuk gazetesi olduğu söylenebilir (6). İlk Türk abecesi (alfabesi) olarak kabul edilen "Çocukların En Seçkini" (Nuhbetül Eftal) adlı yapıtta, çocuklar için yazılmış güldürüler ve ders çıkarma konularını içeren "fabl" çevirileri bulunmaktadır.

Çocuk basınının gerçek yapıtlarından sayılan ve 1869'da çıkarılmaya başlanan "Mümeyyiz Çocuk Gazetesi"dir. Siyasal gazetenin sahiplerince yayınlanan; her sayısı farklı renkte kağıtlara basılan, çevre okullarında okuyan çocukların durumu gözönünde tutularak, yalın bir dille yazılan, bilmece ve dizi yazılarla (tefrikalarla) zamanına göre örnek bir çocuk yayınıdır. Değişik yıllarda çıkan gazete ve dergilerde resimler, fen ve yazın ile ilgili (edebi) konularda yazılar, yarışmalar, toplum ve insan sağlığını ilgilendiren konular, öğretici ve törel (ahlaki) değerdeki yazıların yayınına önem verilmekteydi (7).

Çocuk ve gazete ve dergilerinin sayısı, yeni harflerin benimsenmesiyle Cumhuriyet döneminde çoğalmıştır. Ancak Cumhuriyet dönemi sonrası ve öncesinde de yayın yaşamını uzun, kesintisiz sürdüren çocuk gazete ve dergileri pek azdır.

(6) GÖKŞEN, s.15

(7) Gazete ve dergilerin kronolojik sıralamasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: A.g.k.,s.48-49; Öykü ve roman türünden bilinen Şair Nabi'nin yazmış olduğu Hayriye adındaki yapıt, oğluna öğütler vermek; Sümbülzade Vehbinin, Lütfiyesi de törel ve görgü derslerinin verilmesi amacıyla yazılmıştır. Tanınmış öykü ve roman yazarlarından Reşat Nuri Güntekin, Halit Ziya Uşaklıgil vb. kişiler yapıtlarını yetişkinleri gözönünde tutarak yazmışlardır. Çocuklar adı geçen yazarların yapıtlarından günümüzde de yararlanma yoluna gitmektedir.

C. BASILI GEREÇ TÜRLERİ

Çocukla ilgili basılı gereç türleri oldukça fazladır. Gezi yazıları, anılar, biyografiler, doğa ve bilim olaylarını anlatan yapıtlar, şiirler, destanlar, gazete ve dergiler, tekerlemeler bu türün kapsamına girmektedir. Burada gazete ve dergiler, sinema ve televizyona kadar yaygınlaşan, çizgi filmlere bir anlamda esin kaynağı olan masallar, şiirlerin özelliklerine ve içeriklerine değinilecektir.

a. Gazete ve Dergiler

Günümüzde çocuklar ve gençler için hazırlanmış gazeteler bulunmamakla beraber, kitaplar ve dergilerin sayıları oldukça fazladır (8). Bunlar okul çağındaki çocuğun derslerine yardımcı olmak amacıyla, hem bilgi veren hem de eğlendiren; genellikle kurumlar ve bankalar aracılığıyla yayınlanan dergiler; resimleriyle çocukları düşselliğe (fantaziye) sürükleyen, üstün insan, maceracı insanların kullanıldığı, bu konuda bol örneklerin bulunduğu üçüncü tür dergi söz konusudur (9). Bol resimli, az sayılı, renkli dergilerde özellikle çizgi filmlerin uzantısı olan ve tanınan kahramanların çizgi roman biçiminde yayınlanmasında, kahramanların çocuğa model oluşturacağı gözden kaçmaktadır.

(8) Günlük yaşantıda büyükler için hazırlanmış gazetelerde, çocuklar ve gençler için düzenlenmiş bölümlere, çocuklar için eğlendirici ekler verilmesine karşın, bu tür gazetelere, çocuk gazetesi demek yanlış olacaktır. Belirli günlerde özellikle Çocuk Bayramında gazetelerin yanında çocuk eki ayrı olarak çıkmaktadır. Bu durum sayısal olarak 365 günün bir gününde gerçekleşmektedir.

(9) Birinci dergi türüne "Ünite Bilgisi", ikinci dergi türüne "Milliyet Çocuk Dergisi" ve günümüzde yeniden ya-

b. Masallar

Yazın (edebiyat) türleri arasında masal, öykü ve romanların oluşturulmasında, yazarların düşünsel özü ve uğraşısı yer almaktadır. Bu türü yazın ürünü olarak sanatsal içerikli görülürse de, şiir gibi bir içe doğma durumu kaynaklanmamaktadır (10). Ancak, her birinin anlatım dili, duygu ve düşünceleri aktarma açısından ayrı ayrı yerleri vardır.

"İnsanoğlunun evren, dünya, yaşam, doğa, toplum ve kendisiyle ilgili tarihsel oluşum, düşün, istek ve izlenimlerinin az ya da çok değişikliğe uğrayarak, ağızdan ağıza geçme yoluyla çağımıza ulaşan geleneksel anlatı örnekleri (11)", olarak tanımlanan masallar, gerçekte birer hayal ürünleridir. Diğer yazılı türlerinden ayrılan önemli özelliği, olağanüstü olayların öyküsü olması ve bu olayların genellikle ne zaman, nerede geçtiğinin hemen hemen hiç bilinmemesidir.

Masallar halk ya da folklor, sanatsal kurgulu masal olmak üzere gelişim özelliklerine göre ikiye ayrılmaktadır (12). Halk ya da folklor masalları, ilgili top-

yınlanan "Doğan Kardeş"; üçüncü türe de Red-Kit, Kara Murat örnek olarak gösterilebilir. Gençliğe yönelik dergiler de müzik ağırlıklı olup "Hey, Boom, Girl" gibi dergiler örnektir. Çocuk Dergileri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz: MERAL ALPAY-ROBERT ANHEGGER- Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları, Cem Yayınevi, İstanbul: 1975, s.29-31

- (10) NEVHİS CEM AŞKUN, "Türkdili Eğitiminde Yazınsal Kurgu Çalışmaları", Kurgu T.Ö.E.F.Dergisi, Sayı:2, E.İ.T.İ.A. Yayınları No:217/141, Esk: 1979, s.94
- (11) ORHAN ACIPAYAMLI, Halkbilim Terimleri Sözlüğü, T.D.K. Yayınları, Ankara: 1978, s.74
- (12) A. FERHAN OĞUZKAN, Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı, 2.Basım, Ankara: 1979, s.100

lumun tarihi özelliklerini yansıtan, bu nitelikleriyle toplumbilim ve antropolojiye gereç olmaktadır. Bu tür masallarda olay önemlidir. Birtakım insanların ilişkilerine değinildiği, çok değişik insan tiplerinin canlandırıldığı ve bu insanların başlarından geçen ilginç serüvenlerin işlendiği görülür. Halk ya da folklor masallarında işlenen genel ve sürekli temalar şu şekilde özetlenebilir:

"Çocukların karşılaştığı güçlükler; üvey ana kıskançlıkları; aile üyelerinin birbirine karşı gösterdikleri özveriler; kardeşler içinde en küçük ve en saf olanının başarısı; anne-baba kardeş sevgisi; insan aklını kurcalayan olayların nedenleriyle ilgili soruların açıklanması ve hayatın gülünç yönlerinin dile getirilmesidir" (13).

Yazarların kişisel imge (hayal) güçlerine dayanarak yazdıkları ve sanatsal açıdan değerli sayılan masallara, sanatsal kurgulu masal denilebilir. Bu tür masallarda yazarlar, töresel (ahlaki) amaçlar güder ya da bir düşüncenin aşılmasına çalışır. Kimi durumda da toplumun gülünç yönlerini ele alırlar. Halk ya da folk masallarının yalın, somut anlatım özelliklerine karşın sanatsal kurgulu masallar sanatsal öğelerin çok kullanıldığı, ayrıntıya önem verilen yapıtlardır. Ruhsal yönden daha karmaşık insan tiplerine, yer yer süslü betimlemelere, dokundurucu (imalı) görüşlere raslanmaktadır.

Sanatsal kurgulu masalların kahramanları çoğu kez olağanüstü kişiler olan perilerdir. Konular gerçek dışı

(13) FUAT BAYMUR-KEMAL DEMİRAY, Çocuk Edebiyatı Antolojisi, Öğretmen Kitapları:61, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul:1961,s.239

olup, olaylar da imge ürünü yerlerde geçer. Kahramanlar olağanüstü durumlarla karşı karşıya gelir, sorunun çözümlenmesinde yine olağanüstü güçler kullanılır. Bazen korku ve acıklı durumların anlatıldığı bu masalların, çocuğun ruhsal dengesini bozabildiği gibi (korkunun yerleşmesi, kötü rüyalar görmek vb.) ona bazı kavramları yanlış yansıtarak, geleceğe yönelik düşüncelerinde kırıklığa yol açabilir (14).

Masallarda çok kullanılan ve çocuk programlarında özellikle çizgi filmlerde de yararlanılan, kahramanları çoğunlukla hayvanlar, bitkiler olan imge ürünü öykülere "fabl" denmektedir. "Fabl"larda, insan olmayan olay kahramanları, birer insan tipini simgeler ve belli bir ders vermek amacıyla meydana getirilir.

c. Öykü ve Romanlar

Öykü ve roman birer yazın türü olarak temel özellikleri bakımından birbirine çok benzerler. Belli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçen, gerçeğe uygun bir olayı anlatan ya da birtakım kimselerin karakterini çizen; çoğu kez ancak birkaç sayfa tutan, kısa yazılara öykü denmektedir. Bu yazılar bir imge ürünü olabileceği gibi, bir gözleme de dayanabilir.

Roman ise, daha çok insanların serüvenlerini, karakterlerini, düşünce ve duygularını ayrıntılarıyla kendine özgü bir biçimde anlatan ya da inceleyen, çözümleyen, düz yazılara verilen addır (15). Her iki türde de anlatılanlar,

(14) HALÜK YAVUZER, Çocuk ve Suç, 2. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1982, s.415

(15) Türkçe Sözlük, bkz: hikaye ve roman maddeleri, s.380 ve 673

düşsel ya da gerçek yaşam durumlarına dayanabilir. Romanlarda, öykülerden farklı olarak, gelenek ve göreneklerin, kişilerarası ilişkilerin, toplumsal durumların ve ruhsal olayların açıklanmasına, incelenmesine ya da çözümlenmesine çalışılır. Bununla birlikte, öykü ve roman arasındaki öz ve yapı açısından çok, oylum (hacim) olarak bir ayrım söz konusudur. Öykü ve roman, her ne kadar oylum (hacim) olarak aralarında bir ayrım varsa da, yapısal yönden olaylar, kişiler (kahramanlar, karakterler), çevre ve yazarın dolaylı ya da dolaysız biçimde ileriye sürdüğü düşünceler başlıca öğelerdir. Konular, değiniler (temalar) ve kişileri ele alış bakımından çeşitlilik göstermektedir. Yakın çevre, hayvan yaşantıları, gülmece (mizahi), serüven, duygusal, tarihi, gezi ve anı olarak çeşitli konular içermektedir.

Çocukların basılı gereçlerden yararlanması gelişim özellikleri ile yakından ilgilidir. Okul öncesi çağda, masallar özellikle kahramanı çocuk olan, hayvan konulu olanlar dikkati çeker. Çünkü, çocuk ve hayvanlar, çocuğun yakından tanıdığı canlılardır. Okul çağında da okul öncesinin devamı olarak masallar, konuları çocuk olan, hayvanlar ve doğa konulu öyküler, efsanelere ilgi duyulur. İlkokul süresince serüven, gezi, kahramanlık ve bilgi veren kitaplara karşı ilgi artar. İlkokulu bitirip, ortaokula başladığında çocuğun soyut konulara eğilimi başlar. Çünkü, özellikle 12 yaşından sonra çocuklarda soyut kavramlar hızla gelişme göstermektedir. Çocuğun okuma eğiliminin kesin olduğu söylenemez. Kişisel beğenisi, aile çevresi, gör-ışit araçlarının etkililiği, içinde yaşadığı toplum ve zaman, genel okuma eğilimlerinde aykırılıklara yol açan etkenlerden dolayı okuma eğilimini değiştirebilir.

d. Şiir

Şiir bir düşüncenin, bir duygunun, ölçülü bir dille, duygusal bir biçimde anlatılması sanatı olarak tanımlanabi-

lır. Daha çok estetik değerler taşıyan bir türdür. Türkçe sözlükte şiir, "seslerin, ritmlerin, uyumların kaynaşmasıyla en güçlü duyguları, izlenimleri, coşkuları canlandırma ve etkileme sanatı "olarak tanımlanmaktadır (16). Şiir daha çok öze ilişkin bir anlam taşımaktadır.

Şiir adı verilen yapıtların, imgelem (hayal gücü), duygusallık, uyum ve ölçü gibi birtakım içerik, anlatım ve biçim özellikleriyle diğer yazın türlerinden ayrılık göstermektedir. Şiirleri, kesin sınırlama ölçülerine sokmadan içerik açısından sınıflandırmak olasıdır:(17)

1. Geçmiş yıllarını anımsayan sanatçının, çocukluk duygusundan esinlenerek dile getirdiği şiirler.
2. Öykü niteliğinde ya da doğrudan eğitsel amaçlı olarak yazılmış, çocuğa yön veren şiirler.
3. Çocuksu duyguları, yalın bir anlatımla, çocuk kişiliğini dile getiren şiirler.
4. Doğa öğelerini tanıtıcı şiirler.
5. Günlük yaşantısında, çevresinde gördüğü nesnelere ve kişileri betimleyen şiirler.
6. Meslek açısından çocuğa yaklaşımı belirleyen şiirler.

Konuları, insanları, canlı ve cansız yaratıkları, duygulu, etkili bir biçimde anlatan şiir, çocuğun birçok toplumsal ve ruhsal gereksinimini karşılayabilir. Özellik-

(16) Türkçe Sözlük, s.750

(17) Bu konudaki örnekler için bkz: ORHAN URAL, Şiirlerde Çocuk: Çocuk Konulu Şiirlerden Seçmeler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara:1979

le düşünsel açıdan somutlaştırma özelliği, şiirdeki simgelerin kolayca algılanması ve onlara kişilik verme çabası şiirin etkililiğini göstermektedir.

D. BASILI GEREÇLERİN EĞİTİM İLETİŞİMİ DEĞERİ

Çocukta anadilin kavranmasında, gelişmesinde, simge gücünün zenginleşmesinde yararlı olan öykü, roman, masal, şiir, bir sanat, eğitim-öğretim ve kişiliği geliştiren araçlardır. Henüz okuma-yazmayı bilmeyen okul öncesi çocukta, sözlü anlatım yoluyla, düşünce ve duygu besinini oluşturan masallarla okuma isteğinin oluşması, insan kişilikleri ve çeşitli karakterin de tanınmasını sağlar.

Basılı türlerden olan masalın çocuklar için zararlı ya da yararlı sonuçlar verdiğine ya da çağımızda kullanılması gerekli olmadığına ilişkin görüşler, sürekli tartışma konusudur. Çocukları yaşamın gerçeklerinden uzaklaştırdığı, yanlış inançlara sürüklediği, çarpıtıcı kişiliklere özendirildiği, doğru ve mantıklı düşünme alışkanlığının gelişmesini engellediği açısından, masalların çocuğa verilmesi doğru bulunmamaktadır.

Bu konuda günümüzde bütün ülkelerde birden fazla çevirisi ve baskısı yapılan, özentisiz, bir çırpıda çevrilmiş izlenimi bırakan masalları oluşturan, yazılmalarını sağlayan kültürel-toplumsal ve ekonomik nedenlerin çağımızda geçerli olmadığı; giderek iyilik-kötülük izleklerinin yön verdiği cinli perili ya da olağanüstü kişiliklerin yer aldığı masalların yaratan nedenlerin çağımızda bulunmadığı görüşü yaygındır. Çünkü perili masalların ortaya çıkmasına neden olan imge, simge ve bildiriler, büyük ölçüde günümüzde eskimiş olup, geçerliliğini yitirmiş deni-

lebilir (18). Kuşkusuz masalların ortaya çıktığı çağda, imgelerin , simgelerin ve bildirilerin bir değeri ve bir nedeni bulunmaktaydı.

Bununla birlikte çocuklara masal anlatmanın, okuma eğilimi yaratmanın ya da izlenmesinden yana görüşler de ileri sürülmektedir. Çocukların olağanüstü olayları, kişilikleri anlatan masallara gereksinim duyarlar. Yaşları bakımından küçük çocuklar, yaşantısında masal özelliğini yaşamaktadır. Çocuklara masal verilmese bile kendileri masal yaratabilir (19).

Bu karşıt görüşlere karşın masalın çocuğun kişilik oluşumunda ve kişiliği geliştirme sürecinde önemi büyüktür. Ortaya çıktığı çağda, öğüt, eğitmek ve bilgilendirmek amacıyla çıkan masalların içeriğine bakıldığında, çağımızdaki uygunluğu görülmektedir. Bu durum gerçekte masalların evrenselliğini göstermektedir.

Masalların ve şiirlerin verdiği düşsellik, duygusallık çocuğun dünyasındaki varlığı her zaman için söz konusudur. Oyunu sırasında bebeklerine, oyuncaklarına birer kişilik veren, cansız nesnelere konuşuran çocuk, "fabl"lardaki karga ve tilkinin gerçekten konuşmayacağını, onların imge ve simge olduğunu anlayabilir.

(18) TUĞRUL İNAL, "Çocuk Yazınında Çağdaşlaşma", Ulusal Kültür, Sayı:4 Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 1979 (Nisan), s.28; Belli bir masalın temel karakterlerini toplumun yaşadığı koşullarına uygun bir öykü kurgusu uygulanabilir. Bu konudaki örnek çalışmalar için bkz. NEVHİS CEM AŞKUN, s.95-III

(19) OĞUZKAN, Yerli ve Yabancı....., s.31

Ayrıca, canlı-cansız varlıklardan oluşan, zor durumlardan zekası ve gücü sayesinde kurtulan masal kahramanı aslında çocuğun dünyasında kendisidir. Masalın tüm dekoruna çocuğun benîçinci, canlandırmacı (animist) ve simgeci özelliği girmektedir. Aynı zamanda masalın ve şiirin yapısından kaynaklanarak çocuk dinleme, izleme ve yaratıcı alışkanlığını kazanır.

Çocuğun yaşadığı iç dünyayı yansıtan, çocuğun kişilik özelliğine yakın bir araç olduğu gerçeği gözönünde tutulursa, basılı gereçlerin eğitim iletişimi değerinden söz edilebilir.

13. ÇOCUK SİNEMASININ EĞİTİM İLETİŞİMİ BOYUTLARI

Çağımızda çocuğun kitle iletişim araçları içinde en yabancı kaldığı araç sinemadır. Sinemanın tarihsel gelişimi ile ilgili yayınlar araştırıldığında çocuk sinemasını içeren kaynakların azlığı görülmektedir.

Sinemada çocuk, genellikle bir amaç değil, araç olarak görülmektedir. Öyle ki çocuk kişilik özelliğini göstermeyen, hiç yanlışı olmayan bir yetişkin modeli verilmektedir.

Çocuk sineması kavramı, genelde çizgi-film ile özdeşleşmektedir. Bu nedenle bu bölümde, çocuk sinemasının ve film türü olarak çizgi-film konusuna ağırlık verilecektir (20). Bu durumda çizgi-filmin eğitim iletişimi değeri-

(20) Burada gerçek kişilerin oynadığı çocuk filmlerinin olmadığını belirtmek söz konusu değildir. Kırmızı Balon, E.T ve Walt Disney yapımlarını saymak olasıdır. Türkiye'de bir zamanlar dizi biçiminde gösterilen Ayşecik'li filmlerin alıcı birim olarak çocuğu amaçlamadığından çocuk sineması kavramı içinde düşünülmemektedir.

Genelde, çocuk sineması dendiğinde çizgi-filmlerin çoklukla anımsanması bu bölümün çizgi film ağırlıklı olması görüşü savunulmaktadır.

ne geçmeden önce, sinemada kaynak kişilik ile alıcı birimde iletinin gerçekleşmesini sağlayan filmin yapısı açıklanmalıdır.

A. FİLMİN YAPISI

Herhangi bir sinema yapıtı, binlerce metre uzunluğunda, ensiz, kolaylıkla bükülebilen, saydam bir kuşak olan filmle gerçekleşmektedir. Bu kuşağın çeşitli anlamları olmasına karşın genel olarak, göstericide kullanmak üzere herşeyi hazır, tamamlanmış sinema yapıtı olarak tanımlanmaktadır (21).

Belgesel, tarihsel, yaşam öyküsel, kovboy, dram, tragedya, güldürü, müzikal, serüven, canlandırma olarak içeriklerine göre sınıflandırılan filmlerin hepsinde bir ileti vardır. Başka deyişle film yapımının çeşitli teknik ve sanatsal kaynaklarının kullanımı, onlara verilen yer ve öncelikle filmin konusu tarafından belirlenir. Filmin konusu olarak, sunulan bütün yapımlar gerçeğin düşe aktarılışı ya da düşün somut biçimde ortaya konulmasına dayanmaktadır (22). Örneğin; kovboy filmlerinde ele alınan ana konu, bir ulusun doğuşu ve oluşumudur.

1929 ekonomik krizin ardından tutulan ve yaygınlaşan ganster filmleri de belli bir dönemi ve özellikleri anlatır. Bu tür filmlerde olaylar kadar kişiler de önem

(21) NİSAT ÖZÖN, Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü, TDK Yayınları, Ank:1981 s.115-116

(22) S. KRACAUER, Theory of Film, Oxford Uni.Press. London: 1971, s.163-164

taşır. Bazen karakterlerin incelenmesi, çözümlenmesi yapılırken, toplumsal eleştiri özelliği taşır. Vietnam konulu filmlerde ilk zamanlarda içeriği savaş anlatan filmler olmasına karşın, daha sonra psikolojik boyuttaki filmlere yerini bırakmıştır. Başka deyişle, savaş sonrası insanların içine düştüğü bunalım ve kişilik değişimleri bireysel olarak ele alınmıştır.

Filmin yapısında önemli olan filmin konusu ve anlatım biçiminin seçimidir. Bu konuda, o ülkenin toplumsal ve ekonomik etkenlerinden soyutlanamaz. 1933 yılında bir çizgi roman kahramanı olarak yaratılan Süperman, yasalara karşı gelerek, güvenlik kuvvetleri ile çatışarak "adalet ve gerçeğin" savunucusu oldu. Bu durum Süperman'ın kişiliğinde, onu yaratanın kişiliğinin yansımasıdır. Süperman 1942 yılında da önemli bir değişime uğrayarak, güvenlik kuvvetlerinin safhına katıldı ve artık adalet ve gerçeğin değil, yasaların ve düzenin savunucusu oldu(23). Böylelikle toplumsal bir kişiliğin yansıması durumuna geldi. 1962 yılında da uluslararası çalışmaya başlayarak, bir film kahramanı olarak sinemaya geçti. Süperman'ın daha sonra televizyonda gösterimi, onu evrensel boyuta sokarak, kültürel geçişim aracı olmuştur. Aslında bu durum kişiliğin geçirdiği değişimler, toplumsal ve ekonomik etkenlerle ilgilidir ve iletişim aracı ile umudu simgelemektedir.

Bir iletişim aracı olarak filmin sinemada kullanımında içerik ve seyircinin niteliği de önemlidir. Sinemanın tarihsel gelişimi içinde yapıtlara çocuğun dolaylı ya da dolaysız olarak filmin konusu içinde yer aldığı görülür.

(23) KORKMAZ ALEMDAR-RAŞİT KAYA, Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar, Savaş Yayınları, Ankara:1983, s.2

Bu filmlerin çoğunda, olayların onun çevresinde döndüğü, başka deyişle çocuk konunun ana eksenini oluşturmaktadır.

Dünya sinemasının erken ve yakın dönemlerde bu konuyla ilgili örnekler göstermek olasıdır. Avrupa'da İkinci Dünya Savaşından sonra İtalyan yeni gerçekçiliği ve Fransız yeni dalga akımı içinde, çocukla ilgili konulara çok sayıda örnek gösterilebilir. 400 Darbe, Kaldırım Çocukları, Bisiklet Hırsız, çocuklar için yapılmış filmler değil, yetişkinleri alıcı birim olarak, toplumsal sorunların ve dolayısıyla gösterilen kişiliklerin irdelendiği yapıtlardır.

Çocuk sinema ilişkisinde daha öncede belirtildiği gibi, klasik dünya masallarının filme uyarlanması söz konusudur. Film uyarlanmasında canlandırma, özellikle çizgi-film türü ağırlık kazanmaktadır. Çizgi-film anlatım biçimi ve kullandığı teknik yönünden ayrılık göstermesine karşın, içeriği ve gönderdiği ileti farklı değildir. Filmlerde yaşamdaki insanların bir başka modeli gösterilirken, çizgi-filmde ya da canlandırma da gerçek insanı simgeletiren tipler ve kişilikleri anlatılır. Bu da düşün somut bir başka anlatım biçimidir.

B. CANLANDIRMANIN YAPISI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

a. Canlandırmanın Yapısı

Durgun olan nesne ve resimleri devinimlendirme sanatı olan canlandırma (animation), başlangıcından günümüze üretim, dağıtım, gösterim ve uygulama alanları açısından büyük gelişmeler kaydederek önem kazanmıştır. Teknik özellikleriyle sinemanın bütün türlerinden ayrılan canlandırmada, hareketin aşamaları ayrı ayrı "sellüloid" tabakalar üzerine hazırlanıp, özel alıcı (tek kare çeke-

bilen) ile filme alınmasıdır. Gerçekte durgun olan birşeye hareket kazandırılarak, canlı hale dönüştürülmesi, canlandırma tekniğinin en büyüleyici yanısıdır (24).

Virminci yüzyılın yeni sanat biçimi sinema olduğundan, canlandırmada sinemanın sanatsal (artistik) ve teknik çocuşu olarak nitelendirilebilir.

Canlandırma teknik olarak, tek tek resimleri ya da devinimsiz nesnelere gösterim sırasında devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarmak (25), her çizimi bir hareketin değişik anını gösteren resimler dizisinin sinema filmine aktarılmasıdır (26). Bu durum canlı ya da cansız nesnelere canlandırmak ya da onlara yeni bir kimlik vermek işlemidir. Bu konuda yapılan işlem şu şekilde betimlenmektedir; canlandırma, hareket eden çizimler sanatı değil, çizilmiş olanların hareketlendirilmesi sanatıdır (27). O halde ayrı ayrı karelerde varolandan çok, kareler arasında olanlar önemlidir.

Teknik olarak tanımlanan canlandırma, çeşitli konuyu anlatmada, insanın göremediği ya da giremediği yerlerdeki devinimleri vermesinde kolayca kullanılır. Bu açıdan bakıldığında canlandırma tekniğinin kullanılmasında yararlar vardır. Bunlar:

-
- (24) JOHN HALAS-ROGER MANVELL, The Technique of Animation, Focal Press, London:1973, s.3
- (25) ÖZÖN, s.49
- (26) BOB HEATH, Animation In Twelve Hard Lessons, Robert P. Heath Publications, Inc, New York:1972, s.5
- (27) THOMAS W. HOFFER, Animation A Reference Guide, Greenwood Press, 1981, s.6

1. Sinir sistemi, kulağın iç yapısı gibi insan vücudunun içsel işlevlerini tanıtmada kullanılabilir.
2. Canlandırma, anlaşılması güç, karışık bilgilerin aydınlatılmasında yardımcı olur.
3. Canlandırma yoluyla, bir atomun içindeki nükleer eylemin gösterilmesi gibi, gözle görülemeyen, küçük devinimleri büyülterek görülebilir duruma getirir.
4. Canlandırma ile kavramların ne anlama geldiği de verilebilir. Hoşgörü, özgürlük gibi açıklanması zor, soyut kavramları, iyilik-kötülük düşüncesinin uygulanmasını gösterir.

Canlandırma ve çizgi filmlerin toplumsal işlevi vardır. O da bir iletişim aracı olmasından kaynaklanmaktadır. Yazın alanında şairlerin alabildiğince imgesel (resimsel) yazımı, resim sanatında da yazınsal anlatım çizgi romanların çizgi filmlerin bu anlayışın kitlelere yaygınlaştırılmış uzantıları olarak görmek olasıdır (28). Bu açıdan bakıldığında çizgi filme resim, yazın karışımı bir sanat dalıdır denilebilir. Hepsinde kullanılan dilde gerçekte simgedir. Simge bireylerin düşün, duyu, istek, buyruk ve eylemleriyle, çevrelerinde gördüklerini anlatmak için kullandıkları kimi çizgi, biçim, ses, resim, doğal ve yapay nesne, insan, hayvan, bitki ya da bunlara ilişkin ürün ve organlardan oluşan geleneksel düzen olarak tanımlanmaktadır (29). Toplum içinde iletişimsel dav-

(28) İNCİ SAN , "Yaratıcılık, İki Düşünme Biçimi ve Çocuğun Yaratıcı Eğitimi", TRT Çocuk Yayınları Semineri, Prog. Plan. Dai. Baş., Ank: 1980, s.53

(29) ACIPAYAMLI, s.86

ranışları kolaylaştırmak amacı ile kullanılan simge, böylece iletişimin aracı haline gelmektedir (30). Özcesi, herçizgi filmin letisi vardır ve bu letiyi de genellikle simgesel anlatımla verir.

b. Canlandırmanın Tarihsel Gelişimi

Geniş anlamda canlandırma sineması tarihin dört belli başlı evre geçirmiş olduğu söylenebilir (31):

1. Başlangıçtaki büyücülük ve gözbağcılığı dönemi,
2. 1920'lerde, çizgi filmin sinema endüstrisini terimsel eğlence araçlarından biri durumuna gelmesi,
3. 1930 ve 40'larda, canlandırma filminin uzun sarımlı (metrajlı) eğlenti filmin biçimine dönüşmesine yol açan, teknik gelişim dönemi,
4. İçinde bulunulan ve canlandırma filminin, televizyon reklamından özel deneme ve eğitim filmlerine değin hemen her alanda büyük ölçüde yaygınlaşması dönemi.

Negatif film kullanılarak siyah arka fon üzerinde, beyaz ve kibrit çöpünden yapılmış adamların hareket ettirilmesi canlandırma sanatının başlangıcıdır.

Günlük gazetelerde yayınlanan resimli öyküler (comic strips) canlandırma, özellikle çizgi filmler için zen-

(30) DON F. FAULES-DENNIS C. ALEXANDER, Communication and Social Behavior: A. Symbolic Interaction Perspective, Addison-Wesley Publications Company, Inc., Illinois: 1978, s.36-37

(31) JOHN HALAS, "Canlandırma Sineması", Çev: AHMET SİPAHİ-OĞLU, Kurgu T.Ü.E.F Dergisi, Sayı:2, E.İ.T.İ.A Yayınları No: 217/141 Esk:1979 s.259-260

gin bir kaynak oluşturmuştur. Resimli öykü geleneği, canlandırmanın kolayca beminsenmesinde, sevilmesinde etkili olmuştur.

Tarihsel gelişimin ilk yıllarında çeşitli Amerikan çizgi film dizileri yaratılmıştır (32). Yalın bir dekor ve çizgilerle yaratılan çizgi film tiplerinin çeşitli serüvenleri ilgi toplayarak, izleyiciler tarafından beğeni ile izlenen, güldürücü, eğlence olarak benimsenen, bir film türü haline gelmiştir.

Çizgi filmler zamanla okadar çokbeğeni kazanmıştır ki, sanatçı eliyle ortaya çıkarılan çizgi film kahramanı, daha soora kalemden ayrılarak, kendine özgü ve bağımsız bir yaşam kazanmıştır (33). Hayvansal tiplene olan çizgi film kahramanları, giderek yaşayan film yıldızları kadar ünlenmişlerdir.

Çizgi filmlerin sinemada bir eğlence aracı olarak gelişimine neden olan ve çizgi film endüstrisini kuran Walt Disney'dir. Disney ortalama Amerikalıyı ölçü olarak yarattığı ve hepsi hayvanlardan oluşan, çizgi film tiplerine, birer insan kişiliği verdi (34). Hayvanlara insan davranışları vererek, filmlerin konularında insanlara ders vermek amacı güdülmekteydi. Amerika'nın günlük önemli konularını çizgi filmlerinde kullanan Disney'i canlı resmin, masalın yaratıcısı La Fontaine'i, bir Aisopos'u olarak or-

(32) İlk tanınmış canlı-resim tipi, tarih öncesi yarattığı Terbiyeli Dinazor'dur (Gertie The Trained Dinosaurs). Kedi Feliz (Feliz The Cat), Soygarı Koko (Coco The Clown) yaratılan ilk dizilerdir. Dizilerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: NİJAT ÖZÖN, Sinema El Kitabı, Elif Yayınları, İstanbul:1964, s.88-89

(33) HALAS, s.260

(34) ÖZÖN, s.89

taya çıkmaktadır.

Tarihsel gelişim içinde çeşitli canlandırma teknikleri ve çeşitleri geliştirilmiştir. Kuşkusuz bunlar içinde en önemlisi Walt Disney yapımlarıdır. Bunun yanısıra, çeşitli sanatçılar tarafından kurulmuş bir grup (U.P.A= United Production of America), savaş döneminde eğitim filmleri, savaştan sonrada reklam ve propaganda filmleri dalında çalışmalardır. Tek çizgili karikatürleri andıran yalın resimlerle Brague, Picasso gibi sanatçılardan esinlenilmiştir.

Yapılan çeşitli yapıtlar, sanat geleneklerinden kaynaklanan, grafik biçiminde çizgi film eğlencesi halkın kabul etmeye ve zevkle izlemeye hazır olduğunu açıkça göstermektedir (35).

U.P.A filmlerinde grafik, varlıkları stilize edilmiş çizgiler biçiminde sunulmuştur. Çizgi film tipleri, köşeli çizgilerle ve özel biçimlerde, doğallıktan uzak bir varlığa sahip karakterlenmiştir. Devinimler mekanize edilerek, yalınlaştırılmıştır. Karikatürize edilen bu biçimlerde gövde kumaş, giysi gibi dalgalanabilmekte, bacaklar dişli çarka dönüştürülebilmektedir. Devinimlerin kişileştirilmesi, sorunların, gelişmelerin ve doğanın fizik yasalarının güldürücü (espirili) bir biçimde sunumudur.

Tarihsel gelişim içinde, grafik sanatların gelenekselleştiği ve bu nedenle de canlandırmayı daha çok kukla filmleriyle gerçekleştiren Çekoslovakya'nın önemi büyüktür. Kukla filmler folklor çerçevesini işleyen, Amerikan kovboy filmlerini alaya alan, ortaçağ efsanelerini içeren ve

tarih öncesini inceleyen bir yapı taşımaktadır. Çekoslavakya gibi devletçe işletilen ülkelerde, canlandırma uzmanlaşmış birimler ve işliklerde yapılmaktadır. Seçilen konular genellikle eski öykü ve masallara dayanmaktadır.

Türkiye'de canlandırma önemsenmeyen (ihmal edilmiş) ya da salt reklamlara yönelik bir sinema koludur. Daha çok karikatür sanatçılarının gerçekleştirdikleri canlandırma reklam filmleri 1955'den öncelerine pek inmez. Farklı nitelikteki resim sanatçıları gerektiren canlandırma alanının karikatürcülerle başlaması bir anlamda sinema alanının tiyatrocularla başlamasına benzemektedir. Bununla beraber günümüzde Türkiye'de bu alanı geliştirmeye çalışan girişimlerden söz etmek olasıdır.

Günümüzde canlandırma sanatındaki verim artışının başlıca dürtükleyicisi televizyondur. Bu konuda film üreticisi ülkelerin çoğunda çizgi-film sanatı hızla gelişmektedir.

C. CANLANDIRMA TÜRLERİ

Tarihsel gelişim içinde canlandırma filmi çeşitli biçimlerde gerçekleşmiştir. Canlandırma türleri şu şekilde sıralanabilir (36).

a. Kukla Film (Puppet Animation)

Kukla film televizyon reklamlarında ve eğlence programlarında yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Kukla

(36) HALAS, s.259; NİJAT ÖZÖN, 100 Soruda Sinema Sanatı, Gerçek Yayınevi, İstanbul:1972, s.182-183

film, nesnelere canlandırılmasıdır. Reklam filmlerinde kutular, paketler gibi pek çok üç boyutlu nesnelere ya nısıra, eğitim filmlerinde kullanılan her türlü makine, model gibi nesnelere, eğelence programlarında da, sunucu, oyuncu türündeki kişilikleri içerebilmektedir.

Bir sinema ya da program türü olarak kukla filmleri, çizgi filmde olduğu gibi halk öykülerinden ya da folk-lörden kaynaklanan konuların sunumunda kullanılacak bir araç olarak geliştirilmiştir.

b. Kesik-Ekli Film (Cut Out Film)

Gölge oyununda kullanılan figür hazırlama tekniğini anımsatmaktadır. Kağıt ya da karton üzerine çizilmiş, kesilerek çıkarılmış ve gövdelerinin belirli bölümleri eklem yerlerinden devinecek şekilde eklenmiş filmlerdir. Devinimleri hızlı görüntüsü etkileyici bir canlandırma türüdür.

c. Gölge Film (Shadow Film)

Bir tür sinema gölge oyunudur. Kullanılan teknik Karagöz gölge oyununkine benzer. Figürlerin ön yüzleri çizimsizdir. Tek kare çekim masasında yer alan ve alt bölümde bir ışık kaynağı olan, buzlu bir cam levha üzerine konarak, evre evre devinimlendirilip, kare kare filme çekilir. Çekim sırasında, ışık figürlerin arkasından geldiğinden figürlerin ön yüzü siyah görülür. Bir anlamda canlı-resim ile kukla filmini birleştiren bir film türüdür.

d. Alıcısız Film

Bu film türünde saydam yapraklar yerine resimler doğrudan doğruya canlandırıcılar tarafından film üzerine çekilir. Böylece alıcısız filmde laboratuvar işlemlerine gerek kalmaz.

Günümüzde teknolojinin ilerlemesi canlandırma tekniğindeki gelişmelere etken olmuştur. Animascope, animograph, bilgisayarla canlandırma teknikleriyle yalnızca çocuk ve gençler için üretilen bir araç olmaktan çıkmıştır.

D. CANLANDIRMANIN KULLANIM ALANLARI VE EĞİTİM İLETİŞİMİ DEĞERİ

Canlandırmanın kullanım alanları ve kullanım amaçları değişkenlik göstermektedir. Sinemada ve televizyonda eğlendirmek amacı ile kullanıldığı gibi endüstride, politika alanında da kullanılmaktadır.

Günümüzde canlandırmanın kullanıldığı alanları şu şekilde sıralamak olasıdır:(37)

1. Sinemalar için tasarlanarak, eğlendirmek amacıyla yapılan uzun sarımlı filmler.
2. Sinemalarda gösterilmek amacı ile sınırlı ölçüde üretilen kısa eğlence filmleri.
3. Sinema için hazırlanan reklam filmleri,
4. Halkla ilişkileri geliştirmek, endüstri, bilim, teknoloji, propaganda ya da satış arttırımı sağlamak gibi çeşitli alanlarda kullanılmak için yaptırılan film.
5. Ulusal ve uluslararası kuruluşlarca yaptırılan film.
6. Özellikle televizyon için üretilen ve çocuklar

(37) Ayrıntılı bilgi için bkz; HALAS, s.266-267

için hazırlanmış eğlence filmleri ve kukla filmleri.

7. Üniversitelerde ve liselerde, çeşitli bilim dallarında öğretim amacı ile üretilen filmler. Özellikle bilgisayar canlandırma filmleri.
8. Öğretim kurumlarında öğrenciler ve sanatçılar tarafından bireysel anlatım ve devinim çalışması biçiminde gerçekleştirilen deneme filmleri.

Çocukları eğlendirmek ve tüketim maddeleri satma gibi işlevleri dışında çizgi film asıl kendisi olarak henüz tanınmamış, kullanılmaya hazır bir sanat biçimi olarak yeni ele alınmıştır. Bilgi aktaran bir araç olarak eğitim, bilim ve toplumsal iletişim, kişiliklerin etkililiği gerektiğince kullanılmamış ve yeterince önemsenmemiştir.

Gör-işit bir iletişim aracı olarak çizgi filmin temel gizil gücü (potansiyeli), karmaşıklığı açıklığa kavuşturacak, görünmez olanı görselleştirerek ivedi ve özlü bir öğretim sağlamada yoğunlaşmaktadır. Bir olay, oluşum, devinim canlandırma yoluyla irdelenebilmekte ve simgelerle yalınlaştırılarak etkin bir öğrenme sağlanabilmektedir. Çizgi filmde konu, gerçekçi bir yaklaşımla verilebildiği gibi, karikatürize edilerek ya da güldürülü (esprili) bir biçimde sunulabilmektedir. Böylece eğitim iletişimi süreci sevimli bir hale dönüştürülerek, kişilik bilgisi isteği arttırılabilmektedir. Ayrıca rengin ve sesin devreye girmesiyle kişilik bilgisinin akılda kalıcılığı artmaktadır.

Özcesi, bir sinema türü olan çizgi filmlerin ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi içinde geliştirilmesindeki amaç, öğreticiliktir. Başka deyişle, eğlendirirken eğitmek amaçlanmaktadır. Eğlendirirken eğitmek işlevi de çizgi-filmlerin içeriğinden ve onu oluşturanın (yaratanın) kahramanlarına verdiği kişiliğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin; propaganda aracı olarak kullanılan Red-Kit'in

bir zamanlar ağızından eksik olmayan sigarası, sigara içmenin kötülüklerinin artık iyice anlaşılması ve benimsenmesinden sonra bir saman çöpüne dönüştürülmüştür. Böylece hem izleyende sigaraya özenmemiş oluyor, hem de Red-Kit evrensel olarak yürütülen anti-sigara kampanyasına karşı bir tutum içinde gözüküyor (38).

Çizgi filmlerin diğer bir işlevi, bilgilendirmektir. İçeriğin sunumunda, kullanılan kavramlar bilgilendirici niteliktedir. Soyut kavramların (birlikte, adalet) bir anlamda somut olarak kişiliklerin eyleminde gösterilmesi, eğitim iletişiminin gerçekleşmesine neden olmaktadır. La Fontaine'in öykülerini temel alan Disney'in çizgi filmleri ve bu tür yapıtlar bilgilendirmek ve bir sonuç çıkartmak amacı güdüldüğünden, kullanılan tipler eğitim iletişimini kolaylaştırmaktadır.

(38) EMRE KONGAR, Kültür ve İletişim, Say Yayınları, İstanbul: 1986, s.83

14. RADYO VE TELEVİZYONUN EĞİTİM İLETİŞİMİ BOYUTLARI

A. RADYO VE TELEVİZYONUN TANIMI VE NİTELİĞİ

Radio ve televizyon, kitle iletişim araçları olarak zaman zaman aynı nitelikte ele alınmakta, birçok konularda birlikte incelenmektedir. Her iki iletişim aracının kullandığı iletişim yöntemleri ayrı olmasına karşın, yayın yapma ilkesi ortak noktayı oluşturmaktadır.

Ses ve görüntünün elektromanyetik dalgalar aracılığı ile belirli bir yerden (vericiden) topluma, özel alıcılar ile aktarılması olarak tanımlanan yayın da (39), belirli amaçlarla belirli kişiye değil, verilen iletinin kitleye aktarılması asıldır. Bu durumda radio, elektronik dalgalar aracılığıyla, bir olayın, konunun ses (söz-müzik) ile televizyon da ses ve görüntülerle kitleye aktarılmasıdır.

(39) ŞENYAPILI, s.40

B. RADYO VE TELEVİZYONUN TARİHÇESİ

Gelişmiş ülkelerde, ileri teknolojilerin ürünleri olarak geliştirilen tüm kitle iletişim araçlarına Türkiye'de rastlamak olasıdır. Fakat bu araçların Türkiye'ye geç girmesi ve her yerde aynı ölçüde yaygınlık göstermediği de bir gerçektir.

Radyo yayınları 1927 yılında Ankara ve İstanbul'da kurulan beşer kilovatlık iki istasyonla başlamıştır. Dünyada ilk ve süreli yayınların 1921 yılında başladığı düşünülürse, bu girişimin önemi daha iyi bir şekilde ortaya çıkmaktadır. 1960'tan sonra TRT Yasası ile çağdaş radyoculuk anlayışı ile çalışmaya başlamıştır. (40).

TRT Kurumu, radyolar bakımından üçlü bir program, şebeke anlayışı uygulamaktadır. TRT1, TRT2 ve TRT3 yayınları günümüzde varlığını korumaktadır. Bu yayınlar içinde TRT3, kültür düzeyleri çok farklı olan bir toplumda Batı müziği dinlemek isteyenlere, sürekli olarak müzik programları yayınlar açısından farklılık göstermektedir.

Televizyon yayınları bakımından ilk girişim, 1954 yılında akademik yıl boyunca yapılan deneme çalışmalarıyla başlamıştır. Fakat bu yayın hiç bir zaman düzenlilik ve süreklilik kazanamamıştır. TRT'ye ait televizyon deneme yayınları 1968 yılında Federal Alman yardımıyla verilmiş bulunan eğitim merkeziyle gerçekleşmiştir (41). 1971

(40) OYA TOKGÖZ- Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo ve Televizyon Sistemleri: Mukayeseli bir Araştırma, Ank, Üni. S.B.F. Yayınları No::343, Ankara:1972, s. 97-98

(41) s.70: AYSEL AZİZ, Televizyonun Yetişkin Eğitimindeki Yeri ve Önemi, T.O.DA.I.E Yayınları No:148, Ankara: 1975, s.42-43

yılından itibaren Türkiye düzeyine yayılma yoluna gidilmiştir.

Yaklaşık yirmi yıllık yayın yaşantısı içindeki kanal sayısı üçe yükselirken, 1989 yılında bölgesel yayında gerçekleşmiştir. Bütün kanallar Türkiye'nin tümünü kapsamakla beraber, Kanal 1 tüm yurttan gösterilmektedir.

Radyonun ve televizyonun tarihsel gelişim içinde çocuk ve gençlik programlarının yayınına her zaman yer verilmiştir. Çocuklara yönelik radyo yayınları ilk kez 1935 yılında başlamıştır. "Çocuk saati, çocuklara öğütler, çocuklara Masal" gibi adlar altında yapılan bu yayınlar 10-15 dakikalık programlar görünümünde olup, söz yayınları içinde o dönemde % 8.9'luk bir yer tutmaktadır (42). Yayın saatlerinin artmasına karşın bu oran artmamıştır.

C. RADYO-TELEVİZYONUN KULLANIM AMACI VE PROGRAM TÜRLERİ

Kitle iletişim araçlarının yaygınlığı bir yana, ulaştırdıkları iletilerin neler olduğunun üzerinde durulması gereklidir. Bu araçların hepsinin aynı ölçüde, her yerde bulunmadığı dikkate alınınca, iletilerinin tümünün her yöreye ulaşamadığı ortaya çıkmaktadır. Zaten insanların ilgileri merakları, bilgileri, zevkleri ayrı olduğundan kitle iletişim araçlarıyla verilen iletileri kendi ki-

(42) UYGUR KOCABAŞOĞLU, Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna, TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri, Ank.Uni.S.B.F Yayınları No:442, Ank: 1980, s.105

şilik özelliklerine göre seçmekte ve algılamaktadır. Bu durum, gençler, yetişkinler için hep aynıdır.

Her programın bir amacı vardır. Daha önceden değinilen kitle iletişim araçlarının işlevleri, aynı zamanda kullanılan araçlarda, programın amacını da oluşturmaktadır. Bu durumda programların amaçları haber verme eğitime eğlendirme, mal ve hizmetlerin tanıtımı olarak ayrımlandırılabilir. Programın amacı ne ise yayınlarda ağırlıklı öğe de odur. Kimi durumlarda amaç birden fazla olabilmektedir. Örneğin, müzik programlarında bir açıklama yapılırsa, müzik ile ilgili bilgilendirmeden söz edilebilir. Yayınlanan programlarda zaman zaman amaçlar birbirine içine girmiş durumda olabilmektedir.

Radio ve televizyonda yayınlanan programlar çeşitli nitelikler; izleyici kitlesi, amaç genel niteliği gözönünde bulundurarak yapılmaktadır. Ayrıca bu durum kurumun ne amaçla ve nasıl bir yönetim biçimi ile yönetildiği ile yakından ilişkilidir.

a. Radio ve Televizyonun Kullanım Amaçları

TRT'nin Genel Yayın Planlamalarında radio ve televizyonun amaçları şu şekilde düzenlenmiştir (43):

aa. Radyonun Kullanım Amaçları:

1. Programların birbirini tamamlayacak düzende ve dinleyiciye seçme hakkı tanıyacak biçimde, birden fazla posta ile bütün yurt düzeyine yayılmasını, sınır bölgelerde yaşayan yurttaşların bu

(43) Ayrıntılı bilgi için bkz. TRT, TRT 1989 Genel Yayın Planı, Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları No:197, s.13 ve 19

programları dinlemelerini öncelikle sağlamak.

2. Türkiye Cumhuriyeti Devletini, hem dışarıya, hem de zengin kültürü, tarihi değerleri, yaşam biçimi, düşünceleri, duyguları, hoşgörüsü ile kendi insanımızı tanıttacak, dünyada ve yurtda yayılmak istenen yanlış bilgi ve kanaatları düzeltecek, inandırıcı, öğretici ve ilgi çekici programlar yapmak
3. Yurt içinde yapılacak sürekli radyo yayınları ile Türk toplumuna doğru, çabuk tarafsız haber vermek. Kamuoyunun Anayasa ilkeleri doğrultusunda serbestçe ve sağlıklı bir biçimde oluşması için çeşitli yaş, meslek, eğitim, kültür düzeyinde bulunan dinleyicilerin eğitim ve kültürlerine katkıda bulunmak, müzik ve eğlence gereksinimlerini karşılamak.
4. Radyo yayınlarının stüdyodan dinleyiciye ulaşmasına kadar geçirdiği tüm aşamalarda en ileri teknolojik gelişmelere uygun olarak niteliğini korumak, yayınları yurdun her tarafına ulaştırılmasında ve varolan yayınların niteliğinin arttırılmasında, günümüzde sürekli değişen teknolojiye uyum sağlanmasını gerçekleştirmek.

ab. Televizyonun Kullanım Amaçları:

1. Çeşitli yaş, meslek, eğitim ve kültür düzeyindeki izleyicilere doğru, tarafsız, anlaşılır, ivedi haber vermek, eğitim ve kültürlerine katkıda bulunacak programlar üretmek, eğlence ve müzik gereksinimlerini karşılamak, en yaygın anlamda ulusal kültür bütünleşmesine katkıda bulunmak.
2. İzleyiciye seçme hakkı tanıma esası doğrultusunda birden fazla kanalla televizyon yayını yapı-

rak bütün kitlelere ulaşmak.

3. Sınır bölgelerinde yaşayan yurttaşların diğer ülke yayınlarından korunabilmesine yardımcı yayınlar yapmak.
4. Kanallar arasında hedef izleyici kitlelerini gözönünde bulundurarak yapım ve yayınları buna göre düzenlemek.
5. Televizyon yayınlarının yurdun her tarafına ulaştırılmasında ve varolan yayınların niteliğinin arttırılmasında günümüzde sürekli gelişen teknolojiye uyum sağlanmasını gerçekleştirmek.

Bu amaçlar doğrultusunda radyo ve televizyonda program türleri, yayınları işlevleri ile ilgili ayrıma benzer bir kümelenme özelliği gösterir. Bunlar haber, kültür, eğitim, drama, müzik , eğlence, spor, reklam programlarıdır.

b. Program Türleri (44)

1. Haber ve Haber Programları

Haber içerikli iletilerin tümü haber vermek amacı ile hazırlanmaktadır. Bu tür yayınlar ya doğrudan, dar anlamı ile haber bültenlerinden, daha geniş kapsamlı bir anlamda aydınlatıcı, eğitici nitelikli haber programlarından oluşmaktadır.

Televizyon programlarında yoğunluk giderek artarak,

(44) Program türleri radyo ve televizyonda aynı kümelenme yapılarak ele alındığından, ayrı ayrı ele alınmamıştır. Kümelenendirilen program türlerinde TRT Genel Yayın Planından yararlanılmıştır.

1987 yılından itibaren yayınlanan haber bülteni sayısı TV1'de beşe yükselmiştir. TV2'de ana haber bülteninin dışında açılış ve kapanış haberlerine de yer verilmeye başlanmıştır. Yine bu kanalda radyo TRT3'ün yayınına benzerlik göstererek haberler İngilizce de verilmektedir. (45)

2. Kültür Programları

Geniş kapsamlı eğitsel yayın olarak nitelendirilebilen kültür programları, amacı kültürel değerler aktarmak dünyadaki kültürlerin tanınmasını sağlamak, bireyi çağdaş kültürel birikimlerle donatmak olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda haber ve eğitsel nitelikteki programlar dışında kalan programlar bu tür içinde toplanabilir.

Ekonomi-bilim ve teknoloji; dil; edebiyat ve sanat; din ve töre (ahlak); tarih programları kültür programları kapsamı içine girmektedir.

3. Müzik ve Eğlence Programları

Radyo ve televizyon yayınlarının amacı ne olursa olsun, müzik ve eğlence programları hemen hemen her yayın örgütünde rastlanmaktadır. Müzik ve eğlence yayınları, diğer yayınların izlenmesi için bir araç olarak kullanıldığı gibi, bütün müzik dallarında olmak üzere ve türlerin özellikleri dikkate alınarak, koro, solo, konser ve açık-

(45) 1987 yılından itibaren haber programları geliştirilmiştir. 32. Gün, Panorama, Gündem, Haberdan Habere, Televizyon Dergisi adlı programların yayını sağlanmış ve sağlanmaktadır.

lamalı müzik programları da söz konusudur.

Müzik yayınları ile birlikte bir başlık altında toplanan eğlence programları, genelde müzik ağırlıklı programlardır ve amacı alıcı birimde (dinleyen-izleyen) eğlendirmeye yöneliktir. Günlük yaşamın yorgunluğunu gidermek, kişilerin dinlenmesini ve eğlenmesini sağlamak ve eğlendirirken eğitmek amacı ile gerçekleştirilmektedir. Bu tür programlar tüm izleyicilere seslenen program türleri olarak görülmektedir.

4. Eğitim Programları

Radyo ve televizyonda eğitim işlevini gerçekleştirmek üzere, eğitim amaçlı programlara yer verilmektedir. Ancak bu tür programları, genel yayın içerisindeki oranları, içerikleri, seslendikleri izleyici kitleleri farklılık göstermektedir. Eğitim işlevini yerine getirmek amacıyla çocuca, gençliğe, yetişkine, yaşlıya seslenen eğitimel programlar uygulanmaktadır.

Eğitim programları TRT planında bölümlerine göre örgün ve yaygın olmak üzere iki kümeden oluşmaktadır.

Örgün eğitim yayınları çerçevesinde TRT 1'de yayınlanan "Okul Radyosu" programları ile ilk ve orta dereceli okullar, ana sınıfı çağında bulunan kesimin örgün eğitimi sağlanmaya çalışılmaktadır. Yine TRT 1 ve TV1'de yayınlanan Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi tarafından hazırlanan eğitim programları örgün eğitim kapsamı içindedir.

Yaygın eğitim yayınları hedef kitle yönünden çeşitlilik göstermektedir. Çocuklara, gençlere, ailelere, yaşlı ve emeklilere, sosyal bakımdan korunması gerekenlere, çiftçi ve köylülere, iş ve meslek kesimlerine, turistlere yö-

nelik olmak üzere programlar yapılmaktadır.

5. Drama Programları

Karşılıklı konuşmalara dayalı radyo ve televizyon diline uygun bir düzende ya da tiyatro ve sinema yapıtı biçiminde, özgün metne ya da edebi yapıta dayalı hazırlanmış; dizi, tek oyun, skeç, dramatik belgesel ya da çizgi film biçiminde oluşturulmuş programlar, drama programı kapsamı içine girmektedir.

Drama programlarında yerli ve dış kaynaklı olmak üzere iki kaynaktan yararlanılmaktadır. Dış kaynaklı ya da yabancı dizi ve filmlerin gösterimi ise çoğunluktadır.

D. RADYO VE TELEVİZYONUN EĞİTİM İLETİŞİMİ DEĞERİ

Radyo ve televizyon toplumda insanların en kolay erişebileceği, yararlanabileceği araçlardır. Özellikle yazı kültürünün yerleşmemiş olduğu toplumumuzda, televizyonun insan yaşamındaki yeri ve etkileri yadsınamaz bir gerçektir.

Radyo ve televizyonun eğitim iletişimi değerine iki açıdan bakmak olasıdır. Birinci durum, radyo ve televizyon yayınlarının bağlı olduğu kurumun örgütsel yapısıdır. İkinci durum ise, bu örgütsel yapının işleyişine göre iletişimin işlevselliği, programların içeriğidir.

TRT Kurumu özerk olmayan, yansızlık (tarafsızlık) ilkesi ile devlet ve toplum arasındaki iletişimi sağlayan bir yapı görünümündedir. Bu işleyiş, bir anlamda tek yönlü işleyen bir süreç niteliğindedir. Her ne kadar izleyicinin gecikmeli ya da dolaylı yansması söz konusu ise de,

yansıma ağırlıklı olarak programların niteliği ya da nice-
liği düzeyinde kalmaktadır.

Yansızlık ilkesinin varlığı, kurumun, Anayasanın 133'üncü maddesinde belirtilen "devlet eli ile kurulur (46)", tümcesiyle kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Geçmiş yıllarda yaşanan deneyler ve uygulamalar kurumun yansız kalamayacağını ortaya çıkarmaktadır. Kurumun bu yapısı kitle iletişim işlevlerini ve dolayısıyla programların içeriklerini de etkilemektedir.

Türkiye'de kitle iletişim araçlarının yayımları dıştan alınan teknolojiyle gerçekleştirilmesi, dışa bağımlılığı birlikte getirmektedir. Bu durum yayımlanacak programlarında dışardan sağlanmasını gerektirdiğinden, dolayısıyla yayınlarda kültürel bağımlılıktan da söz edilebilir.

Kurumun dış kaynak özellikle Amerikan ve İngiliz yapımı dizi ve filmleri ağırlık vermesi toplumun ulusal kültürünü aşındırdığı söylenebilir.

(46) Anayasa'nın radyo ve televizyon ile ilgili 133. maddesi şu şekildedir: "Madde 133. Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir.

Kanun; Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığını, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü, toplumun, genel ahlakı ve Anayasa'sının 2. maddesinde belirtilen Cumhuriyet'in temel niteliklerini koruyacak tarzda yayın yapmasını düzenler ve Kurumun yönetim ve denetiminde, yönetim organlarının oluşturulmasında ve her türlü radyo ve televizyon yayınlarında tarafsızlık ilkesini gözetir. Haber ve programların seçilmesi, işlenmesi, sunulması ve milli kültür ve eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesi; haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları, organların seçimi, görev, yetki ve sorumlulukları kanunla düzenlenir." 14.Kasım.1983, 18221 sayılı Resmi Gazete,

Radyo ve televizyonun eğitmek, eğlendirmek, bilgilendirmek, mal ve hizmet etmek işlevleri ele alındığında, hangi işlevin ağırlık kazanacağı siyasal denetimin elinde bulunduğu söylenebilir. Kitle iletişim araçlarının haber yayma gücü ya da bilgilendirme, topluma kolayca ulaşması açısından önemlidir. Türkiye'de iletişim araçlarının bu gücünden yeterli ve gerektiği biçimde yararlanıldığını savunmak güçtür. Günümüzde haber almak için insanlar radyo dinlemekte, olayları görebilmek için televizyon izlemektedir. Burada "hangi haber", başka deyişle bilgilendirme önem kazanmaktadır. Radyo ve televizyonda haber değeri taşımayan çok olayı çeşitli sakıncalar görerek vermemekte, verse bile ağırlıklı işlememektedir (47). Güncel ve önemli olaylar ikinci sırada kalarak, izleyiciler farklı konulara yönlendirilebilmektedir. Haber saatine rastlayan bir maçın gösterimi söz konusu olduğunda, haberlerin en kısa zamanda ya da arada, maç gösterildikten sonra haber sunumunun sürdürülmesi bir örnek olarak gösterilebilir.

Radyo ve televizyonun seçici haber işlevinin yanı sıra, eğlendirme işlevi bir anlamda oyalama işlevi ile dış kaynaklı diziler ve filmlerle yerine getirilmektedir. Özellikle 1989 yılında gerçekleştirilen TV3 ile izleyiciler tümüyle dış kaynaklı yapımlara bağlı kalmaktadır.

Radyo ve televizyon programları içine sıkıştırılmış reklam serpintileri (spotlar) ve reklam kuşaklarıyla, mal ve hizmet tanıtım işlevi de büyük zaman almaktadır. Bunu yaparken de çoğunluk, ana işlevlerinden özveride bulunmakta, tüketici kazanabilmek için mal ve hizmet tanıtım işlevine ağırlık verilmektedir. Reklamların eğlendirici ve

(47) ŞENYAPILI, s.65-66

bilgilendirici içeriği kaynaştırılarak, simgesel anlatımlarla, savsöz (sloganlar) kullanılarak, müzikle ve sürekli olarak yinemelerle bellekte kalması sağlanmaktadır. Özellikle tanıtılan mal, cinsellik, farkedilme tutkusu, iyi yaşam, özgür yaşam türü kavramlarla ilişkisi kurularak farklı kişilikler tanıtılmakta ve özendirilmektedir. 2-3 yaşındaki çocuğun, satın alma ve satmanın ne olduğunu öğrenmeden reklamları tanımaya başlaması, tüketici kişiliğin oluşmasındaki etkililiğini ortaya koymaktadır (48).

Radyo ve televizyon yayınlarının, yapılan açıklamalar doğrultusunda kültürel iletişimde bulunması kurumun yapı, işleyiş ve amaçları ile ilişkilidir. Açılışından kapanışa kadar izleme alışkanlığının yaygın olduğu toplumumuzda, büyüklerini örnek alan çocukların da televizyonla sürekli karşı karşıya bulunmaları kaçınılmazdır (49). Ayrıca insan yetiştirme sürecinde, aile yaşamında çocuğun keyfi olarak istediği saatte yatması, her türlü iletişime açık kalmasına ve yetişkinin bildiğini çocukta biliyor sonucuna getirmektedir. Özellikle insanların televizyona olan bağımlılığı, bilinçli bir seçiciliğin ve eleştirel tavrın geliştirilmemesine neden olmaktadır. Ancak zamanla kendilerine ulaşan bilgi miktarı, çocukların düşünsel ve duygusal gelişim dönemindeki sınırlarını aşan bir düzeye ulaştığından, zeki fakat akıllı olmayan bir çocuk kişiliği oluşmasına temel atılmış olmaktadır.

(48) HAKAN KARA, "Ekran Çocukları Erken Büyütüyor", Cumhuriyet Gazetesi, 11 Aralık, 1988 (Pazar), s.16

(49) AZİZ, Televizyonun Yetişkin....., s. 84

VI. TELEVİZYONDA YAYINLANAN ÇOCUK PROGRAMLARI
VE KAPSAM İNCELEMESİ

15. TELEVİZYONDA YAYINLANAN ÇOCUK PROGRAMLARI

Günümüzde televizyonun yaygın bir iletişim aracı olarak fazla geliştiği, günün 24 saatinde birçok kanalın, birden fazla televizyon yayınları ve programların çoğunu reklam şirketlerine yaptıran Amerika ve Avrupa'da, ağırlık çeşitli konulardaki dizilere ayrılmış durumdadır. Türkiye'de ise durum, yabancı kaynaklı televizyon için hazırlanmış tek yada dizi şeklindeki yapımlara, yabancı ve yerli sinema filmleri ile gerçekleşmektedir. Bu programlar içinde sadece çocuğa hitap etmesi, sunum biçimi, bilgi verici, öğretici olması nedeniyle çocuk programlarının konusu farklıdır.

Okul öncesi çağda ve okulun ilk yıllarında çocukların ilgi gösterdiği, izlediği programların sıralanışı şu şekilde belirtilmektedir (1):

(1) LYLE- HOFFMAN, "Children's Use Television and Other Media", Television and Social Behavior, Television In Day-To-Day Life: Patterns To Use Edited: ELI A. RUBINSTEIN-GEORGE A. COMSTOCK-J.P. MURRAY, Vol:4, Department of Health Education Welfare, Washnigton D.C. 1972, s.185

"Okul öncesi çocuklar, özellikle çocuklar için yapılmış, içinde canlandırma, hayvanlar, kuklalar bulunan, öyküler şeklinde, hareket dolu, komik programlardan hoşlanırlar. İlkokulun ortasında ise, çocukların ilgileri genişler, çocuca yönelik macera, varyete programlar, Westernler, komediler daha çok ilgilerini çeker".

Hatta gözlemler, televizyonda gösterilen çocuk filmlerinin, çizgi filmlerinin nitelikleri, içerikleri ve algılama yaş gruplarına göre değiştiğini göstermesine karşın, genelde çocukların ilgi duyduğuna, her yaşta ilgi duyulduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırmalarda televizyon programlarında çocukların izlediği programların başında çizgi filmler ve çocuk programlarının seçiminin ilk başlarda olduğu saptanmıştır (2). Çocuk programlarının içeriği, kültürel, estetik zevkleri, el becerisini geliştirici, düşünmeye özendirici, çeşitli ilgiler uyandıran, çocukların ilgi ve yaşantı alanlarını genişleten konulardan oluşmaktadır. Çocuk programında, çocuklar için ayrılan yayın kuşaklarında

-
- (2) KATE MODDY, Growing Up On Television, Third Printing, Times Books, New York: 1980, s.50; Başka bir araştırmada da çocukların % 71.4'ü çocuk programlarını izlediği saptanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: R.B.BECTHEL ve diğerleri, "Correlates Between Observed and Questionnaire Responses On Television Viewing", Television and Social Behavior, Television In Day-To-Day, Life: Paterns of Use Edited: ELI A. RUBINSTEIN GEORGE A. COMSTOCK-J.P.MURRAY, Vol:4, Department of Health Education Welfare, Washington D.C:1972, s.274-345. Türkiye'deki durum için bkz; OYA TOKGÖZ, Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İkilisine Etkileri, A.Ü. S.B.F Yayınları. 501, Ankara:1982, s.55. Bu araştırmada, çocuklarca izlenen televizyon programları içinde birinci sırada çizgi filmler, ikinci sırada da çocuk programları yer almaktadır. Çocuk programlarının içinde çizgi filmlerinde olduğu düşünülürse, sık sık çizgi filmle karşılaşmaktadır.

canlandırma ve çizgi film kullanımı kaçınılmazdır (3). Bu konuda Dünya'da ve Türkiye'deki uygulamalara bakıldığında, çocuk yayınlarının büyük çoğunluğunu canlandırma ve çizgi filmler oluşturmaktadır.

A. DÜNYA'DA YAYINLANAN ÇOCUK PROGRAMLARI VE UYGULAMALARI (4)

a. Danimarka

Danimarka Televizyonunda Çocuk ve Gençlik Dairesi, haberler, drama ve müzik dairesi gibi ayrı bir bölüm olarak çocuk ve gençlik programları üretilmektedir. Yılda 3076 saat yayın yapılan Danimarka Televizyonunun 315 saati çocuk ve gençlik programlarına ayrılmış durumdadır.

Yılda 315 saat ayrılan bu programların 180 saatini yerli yapımlar, başka deyişle çocuk ve gençlik dairesinin üretmiş olduğu programlar, 135 saatini de dış kaynaklı programlar oluşturmaktadır. Dış kaynaklı programlar Amerikan ve Fransız yapımı çizgi filmler ve doğa, hayvanlarla ilgili belgesellerdir.

Tüm yıl hergün 17.00-18.00 arası 7-12 yaş grubunu kapsayan çocuklara; 18.30-19.00 arası da küçük yaş grubuna seslenen programlar yayınlanmaktadır. Program yapım il-

(3) F. EARLE BARCUS, Images of Life On Children's Television, Praeger Publishers, New York:1983, s.53

(4) Dünya'daki çocuk programlarına ilişkin bilgiler, çeşitli televizyon kurumlarına gönderilen mektuplar sonucunda elde edilmiştir. Bkz. EK-1, Yirmi iki ülkeye gönderilen mektuba yalnızca beş ülkeden açıklayıcı bilgi ve broşür şeklinde yanıt alınmıştır.

kesi olarak kültürel bilgileri içeren türlere önem verilmektedir. Bu konudaki bilgiler için bakınız EK-2.

b. Finlandiya

Finlandiya radyo ve televizyon yayınlarından sorumlu olan Fin Yayın Kurumu, yayınlarını üç televizyon kanal ile gerçekleştirmektedir. Yayınlarda Fin dili ve İsveç dili yaygın olarak kullanılmaktadır.

Yılda 4052 saat ulusal çapta yayın yapılmakta olan Finlandiya'da, bu saatin %55; (2236 saat) yerli yapımlar, %45'ini (7816 saat) dış kaynaklı programlar oluşturmaktadır. Dış kaynaklı programların sağlandığı ülkelerin başında İngiltere (%24,5), Amerika (%16.3), Batı Avrupa (%10.3) ve İsveç (%9.8) gelmektedir. Program türlerine göre ayırım da şu şekildedir:(5)

Haberler	%12
Güncel Olaylar	6
Belgesel	20
Eğitim Prog.	3
Tiyatro ve TV	5
Filmleri	
Konulu Filmler	10
Drama Dizileri	12
Müzik ve eğlen.	14
Spor	6
Çocuk Prog.	11
Diğerleri	1

Genellikle dış kaynaklı yapımların kullanıldığı Finlandiya televizyonunda çocuk programları, okul tele-

vizyonu olarak günlere ve zamana göre değişiklik gösteren bir yapıdadır.

Okul televizyonu olarak nitelendirilen programlar genellikle belgesellere; çocuk programları da ayrı günlerde ve birbirini izleyen saatlerde dış kaynaklı çizgi film diziler, müzik ve oyunlardan oluşmaktadır. Finlandiya'da bir hafta içinde yayınlanan çocuk programlarının dökümü için bakınız EK-3.

c. Polonya

Polonya Televizyonu çalışma günleri içinde, 16.25-17.15 ve 18.50-19.00 arasında çocuklara yönelik programlar yayınlamaktadır.

Çalışma günleri içinde 16.25-17.15 arasında çocuklar için magazin ya da diziler yayınlanmaktadır. 18.50-19.00 arasında da "Çocuklara İyi Geceler" (Bonne nuit les petits) adlı çizgi film gösterilmektedir.

Hafta sonlarında ise çocuklar için ayrılmış zamanların süresi uzatılmaktadır. Cumartesi günleri 9.00-10.30 arasında çocuklar için magazin programlar ve gençler içinde bilim kurgu dizileri gösterilmektedir. Aynı gün 15.00 - 16.30 arasında da gençler ve çocuklar için yeniden magazin gösterilmekte ve 19.00-19.10 da da iyi geceler dileyen çizgi film yayınlanmaktadır.

Pazar günü ise Cumartesi gününe ek olarak 13.00-14.00 saatleri arasında çocuklar ve gençler için tiyatro programı yer almaktadır. Polonya Televizyonunun bir haftalık program dağılımı EK-4'te verilmiştir.

d. Japonya

Japonya'da çocukları ve gençleri hedef alan programlar, "Eğitim Programları" adı altında ayrı bir kanalla gerçekleştirilmektedir.

1953 yılında NHK (Japan Broadcasting Corporation) tarafından Tokyo'da başlayan okul televizyonu yayınları öncelikle, ilk ve orta dereceli okullar için hazırlanırken; müzik, kukla oyunlar, gezi araştırma, labrotuar deneyleri, resim çizme ve fiziksel eğitimi ilgilendiren çeşitli konuları içermekteydi. Fakat zamanla, ana okuluna, ilk ve ortaokul, yüksek okullara yayın yaparak yaygınlaştı.

NHK'nın eğitim yayınları iki biçimde sınıflandırılmaktadır:

1. Okul Yayınları programları (Scholl broadcast programs)
2. Uzun-yaşam eğitim programları (Life- Long Educational Programs)

Okul yayınları programları; Japon dili, fen, sosyal bilimler, aritmetik, müzik, töre gibi konuları içeren anaokulu, ilk, orta ve yüksek okulları hedef almaktadır. Örneğin "Annelerin Sınıfı" (Mothers Classroom) dizisi çocukların sağlıklı gelişimi ve çalışmalarında yardımcı olmaları amacıyla hazırlanmaktadır. Bu dizi hafta içinde hergün eğitim kanalında (ETV) ve genel televizyon kanalında (GTV) yayınlanmaktadır.

Uzun-yaşam eğitim programları da yetişkinlere sanat, edebiyat ve boş vakitlerini değerlendirme (hobi) gibi daha ayrıntılı konularda öğretici programlardır.

Okul yayınlarının amaçları şunlardır (7):

1. Çocuğun düşünsel ilgisini uyandırmak
2. Çocuğun düşünsel belediğinde bilgi birikimine yardımcı olmak.
3. Deneyim sahibi olmadığı konularda anlamasına yardımcı bulunmak.
4. Öğrenme aktivitelerini, çalışmasına özendirme-
tir.

Bu amaçla okul öncesi çocuğun zihinsel ve fiziksel gelişimine dengelei olabilmesi için uygun yaş grupları belirtilerek; yalın öyküler, hayvanların doğal ortamlarındaki görüntüleri, izleme ve dinlemeye temel olan müzik programları, diğer insanlarla sözsüz iletişimde bulunmayı öğretmek, sanat etkinliklerini (yaratıcılık) geliştirici, çocukların duygusal ve düşsel gelişimini amaçlayan çocuk öyküleri ve Japon halk öyküleri; üç yaşı temel alan Japon dilinin kullanılmasına ilişkin bilgi veren, temel gelenekleri öğretici programlar, sayılar, ölçümler ve biçimlere ilişkin programları yayınlanmaktadır.

NHK okul programlarının yarısı ilk okul çocukları için gerçekleştirilmektedir. Bu programlar Japon dili, matematik, fen, sosyal bilimler, müzik, ahlak ve özellikle okullarda işlenmeyen genel konuları içermektedir. Yayınlanan programlar içinde beğeni kazanan ve eğlendirici özelliği olan fen, sosyal bilimler ve töre (ahlak) programlarıdır.

İlkokul programlarının geçmişi yirmi yıldan fazla-

dır. Bu programlar Japonya'da hemen hemen tüm okullarda kullanılmaktadır. Hazırlanan programlar kendi ülkelerinin eğitim sistemine bağımlı olarak, 1-6 sınıfları içeren diziler biçiminde yayınlanmaktadır.

Töresel (ahlakî) sorunları içeren programlar dramatik biçimde; arkadaş ilişkileri, anne-baba çocuk ilişkisi konularında verilmekte, doğru-yanlış kuralları altında işlenmektedir. Ayrıca, toplumdaki insan ilişkileri olarak kültürel boyutta da sunulmaktadır.

Yüksek okullar için hazırlanan bütün programlar kısa diziler biçiminde yirmi dakika uzunlukta gösterilmektedir. Canlandırma ve bilgisayar grafikleri temel ilkelerin açıklanmasında kullanılan bir yöntemdir. "Beyin ve Sinirler" (The Brain and Nerves), "Nesnelerin Devinimi" (Movements of Objects), "Hayvanların Yaşamı" (The Life of Animals) adlı diziler örnek olarak gösterilebilir. EK-5'de Japonya'da yayımlanan bir haftalık program dökümü verilmektedir.

Televizyon programlarının etkililiği; çocuğun ayrıntıya dikkat etmesi, programların öğretici özelliği yayın öncesi ve yayın sonrası olmak üzere araştırılmaktadır. Bu konuda okul öncesi çocuklar üzerinde yapılan bir çalışma EK-6'da verilmektedir.

e. İngiltere

İngiltere'de televizyon yayınları 1936 yılında bir devlet kurumu olarak nitelendirilebilen BBC (British Broadcasting Corporation) tarafından başlamıştır. Fakat savaşın başlaması ile 1939 yılında yayını durmuş 1946 yılında yeniden hizmete girmiştir.

1954 yılında da bağımsız-ticari amaçlı ITA (Indepen-

dent Television Authority) BBC gibi bilgi verici, eğitim ve eğlendirme hizmeti gören bir istasyon olarak kurulmuştur. Sonradan da IBA (Independent Broadcasting Authority) olarak düzenlenmiştir. Günümüzde İngiltere'de BBC-1, BBC-2 ITV ve Kanal-4 seçilme durumundadır.

IBA, kanal-4, ITV, TV-am ve ILR (Independent Local Radio) istasyonlarından sorumludur. Görevleri şu şekilde belirtilmektedir (8):

1. Televizyon kurumlarının programlarını kararlaştırır ve seçer.
2. Program planlaması yapar,
 - (i) Haberler, çocuk, eğlence, konulu filmler ve eğitim vb. değişik türdeki programları dengeler.
 - (ii) Şiddet ve pornografik filmleri denetler (kontrol eder).
 - (iii) Siyasal ve toplumsal olaylarda yansızlık davranışı gösterir.
3. Reklamları denetler.
4. Programları yayınlar (transmits)

ITV, BBC gibi merkezileşmiş bir sistemdir. Bu örgüt ülkenin 14 bölgesini temel almıştır ve IBA tarafından düzenlenen her bölgenin bir televizyon kurumu bulunmaktadır. Bölgesel ya da ulusal istasyonlar için belirli programların sağlanmasından sorumlu değildir. İlk işlevleri yayın alanına giren insanların gereksinimlerini karşılayan özgün programlar yapmaktır. EK-8'te ITV alanları ve

(8) IBA, Learning With Television and Radio, 1988 s.2, Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız EK-7

bölgeleri gösterilmektedir. Ayrıca TV-am televizyonu 6.00-9.25 arasındaki sabah programlarını sağlamaktadır.

ITV, çocuklar için program hazırlamaya önem vermektedir. Bu programlar haftada on bir saate yakın, öğretici ve eğlendirici ya da yalın bir anlatımla çocukları rahatlatmaya yöneliktir. Hafta içinde her gün 16.00-17.15 arası çocuklara ayrılmış bir zamandır. Bu zaman dilimi içinde değişik yaş gruplarına seslenen programlar yayınlanmaktadır. 5 yaş altında olanlara beş dakikalık çizgi filmler; daha büyük yaş gruplarına drama, müzik, eğlence, yarışmalar, belgesel ve bilgi içeren programlar gösterilmektedir. Hafta sonlarında ise, aile ile birlikte izlenebilecek, geleneksel drama dizileri çocuk programlarını oluşturmaktadır.(9)

IBA ve buna bağlı televizyon şirketleri 4-16 yaş arasındaki 9.7 milyon çocuğa program yayınlamaktadır ve televizyonun etkililiğini ölçmek amacıyla sormaca uygulanmaktadır (10).

Çocukların gülme, müzik gereksinimlerini karşılamak amacıyla eğlence programları, çizgi filmler gösterilmektedir. Hatta İngiliz çizgi film dizileri 28 ülkede yayınlanmaktadır. Birçok çocuk programlarında yaratıcılık ve araştırmaya yönelik konulara yer verilmektedir. Bu konuda çocuk yazınına müzik aletlerini tanıtıcı, müzik aletlerinin kullanımını öğretici, müze gezmelerini ve sanatsal

(9) 5 yaşın altındaki çocuklara yayınlanan çizgi-film "Dangermouse" (Thames), örnek gösterilmektedir. Daha büyük yaş grupları ve aile ile birlikte izlenebilen dizilerde "The Saturday Show" (Central), "No:73" (TVS) örnek olarak verilmektedir.

(10) IBA, Television and Radio 1985, s.51

uğraşmaları özendirici programlar sunulmaktadır. Ayrıca, çocukların ilgisini çeken, doğal ortamlarında hayvanların tanıtımı yapılmaktadır.

Değişik başlıklar altında ve çeşitli konular, eğitimsel program olarak nitelendirilmektedir. Bu programların gösterilme amacı, çocuklarda ilgi uyandırmak, bilgi vermektir.

Televizyonun görsel çekiciliği gerçekçi drama ve düşsel dünyayla da gerçekleştirilmektedir. Drama sınıflandırılmasında tek oyunlar ya da diziler beğeni ile izlenen programlar olarak nitelendirilmektedir. Bu programlar tarihsel drama, bilim kurgu ve macera türlerinden oluşmaktadır.

f. Diğer Ülkeler

Avrupa'da çocuk programları, 3-14 yaş arasındaki çocuk izleyiciyi hedef alan bir yapıdadır. Çocuk programlarının büyük bir oranını Amerikan, Fransız, Japon yapımı canlandırma karakterleri ve çizgi filmlerden oluşmaktadır.

Amerika'da ise durum biraz daha farklıdır. Eğitim kanalı dışında (Kanal 14) genel yayın akışı içinde çocuk programlarında çizgi-filmler ağırlıktadır. Hatta cumartesi sabahları canlandırma programları tarafından bloke edilmiş durumdadır (11).

Öğretme ve eğlendirmeyi birleştiren ve eğitim ama-

(11) TV World, "Children's Around The World", July:1984, s.40-41

cı ile yapılmış bir gösteri (show) olarak nitelendirilen Sesame Street (Susam Sokağı) uyarlanarak yayınlanan çeşitli ülkelerde beğeni kazanan bir programdır. Bu programda ilk basamak olarak "ne öğretilecek" (What to teach) sorusuna yanıt aranmaktadır.

Çeşitli ülkelerde uyarlanmasına karşın Sesame Street programında temel amaç şu şekildedir (12):

1. Toplumsal, töresel gelişim
2. Dil ve okuma
3. Sayılandırma yeteneği
4. Neden ve sorun çözümüleme
5. Algılama

Çeşitli ülkelerde yayınlanmasına karşın Sesame Street (Susam Sokağı) yayınlanan ülkenin toplumsal, kültürel ve çocuğun gelişimi açısından ele alınarak kukla, şarkı ve dramatik yapılandırma ile öğretici niteliğindedir. Bu konuda EK-9'da Sesame Street'in uygulamada olan bir modeli verilmiştir.

B. TÜRKİYE'DE YAYINLANAN BELLİ BAŞLI ÇOCUK PROGRAMLARI VE UYGULAMALARI

Genç bir nüfusa sahip Türkiye'de yakın bir geçmişi olan televizyonun çocuklar üzerinde etkili olduğu kuşkusuzdur. Özellikle çocuklar için hazırlanan eğlence programları, sürekli temsil ve müzikler, çizgi filmler ilgi

(12) SUSAN YOUNG, "The CTW Model", Children's Television Workshop International Research Notes, No:4, 1983, s.13

ile izlenen çocuk yayınlarıdır (13).

Türkiye'de çocuk yayınları arasında zenginleştirici nitelikteki programlar, dış kaynaklı yapımlarında desteklenmesi ile, başlangıcından beri değişik oranlarda sürdürülmektedir. Çocuk programlarında yerli yapım oranı düşüktür. Yerli olarak hazırlanan çocuk programları okul öncesi, okul çocuğuna yönelik olarak hazırlanmaktadır. Bu programların amacı genellikle eğlendirirken eğitmektir. Önemli olan nokta ise, çocuk programlarında yer alan dış kaynaklı çizgi film, çocuk dizilerinin varlığıdır.

İster yerli yapım isterse dış kaynaklı yapım olsun televizyondaki çocuk programlarının, televizyon yayını içindeki oranı düşüktür. 1976 yılında çocuklara yönelik yayınlar % 8.6'lık yer tutarken, bu oran 1977'de %8.6'ya yükselmiştir (14). 1982-1985 yılları arasında çocuk programları %9.7'i ağırlığındadır. Bu oranlar içinde zaman zaman olmakla beraber 1979'dan beri süreklilik gösteren "Uykudan Önce" adlı, okul öncesi çocuklara seslenen eğitici bilgiler ve çizgi film karışımı olarak on dakikalık program yayınlanmaktaydı.

1986 yılından günümüze kadar yayın saatlerinin artması ile çocuk programlarının yayın süresi de orantılı olarak yükselmiştir. Fakat yayın süresindeki bu artış, genelde çocuk programlarındaki çizgi filmlerin kullanımı ile gerçekleşmiştir.

Çocuklara yönelik programların ilke ve amaçları TRT

(13) MAHMUT TEZCAN, "Çocuk, Çalışma Yaşamı ve Boş Zaman Uğraşmaları", Çocuk ve Eğitim, T.E.D. Yayınları, Ankara:1980, s.181

(14) CEVAT GERAY, Halk Eğitimi, An.Üni. Basımevi, Ank:1978, s.146

Genel Yayın Planı içinde şu şekilde belirtilmektedir:(15).

1. Atatürk ilke ve devrimlerinin temel öğelerini kavramasına,
2. Yurdun ve ulusun tanımına, yurttaşlık bilinci kazanmasına ulusal kültür değerini benimsemesine,
3. Çocuğa aile ve toplum içinde yeri ve değeri olduğu bilinci verilerek, kendisine ve çevresine olan güvenin pekiştirilmesine, sağlıklı ana, baba, kardeş, yakın akraba ve çevre ilişkilerinin kavratılmasına,
4. Çocuğun yanlış beslenme alışkanlıklarından kurtulması, sağlığının korunması, temizliğe önem vermesi, kaza ve tehlikelerden korunabilmesi yolunda bilgiler kazanmasına,
5. Çocukların düşünsel, duygusal, bedensel yönünden yeni davranışlar kazanmalarına, kişiliklerinin gelişimine ve toplumsallaşmalarına,
6. Çocukta, iyilik, doğruluk, güzellik, sorumluluk ve cesaret gibi duyguların gelişmesine
7. Çocuğun dil yeteneğinin gelişmesine, Türkçe'yi doğru ve güzel kullanmasına,
8. Her türden müziğin nitelikli ve uygun örnekleri verilerek, çocukların müzik zevklerinin geliştirilmesine,
9. Programlarda, konu, zamanlama, sunuş ve biçim açısından çocuğun yaşı, dikkat süresi, öğrenme düzeyi ve diğer gelişim özellikleri gözönünde bulundurulacak, dramatize bölümlere ağırlık verilecektir.

10. Çocuğun ruh sağlığını bozacak ve kişilik gelişimi üzerinde olumsuz etkiler bırakabilecek, nedensiz korkular ve gelişkili duygular yaratabilecek anlatımlara, çocuğa şiddeti özendiren, şiddeti temsil eden kişileri kahraman gibi gösteren yapımlara yer verilmeyecektir.
11. Çocuğu karamsarlığa, kaderciliğe, edilgenliğe, bencilliğe, bağınazlığa ve çıkarıcılığa yöneltecek her türlü iletiden kaçınılacaktır.
12. Oyunun ve oyuncağın çocuğun öğrenmesinde, kişiliğinin ve yaratıcı yeteneklerinin gelişmesinde önemli rolü olduğu gözönünde bulundurulacak, aynı ilke çocuklar için alınacak dış kaynaklı dizilerin seçiminde de gözetilecektir.

Çocuk programları, okul çağına girmemiş çocuklarla ilk öğretim ve orta öğretimin birinci kademesinde bulunan çocuk kesiminin ilgi, gereksinim ve beğeni yönelik, belirlenen hedef ve ilkelere uygun olarak hazırlanan programlardır (16). Tanımlanan çocuk programları, belirtilen ilkeler doğrultusunda 4-12 yaş grubuna yönelik çalışmalarla sürdürülmektedir. Televizyonun birinci kanalında "Cumartesi'den Cumartesiye", "Rüzgar Gülü", "Çocuk Klasikleri", "7'den 70'e" ikinci kanalda "Merhaba Çocuklar" vb. değişen programlarla yayınlar sürdürülmektedir. Ayrıca çoğunlukla izleyiciye ileti göndermek için yararlanılan bir film türü olan çizgi filmde değişik sürelerde yayınlanmaktadır.

Uygulamada, eğitim dizgesine uygun olarak hafta içinde sabah-öğleden sonra yayın kuşaklarına ayrılmaktadır.

Hafta sonlarında ise sabahları çocuk programlarına ayrılmış durumdadır.

Bu programların yanısıra dünya da beğeni toplayan ve çeşitli ülkelere uyarlanan, Türkiye'de de 1989 sonlarında sabah ve öğleden sonra kuşaklarında hafta içinde yayınlanan "Susam Sokağı"ndan da söz edilmesi gerekir.

Susam Sokağı, daha önce belirtildiği gibi toplumsal, töresel gelişimi; dil ve okuma; sayılandırma yeteneği; neden ve sorun çözümlene; algılama biçiminde amaçları belirten bir programdır. Türkiye'de de 1988 yılında (Temmuz-Ağustos) tasarı ve araştırma çalışmaları başlatılmıştır. Bu tasarıda yapım ve uzman kadrosu birlikteliğinde gerçekleştirilmiştir. EK-10'te tasarının çalışma takvimi verilmiştir.

Programda amaçlar doğrultusunda, toplumsal ve dünsel (zihinsel) hedefleri olan çeşitli kavramlar üzerinde durulmaktadır. Öykünme (taklit), yardım, alt-üst, başarısızlık karşısında yılmama, kendiyle ilgili karar verme vb. kavramlar müzik ya da oyunlaştırmayla (dramatik yapı) ile çeşitli karakterler aracılığıyla verilmektedir. Karakterler gerçek insanlar ve kukla'dan oluşmaktadır. Kukla tasarı planlama ve araştırmada Türk karakterini yansıtan bir hayvan ya da kuş olarak belirtilmiştir.

Susam Sokağı gösterilen ülkede beğenilen bir yapıdır ve yabancı ülkelerde araştırma konusu yapılmıştır. Türkiye'de yakın zamanda yayına başlaması ve araştırma yapılması yenidir. Yeni olmasına karşın Milli Eğitim dizgesine uymayan ters bir yapı göstermektedir. Eğitim dizgesinde harflerin öğretilmesi tümce, sözcük, hece ve harfe, başka deyişle tümünden tek'edoğru bir yöntemle verilmektedir. Oysa programda harf sesleri öncelikle işlenmektedir. Bu durumda okulda öğretilen ve program arasında bir çelişki ortaya çıkmaktadır.

C. DEĞERLENDİRME

Dünya'da ve Türkiye'de yayınlanan çocuk programlarına bakıldığında her ülkenin eğitim dizgesine uygun bir yayın kuşağı olduğu görülmektedir. Genelde çocuk programları eğlendirirken eğitmek amacı ile yapılmaktadır.

Çocuk programlarının uygulanmasında çizgi film ortak bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat çizgi filmlerin bir ileti olarak kullanımı ülkeden ülkeye değişmektedir. Özellikle çizgi film endüstrisinin gelişmediği ülkelerde, Amerikan, İngiliz, Fransız ve Japon çizgi filmler ağırlıktadır.

Yayın süresi olarak Japonya dışında; çocuk programları genel televizyon yayını içinde gerçekleşmektedir. Yıllık yayın süresine bakıldığında Türkiye'de yayın süresinin yıllara göre bir artış söz konusudur. Başka deyişle artan yayın sürelerinde, çocuk programlarında da yükselme gözükmemektedir. Fakat yayınsüresi ne kadar artarsa artsın önemli olan çocuk programlarında ülkelerin ilke ve planlarına uygunluğu esastır. Bu açıdan bakıldığında %97 dış kaynaklı başka deyişle yabancı kültürlerin izlerini taşıyan çizgi filmler ve dizilerin iletileri nitelikleri yönünden, kültür açısından üzerinde düşünülmenin iletileri nitelikleri yönünden, kültür açısından üzerine düşünülmesi gereken bir olgudur.

16. ÇOCUK PROGRAMLARININ KAPSAM İNCELEMESİ

Çocuk yayınlarında ve programlarında gerek biçim gerek içerik açısından birtakım özellikler bulunmaktadır. Bu bölümde programların çekiciliğini sağlayan ve genelde çocuk programlarında karşılaşılan biçimsel ve içeriksel özellikler üzerinde irdelemelerde bulunulacaktır.

Televizyonun ve sinemanın en küçük anlam birimi görüntüdür. Görüntü içeriğinin aktarılmasındaki bir anlatım aracıdır. Bu anlam, kullanılan şekillerin büyüklüğü, renk müzik, ışık vb. biçimsel, karakterlerden ya da tiplerden ve konudan oluşan içeriksel özelliklerden oluşmaktadır. O halde biçim, içeriğe bağımlı, onun altında yer alan ve ona hizmet eden bir öğedir (16).

A. BİÇİMSEL ÖZELLİKLER

Biçim düşüncenin sözcüklere dökülmesi gibi, bir du-

(16) MOISSEJ KAGAN, Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat, Çev:AZİZ ÇALIŞLAR, Altın Kitaplar Yayınevi, İst: 1982, s.417

yuş ve düşünüş özünün dökümüdür. Biçim, bu özü yazan, tanımlayan, gösteren, anlatan bir öge olarak bütünü kapsamaktadır. Bu durumda televizyon dilinin biçimsel özellikleri renk, ışık, özellikle çizgi filmlerde çizgi, oluşturmaktadır.

a.Renk

Bir sinema kuramcısı renklerin kültürden kültüre değişebileceğini ve rengin anlamının içerikle bağlantılı olarak değişebileceğini belirtmektedir (17).

Buna karşın çocuklarda renk, evrensel bir nitelik taşımaktadır. Çocuk 4-5 yaşlarına kadar hiç bir ayırım gözetmeksizin ve önceden kararlaştırılmadan renkleri kullanır. Renklerin, özellikle üç ana renk olan kırmızı, sarı ve mavinin adlarının öğrenilmesi de aynı yaşlardadır. İlk renk kullanımlarında rengi, renkli olduğu için kullanılır. Ancak çocukta kavramların tam yerleşmesinden sonra, renge ve rengin, simge ve anlatımının genel karakterlerine olan bağlantısına karşı daha yoğun bir duygunluk belirlemektedir (18).

Bu özellikler, çocuk resimlerinde, programlarında konunun içeriği ile birlikte verilmektedir. Doğru-güzel-iyi genellikle açık ya da canlı renklerle; kötü-yanlış-çirkin ise koyu renklerle verilmektedir. Örneğin; büyük-

(17) R. ARNHEIM, Art and Visual Perception: A Psychology of The Creative Eye, University of California, Berkeley:1969, s.285

(18) GEORGE CONRAD, The Process of Art Education In The Elementary School, Englewood Cliffs, New Jersey:1964, s.32

lerin ve küçüklerin ilgi ile izlediği "Meraklı" çizgi filmde rengin kullanımı tipin düşüncelerini yansıtmaktadır. Kızgınlığı koyu mavi, beğeni açık mavi, düşüncenin oluşması da yeşil renkle simgelenmektedir.

b. Işık

Çağlar boyunca ışık, öz sanatta bir biçim anlatımı içinde kendini belli etmiştir. Koyu ve açık olarak ışıkların çerçeve içine dengeli bir biçimde yerleştirilmesi anlatımın tam ve sağlam olmasını kılmaktadır. Bu durum karşıt (contrast) ışık olarak belirlemektedir. Bu karşılık biçim anlaşının bilincine de varılmasını sağlar.

c. Çizgi

Çizgi zengin bir anlatım aracıdır. Kalın-ince, yuvarlak-düz, geometrik vb. değişkenler, çizgilere çeşitli anlamlar kazandırır. Fakat yine de içerik olmadıkça, çizgi tek başına bir anlam ifade etmeye yeterli değildir.

B. İÇERİKSEL ÖZELLİKLER

Bir çocuk programı konusu, kahramanları ve biçimsel özellikleri ile bütünlük ve kendine özgü bir kişilik kazanır. Biçimsel özellikler açısından ne kadar başarılı olursa olsun içerik yönünden yetersiz ve başarısız programların çocuklara yararlı olması beklenemez.

a. Konu

Konu, üzerinde söz söylenen, yazı yazılan, yapıt meydana getirilen düşünce, olay ya da durumdur. Bu durumda konuya, somut olanı kapsayan denilebilir. Başka deyişle konu, doğrudan doğruya algılanan dış eylemler (aksiyon)

'dır (19). Gerçek ya da gerçek dışı birçok olaylar, yaşanmış ya da yaşanması olası olan birtakım yaşam koşullarını kapsar.

Çocuk yapıtlarında konu seçimi, çocukların evrensel nitelik taşıyan ruhsal özellikleri yanında onların dünyasına ayrı bir renk ve kişilik kazandırmaktadır. Bu durumda herhangi bir konuyu ele alıp onu belli bir program türünde işleyecek olan yapımcının, yazarın, izleyende ve okuyucu da ne gibi davranış ve görüşleri kazandırmak, çocuklarda ne gibi davranış, alışkanlık ve kişilik geliştirmek istediğini bilmesi önemlidir. Konusu belirsiz ya da değişik yorumlara elverişli programlar, çocukları karsızlığa ve yanlış anlamalara götürür.

Çocuk yapıtlarında ele alınan konular, genellikle eğlendirici ve dinlendirici nitelikte bulunmaktadır. Aile, ulus, yurt, doğa ve yaşama sevgisi, güzelliğe karşı bağlılık ve sevecenlik (sempati), başkalarına karşı nazik, saygılı ve dürüst olma; gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlılık genelde üzerinde durulan konulardır.

Çocuk programlarında, çizgi filmler ve hayvan öykülerinin konusu biçimsel özelliğinden dolayı farklıdır. Simgesel ve soyut amaçlar (birliktelik, varolmak) ve toplumsal bir durumla ilgili sonuç amaçlar (yaşam, toplumsal düzen, korunmak) konularını işleyen çizgi filmlerde eylem sürekli ortaklaşa yapılmaktadır (20). Gereksinimler bireye değil, gruba ilişkindir. Bu tür çizgi filmlerin konusu

(19) KAGAN s. 405

(20) DENİZ GÜLER, "Çocuk Televizyon ve Çizgi Film" Kurgu A.Ö.F İletişim Bilimleri Dergisi, Sayı:5, Ana.Üni. A.Ö.F. Yayınları No:320/141, Esk:1989 (Ocak), s.169

eğitsel olarak nitelendirilebilir

Gerek eğlendirici gerek eğitsel yapıda olsun, çocuk yapıtlarında genelde varolma savaşı vardır. İyi-kötü, otorite ilişkileri, kendini kanıtlama, kuvvetli- zayıf biçimde konu verilmektedir. Olaylar hiçbir zaman gerçekçi bir biçimde sunulmaz. Eylemde, karakterlerde, zaman ve mekanda, simgesel bir anlatım söz konusudur. Yapıtların türü ne olursa olsun (eğlendirici ya da eğitsel) evren, düşsel ve canlandırıcıdır.

Bu tür yapıtlarda, özellikle çizgi filmin seyredilme nedeni konuya dayandırılmakta ve tek konu-birçok çeşitlemesi olduğu belirtilerek şu örnek gösterilmektedir:(21)

"Küçük bir varlık, dev bir yaratık tarafından tehdit edilmektedir, öldürülme ya da yutulma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Küçük varlık kaçır ve sonunda kurtulmayı başarır, hatta bazen düşmana zarar verir."

Kendi duygusal yaşantılarına yakın olmasa insanlar bu konunun yüzlerce çeşitlemesini sürekli izlemeye ilişkin olmazlardı. Bu güçlü acımasız bir düşmanın tehdidi altındaki küçük yaratık, izleyenin kendisidir. Kuşkusuz çocuk yapıtlarında ya da programlarında mutlu son olmasa, sürekli bu tür yapımları izleme isteği de olmazdı.

Çocuk yapımlarında genel iki niteliğe bir üçüncü eklenebilir. Bu da kişilerin ve durumların şemalaştırılmasıdır. Çocuk yapıtları ve yapımları çoğunlukla bir ana konuda gelişir. Kişiler ve metin, öyküye değin, konunun ön

(21) ERICH FROMM, Özgürlük Korkusu, Çev:ROZA HAKMAN, Yaprak Yayınları, İstanbul:1985,s.126-127

plana çıkması için temel çizgilerle verilmiştir. Bu kişiler birey olmaktan çok kişilik verilen, çoğunlukla hayvanlardan oluşan 'tip'tir. Elbiseleri ve kullandıkları aksesuarlar bu yanı pekiştirecek özdedir. Sözü edilen tip kişiler dinamik değildir ve yapıt süresince hemen hemen hiçbir evrimsel süreç geçirmezler. Onları daha ilk satırdan ya da kareden başlayarak, iyi-kötü, kuvvetli-zayıf ikiliminden birinde sınıflanmış görülebilir. Böylece program süresince ya da yapıtın sonuna kadar aynı kalırlar.

b. Karakterler

Çocuk programlarını ya da yapıtlarını sevecen yapan karakterdir. Bir yapıtın karakteri insan niteliklerini gösteren, onunla özdeşleşen ve duygularını ortak kılandır.

Çocuk programlarında, özellikle çizgi filmler ya da insansal özellikler gösteren hayvansal öğeler insanda özdeşleşme, yakınlık, doğurduğu gibi, sinemanın tarihsel gelişiminde, sinema sanatçılarının ünlenmesine yol açmışlardır. Bir çizgi film karakteri olan Betty Boop, Manrilyn Monroe'den çok önce ortaya çıkmıştır (22).

Televizyonda yayınlanan çocuk programlarına, dizilerine bakıldığında ve çocuklar için müzik yapıldığında hayvansal nesnelere, tiplere önem verildiği görülmektedir. Örneğin, ilk canlandırma filmi bir dinazordu ve sesle birlikte, müzikal çizgi filmde kullanılan da bir fareydi. Hatta konulu dizilerde ve filmlerde gizil güçlere sahip ya da zeki köpekler, atlar, çizgi filmlerde çok kullanılan insan-hayvan karışımı çeşitli tipler karakterler olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuk yapımlarında karakterle-

(22) ROY MADSEN, Animated Film: Concepts, Methods, Uses, Interland Publishing Inc., New York:1969, s.104

rin yaratılmasında şunlar belirtilmektedir (23):

"Filmlerine öyle bir baş kahraman seçmelidir ki, seyirci tüm özlemlerini onda gerçekleştirsin, kendinde arayıpta bulamadığı herşeyi onda bulsun. Ancak bu kahraman kesinlikle insan olmamalıydı. Seyirci insanda bağışlamadığı tüm güçsüzlükleri, yanlışları, korkuları, yenilgileri o sevimli yaratıkta bağışlayabilirdi."

Çocuk yapımlarında karakterler, hayvanlar, insanlar ve düşsel kişiler olmak üzere üç grupta toplanabilir. Çocuk filmlerinin, masallarının, oyunlarının hayvansal karakterlerle dolu olması rastlantısal değildir. Hayvansal özellikler karakterlere bir masumiyet kazandırırken, doğada karmaşık toplumsal ilişkileri tümüyle kapsar ve belirler. Çocuğun önceleri hayvanların sezgisel, oyun dolu yanlarını algılamaya ve benimsemeye yatkın olduğu gerçeği söz konusudur (24). Başka deyişle çocukla ilgili yapımlarda hayvanlar aracılığıyla çocuğun iç dünyasını yansıtmadan yararlanılır. Bu konuda yapılan bir araştırmada, çocuklara bir test uygulanarak, çocuğun olmak istediği ve olmak istemediği hayvanların adları sorulmuştur. Bu testte çocukların kişilik yapısı kavranmaya çalışılmıştır. Bu testin sonucunda, çocukların hayvanlara karşı büyük ilgi duyduğu; özellikle kuşların renklerinin güzelliği, ötmeleleri ve özgürlüğü simgelemeleri açısından çocukların en çok

(23) ZEYNEP ORAL, "10. Ölüm Yılında Walt Disney:Canlandırma Sineması, Yeni Bir Endüstri, Fantastik Bir Dünya", Milliyet Sanat Dergisi, s.209, 12 Kasım 1976,s.9

(24) ARIEL DORFMAN-ARMAND MATTELART, Emperyalist Kültür Sanayi Walt Disney, Gözlem Yayınları, İstanbul:1977 s.59

seçtikleri hayvan olduğu belirtilmiştir (25).

Bu durumda yapılan açıklamalar doğrultusunda çocuk yapımlarında hayvan karakterlerinin kullanımını iki biçimde gerçekleştirdiği söylenebilir:

1. Yapıtın baş kahramanı olarak,
2. İnsanlara yardım eden bir özelliğinin olması olarak.

Birinci biçimdeki kullanımda, hayvanlar ya doğanın bir parçası olarak ya da olayların odak noktası olarak geçerler. Hayvanlar doğanın bir parçası olarak ele alındığında, kendi özelliklerini de yansıtmaktadırlar. Tek farkları konuşabilme özelliklerinin olmasıdır. Fakat masallarda ya da çizgi filmde kullanıldığında insanın bir simgesi haline gelmektedir. Başka deyişle, insanı oynayan simgedir. Kişiliğinde hem çocuk, hem de yetişkin özelliklerinin en iyi şekilde bir araya gelen Miki Fare örnek olarak gösterilebilir.

Hayvan karakterlerinin ikinci kullanım biçimi, insanlara yardım etmesidir. Bu durumda yardım etmesi her zaman haksızlığa uğrayan, doğru ve iyi olandan yanadır.

Konunun, karakterlerin masallarda, filmlerde özellikle çizgi filmlerde düşsel ve canlandırıcı olması zaman ve mekan (uzam) ile ilgili çerçeveyi de etkilemektedir. Bugünün gerçeği geçmişe ve geleceğe, geçmiş ve geleceğin

(25) NERİMAN SAMURÇAY, "İki Çocuk Oyununa İlişkin İçerik Analizi", Ulusal Kültür Üç Aylık Kültür Dergisi Sayı:4 Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara:1979, s.87

gerçeği bugüne kaydırılabilir. Örneğin, Kral ve Kraliçelerin eski zamana değin elbiseler giydiği bir filmde, füze, lazer ışınları gibi çağdaş öğeler de yer alabilmektedir. Olayların belli bir dönemde yer almaması, evrensel bir ileti vermek kaygısından doğmaktadır.

17. TÜRKİYE'DE ÇOCUK TELEVİZYON PROGRAMLARININ GENEL İNCELEME VE DEĞERLEMESİ

Türkiye'de her türlü kitle iletişim araçlarına rastlamak olasıdır. Kitle iletişim araçlarının sayısı arttığı gibi, yaygınlığı da artmaktadır. Kitle iletişim araçlarının gelişimi geç olmakla beraber, bugün video, uydu vb. iletişim araçlarının kullanımı yaygınlaşmaktadır. (26) Dolayısıyla kültürel iletişimde hızlanmakta, yayın ve yayımların sürdürülmesi yönünden dış kaynaklı yapımlara bağımlılıkta süregelmektedir.

A. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRMALI DURUM İNCELEMESİ

a. Çocuk Basını ve Çocuk Televizyonu

Çocuk basını ve çocuk televizyonu arasındaki ilişkiyi iki açıdan incelemek olasıdır. Birincisi çocuk basınının çocuk televizyonu karşısındaki konumu, ikincisi ise

(26) Türkiye'de uydu, video vb. iletişim araçlarının kullanımı yaygınlaşmakla birlikte, televizyonun bir sorun-

çocuk basınında yer alan iletilerin çocuk programlarındaki iletilerle benzerliğidir.

Okuma-yazma becerisi isteyen kitap, dergi, gazetelerden çocuklara ve gençlere yönelik yayımlar büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Fakat Türkiye'de bu konuda yapılan araştırmalar kısıtlıdır. Bu konuda Ankara, Yozgat, Eskişehir'de yapılan bir araştırma kaynak olmaktadır. 7-12 yaş kümesindeki kız ve erkek çocuklarına uygulanan bu araştırmada hergün televizyon izleme %90-100 civarındadır. Buna karşılık okuma oranı genelde televizyona göre düşüktür (27). Bu bulgular çocuğun günlük yaşamında televizyonun yerini göstermektedir. Özellikle çocuğun televizyonlu odada beslenmesinden ya da aynı odada oturmadan dolayı izleme alışkanlığı kazanmaktadır.

Çocuk basınında ya da yazılı basın organları aracılığıyla gönderilen iletiler 'magazin' olarak adlandırılan, eğlendirmeyi amaçlayan yazı türlerine geniş ölçüde yer vermektedir. Bu tür yayın organlarının sayısı Türkiye'de hızla çoğalmaktadır. Bu durum, iletişim araçlarının bilinçsiz-

sal olarak ele alınıp incelenmesi geçerliliğini korumaktadır. Bu konuda yabancı kaynaklar (literatüre) tarafından uygulanan araştırmalar, olumlu-olumsuz etkileri üzerine yapılan çalışmalar bir çıkış noktası olabilir. Fakat Türkiye'nin toplumsal yapı, ekonomisi, kültürel ve toplumsal kişiliği farklı olduğundan televizyonun kullanım amacı, etkililiğide farklı olacaktır.

- (27) OYA TOKGÖZ, Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İkilisine Etkileri, Ank. Uni. S.B.F Yayınları: 501, Ank:1982, s.43; Ayrıca çocukların yaşlarına göre günde-haftada ortalama kaç saat izledikleri konusunda Türkiye'de yapılan ilk araştırma İNCİ GÜREL, "Televizyonun İlkokul Çağındaki Çocuklar Üzerindeki Etkileri", TV'nin Türk Toplumuna Etkileri, Milliyet Yayınları, İst:1977, s.227-270.

ce kullanılmasına yol açmaktadır.

Çocuk basınında, kitap ve dergilere bakıldığında, bunların büyük bir kısmını dış kaynaklı, fakat Türkçe'ye çevrilmiş konuların yer aldığı görülmektedir. Çocuk ve gençliğe yönelik kitaplarda Türk yazarlarının öyküleri, romanları, şiir yapıtları olmasına karşın, televizyon programlarının uzantısındaki çizgi romanların yayınlanması ya da çizgi roman uzantısındaki televizyon programlarının eğlendirme işlevine verilen ağırlık gösterilmektedir.

Bu konuda içeriğine önem verilmeden, çocukların yararlanma özellikleri dikkate alınmadan, kâr elde etmek amacıyla yayınlanması günümüz de korkunç boyutlara ulaşmıştır ve bu konuda televizyon basınının bir aracı durumuna düşmektedir. Kâr elde etmek amacını güden yayın organları ile, böyle bir kayguyu gütmeyen, salt hizmet amacıyla bulunan televizyonun, basındaki içerikleri kullanması bir karşılık yaratmaktadır.

b. Çocuk Sineması ve Çocuk Televizyonu

Çocuk sineması, çocukla ilgili konularda ele alınmayan konulardan biridir. Türk sinemasınca üretilen çocuklar için hazırlanmış sinema filmlerinden söz etmek olası değildir (28). Bu durumda çocuk sineması dendiğin-

(28) Türk sinemasınca, çocuk yapıtlarında ve sinemalardan, masallardan bilinen Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Ayşecik dizileri yapılmıştır. Fakat bunların kaynakları da dış kaynaklı yapımlardan etkilenme sonucunda gerçekleşmiştir.

de dış kaynaklı yapımların Türkiye'de yayınlanması ve uyarlanması olarak ele alınmaktadır. Son yıllarda bazı bankalar reklam aracılığıyla, çocuk filmi hazırlamakta ya da dışardan film getirmek için büyük çabalar göstermektedir. Özellikle bankaların sağladığı filmler, çocuk klasiklerinin ya da masallarının yer aldığı çizgi filmlerdir.

Çocuk sineması olarak nitelendirilen çizgi filmler, çocuk klasikleri ya da konulu dramalar, çocuk programlarında ya da televizyonda sinema olarak yayınlanmaktadır. Televizyonda sinema olarak, çocuklara yönelik olduğu belirtilen filmler pazar sabahları gösterilmesine karşın, çocuk sineması demek yanlış olacaktır.(29)

c. Çocuk Radyosu ve Çocuk Televizyonu

Radyo kitle iletişim aracı olarak sadece kulağa hitap etmesi, görsel çekiciliğinin olmaması açısından çocuklar tarafından çok az kullanılmaktadır. Zaten aile yaşamı içindeki iletişim ortamında artık televizyon ön planda olduğundan, radyo genelde kadınların mutfakta kullandığı bir araç ya da radyoyla birlikte kaset çalar olması nedeniyle, daha çok müzik dinlemek amacıyla kullanılmaktadır. Başka deyişle televizyonun giremediği yerde radyo seçilmektedir.

İçerik açısından ise radyo yayınlarında okul öncesi çocuklarına masal, okul çağı çocuklarına çocuk sa-

(29) Pazar sabahları, çocuğa yönelik filmler genelde Walt-Disney yapımlarıdır. Dış kaynaklı yapım olması çocuk basınındaki gibi, içerik ve kültürel açıdan ne verilmek isteniyor sorusunu getirmektedir.

ati, çocuk oyunları, çocuk tiyatrosu ile gençlere gençlik saati ile hizmet vermeye çalışılmış ve çalışılmaktadır. Çocuklara yönelik olarak hazırlanan yayınlar genellikle yerli yapımlardır.

Radyo programlarının somutu soyutla vermesi ve çocuk programlarında daha çok yerli yapımlara öncelik tanınması açısından televizyon programlarından farklılık göstermektedir.

Televizyon programlarının aslında radyo programlarının bir anlamda görselleştirilmiş biçimidir. Fakat radyo yayınlarının aksine, dış kaynaklı yapımların ağırlıkta olması kültürel ve toplumsal açıdan üzerinde düşünülmesi gerektiren bir olgudur. İster yerli ister dış kaynaklı olsun çocuk televizyon programlarının, yayın içindeki oranı hem düşük, hem de iletisinin farklı olması düşündürücüdür. En azından dış kaynaklı programların yapımı çeşitli ülkeler düşünülerek yapılmış değildir. Bu nedenle kendi kültüründeki çocuğa, onun anlayabileceği biçimde verilmektedir.

B. TEMEL KAVRAMLAR AÇISINDAN ÇOCUK TELEVİZYON PROGRAMLARININ DURUMU

Diğer ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de çocuk televizyonun en iyi tüketicidir. Hangi bir program olursa olsun, çocuklar üzerinde davranışsal, düşünsel, duygusal etkileri vardır. Bu durumda çocuk, çocuğun gelişimi, iletişim ve eğitim iletişimi kavramları açısından çocuk programları irdelenmelidir.

Çocuk programları 4-12 yaş grubu olarak sınırlandırılmaktadır. Daha önceden tanımlanan çocuk kavramına göre bu durumda 4 yaş öncesi ve 12 yaş sonrası çocuk kap-

samına girmemektir. Gerçekte 4 yaş öncesi çocuğun da televizyon izlediği bir gerçektir.

Yayınlanmakta olan çocuk programları salt çocuk izlesin amacı ile gerçekleştirilmektedir. Halbuki çocuk programlarının amacı çocuğa kişilik bilgilerinin verildiği, çocuğun düşünmesini, yaratıcılığını geliştiren programlar olarak düşünülmelidir. Belli bir yayın süresi içinde, yayın yapmak amacı olan çocuk programlarının en büyük eksikliği hedef izleyicinin amaçlanmamasıdır. Başka deyişle amaç yayın yapmak, çocuk ise bu amaçta araç olarak kalmaktadır. Gerçekte çocuk programlarında amaç çocuk, yayınlanan programın araç olması gereklidir.

Buradan, yayınlanan tüm çocuk programlarında çocuk kavramı belirsizdir, anlamı çıkmamalıdır. Uygulamada başarımlı çocuk programlarının olduğu gözlenmesine karşın bunların sayısı ikiyi geçmemektedir (30).

Televizyon yayınlarında, çocuk kavramının yetersizliği alıcı birimin yansımada şu şekilde belirtilmektedir (31): "Biz artık büyükler için hazırlanmış televizyon programları izlemek istemiyoruz." Bu durum kendilerine ilişkin bir televizyon beklentilerini olduğunu göstermektedir.

(30) Bu konuya ilişkin yerli yapım "7'den 77'e" çocuk programı örnek gösterilebilir. Kısa bir yayın süresi içinde herkese hitap etmesi, sunuş biçimi, bilgilenendirici özelliği ile pazar günleri yayınlanmaktadır. Çalışma günlerinde sabah ve öğleden sonra yayın kuşağında yayınlanan, Türkiye'ye uyarlanan Susam Sokağı eğitim sistemimize karşıt olmakla birlikte örnek program olarak gösterilebilir.

(31) Milliyet Çocuk Gazetesi, 23 Nisan 1988, Cumartesi.

Televizyon programlarının çocuğun duygusal, düşünsel, toplumsal ve kavramsal gelişimine olan etkililiği bilinmektedir. İzlediklerini bellekte tutma, yaşla orantılı olarak öykünün konusunu anlayabilme yaşla orantılı bir gelişme içinde olmaktadır. Dolayısıyla içerik öğrenimi de yaşla doğru orantılı olarak artmaktadır.

Çocuğun televizyon karakterini anlaması ve karakterlerin davranışını değerlendirmesi de yaşa göre değişmektedir. Bu durumda çocuğun düşünsel ve kavramsal gelişimini yalından-karmaşığa ya da somuttan-soyuta doğru geliştirdiğinden, televizyonda yayınlanan programların seçimi ve bu programların içeriğinin anlaşılması da değişiklik göstermektedir.

Televizyon programlarının ussal bir sıralamadan yoksun oluşu, belgeselden, eğlence programına, köy programından diziye geçebilen mozaik bir görünümünden dolayı, televizyonun en iyi tüketicisi olan çocuk, kendisi için hazırlanmış programları da izleyebilmektedir.

Çocukların televizyon programlarının mozaik görüntüsü içinde her türlü yayınlara açık olması; bu yayınlarda gösterilen dizilerin, filmlerin içerikleri, hatta çocukların ilgisini çeken ve onlar için hazırlandığı belirtilen çizgi filmlerde şiddet ögesinin ön plana çıkması, bir anlamda televizyonun çocuğun "saldırğanlık gelişimine" katkısı olarak görülebilir.

Saldırğanlık gelişimine katkısı olduğu gibi toplumsal davranışlar olan, insanlara yardımda bulunmak, nesnelere paylaşmak, duygusallık gibi etkisi de söz konusudur.

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın televizyon konusunda etkilenmeyen çocuk yoktur. Çocuğun gelişiminde televizyonun olumlu-olumsuz etkililiği programın içeriğine yayın ilkelerine dolayısıyla ya da televizyon kurumunun amacına bağlıdır.

Hangi programın yayınlanacağı ya da yayınlanmayacağını saptayan kurum TRT'dir. TRT kuruluşundan beri değişen yapısına göre program içerikleri ve türlerinin yayını da değişmektedir. (32) Özellikle çocuk programları , değişen yapıya göre en fazla değişikliğe uğrayan programdır. Bu nedenle çocuk programlarının düzensizliği ya da sürekliliği TRT'nin yapısına göre değişmektedir. Fakat hangi dönemde olursa olsun program içeriğinde program türlerinde dışa bağımlılık her zaman için sürmüştür. Dış kaynaklı programların çokluğu kültürel bağımlılığında birlikte getirmektedir.

Çocuklara yönelik programlarda TRT Genel Yayın Planı içinde belirtilen ilke ve amaçlara, uygulamada rastlanmamaktadır. Günümüzde sürekli çatışmaların gösterildiği dizilerle, filmlerle ve çizgi filmlerle ne verilmek istendiği belirsizlik göstermesine karşın içine-kapanık, korkak, güvensiz kişilikler verdiği de bir gerçektir.

Çizgi filmde bol bol gösterilen dinamitle yok etme, bomba atma, ya da kedi-fare-köpek üçlüsünün birbirine hem saldırması hem de birbirlerinden kopamaması mazoist-sadist kişiliğin; Superman'ın kişiliğinde, dünyanın en güçlü, en kahraman olduğu ve herkesin ona taptığı manik kişiliğin; polisiye dizilerle evde heran bir yabancıyla ya da hırsızla karşılaşacağı korkusu gibi psikoz kişiliği; sokakta izlendiğine dair paranoid-şizofrenik bir kişilik oluşumunun nedeni olabilir.

(32) Program içerik ve türlerinin izleyiciden genellikle basın yoluyla olan yanısama karşın bir keyfilik söz konusudur. Olumsuz olarak nitelendirilebilen bu yansımaların üzerinde durulmamıştır. Kuruluşundan beri izleyici izlenimlerine ilişkin araştırmalar gerçekleştirilmemiştir.

Bu konuda, Kamuoyu Araştırması başlığı altın-

Hatta çocukların televizyon programlarıyla, tepkisel zihindeki engramın ortaya çıkmasına, birbirine benzeyen dizilerin fazla oluşuyla da aileden almış olduğu engramların sayısı da artmış olur. Başka deyişle, televizyon programlarından çocuklar valans alır. Çocuk, televizyonda gösterilen kişiliklerden (güçlü-kuvvetli, sürekli kazanan, kahraman vb.) valans seçebilir. Duygusal bir süreçte ise kazanan kişiliğin valansını alır.

Bu durumda çocuk, televizyondaki kişiliklerin dramtizasyonlarıyla karşı karşıyadır. Böylece aile içi ilişkileri ve televizyon programları ile temelde bir insanda varolan kişilik yapısı değişime uğrar. Zihin bilimi açısından bu durum, birbirine sürekli eklenen engramların oluşmasına ve televizyonla yeniden uyarılması biçimindedir.

Çocukla ilgili alanlarda; eğitimde, psikolojide ve eğitim iletişiminin başı sonu da şu olmalıdır: Çocuk bir insan hem de kişiliği olan ve özgür istençli bir insandır.

Çalışmanın birinci bölümünde belirtildiği, çocuğun temel kişilik özelliğini, başka deyişle özgür istencini, onlara hizmette bulunmak ya da onlarında düşünüldüğünü göstermek amacıyla ağırlıklı olarak yayımlanan dış kaynaklı programlarla kişilik yapıları, içinde büyüdüğü toplumun insanları tarafından farklı kültürlere yönlendirilmektedir.

Bu durum bir anlamda, toplumun tepkisel zihindeki engramların varlığını göstermektedir. Böylece toplumun ana-

da 1976'da bir araştırma planlanmıştır. 1984 Aralık ayında TRT Kurumu ve D.İ.E. Başkanlığının işbirliği sonucunda Ankara ilinde Kamuoyu Araştırma yapılmıştır. 1985 Nisan ayında da Türkiye genelinde D.İ.E

lizci zihni yok olmaya mahkum olacaktır. Böyle bir kültürel iletişimde yetişen geleceğin insanında da ulusal kişilik ya da toplumsal kimlikten söz edilemez.

Başkanlığı ve çeşitli Üniversitelerin öğretim üleriyle yapılan ortak çalışma sonucunda araştırma gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen araştırma sonucu ile izleyicilerin basın yoluyla yaptığı yansımanın karşıtlığı araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini sarsmaktadır. Bu araştırma için bkz: Türkiye Radyo ve Televizyon Programları Kamuoyu Araştırması, TRT Yayın Planlama Koordinasyonu ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, Ank:1985.

VII. UYGULAMALI MODEL ÖNERİSİ

18. ÇOCUK TELEVİZYONU MODEL ÖNERİSİ

Çalışmanın temeli, eğitim iletişimi kavramına dayanmaktadır. Eğitim iletişimi, kişilik olgusunu iletişim açısından yaklaşımı içermektedir. Bu durumda, yetiştiren ve yetişenler söz konusudur. Yetiştiren ve yetişen arasında iletişim, kişilik katkısını sağlamak amacıyla gerçekleşir.

Kişilik kavramı, kültür ve iletişim kavramlarına bağlıdır. Aileden devlete kadar çeşitli kültür yapılarının sorumluluğunu yüklenmiş ya da kurumlar, kişilik düzenekleri (mekanizmaları) aracılığıyla çevreye yansırırlar. Başka deyişle kişiliğin iletişim gücüyle, kültür bireyden bireye, kurumlara, topluma, onların kişilik ve iletişim bağlamında da kurumlardan kurumlara, toplumlardan toplumlara aktarılır.

Bireyler, kurumlar, toplumlar kültür iletişimi içinde bulunarak gelişmelerini sağlamak ve kültürüne bağlı olarak kişilik yapılarını korumak amaçlarıdır. Bu durumda insanlarda iletişim olgusunun amacı, bir yönüyle kişiliktir.

İnsan aynı zamanda kültürel bir varlıktır. Her canlı gibi, insanda kendi çevresinde bulunduğu ya da yarattığı

kültür ortamında yaşamını sürdürmektedir. Bu durum, kültürel ya da toplumsal kişilik olgusunun başlıca nedenleri oluşturmaktadır. Kültürel ya da toplumsal kişilik bireyin, kurumun ve toplumların kişilik yapılarındaki odak noktasıdır. Kişilikteki olumlu ya da olumsuz gelişmeler öteki kişilik yapılarını da etkiler. Örneğin, aile içinde yaşayan ve yetişen bireye, kendilerine özgü bir kültürle kişilik verilmeye çalışılır. Aynı işlevi kurumlar, toplumda vermektedir. Bugün dünyada ne kadar ulus varsa; o kadarda ulusal kişilikler vardır. Bu ulusal kişilik aynı zamanda kültürel yapıya bağımlıdır.

Kitle iletişim araçlarının kültürel ya da toplumsal kişiliğin yapılanmasındaki önemi büyüktür. Özellikle kitle iletişim araçlarından televizyon ŞEKİL-12'de gösterildiği gibi, insan yaşamında aileden sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Buraya kadar ele alınan olgular ve yapılan açıklamalar doğrultusunda şu sorun ortaya çıkmaktadır. "Çocukları hangi kültürü ve kişiliği veriyoruz, sonuçta nasıl bir ulusal kişilik ya da toplumsal kimlik bekliyoruz?"

Bu sorunun temelinde kitle iletişim araçlarının Türk toplumunun yapısı içinden ve toplumun dinamiklerine bağlı olarak ortaya çıkmış teknolojik ürünlerinin olmaması yatmaktadır. Bu nedenle, gerek teknolojik ürünleri gerekse iletişim araçları olarak Türk toplumuna ithal edilmişlerdir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar kültürel iletişimin yoğunluğunu, kültürel değişmeyi bu etkene bağlamaktadır.

Tüm teknolojik ürünlerin ithal edilmesine ve bunların getirdiği sorunlar ya da etkileşiminin bilinmesine karşın, dış kaynaklılık olgusunu yerli kaynaklı olgusuna çevirememeye, bu teknolojik ürünlerin yönlendiren insanların, toplumsal sorumluluğundan kaynaklanmaktadır. Başka

deyişle, yabancı kaynaklı ürünler olarak benimsenmiş, yapımlarına öykünölmüş, fakat yerli kaynak olarak nasıl yararlanılacağı düşünölmemiştir. Bu bir anlamda "evrensel köyün" (global village) "evrensel költür ya da kişiliğın" oluşmasına neden olmaktadır denilebilir.

Türkiye koşullarında toplumsal kişilik ya da költürel kişilik Giriş'tede belirtildiğı gibi Atatürkçü Kişilik özelliklerine dayanmaktadır. Bu kişilik Özellikleri toplumun gelecekteki insanlarında bulunması gereken özelliklerdir.

Türkiye'de radyo ve televizyon yayıncılığđ tekeline sahip olan TRT'nin kuruluşundan beri genel yayın ilke ve amaçlarında genelde şü noktalar yer almaktadır: Kurum,

1. Haber hizmeti görecektir,
2. Eğitici, öğretici, költür ve eğitime yardımcı yayınlar yapacaktır,
3. Programları ile Anayasanın temel görüşlerini ve ilkelerini benimsetecektir,
4. Yayınları ile Cumhuriyetin niteliklerini benimsetecektir,
5. Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyine eriştirici Atatürk Devrimlerini yerleştirecek ve geliştirecek,
6. Düşünce, sanat, ulusal eğitim ve toplum kalkınması konularında programlar hazırlayacak, yayınlar yapacaktır.

Bu noktalar her dönemde yer almasına karşın, uygulamada çok farklılık görölmektedir. Örneğın, haberlere rastlayan bir maç söz konusu olduğunda, maçın gösterimi ağırlıkta olup haberlerin sunum saati keyfi olarak değıştirilebilmekte; çizgi filmler çoğunlukla çocuk izleyicilere ileti aktarmak için yararlanılan bir film türü ola-

rak belirtilmesine karşın, gösterilen örneklerin saldırganlık iletisinin ağırlıkla verilmesi biçiminde olmaktadır.(1)

Ele alınan konu çocuk, özellikle televizyon yayınları ile sınırlandırıldığından, çocuk televizyonu kavramı ve program türleri üzerinde durulmalıdır.

A. ÇOCUK TELEVİZYONU KAVRAMI VE PROGRAM TÜRLERİ

a. Çocuk Televizyonu Kavramı

Çocuk televizyonun en önemli özelliği ya da koşulu televizyon programlarının çocuk seyirciyi hedef alması, başka deyişle amaçlamasıdır. Çocuklara yönelik televizyon programlarının özelliği ve niteliği "çocuk" kavramından, bu kavramın niteliklerinden ve kişilik özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Televizyon sistemi çocukları, diğer insanlardan farklı bir biçimde etkiler. Çünkü çocuğun, diğer insanlardan ayrı özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir:

(1) Çizgi filmin tanımı ve ne amaçla kullanıldığına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: 1989 Genel Yayın Planı, s.93. Gösterilen çizgi filmlerin tümüyle bir iletinin amaçladığını belirtmek gerekir. Fakat bu ileti, gösterilen toplumun yapısına ve değer yargılarına uygun nitelikte olmalıdır. Ayrıca çoğunlukla, şiddet öğesinin ön plana çıktığı çizgi filmler gösterilmektedir. Gösterilmekte olan Vak Vak Amca ve Yeğenleri kültürümüze ters düşen bir anlayışla verilmektedir. Özünde yeğenler amcalarını sürekli olarak alaya alan tipleri canlandırmaktadır. Halbuki toplumumuzda büyüklere saygılı davranma önemle üzerinde durulan olgudur.

Bunun yanı sıra geçmişte zaman zaman çizgi filmlerin eğitici, yaratıcılığı geliştiren örnekleri de yayınlanmıştır, geçmiş yıllarda yayınlanan Şirin'ler, Musti ailesi, Türk yapımı olan Karınca Ailesi örnek olarak gösterilebilir.

1. Çocuğun bedensel özellikleri,
2. Çocuğun duygusal özellikleri,
3. Çocuğun düşünsel özellikleri,
4. Çocuğun düşüncünün özellikleri,

Bu durumda çocuk, yetişkenlerin amaçları, beklentileri, çıkarlarının bir uzantısı olarak değil, ayrı kişiliği olan ve bu kişiliği geliştirme çabasında olan bir insan olarak görülmelidir.

Kişilik oluşumunda aileden sonra ikinci sırada yer aldığından, çocuklar için hazırlanan programların şu amaçları yerine getirmesi beklenmelidir:

1. Çocuğun yaşına, öğrenme düzeyine uygun olmalıdır,
2. Çocuğun gelişim gereksinimlerini karşılayabilmelidir.
3. Kültürel ya da toplumsal kişiliği geliştirici bir özellik taşımalıdır,
4. Yaratıcılığa yöneltici olmalıdır,
5. Değişik yetenekleri geliştirici yapıda olmalıdır,
6. Çocuğa düşsel, duygusal, düşünsel zarar verecek yapıda olmamalıdır,
7. Çocuğa kendini tanıma olanağı sağlanmalıdır,
8. Çocukların ilgisi dikkate alınarak yayın saat ve süreleri iyi planlanmalıdır,
9. Çocuğa insanları tanıtmaya, çevresi ile iyi ilişkiler kurmada yardımcı bir yapı özelliği taşımalıdır,
10. Çocuğa nesnel olarak gözleme süresi verilmelidir.

Bu amaca yönelik olarak, çocuk televizyonu programlarında verilmesi gereken içerik ve biçimsel özellikler şu

şekilde sıralanabilir:

aa. İçerik Özellikleri

1. Yaşantıyı etkileyen, çocuğun kişiliğini, kişisel yaratıcı ve yapıcı güçlerini geliştirici,
2. Toplumun değişen değer yargılarını içeren,
3. Çocuğa insanı, doğayı, yaşamayı sevdiren,
4. İnsanı olduğu gibi anlatan ve gösteren, başka deyişle insanın zayıf ve güçlü yönlerini, gelişmelerle yansıtır bir durumda anlatan ya da gösteren,
5. Çocuğun izlediği kişiliklerle özdeşleştiği, öykündüğü gözönünde tutularak; yardımseverlik, özveri, iyilik, korku, adalet (eşitlik) gibi konular ve kavramlarla, insanüstü, gerçek ötesi kavramları iyi ve yerinde kullanan, aşırıya kaçmadan, sağlıklı bir duyarlılığı geliştirici olan,
6. Güldürünün çocuk psikolojisindeki önemi gözönünde tutularak, çocuğa yönelik yayınlarda bu öğeye geniş yer veren,
7. Çocuğa toplumun bir bireyi olduğu, toplumdaki soyutlanamayacağı bilincini veren, kendine ve topluma yabancılaştıran niteliklerden arındırılan,
8. Din ve ırk üstünlüğü, kadercilik gibi önyargıları işlemeyen yapıda olan,
9. Çocuk düşüncesinin, kavranmasının somuttan soyuta, yalından karmaşığa doğru bir gelişim gösterdiği gözönünde alınan,
10. Çocuğa verilmek istenen konunun sezinletilerek işlenen,
11. Çağdaş, günün koşullarına uygun, geleceğe uyum sağlamak üzere araştırmacı, düşünen insanlar, ya-

raticılık özelliğini kullanabilen bireyler yetiştirmeye yöneltici olunan,

12. Çocuğun güven, sevme, iyilik, güzellik (estetik), sorumluluk, yardımcı, hoşgörü ve gerçeklik gibi duyguların gelişimine yardımcı olabilecek nitelikteki içerikten oluşmalıdır.

ab. Biçimsel Özellikler

1. Türkçe kurallarına uygun, arı, gelişen, özleşen dil doğrultusunda, yabancı sözcükler kullanılmayan,
2. Dil gelişimini etkileyen,
3. Çocuğun kendi dil düzeyinden başlayıp, sözcük dağarcığını genişleten,
4. Görüntüde çocukların anlayış, kavrayış güçlerine uygun kavramları kullanan,
5. Görüntüde düşünceleri açık, yalın olarak veren, başka deyişle ayrıntıya girmeyen
6. Görüntüde, düşünme gelişimini gözönünde bulunduran özellikler bulunmalıdır.

Belirtilen program amaçları, içerik ve biçimsel özellikler gözönünde tutularak, programların yayınlanma süresi ve gereksinimleri karşılayan programların çeşitliliği de söz konusu olmalıdır.

b. Çocuk Televizyonuna Önerilen Program Türleri ve içerikleri

ba. Eğitim Programları

Günümüzde TRT eğitim programların örgün ve yaygın olmak üzere ayrı biçimlerde program yayınlanmaktadır. Ör-

gün yayınlar Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi tarafından gerçekleştirilmektedir.

Ayrıca TRT, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı ile işbirliği içinde orta öğretimi içeren, öğretmen sağlamakta zorluk çekilen matematik, fizik, kimya, biyoloji dallarında müfredata uygun programlarda yayınlanmaktadır.

Örgün eğitim programlarının okul öncesi yaş grupları dışındaki çocuklarının ders programlarını destekleyici bir nitelik taşıması gereklidir. Öğretmenin sınıfta yaptığını, başka deyişle tek yönlü bir iletişim sürecinin televizyon aracılığıyla gerçekleştirilmesi, çocuğun ezberciliğe kaçmasına neden olabilir.

Bu durumda çocuklar için hazırlanacak örgün eğitim programlarının amacı, çocuğun öğretimi süresince derslerini pekiştirici, deney yapmaya elverişli ortam sağlayan, yönlendirici bir program türü olmaktadır.

bb. Kültür Programları

Çocukların gelişme çağlarına göre teknolojik gelişmeleri irdeleyen; tiyatro, müzik, sinema, resim, edebiyat gibi sanatsal uğraşların tanıtımı ve kullanımını gösteren programlar oluşturulmalıdır. Çocukları amaç olarak alan bu program türünde şu ilkelere önem verilmelidir:

1. Çocuklarda sanat kavramını oluşturmak,
2. Çocukların estetik, yaratıcılık, konular hakkında bilgi sağlamaya yardımcı olma,
3. Çocuklarda sanata yöneltme,
4. Çocuklarda sanatsal uğraşların (faaliyetlerin)

izlenme alışkanlıklarını kazandırma,

5. Dünya'dan ve Türk sanatından örneklerin tanıtılmasını sağlamak,

Bu program türü öğretici amacından ve bilgi verici olmasından dolayı diziler biçiminde, çocuğun gelişim özellikleri gözönünde bulundurularak gerçekleştirilmelidir.

Örneğin, çocukta okuma zevkini özendirmek ve yeni çıkan çocuk ya da gençlik yayınları tanıtıcı program, yazın alanında bilgi vermesi açısından önemli olabilir. Haftalık ya da aylık çıkan çocuk dergilerini tanıtım çocuğun yazın alanında özendirilmesinde yararlı olacaktır.

Kültürel program içinde müzik kültürü oluşturmak amacıyla; müzik türlerini tanıtıcı; enstürmanlara ilişkin dizi biçimindeki programlar bu program türünde ele alınması gerekli bir tür olarak görülmektedir.

bc. Müzik Programları

Müzik evrensel bir dildir. Bir takım iletiler çocuğa en doğal, müzik ile aktarılabilir. Çünkü çocuğun yapısında devinim, ritim ve müzik vardır. Müzik;

1. Çocuğun zevkini, sesini, kulağını eğitir,
2. Çocuğu ruhsal açıdan rahatlatır, değiştirir ve anlayışlı kılar,
3. En güçlü toplumsal bağlardan biridir,
4. Çocuklara birbirini tanımayı ve sevmeyi öğretir
5. Kişiliğini kazandırır, boş zamanlarını değerlendirerek, dinlendirici, yaratıcı, belleğini geliştiricidir,

6. Dünya çocuklarına birbirlerini tanımayı, sevmeyi öğretir,
7. Çocuğu duygulu, hassas, insancıl bir canlı haline getirir.

Bu nedenlerle çocuk televizyonunda müzik temel program türüdür. Fakat müzik programlarında dikkat edilmesi gerekli ilkelerinde bilinmesi gerekir. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

1. Çocuğun yaş ve ilgi gereksinimlerine uygun olmasıdır,
2. Ritim duygusu uyandırılmalıdır,
3. İçeriği eğitim ilkelerine uygun düzenlenmelidir,
4. Çocuğun duygusal gelişimini olumlu yönde etkilemelidir,
5. Müzik sesleri, çocuk ses tonuna uygun olmalı, sanat değeri taşımalıdır.
6. Sözle müzik arasında bağlantı ve uygunluk bulunmalıdır.

Belirtilen bu ilkeler gözönünde tutularak çocuğun gelişim özelliklerine göre, anaokulu çağı grubunda çocuğun yakından tanıdığı hayvanları içeren müzik daha yatkın olmaktadır. İlkokuldöneminde ise çocuğun somut yakın çevresinde gördüğü anne, masa, bayrak içerikli müzik uygun olabilmektedir.

bd. Haber Programları

Dünya'da ve Türkiye'de meydana gelen olaylar, başka deyişle dünya çocuklarını ve Türkiye'de çocukları ilgilendiren konuların, güncel olayları bilgi vermek amacıyla görüntü ve yalın bir anlatımla, haber programı niteliğinin-

de hergün verilmelidir.

Geçmiş zamanda uygulanmakta olan haberler günümüzde yayınlanmamaktadır. Çocuğun güncel olayları izlemesi, bilgi edinmesi en doğal hakkı düşünülerek bu program önerilmektedir.

Türkiye'de çocukları ilgilendiren ve içeren çeşitli yarışmalar düzenlenmektedir. Örneğin; masal anlatımı, spor karşılaşması, halk dansları yarışması, kompozisyon yazma, şiir yazma vb. Okulların tiyatro, yazın ya da çeşitli kollarından oluşan kültür çalışmaları belirli günlerde ya da daha önceden saptanmış günlerde, okullarda, salonlarda gösterilmektedir. Çocukların özendirilmesi, zamanını değerlendirmesi, kendini geliştirmesi, kişiliğini ortaya koyabileceği ya da geliştirebileceği bu gibi durumların çocuklara sistemli olarak verilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Haberlerin yanısıra özel günleri ya da haftaları Kütüphanecilik, Öğretmenler günü, Yerli Malı Koruma Haftası gibi durumlarda, bu olguların nedenleri, felsefesi, toplumsal yaşantıdaki önemi haber programlarında ele alınması gereklidir.

B. BAĞIMSIZ KANAL ÖNERİSİ

Televizyon aracı kitlesi olarak dağılan ve dolayısıyla kitleyi etkileyen bir araçtır. Bu kitle içinde de değişik yaş gruplarına, mesleklere, cinsiyete programlar üretilmekte ve yayınlanmaktadır. Bu kitle içindeki çocuklara ayrılan zaman dilimi ve program türü dolayısıyla içeriği kurumun örgüt yapısındaki değişikliklere göre çok sıkı değişime uğramaktadır. Ayrıca değişik kitlelere her gün ileti gönderme ya da yayın yapma kaygusu güdüldüğünden,

çocuk programlarının zamanlamasını da etkilemektedir.

Türkiye'de televizyon yayınları TV-1, TV-2 ve TV-3 olarak gerçekleştirilmektedir. Kaldı ki, Türkiye'nin her bölgesinde TV3' den yararlanmamaktadır. Ayrıca, program içeriği açısından farklılık da görülmemektedir. Bu bir anlamda özel girişim anlayışı gibi kanallar arasında bir rekabet oluşması görünümündedir. Program türü ve içeriği olarakta geçmiş yıllarda yayımlanan programların yenilenmesinden öteye geçememektedir.

Bu durumda çocuk programlarının içerik olarak yetersizliği ve zaman sorunu görülerek şunlar önerilmektedir.

1. Televizyon yayınları Genel Televizyon ve Çocuk Televizyonu kanalı olmak üzere ikiye ayrılmalıdır.
2. Genel televizyon yayınları TV-1 ve TV-3 olarak yayınlarını sürdürmelidir,
3. Çocuk Televizyonu olarak gerçekleştirilmesi önerilen kanalın bağımsız ve yansız bir yapı taşıması gereklidir.
4. Bağımsız ve yansızlık yapı taşıması gerekliliği yönetim işlevlerinden planlama, örgütlenme, yürütme, uygunlaştırma (koordinasyon), denetleme ve yetiştirmede izlenecek alt politikaların belirlenmesini saptayacak farklı bir ilgili kurumda gerektirecektir.

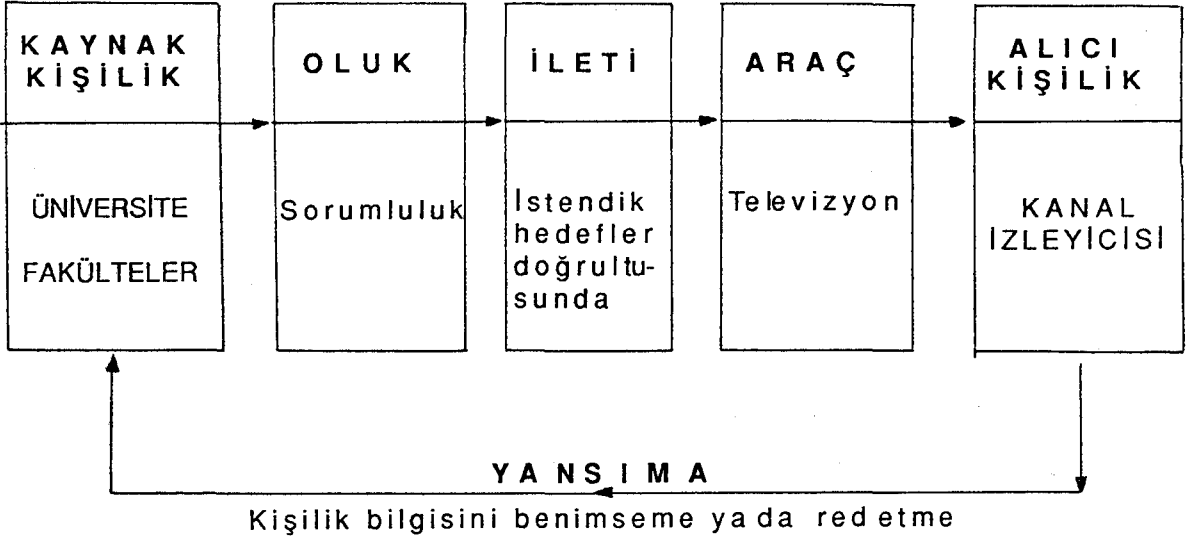
Çocuk televizyonu olarak önerilen bu kanal, salt eğitmek ya da salt eğlendirmek amacı, başka deyişle okulun ya da oyunun bir uzantısı olarak düşünülmemelidir. Önerilen program türleri ve içerikleri gözönünde tutularak hazırlanmalıdır. Bu durumda bağımsız ve yansız bir kanal olarak ele alındığında örgüt yapısının, yönetim bi-

çiminin belirlenmesini gerekli kılmaktadır.

Türkiye'de ticari amaçlı televizyon şirketlerinin olmaması, olsa bile yapısı gereği ticari amaçlı televizyon şirketlerin kâr gütmeye amacını ön plana çıkarması, eğitsel içerikli yayınlardan çok eğlendirmeye yönelik olacağı, ağırlık verileceği; çocuğun her şeyde en iyi tüketici olduğu bilindiğinden eğitim iletişiminin yanlış yönlendirileceği kaygusu yer almaktadır (2). Ayrıca, işgören, yetkili kişilerin bulunma güçlüğü ya da yetkili kişilerin biraraya gelmedeki güçlüğü düşünüldüğünde bağımsız ve yansız kanalın gerçekleşmesi için Üniversiteler bu yapı içinde düşünülmektedir.

Üniversiteler, örgün eğitim sürecinde geniş öğrenci topluluklarına seslenebileceği gibi değişik yaş ve meslek sahiplerine genelde topluma birtakım bilgi, beceri ve kültürel donanımlar kazandırma etkin ve çağdaş görevi üstlenmelidir. Bu bağlamda Türkiye'de Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nin gerçekleştirdiği eğitim programları gözönünde alındığında, yeterli ve deneyimli teknik işgören, gelişmiş teknolojik ürünlerin ve uzman kişilere kolaylıkla ulaşmanın, öncesi bir programın hazırlanmasında ve düşünülmesinde ki tüm süreçlerin; çekim öncesi, çekim ve çekim sonrası aşamalarının elverişliliği düşünüldüğünde, bağımsız ve yansız kanalın adı geçen Üniversite tarafından gerçekleştirilebileceği gerekliliği ortaya çıkmaktadır. ŞEKİL-30'da Üniversitenin bu kanaldaki eğitim iletişimi süreci gösterilmektedir.

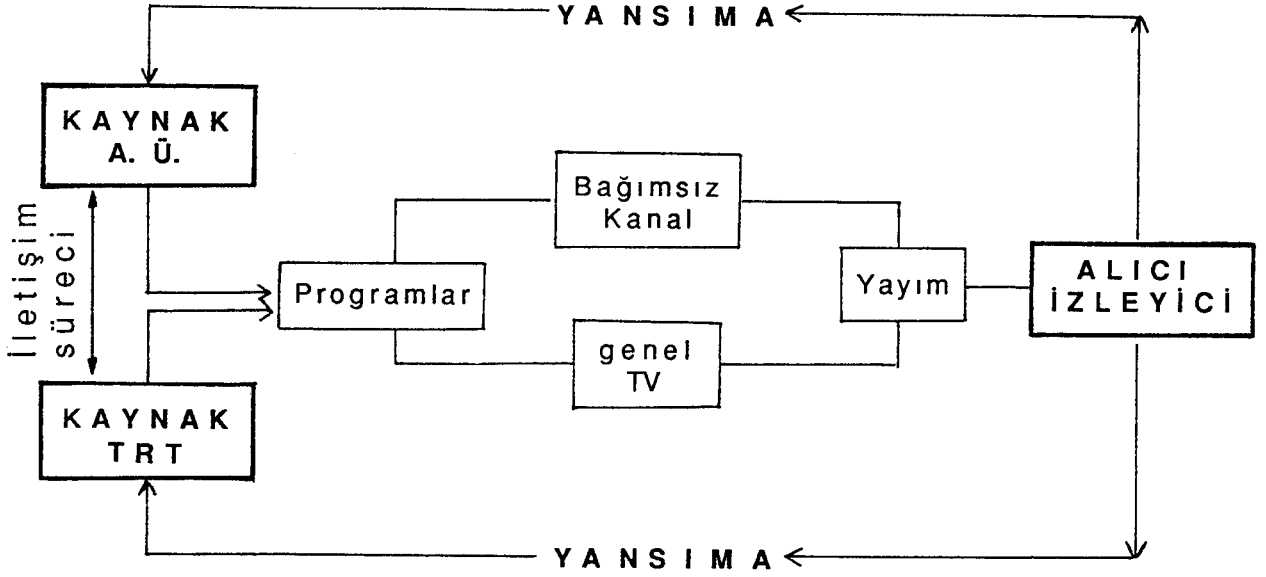
(2) Daha önceki bölümlerde ele alındığı gibi çocuk yayınları ve çocuk sinemasındaki uygulamalar bu düşüncenin doğmasına neden olmuştur.

ŞEKİL-30: Üniversite Eğitim İletişimi Süreci

Günümüzde yayını gerçekleştiren TRT olduğundan, TRT ve Üniversite birlikteliğinde yayın politikası ŞEKİL-31'da gösterilmektedir;

Türkiye'de toplumsal yaşayışı yönlendiren ve toplumsal ya da kültürel kişiliğin gelişimini etkileyen kurumlar, kültürel ya da toplumsal kişilikleri yaratma güçleri oranında belirlemek, birbirleriyle işbirliği yaparak yabancı kültürlerin etkililiğinden toplumu korumak durumundadır. Türk toplumu kişilik özellikleri Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundaki ilkeleri temel almalıdır ve o toplumun gelecekteki insanını yine bu ilkeler doğrultusunda kişilik bilgisi verilmelidir. Bu durumda kültürel ya da toplumsal kişilik bağlamında televizyon yayınlarının gerçekleştirilmesinde şu sorular gözönünde bulundurulmalıdır.

ŞEKİL-31: TRT - Üniversite Eğitim İletişim Süreci

1. Televizyon kurumunun, toplumun çeşitli kesimleriyle, değişik yöre ve bölgelerinde bireylere kazandırdığı toplumsal ya da kültürel kişiliğin başlıca özellikleri nelerdir. Bunların geliştirilmesinde televizyonun güç olanakları hangi düzeydedir.
2. Toplum genelinde televizyon kurumunun birey ve diğer kurumların kültürel ya da toplumsal kişiliklerine yapıcı ve bozucu etkilerde bulunan öğeleri nelerdir? Bozucu etkileri azaltmada ya da ortadan kaldırmada kuruma düşen görevler nelerdir?

3. Ulusun kültürel ya da toplumsal kişiliğini geliştirme amaçları doğrultusunda yabancı kültürlerle nasıl bir ilişki içinde olmalıdır?
4. Toplumun değişik yöre ve bölgelerindeki toplumsal, kültürel ve ekonomik farklılıkları, toplumsal ya da kültürel kişiliğin gelişimindeki özellikler nelerdir? Bu özelliklerin geliştirilmesinde hangi tür program yararlı olacaktır?
5. Uluslararası boyutta, televizyon kurumu aracılığıyla, toplumdaki çocukların, dünya çocuk kültürüne uyumu nasıl bir boyutta gelişebilir?
6. Ailede, kurumlarda, toplumsal değerler benimsetilerek toplumsal ya da kültürel kişiliğin verilme çabaları, çocukların kişilik özelliklerini ne gibi değişikliğe uğratmaktadır? Televizyon kurumu da toplumsal ya da kültürel kişiliği oluşturmak amacıyla belli bir kalıba sokmakla mı yükümlü olmalı mıdır, yoksa toplumsal ya da kültürel kişiliğin geliştirilmesinde yönlendirici (yardımcı) ya da sorumluluk bilinci vermekle mi yükümlü olmalıdır?
7. Televizyon kurumu toplumsal ya da kültürel gelişimin geliştirilmesinde, belli bir toplum birimine mi hitap edilmelidir, yoksa o toplumdaki çeşitli bölgelerin toplumsal, kültürel, ekonomik, halk bilimsel (folklorik) açıdan farklılığa göre mi düzenleme uygundur?
8. Televizyon programları aracılığıyla gönderilen iletiler ve iletişimin etkililiğinde amaç kime göre saptanmalıdır?

Önerilen çocuk televizyonu ve çocuk televizyonunun kurumsal yapısı, geliştirilen sorular üzerine kurulmuş bir yapıdadır. Bu sorular uygulama durumunda bulunan yetkili kişi ya da kurumlara, birtakım politikaları yürürlü-

ğe koyma olanağı verecektir.

Birtakım politikaları yürürlüğe koyarken, çocuk kişiliğinde varolan özellikler gözönüne alınarak, belirtilen programlar çerçevesinde verilebilir. Birinci bölümde ele alındığı üzere çocuk kişiliği Atatürkçü kişilik özellikleri ile belli ilkelerde benzeşmektedir. Bu özellikler içinde çocuğa yakın olan, özgür düşünce ve tutum sahibi; araştırmacı, gerçekçi, yaratıcı olan; cesaret sahibi, birleştirici; dürüst, kararlı ve sorumluluk; barışçılık vb. ilkeler belirtilen programlar çerçevesinde verilebilir. Bu durumda çocuklara temel kişilik özelliklerinin yanısıra altı ilkeye dayalı Türkiye Cumhuriyeti Vatanداşlığı kişiliğini verebilmek eğitim iletişimi sürecinin amacı olmalıdır.

Geleceğin toplumsal ya da kültürel kişiliğinin gelişmesinde, insanlar, gruplar ve kurumlar sorumluluk duymalıdır.

19. EĞİTİM İLETİŞİMİ AÇISINDAN ÇOCUK TELEVİZYONUNUN ÖZELLİKLERİ VE YÖNETİMİNİN İŞLEVSEL TEMELLERİ

Her toplum, gelecekteki insanın kişiliğini işleyip onu vatandaşlık durumuna getirecek eğitim iletişimi ile ona bağlı yayın ilke ve yöntemini, örgütünü yaratmalıdır. Başka toplumların yayın ilke ve programlarının amaçlarını ve yöntemlerini kullanarak ya da programlarını öykünmecilikle bunu yapmaya kalkışmak, söz konusu toplumun insanlarında kişilik bozulmalarına ve dolayısıyla davranış bozukluklarına yol açar.

Günümüzde Japon eğitim sisteminin uygulanmaya çalışıldığı eğitim sistemi, üniversitelerde, Amerikan sistemini uygulama çalışmaları, ekonomik açıdan serbest rekabete dönüşme uğraşları, başka deyişle çeşitli sistemlerin uyarlanmaya çalışılması toplum bireyleri ile toplum arasında uyumsuzluğa ya da yabancılaşmaya götürmektedir.

Bütün bunlardan çıkan sonuç, kişilik bilgisinin sağlandığı çocuk televizyonunun altı ilkeye bağlı olarak önerilen kişilik özelliklerine göre örgütlenmesi gerektiğidir.

A.EĞİTİM İLETİŞİMİ AÇISINDAN ÇOCUK TELEVİZYONUN ÖZELLİKLERİ

Çocuk televizyonunun özelliklerinde önemli olan, toplumsal kişiliğin kazandırılmasında Atatürk ilkeleri ve bunlara bağlı kişilik özellikleri ile bağdaştırılmasıdır.

a. Çocuk Televizyonu ve Cumhuriyetçilik

Çocuk televizyonu için önerilen programların içeriği, başka deyişle gönderdiği ileti ile Cumhuriyetçilik ilkesi arasında bağıntı kurmaya çalışıldığında, geleceğin insanında egemen olabilecek toplumsal kişilikler şu şekilde belirtilebilir:

1. Çocuk televizyonu programları, demokratik tutum kavramını içeren bir yapı taşımalı,
2. İnsanın özgür istençli ve tutum sahibi bireyler olduğunu vurgulamak,
3. Çocuğun doğal yapısında bulunan barışçıl ve adalet duygusunu sarsmayan bir yapı taşımalı,
4. Her koşulda insanın ya yetiştiren ya da yetişen konumunda bulunduğunu göstermeli,
5. İnsanların ve toplumların birbirleriyle ilişkilerinde yararlı ve toplum çıkarlarını dengeleyici özellik göstermeli,
6. Çocuğun doğal yapısında varolan hoşgörü özelliğini dar kalıba sokmayan, başka deyişle sınırlamalar getirmeyen bir yapı taşımalı,
7. Çocuk televizyonu programı herşeyden önce insanla ilgilidir. Bu durumda programın hem neden hem de sonuç ilişkisi bulunduğu unutulmamalı,
8. Çocuk televizyonu programı somut, ussal ve her-

kesçe anlaşılabilir bir durumda oluşturularak, bireysel olarak duygusal tepkilerden kaynaklanmamalıdır,

9. Çocuk televizyonu programının herkes tarafından anlaşılacak biçimde düzenlenmesi, içeriğinin rastgele davranışlara ya da tutumlara, kişisel doyum sağlayacak yapı da değil, toplumsal yarar sağlayacak yapı özelliği taşımalı,
10. Çocuk televizyonu programı, geleceğin insanını yetiştirme sürecinde, toplumsal sorunlara dönük kendini geliştirmeye yöneltici bir yapıda olmalı.

b. Çocuk Televizyonu ve Ulusçuluk

1. Çocuk televizyonu programlarında, amaçların, genel ulusal niteliğinin bulunması, ulusun zararına olacak amaçlar ile bunlara erişmede kullanılacak, ulusa zararlı yol ve araçlardan kaçınılması,
2. Çocuk televizyon programlarında, "ulusal birlik" temeline dayanan bir iletinin verilmesi, bölücü, yıkıcı kümelerin ya da kişilik yapılarının oluşmasına yol açılmaması,
3. Ulusal bir yapının kurulabilmesi için, bu konuda araştırma çalışmalarına yoğunluk kazandırıcı niteliği bulunmalı,
4. Evrensel bir iletişim ortamında, çocuk televizyon programlarının yaratılmasında, başka ülkelerin çocuk programlarının incelenmesi, ancak kesinlikle öykünmeciliğe ya da tümüyle uyarlanmaya gitmeyip, bu incelemenin onlarla ulusal çocuk programı noktalarının sağlanması amacıyla bağlanması,

5. Çocuk televizyonu programlarında amaçların genelinde ulusallığının bulunması yanında, bunların uygulanmasında izlenecek politika ve yöntem, araç ve gereçlerinde ulusal yapıya uygunluğu sağlanmalı; yabancı programların yayınlanmasında ulusal yapıyı bozucu uygulamadan kesinlikle kaçınılması,
6. Çocuk televizyonu programlarında, ulusal yapının özelliklerini dikkate alarak, programların üretilmesi, Türk bireyinin, ulusal, bölgesel, yöresel kişilik özelliklerine göre açıkça belirlenip, dış kaynaklı yapımların aynen kullanılmasına gidilmemesi,
7. Programlarda, ulusal toplumsal, siyasal, ekonomik ve tarihsel koşullar karşısındaki yapıya uygun biçimde bulunması,
8. Programların düzenlenmesinde (koordinasyon) iletişim düzeneklerinin (mekanizmalarının) ulusal, bölgesel, yöresel ve toplumsal kişilik özelliklerinin dikkate alınarak saptanması,
9. Çocuk televizyonu programları ulusal, bölgesel, yöresel ve kurumsal koşullar gösönünde tutularak düzenlenmeli, yabancı toplumsal ortamlar tek ölçüt olarak alınmaması,
10. Çocuk televizyonu programları, söz konusu toplumda geleceğin inasını hazırlarken, insanların temel kişilik özelliklerine, ulusal ve diğer toplumsal kişilik özelliklerine dönük olmalı,

C. Çocuk Televizyonu ve Devletçilik

1. Çocuk televizyonu programlarının amaçları ve bu amaçlara ulaşmada araçların saptanması, devletin hak ve çıkarlarının korunması, ulus bütünlüğünün

- devamında devletin ayrıcalığı bir orununun bulunduğu benimsenmesi,
2. Çocuk televizyon programlarında, devletin, toplum düzeninin temeli olduğu gözönünde bulundurulmalı,
 3. Devletin toplumsal sorumluluğunu gösteren, bunun gereklerini gerçekleştirirken, sözkonusu sorumlulukta bozulmalara ve zayıflamalara yol açacak kişiselleşme eğilimlerinden insanları korumalı,
 4. Çocuk televizyon programlarının, Türkiye'de devletin, ulusal, demokratik, hukuk, toplumsal, laik, çağdaş yapı özelliklerini taşıma gereğine uygun bir tutum ve davranış içinde olduğunu gösteren bir yapıda olmalı,
 5. Programda amaçlanan uygun davranış ya da tutumların, diğer kurumlar, örgütler ya da grupların, değişen düzeylerde oransal bir bağımlılık yarattığının bilincinde bulunduğunu gösteren bir özellik taşımalı,
 6. Çocuk televizyon programlarının, devlet örgüt düzeninin yapısını, devlet ilişkilerinde ussal davranış anlayışında olma özelliğini göstermeli,
 7. Çocuk televizyon programlarının, toplumda devlette düşen başlıca görevleri hakkında bilgi verme ve amaçlarını bildirici rol oynamak,
 8. Çocuk televizyon programlarının, insancıl, yapıcı, güven duyucu ve güven verici, sağlıklı bir toplumsal iletişime dayandırılmalı,
 9. Çocuk televizyon programlarının, insanda dürüst, eşitçi, dengeli ve gerçekçi olma özelliğini gösteren bir yapı özelliği taşımalı,
 10. Çocuk televizyon programlarıyla, toplumun bireyleri, diğer kurum ve örgütleri ile devletlerarası

ilişkilerinde kültür ve sağduyu sahibi olma özelliği verilmeli.

d. Çocuk Televizyonu ve Halkçılık

1. Çocuk televizyon programlarında amaçlar ve bunlara ulaşma yolları ile araçlar saptanırken, insanların hak ve çıkarlarının korunması, toplumsal sorumluluk bilincinin verilmesi,
2. Çocuk televizyon programlarının insancıl yapı taşıması, insanın kişiselleşme kalıplarına girmesini değil, örgüt, yöre, bölge, ülke giderek evrensel düzeyde halkçılık kavramı yönünde boyutlandırılması,
3. Toplumsal düzende halkla işbirliğinin, en azından halkın desteğinin önem taşıdığını bildiren bir yapı özelliği taşımaları,
4. İnsanların bireyci özelliğinin, demokratik niteliği ile uzlaştırıcı, yakın ve uzak ilgil toplumsal çevrenin çeşitli halk kesimiyle ilişkilerini sağlıklı bir dengeye kavuşturucu özelliği bulunmalı,
5. Çocuk televizyon programlarının, yakın ve uzak halk çevrelerinin kültürleriyle etkileşim sağlayabilme ve kültürüne katkıda bulunabilme özelliği göstermeli,
6. Çocuk televizyon programlarının, uzak ve yakın halk çevrelerine karşı toplumsal sorumluluk duygusu yaratabilecek ve toplumsal bir kişilik geliştirme niteliği bulunmalı,
7. Kişisel, grupsal, sınıfsal, örgütsel vb. amaçları içeren halkı araç olarak gören, çıkar sağlama anlayışından uzak kalan bir yapı taşımaları,

8. Çocuk televizyon programlarının, halkı bütün olarak gösterme; çeşitli ırk, din, meslek, sınıf açılarından bölme ve ayrıcalı tutum gösterme düşüncesinin olmamasına yol açmalı,
9. Çocuk televizyon programlarının, "cezalandırıcı" ya da "suçlu çıkarıcı" amaçlara değil, insancıl; insanların gösterme, yorumlayabilmesine olanak tanınması,
10. Çocuk televizyon programları ile, amaçlar yönünden "insanları kullanıcı" değil; aynı zamanda onların yetişen insanlar olarak toplumsal sorumluluğunu göstermeli,

e. Çocuk Televizyonu ve Layiklik

1. Cumhuriyetçi, ulusçu, devletçi, halkçı ve devrimci kişilik özelliklerini vermeli,
2. Çocuk televizyon programlarında amaçların işleyişi kesinlikle ussallık temeline dayalı olmalı,
3. Çocuk televizyon programlarında iletişim, duygusal, peşin yargılı, sert inanç ve tutumların etkisi dışında sürdürülmeli,
4. Çocuk televizyon programlarında insanların görüş ve inançlarına saygılı, ancak yan tutucu, kayırmacı olmayan, açık, somut, herkes tarafından anlaşılabilen davranışları sağlayan bir nitelik taşımalı,
5. Çocuk televizyon programlarıyla bilimsel verilerin ve gerçeklerin temel alınması gerektiğini inandırma,
6. Çocuk televizyon programlarında, peşin yargılardan uzak, yansız görüş ve davranış özellikleri verilmeli,

7. Çocuk televizyon programlarının, insana saygılı, inandırıcı, insanları ve toplumu tanımaya dayalı tutum ve davranış düzenekleriyle süren bir yapı da olduğu gösterilmeli,
8. İnsanların ussallık ve bilimsellik temeline dayanmasında programların birleştirici, uyarlayıcı (intibak ettirici), uzlaştırıcı yollarını gösteren amaçları verilmeli,
9. Çocuk televizyon programlarıyla insanda inanç kültürü ele alınarak; inançları ussallaştırabilme ve ussal niteliği olmayanları toplumsal davranış kalıpları çerçevesinde ele almayan bir özellik taşımalı,
10. Çocuk televizyon programları, insanda toplumsal kişilik gelişimini sağlayıcı, kişiselleşmeyi önleyip, yerine kurumsallaşmayı kökleştirici, kiskançlık, dar görüşlülük, tutuculuk gibi engelleyici güçlerin sürecini önleyerek, buna ilişkin düzenleri geliştirici bir yapı taşımalı,

f. Çocuk Televizyonu ve Devrimcilik

1. Çocuk televizyon programlarıyla, insanların "yıkıcı", "devirici" özellikleri değil, onları sürekli geliştiren, yenileyici yönlerinin sürekliliğini sağlayabilme,
2. İnsanlarda işbirliği süreçlerini, gelişme, evrimleşme çizgisi üzerinde başlatabilme,
3. Çocuk televizyon programlarında amaçlar, insanda sürekli gelişme gücünün, demokratik tavrı etkili bir süreç içinde bulunabileceğini gösterebilme,
4. İnsan ve toplumsal ilişkilerde baskıcı, tepeden

inmecı tutumların yerine, insanlara saygı duyan, onları anlayışla karşılayabilen, yeri geldiğinde özgürce girişimlere olanak tanıyan tutum ve davranışların gelişme ve evrimleşmeyi hızlandıracağını bildirici durumda olmalı,

5. Değişme ve gelişmeyi benimsemeyen çocuk televizyonu programlarında kurumları ve insanları karmaşık ilişkilere sokacağı, evrimleşme gücünün sağlanmasında araştırmaya, bilimsel veri ve gerçeklere dayanan yöntemlerin ancak etkili olabileceği bilincine vardırıan özellik taşımalı,
6. İnsanlarda, büyüme, kararlılık, etkileşim amaçlarına ulaşmada, tutum ve davranışların geliştirilmesine yardımcı olmalı,
7. Çocuk televizyon programlarında, insanları çalışmaya, yaratmaya, geliştirmeye yöneltici, diğer insanların hak ve çıkarlarını gözeten, toplumsal sorumluluğunun bilincinde olan, devingen (dinamik) bir iletişim düzeni bulunmalı,
8. Çocuk televizyon programlarının insanların davranışlarını gelişigüzel, duygusal tepkilere değil, planlı tutuma dayandırılması gerekliliğini ortaya koymalı,
9. İnsanın amaçlarını ve bu amaca ulaşma yollarını belli bir araştırma süreci sonucunda saptayabileceğini gösterici bir özellik taşımalı,
10. Çocuk televizyon programları ile insangücünün sürekli yetişme sürecinde bulunduğu, çağdaş koşullara uyabilmenin eğitim iletişiminden geçmeye bağlı olduğunu göstermek için de en etkili gereç, görüş ve ilkelere saptaması gereklidir,

B. ÇOCUK TELEVİZYONU YÖNETİMİNİN İŞLEVSEL TEMELLERİ

Belirtilen programların gerçekleşmesinde ve eğitim iletişimi açısından çocuk televizyonunun, toplumsal ve ulusal kişiliğin geliştirilmesinde temel altı ilkeye olan bağımlılıktır. Çocuk televizyonunun gerçekleşmesi başka deyişle, bu amaca ulaşma yolunda girişilen iş ve eylemlerin toplamı anlamı olan yönetimin de işlevleri belirtilmelidir.

Yönetim herşeyden önce, belli bir amaca başkalarıyla birlikte ulaşmadır. Çocuk televizyonunda eğitim iletişiminin gerçekleşmesi, başka deyişle yetiştiren ile yetişen arasında iletişimin sağlanması bir yönetim süreci ile yakından ilişkilidir. Bu durumda önerilen bağımsız kanalın yönetim işlevlerinde incelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Bir yönetimde planlama, örgütleme, yürütme, düzenleme, denetleme, yetiştirme biçiminde altı ana işlev söz konusudur. Bunları ele alarak Çocuk Televizyonunun yönetim ilkeleri ortaya konulabilir.

a. Çocuk Televizyonunda Planlama

Planlama, amaçlar ile bunlara erişilecek araç-gereçlerin ve olanakların seçimi ya da belirlenmesidir. Plan da, geniş anlamda tutulacak yol ve davranış biçimi olup, önceden kararlaştırılmış olan bir hareket biçiminin betimlenmesidir. Bu durumda başta bir amacın saptanmış olması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Amaç saptandıktan sonra, amaca ulaşmada çeşitli yollar içinden en uygun yolun bulunmasında araştırma yapmak, seçenekleri değerlendirmek ve arasından bir seçim yapmak gerekir. Seçimden sonra,

yapılacak işler, bunların yapılma sırası, yapılma sırasının alacağı zaman, kimin neden sorumlu tutulacağı ve amaca varılmasında izlenecek politikalar belirlenir.

Bütün bunlar gözönünde tutularak, Çocuk Televizyonunda amaca erişmek için ve gibi işlerin yapılacağı, hangi sırada yer alacağı, nasıl ve ne kadar zamanda yapılacağı ya da bunların yapılma sırasını gösteren bir model düşünölmelidir.

b. Çocuk Televizyonunda Örgütleme

Planlamada saptanan amaçlara ve bunlara ulaşmak üzere belirlenen yollara uygun bir örgütleme gereklidir. Gerçekte kurulu bir örgüt olduğunda "yeniden örgütleme"ye (reorganizasyon) gidilir.

Bağımsız bir kanal olarak düşünölen Çocuk Televizyonunda, kurulu bir düzen olmadığından, belli bir amacı gerçekleştirmek için, iş ve orunlara görevli seçimi ile iş-işgören, işgörenler arası çalışma düzeninin belirlendiği örgütlemeye gidilmelidir. Böylece, bireylerin görevlerini yerine getirirken hangi işlerden sorumlu olduğu, kimlerin kendisine yardımcı olacağını, konulara karşı ve kimlerin kendisine sorumlu olacağını açıkça bilmesi gerekir. Örgütlemede başlıca şu görev evreleri yer almalıdır:

1. Görülecek işlerin belirlenip, gruplandırılması,
2. İşgörenlerin belirlenip, atanması,
3. Yetki ve sorumlulukların saptanması,
4. Yer, araç ve yöntemlerinin belirlenmesi,

c. Çocuk Televizyonunda Yürütme

Planlama ve örgütlemekten sonra, kurulan düzenin çalıştırılmasına, örgütün eyleme geçirilmesine sıra gelir. Bu durum yürütme işlevidir.

Yürütme işlevinde etkinlik ve verimlilik, buyurma biçimine geniş ölçüde bağlıdır. Çocuk Televizyonunda yürütme işlevinin gerçekleşmesi, belli bir amaca ulaşmak için şu koşullar gözönünde tutulmalıdır.

1. Örgütle "takım ruhunun" gerçekleştirilmesi
2. İşgöreni tanımak
3. Görev kişiliği gelişmemiş bireyleri örgütten uzaklaştırmak
4. İşgören ve örgüt arasındaki ilişkileri yakından tanımak
5. Örgütle iyi bir iletişim düzeninin olmasıdır.

d. Çocuk Televizyonunda Düzenleştirme

Düzenleştirme, bir örgütte ortak amaca varmak için insanların çabalarının birleştirilmesi, birbirlerini bütünlemelerini sağlayan bir işlevidir. Örgüt, bir anlamda işbirliği sistemi ile bu sistemin işleyişi olduğundan, çabaların etkinliği düzenleştirmeyeyle artar.

Düzenleştirme, işbirliği gerektirdiğinden iletişim sistemine bağlıdır. İletişimin kopması durumunda kurum kararsız ve kendi kendinin rakibi olma gibi yıkıcı bir duruma gelir.

Bu durumda Çocuk Televizyonu kurumunda her bölüm ya da kısım, başka deyişle kurum içindeki insanların bir-

birinin ne yaptığı ya da yapacağından haberli olan düzenleştirme işlevi ile birlikte uyumlu bir çalışma tutumunda bulunulmalıdır. Aksi halde uyum sağlanmazsa, kurumda bölümler, insanlar birbirlerini dikkate almadan, kendi bildiklerine göre davranışta bulunurlar. Böylece insanlar bireysel çıkarılara göre çalışmaya yönelir. Bu tür anlayışlar örgütsel yapıyı durgunluk ve gerilemeye götürerek, yıkıcı bir durum yaratır.

Çocuk Televizyonunda düzenleştirme işlevinin sağlıklı yürütülmesinde şu noktalara dikkat edilmelidir:

1. İyi ve yalın bir örgüt yapısının kurulması,
2. Plan ve programların düzenlenmesi,
3. Sağlıklı bir iletişim yönteminin kurulması ve araçlarından yararlanılması,
4. Düzenleştirmenin özenleştirilmesi,
5. Gözetim yolu ile düzenleştirmenin sağlanması.

e. Çocuk Televizyonunda Denetleme

Belirtilen işlevlerin neyi, nasıl ve hangi ölçüde başardığını araştırma ve saptama denetleme işlevidir. Örgütün amaca ulaşip ulaşmadığı ancak etkili bir denetleme ile belli olabilir.

Denetleme, bir anlamda karşılaştırma işidir. Çocuk Televizyonunda karşılaştırma yapabilmek için iki noktaya dikkat edilmelidir. Bunlardan birincisi olması gereken başka deyişle gerçekleşmesi istenen durumdur. İkincisi ise gerçekleşen, başka deyişle eylemde ulaşılan düzeydir. Belirtilen iki nokta karşılaştırılarak, istenilen sonuca ulaşip ulaşılmadığı ya da ne derecede yaklaşıldığı saptanır. Bunların sağlanmasında şu evrelerden geçmelidir:

1. Amaçların kararlaştırılmış olması,
2. Standartların belirlenmesi,
3. Gerçekleşen durumun saptanması,
4. Olması gereken ve gerçekleşen sonuçların karşılaştırılıp, yorumlanması
5. Sapma varsa, sapmaların nedenleri ile düzeltici çözümlerin belirlenmesi.

f. Çocuk Televizyonunda Yetiştirme

Bilim ve teknikteki hızlı gelişmeler çevrenin toplumsal, siyasal, ekonomik, hukuki koşullarındaki değişimler, kültürel koşullardaki gelişme eğilimleri, ekonomilerde şiddetlenen rekabet, kurumların büyümeleri vb. nedenler, insana olan istemi (talebi) nicelik ve nitelik bakımından arttırmaktadır.

Çocuk Televizyonunda kurum, gereksinim duyduğu insan gücünü sağlayabilmek ve kurumun etkinliğini sürdürebilmek için yetiştirme işlevini yerine getirebilecek bir yapıda olmalıdır. Planlama, örgütleme, kurulan örgütün yürütme ile harekete geçmesi, çalışmalarını düzenleme denetleme ve sonunda da kurumun sürekliliğini sağlayacak insanların yetiştirilmesi bir zorunluluktur.

Eğitim iletişimi açısından önerilen Çocuk Televizyonunun özellikleri ve yönetiminin işlevsel temelleri, toplumsal kişiliğinin oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır. ŞEKİL-32 de toplumsal kişiliğin yetiştirilmesinde eğitim iletişimi açısından Çocuk Televizyonunun dayandığı temeller gösterilmektedir.

Sonuçta Çocuk Televizyonunun eğitim iletişimi sürecindeki istendik hedefler doğrultusu, insanlarda Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı kişiliğinin sorumluluğunu duyuracaktır.

VIII. SONUÇ

Bu çalışmanın ana eksenini oluşturan eğitim iletişimi kurumu olarak çocuk televizyonu çeşitli kavramlarla yakından ilişkilidir. Bu kavramlar çalışmanın başında da açıklandığı gibi kişilik, iletişim ve eğitimidir.

Kişilik; insanın gerek iş benliği, gerek dış benliğinin etkileşim çevresinde yer alan, durağan ve devingen tüm öge, olay olgu ve oluşumlarla sürekli değişiklik gösteren, devingen bir yapı taşımaktadır. Kişiliğin oluşumu ve yapılanmasında temel, çocukluk evresinde atılmaktadır. Çocuk, insanlığın temeli ve özü, aynı zamanda insanlığın sürekliliği, geleceği olduğundan önemli bir evredir.

Çocuğa çocuk kavramının verilmesi, yansıttığı çocuk kişilik özelliğinden kaynaklanmaktadır. İnsanın dünsel, duygusal fiziksel davranışlarının bir bütünlük oluşturması ve davranışlarını eyleme dönüştürmesi, çocuk kişiliği olarak tanımlanmaktadır. Davranışlarını eyleme dönüştürme sürecinde, toplumsal yaşamdaki kurumlar, kişiler ve örgütler, birçok değer yargılarında bulunarak, eyleme dönüştürülen davranışları kavramlaştırırlar.

Çocuk kişilik özellikleri yaşama ortamında, kişi ilişkileri ya da kişinin içinde bulunduğu toplumdaki ilişkilerle değişikliğe uğrar. Değişikliğe uğramasında, çocuğa ruhsal ve fiziksel yeteneklerine yeni biçimler ve-

ren eğitim, biçimlerin verilmesinde kullanılan önemli etkende iletişimidir.

İletişim ile ilgili değişik tanımlar bulunmaktadır. İletişim, belirli araçlar kullanarak, iki öge arasında bilgi alışverişinin gerçekleşmesidir. Kişi ya da kişilerarası ilişkilerde, insanlar kişiliklerini iletişimle oluştururlar. Bununla ötesinde çevreyle alınıp verilen iletişim aracılığıyla özleştirmeler yapılarak, bir süreç içinde bireyler kişiliklerini tanımlarlar. Bu durumda bireylerin kişilikleri çevresiyle olan iletişim çabalarının bir sonucu olarak nitelendirilmektedir. İletişim kavramının özünde bilgi alışverişi olduğuna göre, bilginin içeriği kişilik bilgisidir.

Kişilik bilgisi iki birim arasında gerçekleşmektedir. Bu iki birim çocuk kavramı söz konusu olduğundan yetiştiren ve yetiştirir. Bu tanım içinde gereksinilen kişilik bilgisini sağlayan herhangi bir kaynağın kişisel ve toplumsal değerleri söz konusudur. Kaynağın kişiliği bu süreç içinde kişilik bilgisini sağlayan en önemli girdi ve temel öğedir. Sözü edilen süreç eğitim iletişimi sürecidir.

Bu çalışmayla ilk defa tanımlanan eğitim iletişimi, kaynak (yetiştiren) tarafından oluk, ileti, iletişim araçları kullanılarak, alıcıda (yetiştirir) amaçlı olarak istendik yönde kişilik bilgisi sağlama ve kişilik bilgisini geliştirme sürecidir.

İnsanda kişilik gelişimi, doğal ve yaşam ortamında gerçekleşir. Yaşama ortamı, insanın içinde bulunduğu varlık ortamıdır. İnsanın yer aldığı varlık ortamı içinde aile evrensel bir toplumsal birimdir. Varlık ortamı içinde kitle iletişim araçlarından televizyon, aileden sonra yer alan ikinci toplumsal birimdir.

Kişiliğin gelişim sürecinde yaşama ortamında sorun, çocuk kavramının bilinmesine, bakılmasına ve yetiştirilmesine karşın, onun bir kişilik olarak görülmemesinden kaynaklanmaktadır. Oysa çocuk kendine özgü bir kişiliği olan insandır. Özellikle seçme gücü ve ayrı deneyimleri olan özgür istençli bir insan. Bu insanın kişiliği, toplumsal-kültürel kişiliğindeki olumluluk ya da olumsuzluk, ona yöneltilen ya da gösterilen davranışlarla doğru orantılıdır.

İnsan bir canlı olarak yaşama ortamında, sınırlı bir evrende "yaşa" emrine uymaktadır. Yaşama ortamında yaşa emrinin sınırını yine insanın kendisi yaratır. Bu durum zihin bilimi kapsamı içine girmektedir.

Yalın bir bilim olan zihin bilimi, düşünmeyle ilgili bir bilimdir ve insanın temel doğası keşfedilir; insan belleğinin genişliği, depolama kapasitesi ve anımsama gücünü saptar; toplumsal, siyasi, askeri, eğitim ve insanlarla ilgili çeşitli çalışmaları zenginleştirir.

İnsan duyan ve yaratan bir canlıdır. Bu durumda kendi kültürünü de yaratır. Kültür, bir toplumdaki insanların davranışlarına yön veren kuralların bütünüdür. Bu kuralların oluşması, insanın toplumsal varlığından kaynaklanmaktadır. Toplumsal varlık olarak insanlar, birer kültür varlığıdır ve yarattığı bu kültür aynı zamanda insanın gelişmesini sağlar.

Kültür, insanın yaşama ilişkin tüm gereksinimlerini karşılayacak bir yapıdadır. İnsanların biyolojik ve bundan doğan gereksinimlerini karşılamasının yanısıra toplumsal yaşamına bağlı olarak çıkabilecek durumları karşılayacak nitelikteki birtakım özelliklere sahiptir. Hangi kültürde olursa olsun, her kültürün ortak noktası iletişim ve insandır. Bu durum kültürel iletişim olgusuyla ilişkilidir.

Eğitim iletişimi bir süreci içerisinde geçmektedir. Bu süreci içinde iletişimin temel öğelerinden yararlanılmaktadır. Temel öğeler içerik açısından ayrılık göstermektedir. Bu ayrılık iletişimin temel öğelerinden olan kaynak kişiliğin istendik yönde alıcı kişiliğine olan etkililiğinden kaynaklanmaktadır. Eğitim iletişimi süreci içinde oluk, iletişim sürecindeki anlamından farklı bir yapıdadır. İletişim sürecinde oluk araç ile eş anlamda kullanılırken, eğitim iletişimi sürecinde, kaynakla alıcı kişilik arasında eğitim iletişiminin gerçekleşmesine neden olan duygu ve düşünce anlamındadır.

Anne-baba ve ocuk kişiliklerinin birleştiği ortamda, ileti amaçlı olarak istendik kişilik bilgisini sağlama olduğundan oluk, bireyler arasındaki sevgi ve kişiliklere olan saygıdır. Bu durum kurumsal olarak ele alındığında oluk sorumluluk basamaksal bir yapıda ise zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. ŞEKİL-18'deki çizimde sistem olarak eğitim iletişimi süreci gösterilmiştir.

Eğitim iletişimi sürecinin temel öğesi olan araç, kaynak kişilikle alıcı kişilik arasında iletişimin aktarılmasını sağlar. Bireylerarası eğitim iletişimi, kitle iletişimi ile eğitim iletişimi, kitlelerarası eğitim iletişimi, eğitim iletişiminin sınıflandırılmış biçimidir.

Belirtilen eğitim iletişimi sınıflandırılmasında ağırlılık olarak kitle iletişimi ile eğitim iletişimi üzerinde durulmuştur. Kitle iletişim araçlarının çeşit olarak bololması ve bunların gönderdiği iletilerindeki farklılık çalışmayı yazılı basın, sinema, radyo ve televizyon olarak sınırlandırmayı birlikte getirmiştir. Anılan kitle iletişim araçlarının seçilmesindeki nedenler, bu araçların yaygın olarak kullanımı ve insanların iletişim araçlarından en azından birine sahip olmalarıdır.

Eğitim iletişimi özünde kişilik bilgisi ile yüklü

olduğundan, kişiliğin toplumsal, ruhsal yanları, beklentiler, amaçlar, duygular ve yetenekler gibi çeşitli özellikler, kitle iletişim araçlarındaki kaynak kişilik tarafından daha iyi anlatılmaktadır. Eğitim iletişimi sürecinde kaynak kişiliği de etkileyen kültür, toplumsal yapı, ulusal kişilik, teknolojik vb. özellikteki birtakım uyarılar söz konusudur. Buna bağımlı olarak, kaynağın bağımlı olduğu kurumsal yapının özelliği de, eğitim iletişimi sürecindeki kaynak kişiliğin özelliğini ortaya çıkarmaktadır.

Her iletişim aracının kendine özgü bir iletişim sistemi, işleyiş biçimi ve ekonomisi vardır. İletişim araçlarının etkisi okuyucu, dinleyici, seyirci ya da izleyici olarak tanımlanan alıcı birimle kurduğu ilişki, değişiklik göstermektedir. Gazete ile okuyucu arasında nasıl bir düşünsel ilişki kuruluyorsa, televizyonla da izleyici zihinsel, algısal ilişki kurmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının iletişim özellikleri açısından her iletişim aracının kullanımı ve yararı farklı biçimde olmaktadır. İletişim araçlarının kullanımı ya da yararı seçimi, alıcı birimin görevliliğine bağlıdır. Birbirlerine oranla üstünlükleri olmasına karşın kuşkusuz, insanların en çok kullandığı araç televizyondur.

Kitle iletişim araçlarının eğitim iletişimi özelliği toplumsal kurumlar olarak, toplumsal yapı içinde gerçekleşen çeşitli örgütlerin toplumsal ya da kültürel kişiliğe olan etkisi açısından önemlidir. Kitle iletişim araçları toplumun yapısal özelliklerine göre işlerlik kazandığından turumsal kişiliği söz konusudur. Kitle iletişim araçlarının eğitim iletişimi süreçleri ŞEKİL-26 ve 29 arasındaki çizimlerle gösterilmiştir.

Eğitim iletişimi sürecinde televizyon, iletinin gönderildiği alıcı birimin toplumsal, kültürel, ekonomik,

cinsiyet, eğitim ve alıcının öznel kişiliği açısından farklılık gösterdiğinden önemli bir konumdur. Eğitim iletişimi kurumu olarak televizyon, tüm sanatsal iletişimden yararlanmaktadır.

Hangi tür programların ne amaçla ve kime yayınlanacağı televizyonun tullanıldığı ülkedeki yönetim sistemi ile ilişkilidir. Bu durum program içeriğine göre dolaylı ya da dolaysız olarak yansır.

Kitle iletişim araçlarından en çok yararlanan alıcı birim, herşeyin en iyi tüketicisi olan çocuktur. Kitle iletişim araçlarının iletişim yağmalamasıyla çocuklar kendilerine kültür seçmeye ya da kişilik beğenme durumuna gelmiştir.

Türkiye'de televizyon yayınlarının dış kaynaklı yapımlara dayanması ve yerli yapımların da radyo programlarının görüntülü düzenlenmesi biçiminde gerçekleşmesi geleceğin insanındaki toplumsal-kültürel kişiliğin nereye varacağı konusunda karamsarlık yaratmaktadır. Yazılı basın organları aracılığıyla gönderilen iletiler 'magazin' olarak adlandırılan, eğlendirmeyi amaçlayan yazı türlerine geniş ölçüde yer verilmesi korkunç boyuta ulaşmıştır.

Bu durumda Türk toplumu içinde yetişen insanın kitle iletişim araçlarının verdiği kişilik bilgisiyle, hangi kültüre göre yetiştiği sorunu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de TRT kurumunun hizmet etmek amacıyla, içeriği aynı kalarak kanal sayısını arttırma çabaları gerçekçi değildir. Kanal sayısı artmasına karşın, işlevi aynı kalmaktadır. O halde Türk toplumunun gelecekteki insanında, dış kaynaklı yapımların yoğunluğu altında kültürüne yabancı bir kuşak yetiştirilmektedir. Çeşitli programların iletileri ile verilen toplumsal kişilikler özetle şunlardır:

- İçine kapanık, korkak, güvensiz kişilikler,
- Mazoist-sadist kişilik,
- Herkesin ona taptığı manik kişilik,
- Korku dolu, psikoz kişilik,

Bu durumda çocuğun temel kişilik özelliği, başka deyişle özgür istencini, onlara hizmette bulunduğu ya da onlarında düşünüldüğünü göstermek amacıyla, ağırlıklı olarak yayınlanan dış kaynaklı programlarla kültürel iletişimde yetişen geleceğin insanında da ulusal kişilik ya da toplumsal kimlikten sözedilemez.

Buraya kadar yapılan sapmalar sonunda eğitim iletişimi kurumu olarak kitle iletişim araçları, özellikle en fazla kullanılan ve yararlanan televizyon, televizyon iletilerinin yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Başka deyişle, toplumun kültürel yapısına uymayan yapay kişilikler özendirilmektedir.

Türkiye'de toplumsal yaşayışı yönlendiren ve toplumsal ya da kültürel kişiliğin gelişimini etkileyen kurumlar ya da toplumsal kişilikleri yaratma güçleri oranında belirlemek, birbirleriyle işbirliği yaparak yabancı kültürlerin etkililiğinden toplumu korumak durumundadır. Bu durumda kültürel ya da toplumsal kişilik bağlamında, televizyon yayınlarının gerçekleştirilmesinde şu sorunlar ortaya çıkmaktadır:

1. Televizyon kurumu, toplumun çeşitli kesimleriyle, değişik yöre ve bölgelerinde bireylere kazandırdığı toplumsal ya da kültürel kişilik özelliklerinin gözönünde bulundurmamaktadır.
2. Toplum genelinde televizyon kurumunun birey ve diğer kurumların kültürel ya da toplumsal kişiliklerine yapıcı ve bozucu etkilerde bulunmaktadır. Bozucu etkileri azaltmada ya da ortadan kaldırmada kuruma görev düşmektedir.

3. Ulusun kültürel ya da toplumsal kişiliğini geliştirme amaçları doğrultusunda yabancı kültürlerden nasıl bir ilişki içinde olacağını saptayabilmektir.
4. Toplumun değişik yöre ve bölgelerindeki toplumsal, kültürel ve ekonomik farklılıkları, toplumsal ya da kültürel kişiliğin geliştirilmesinde programlardan yararlanma düzeyini saptayabilmek.
5. Üzelde televizyon programları aracılığıyla gönderilen iletiler ve iletişimin etkililiğinde amacın saptanmasında görülen belirsizliktir.
6. Televizyon kurumu aracılığıyla toplumdaki çocukların, uluslararası boyutta dünya çocuk kültürüne uyumu boyutundaki belirsizliğin dikkate alınmamasıdır.

Bu tür sorunların çözümü için şunlar önerilmektedir:

1. Televizyon yayınları Genel Televizyon ve Çocuk Televizyonu olmak üzere ikiye ayrılmalıdır.
2. Genel televizyon yayınları yayınlarını sürdürmelidir.
3. Bağımsız ve yansız bir yapı taşıyan, çocuk televizyonu önerilmektedir. Toplumsal kurum olarak üniversitelerin bu alandaki yetkililiği ve gereken uzman kişilerin aynı kurumda bulunmaları; bu nedenle biraraya gelmeleri ya da araştırma yapmalarında, denetlemede kolaylık sağlanacağı gözönünde tutularak, bağımsız kanalın yapılmasında önemli yer tutmaktadır.
4. Bağımsız ve yansız bir yapı taşıması gerekliliği, yönetim işlevlerinden planlama, örgütleme, yürütme, düzenleme, denetleme ve yetiştirilmede izlenecek alt politikaların belirlenmesini gerektirecektir..

Her toplum gelecekteki insanın kişiliğini işleyip ona toplumsal ya da kültürel kişilik durumuna getirecek eğitim iletişimi süreci ile yayın ilke ve yönetimini, örgütünü de yaratmalıdır. Başka toplumların yayın ilke ve programlarının amaçlarının, yöntemlerini kullanarak ya da programları öykünmecilikle yapmaya kalkışmak, söz konusu toplumun insanlarında kişilik bozulmalarında ve dolayısıyla davranış bozukluklarına yol açmaktadır.

Bu gibi durumları önleyebilmek ya da en aza indirgeyebilmek amacıyla, toplumsal ya da kültürel kişiliğin kazandırılmasında eğitim iletişimi kurumu olarak Çocuk Televizyonu kurumunun, altı ilkeye bağlı olarak geliştirilen Atatürkçü Kişilik Özelliklerine göre örgütlenmesi gerekliliğidir.

Çocuk Televizyonunun önemi, toplumsal kişiliğin kazandırılmasında Atatürk İlkeleri ve bunlara bağlı kişilik özelliklerinin bağdaştırılmasında ortaya çıkmaktadır. Çocuk Televizyonu için önerilen programların içeriği, başka deyişle gönderdiği ileti ile ilkeler arasında bağıntı kurulduğunda, geleceğin insanında egemen olabilecek toplumsal kişilikler ortaya konulabilir.

Çocuk Televizyonunun gerçekleşmesi başka deyişle, bu amaca ulaşma yolunda girişilen iş ve eylemlerin toplamı anlamı olan yönetimle yakından ilişkilidir. Bu durumda, önerilen bağımsız kanalın yönetim işlevleri de ele alınmıştır.

Bir yönetimde, planlama, örgütleme, yürütme, düzenleme, denetleme, yetiştirme biçiminde altı ana işlev söz konusudur. Bundan yararlanarak Çocuk Televizyonunun yönetim ilkeleri ortaya konmuştur. ŞEKİL-32'de eğitim iletişimi açısından Çocuk Televizyonunda olması gereken durum verilmiştir.

Kuşkusuz Türkiye Cumhuriyetinin gelecekteki insanlarına toplumsal-kültürel kişiliğin sağlanmasında, sorumluluk duygusu taşıyan insanlara ve kurumlara görev düşmektedir.

Amaç gördüğünü öykünen, yapay kişilikli insanlar yetiştirmek değil insana, topluma yarar sağlayan, en önemlisi Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı kişiliğini oluşturmak ve yönlendirmektir. Gerekli araştırmaları yapmak, sorunları getirmek ve çözüm önerilerinde bulunmak, toplumsal sorumluluğunu alan insanlara düşmektir.

IX. EKLER

T. C.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sayı : 441/53

Konu :

Dear Sirs,

Deniz GÜLER who is an assistant in Anadolu University's Open Education Faculty, is now studying on her doctoral dissertation, under a general topic of "Children's Television". By this study, she tries to offer a model for Turkey, about Children's TV, which will include the structure and content of the programs, broadcasting hours etc. For this reason, she needs detailed information of the practice in foreign countries too. If possible and if you have a special children channel, we hope to get information from you in related matters that will be used as examples in her study. The information will possibly be in English.

We would like to thank you, for your help from now on.

With best regards.

Prof.Dr. İnal Cem AŞKUN

Vice President

EK-2

Ass. Deniz Güler
Anadolu Universitesi
Aciköğretim Fakültesi
26470 Eskişehir/TURKEY
att. Prof.Dr. Inal Cem ASKUN

Dato
24th May 1988,
MW/celp

Re: Children's Television in Denmark.

Within the DR/TV the Children and Youth Department is an independent programme department just like Current News, Drama and Light Music. The Children and Youth Department has f.inst. its own independent head placed at the same level as the other department heads, and he/she takes part in decision meetings together with DR's other decision-making heads.

The Children and Youth Department has its own budget and corresponding broadcasting obligations: 315 hours per year, whereof 180 must be new production and 135 hours purchased foreign programmes as well as rebroadcasts. The costs for programmes and actors amount to app. 16 million Danish Kroner exclusive of wages to permanently employed personnel and costs for technical assistance. The department numbers a staff of ab. 60 permanently employed, of which 3/4 are directly connected to the production itself: Production managers (4), producers (18), and production assistants (18).

Our broadcast schedule is as follows:

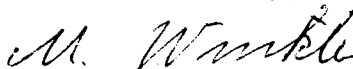
Every day throughout the year from 18.30-19.00 p.m. for small children. Tuesdays, Wednesdays, Thursdays and Fridays 17.00-18.00 p.m. for children (apart from during the period from May 1st till October 1st, when we do this programme only twice a week).

Youth programmes are made on extra grants (including staff), in excess of the above mentioned. For 1988 our department has received no means for youth programmes.

We spend part of our means on consultants and experts within children's culture in order to be guided in our programme production and policy. Furthermore we lean on statistics on numbers of viewers and quality judgement.

See also material enclosed.

Yours sincerely,

Mogens Winkler

Helsinki, April 20, 1988

EK-3

Ass. Deniz Güler
Anadolu üniversitetsi
Açıköğretim Fakültesi
26470 Eskisehir/TURKEY

Dear Mr. Güler,

Acknowledging the letter of March 29, 1988, signed by prof. Inal Cem Askun, Vice President, we have the pleasure to send you our television programme schedule covering the weeks 17 and 18 of 1988.

The schedule covers the three TV networks (TV 1, TV 2, TV 3) with programming in two national languages, Finnish and Swedish, and about 21 weekly hours provided by MTV, the commercial TV Company. TV 3 is programmed by an independent commercial company with 50% ownership of YLE (Yleisradio).

For viewing and programming percentages, see the attached FACTS & FIGURES 1988/89.

Hoping that this information will satisfy your current needs, we remain, with best greetings,

Yours sincerely,

Raimo Arhela
YLE/International Relations
Information

2 Enclosures

YLE/MTV
TELEVISION PROGRAMMES

(TV 1, TV 2, TV 3)

TV WEEKS 17 - 18 / 1988

From April 25 to May 8

TV1 - TV2 - TV3 TELEVISION PROGRAMMES from April 25 to May 8, 1988
 Times given in Finnish local (Summer) time. Schedule changes possible.
 The schedule is compiled by Oy Yleisradio Ab, the Finnish Broadcasting
 Company Ltd., International Relations Dept./Information, PL 95, 00251
 HELSINKI. For further information and free subscriptions, please, write
 to this address.

RADIO: For programmes in English, French and German, see last page.

TEXT-TV: An additional TELETEXT (Text-TV) service in Finnish and
 Swedish is transmitted daily from 09.00 until close down
 (on Thursdays only during the evening programme hours).

Also daily news pages in English!

For reception a special teletext set or an additional de-
 coder component in your set is required.

ABBREVIATIONS USED:

b/w = black-and-white, all other programmes in colour
 doc. = documentary/fact programme
 FN = Finnish narrator or commentator
 FS = Finnish subtitles
 SN = Swedish narrator or commentator
 SS = Swedish subtitles
 MTV: = Programmes presented by the commercial "MTV" Company
 (programmes with advertising)
 TTV- = Text-TV (Teletext) followed by page number

=====
NOTE: The coverage of TV 3 (Kolmostelevisio) transmissions is at present
 Helsinki, Tampere, Turku, and Jyväskylä with surroundings. Next exten-
 sion will be to Lahti.
 =====

Monday, April 25 / TV 1

10:10-10:29 SCHOOL TV: 'Maija Studies Nature II', doc. (SN, FS)
 11:35-11:55 SCHOOL TV (SN): 'A People of Two Times', Nordic coproduction
 doc. about Australia and its aboriginals (FN)
 12:25-12:55 SCHOOL TV: 'The Castle', American doc. about mediaeval
 castles, produced by Unicorn Projects (FS)
 17:30 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 BIRDWATCHING: Finnish doc. about birds at sea (FN)
 18:20 CLOCK MUSEUM: GDR doc. about the Clock Museum of Dresden,
 produced by GDR Television (FS)
 18:30 ROOM AT THE BOTTOM: British comedy series (FS)
 19:00 FOR YOUTH: Open Channel programme (FN)
 19:30 MTV: 'Bloodletting', Finnish suspense drama series in 3
 parts, part 1, written by Pentti Kirstilä, directed by Anssi
 Mänttari (FN, SS)

20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 21:00 CURRENT AFFAIRS REVIEW (FN)
 21:20 MTV: 'Indiscretion', French film 'L'indiscrétion' (1982)
 directed by Pierre Lary. Cast: Jean Rochefort, Jean-Pierre
 Marielle and Dominique Sanda (FS)
 23:10-23:20 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 2

17:30 THE CASE SAMROENG: International coproduction story of Sam-
 roeng, boy in Thailand (SS)
 18:00 NEWS (SN)
 18:15 SPORTS MAGAZINE (SN)
 18:45 GHOST SCHOOL: French series produced by Revcon Television,
 part 3 (SS)
 19:10 FRAMES FOR NEW FRAMES: Doc. about the non-existing Museum of
 Contemporary Art, by Annika Nyberg (SN, FS)
 19:45 OBS: Topics from home and abroad (SN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 21:00 STRUGGLE FOR POLAND: British doc. series produced by Channel
 Four (SN, SS)
 21:55 NEWS (SN)
 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN, FS)
 22:20 SECRET BOX: French thriller comedy series directed by Da-
 nièle Thompson. Cast: Michèle Morgan, Daniel Gélin and Jean-
 ne Moreau (SS)
 23:15-23:25 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
 17:00 MY LITTLE PONY: American animated series (FS)
 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
 18:30 ALF: American comedy series (FS)
 19:00 GROWTH: Finnish drama series (FN)
 19:30 ST. ELSEWHERE: American hospital series (FS)
 20:30-21:30 LEG WORK: American detective series (FS)

Tuesday, April 26 / TV 1

10:10-10:24 SCHOOL TV: 'Forests II', doc. (FN)
 11:25-11:44 SCHOOL TV: 'Maija Studies Nature', doc. (SN, FS)
 12:25-12:45 SCHOOL TV: 'Unwanted Guests in Your Mouth', doc. (FN)
 17:00 CURRENT AFFAIRS REPORT (FN)
 17:30 CHILDREN'S TV: Compiled programme
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 NEWS (SN)
 18:15 MTV: 'Picture Crossword', Finnish entertainment (FN)
 18:45 UPSTAIRS, DOWNSTAIRS: British series produced by London
 Weekend Television (FS)
 19:35 UNCLE LENIN LIVES IN RUSSIA: Finnish doc. about the remi-
 niscences of ten revolutionaries, written by Rikka Tanner
 and Kanerva Cederström, produced by EPIDEM/TV 1 (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 21:00 FRONT PAGE STORY: Entertainment series (SN, FS, SS/TTV-333)
 21:30 THE PROBLEM OF IMMIGRANTS: Discussion series (SN, FS)
 22:30 NEWS (SN)

22:35 SIXTEEN YEARS IN SIBERIA: Danish doc. about a Danish family's fate in Lithuania 1941. Produced by Danish Television (SS)
 23:30 SPORT: Icehockey, Finnish finals (if play) (FN)
 01:00-01:10 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 2

17:30 CHILDREN'S TV: 'The Spinning-top', series (SN)
 18:00 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 18:30 TV KITCHEN: Traditional cookery in Sri Lanka (FN)
 19:00 MTV: 'MacGyver', American police series (FS)
 20:00 MTV: 'Cinemabox', film review series (FS)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 21:00 CURRENT AFFAIRS REVIEW (FN)
 21:45 DISCONNECTED SKETCHES: Studio entertainment show (FN)
 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN, FS)
 22:20 THE LENZ PAPERS: W German drama series (FS)
 23:55-00:05 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
 17:00 MUSIC CELLAR: Finnish series about music schools (FN)
 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day continued (FN)
 18:30 BATMAN: American adventure series (FS)
 19:00 THE ISLAND: W German series (FS)
 20:00 SPORT: Speed downhill, report from the competition of Les Arc, France. Produced by Spark (FN)
 20:30 BLOOD & ORCHIDS: American mini series about life in Honolulu in 1937. Produced by Lorimar Telepictures (FS)
 21:30-23:25 THE ENFORCER: American film (1976) directed by James Fargo. Cast: Clint Eastwood, Tyne Daly, Harry Guardiano, Bradford Dillman, John Mitchum and De Veren Bookwalter (FS)

Wednesday, April 27 / TV 1

09:10-09:30 SCHOOL TV: 'Unwanted Guests in Your Mouth', doc. (FN)
 10:10-10:36 LANGUAGE TV: 'Pozhaluista 4', Russian course
 11:10-11:37 SCHOOL TV (SN): 'Hans' and Minola's Land', Nordic doc. series about Australia and New Zealand (SS)
 12:25-12:44 SCHOOL TV: 'Maija Studies Nature', doc. (SN, FS)
 17:10 SAMI HANDICRAFT: Swedish doc. about three Sami artists, produced by Swedish TV in Luleå (SN, FS)
 17:30 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 NEWS (SN)
 18:15 WEDNESDAY CLUB: Discussions at a downtown cafe (FN)
 18:45 STARRING STAN LAUREL AND OLIVER HARDY: 'Another Fine Mess' (1930) and 'Hoose-Gow' (1929) (b/w, FS)
 19:35 SCIENCE: 'Lost Natural Resources', doc. about the waste problem in Finland, by Bo-Eric Mannerström (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 21:00 CURRENT AFFAIRS REVIEW (FN)
 21:30 MTV: 'The Far Pavilions', British series in 6 parts (FS)
 22:30 MTV: 'Twilight Zone', American series (FS)

23:00 NEWS (SN)
 23:05 FLASHES FROM PORTUGAL: Portuguese series by Monique Rutler-
 /PAISA. Third part about a student and her finances (FS)
 23:35-23:45 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 2

17:30 CHILDREN'S TV: 'Little O and Molly', series (SN)
 18:00 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 18:30 HELLO BOES!: Comedy series produced by Telecable Benelux/TV
 Tokyo (FS)
 19:00 TOP OF THE POPS: Foreign pop music programme (FN, FS)
 19:30 MTV: 'Moonlighting', American comedy series (FS)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 21:00 HOUSE OF JOY: Finnish talk show entertainment (FN)
 21:30 DOMESTIC REVIEW (FN)
 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN, FS)
 22:20 JAPAN, BEHIND THE MASKS: British doc. by John Pilger, di-
 rected by Alan Lowery, produced by Central Independent Tele-
 vision (FS)
 23:15-23:25 TELETEXT NEWS AND WEATHER FORECAST IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
 17:00 TOM AND JERRY: American animated series (FS)
 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day continued (FN)
 18:30 THE SPEDE SPECIAL: Finnish entertainment show (FN)
 19:30 A FAMILY AT WAR: British series by Granada TV (FS)
 20:30 9 TO 5: American comedy series (FS)
 21:00-21:30 QUIZ IN PIRKANMAA: Finnish entertainment series (FN)

Thursday, April 28 / TV 1

16:40 SCIENCE: 'Nature in the City - City in Nature', doc. about
 the flora and fauna of Helsinki (FN)
 17:30 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 NEWS (SN)
 18:15 OBS: Topics from home and abroad (SN)
 18:45 MTV: 'Land of Green Gold', Finnish serial (FN, SS)
 19:15 SURVIVAL: Indian doc. about the Asian tiger, produced by
 Naresh Bedi (FS, SS/TTV-334)
 20:10 TEMPO: Doc about music competitions (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 20:55 SPORTS ROUNDUP (FN)
 21:05 OUT FROM THIS GAME - ME, ALTAIR: Finnish play written by
 Anja Kolehmainen, directed by Titta Karakorpi (FN, FS/TTV-
 333)
 22:15 CURRENT AFFAIRS REVIEW (FN)
 23:00 NEWS (SN)
 23:05 PORTRAIT: Jacob Epstein, sculptor, British doc. produced by
 Arts Council and Central TV (FS)
 24:00-00:10 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 2

17:30 CHILDREN'S TV (SN): Programme from Vaasa.
 18:00 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 18:30 BALLERINA: British doc. series about the work of Natalya Makarova, Russian born dancer, directed by Derek Bailey, produced by the BBC (FN, FS)
 19:30 VESKU 25: Entertainment with Vesa-Matti Loiri from Kuopio, recorded last autumn (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 20:55 CURRENT AFFAIRS REVIEW: Foreign affairs (FN, FS)
 21:30 MTV: 'One Big Family', Finnish quiz entertainment (FN)
 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN, FS)
 22:20 THERE IS ALWAYS HOPE: Danish doc. about a home for alcoholics, by Annette Breuning, Danish Television (FS)
 23:00 MTV: 'Transferred to Houston', American police series (FS)
 24:00-00:10 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
 17:00 MUPPET BABIES: British entertainment series (FS)
 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day continued (FN)
 18:30 COOKERY CLUB: Delicacies with Knud Möller (FN)
 19:00 THE COLBYS: American serial (FS)
 20:00 MURDER SHE WROTE: American crime series (FS)
 21:00 QUIZ IN PIRKANMAA: Finnish entertainment series (FN)
 21:30-22:30 L.A.LAW: American crime series (FS)

Friday, April 29 / TV 1

09:10 SCHOOL TV (SN): 'Hans' and Minola's Land', Nordic doc. about the European and Maori culture in New Zealand (SS)
 09:40 SCHOOL TV (SN): 'One People of Two Times', Nordic doc. about the aboriginals of Australia (SS)
 10:10-10:40 SCHOOL TV: 'The Castle', American animated film (FS)
 12:25-12:39 SCHOOL TV: 'Problems of Forestry', doc. (FN)
 17:25 HELLO AGAIN: Magazine for children (SN)
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 NEWS (SN)
 18:15 DEVOTIONAL MOMENT (FN)
 18:20 LUCKY LUKE: American animated series by Hanna Barbera (FS)
 18:45 ROXY: British rock music series by Tyne Tees Television Ltd.
 19:05 FOR YOUTH: 'Studio, Studio!', entertainment show (FN)
 19:30 MTV: 'Ten Grand', Finnish quiz entertainment series (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 21:00 CURRENT AFFAIRS REVIEW (FN, FS)
 21:30 NEWS (SN)
 21:35 SPLENDOR IN THE GRASS: American film (1961) directed by Elia Kazan. Cast: Natalie Wood and Warren Beatty (FS, SS/TTV-335)
 23:35 BRITISH ENTERTAINMENT: 'Working Week' and 'Earthworks' on stage. Produced by Meltdown, Thames TV (FS)
 00:25-00:35 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 2

17:45 BOATING SCHOOL: The use of emergency rockets (FN)
 18:00 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 18:30 PORTRAITS OF GRIPSHOLM: Swedish doc. about the art collection in the Gripsholm Castle, by Ulf G. Johansson, Swedish Television (SN, FS)
 19:00 MTV: 'Saldo', all about today's business news background (FN)
 19:30 BLACK FOREST CLINIC: W German hospital series (FS)
 20:15 NATURE IS STILL OURS: Doc. about the fishing cranes in the Finnish archipelago (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 21:00 DERRICK: W German police series (FS, SS/TTV-334)
 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN, FS)
 22:20 MTV: 'Dallas', American serial (FS)
 23:20 THOUGHTS BY THE CLOSEDOWN (FN)
 23:25-23:35 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
 17:00 THROB: American youth comedy series (FS)
 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day continued (FN)
 18:30 FALCON CREST: American serial (FS)
 19:30 SPORT: Golf, the Tournament Players Championships in Ponte Vedra Beach, Florida (FN)
 21:00 QUIZ IN PIRKANMAA: Finnish entertainment series (FN)
 21:30-23:10 MINNELLI ON MINNELLI: 'Liza Remembers Vincente', American entertainment directed by Richard Schickel, produced by Haven Productions and MGM/UA Television (FS)

Saturday, April 30 / TV 1

13:40 CHILDREN'S TV: Singing and playing (FN)
 14:00 DINNER FOR ONE: Comedy film directed by Heinz Dunkhase, starring Freddie Frinton (b/w, FS)
 14:20 CHILDREN'S TV: Opera by Marjatta Pokela recorded at Peltola school, directed by George Kopteff
 14:55 ITALIAN HITS: Music from the San Remo Festival 1988. Produced by Italian Television (FS)
 15:40 STARRING OLIVER HARDY AND STAN LAUREL: 'The Fixer Uppers' (1935), American film (b/w, FS)
 16:00 LANGUAGE TV: 'Pozhaluista 4', Russian course
 16:30 FRIEND OR UNFRIEND: American youth film produced by Phoenix Film, New York (SS)
 16:40 MR. BROOM: Finnish youth series in 4 parts, part 3
 16:55 THE CHAMPAGNE DANCE: A mini film by Berit Neumann.
 17:00 CONCERT: The Brahe Djäknaar, choir from Turku, singing for springtime (SN)
 17:30 REGIONAL REVIEW (SN)
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 NEWS (SN)
 18:15 MTV: 'Holiday TV' visits Ireland (FN)
 18:45 MTV: 'Topi Sorsakoski', portrait of a pop star, with Peter von Bagh (FN, SS)
 19:15 MTV: 'First of May Tiger', an entertainment compilation (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 20:45 LOTTO (, SN)

20:50 SPORTS ROUNDUP (FN)
 21:00 THEATRE AT NINE: 'Nobody at Home', written by R. Koukku, directed by Hannu Kahakorpi (FN)
 21:15 MTV: 'Party in Majorca', Finnish film directed by Lauri Törhönen, produced by Filmikonttori/MTV (FN, SS)
 21:45 MTV: Ten o'clock news (FN)
 22:00-00:30 THE EUROVISION SONG CONTEST: Live from Dublin. Produced by Eurovision/Irish Television (FN, FS)

TV 2

15:15 CHILDREN'S TV: 'Story Time', American series (FS)
 16:00 REGIONAL STUDIO FROM TAMPERE (FN)
 16:40 TRAFFIC PROBLEMS: The problems of speeding (FN)
 16:55 STORIES FROM RAUMA: Short film by Jouko Nummela (FN)
 17:20 HANDICAPPED IN FACTORY WORK: Finnish doc. by Aila Nolte and Marjatta Leporinne (FN)
 18:00 MEMORIES OF AN ORCHESTRA: 'The Pori Workers' Band' celebrates its first centenary, doc. written and directed by Marjatta Simula (FN)
 18:45 THE MERIDIAN: 'Silent Villages', pictures from Suomussalmi, doc. by Olli Kiiskinen (FN)
 19:05 OUR GLOBE: British doc. series about the ecology of the Earth, directed by Mike Dorner, produced by Thames TV (FS)
 19:55 MAGICIANS AT WORK: Finnish series (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 20:45 LOTTO (FN)
 20:50 SATURDAY SAUNA: Discussion about topics of the day (FN)
 21:40 AGE-OLD MAN: American animated comedy film by Mel Brooks and Carl Reiner, produced by Brookfilms Ltd (FS)
 22:05-23:30 THE KISS OF TOSCA: Swiss doc. 'Il bacio di Tosca' about the opera artists' life in Milan (FS)

TV 3

15:15 SPORTS MAGAZINE: Highlights from all over the world (FN)
 16:15 STAR TREK: American space adventure series (FS)
 17:15 THE DOLLY PARTON SHOW: The Thanksgiving Day in Tennessee (FS)
 18:10 MR BELVEDERE: American comedy series (FS)
 18:40 URBAN QUIZ: Finnish entertainment series (FN)
 19:00 SAVE THE TIGER: American film (1973) directed by John G. Avildsen. Cast: Jack Lemmon, Jack Gilford, Laurie Heineman, Norman Burton and Patricia Smith (FS)
 20:40-21:40 OBA OBA: Swiss dancing show, produced by Polivideo (FS)

Sunday, May 1 / TV 1

11:40 FIRST OF MAY RELIGIOUS PROGRAMME (FN)
 11:55 SCHOOL-TV: Cultural programme for the classes 3 to 6 (FN)
 12:25 CHILDREN'S TV: Songs and games (FN)
 12:45 THE COMEBACK OF THE ACCORDEON: British doc. about the history of the accordeon as musical instrument. Produced by the BBC (FS)
 13:45 SPITTING IMAGE - ONCE AGAIN: British comedy series produced by Central Television (FS)

- 14:10 UUNO IN PSAIN: Finnish comedy film (1985) directed by e Kokkonen. Cast: Vesa-Matti Loiri, Marjatta Raita, Tapio Hämmäläinen, Marita Nordberg, Spede Pasanen, Simo Salminen, Satu Silvo, Ville-Veikko Salminen, Yrjö Parjanne (FN, SS)
- 16:00 LUCK BE WITH YOU: Finnish doc. about the present industrial structural change and the dock workers hit by it. Directed by Jarmo Jääskeläinen (FN, FS)
- 17:30 LANGUAGE TV: 'Deutsch direkt', German course
- 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
- 18:00 MTV: 'Sunday Report', topics of the day (FN)
- 18:30 MTV: 'Topics with Hannu Karpo' (FN)
- 19:00 CHILDREN'S TV: 'Maja the Bee', animated series (SS)
- 19:25 DENNIS THE MENACE: American animated series (FS)
- 19:40 FORTUNATE LIFE: Australian series (FS, SS/TTV-334)
- 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
- 20:45 SPORTS ROUNDUP (FN)
- 21:10 FOREIGN AFFAIRS REPORT (FN, FS)
- 21:40 MTV: 'The Department Store', Swedish serial (FS)
- 22:10 MTV: Ten o'clock news (FN)
- 22:25 MTV: 'The Department Store', Swedish serial continued (FS)
- 22:55-23:15 NEWS AND SPORTS (SN)

TV 2

- 14:15 WHATEVER YOU WERE BEFORE, THAT YOU WILL BECOME AGAIN: Entertainment concert with Mikis Theodorakis and other Swedish and Greek artists. Dedicated to Olof Palme (FS)
- 15:00 THE WORLD OF PUPPET THEATRES: Doc. series. presented by Jim Henson, part 5 about Philippe Genty from France (FS)
- 16:00 ON SUNDAYS: Mayday atmosphere (SN, FS)
- 17:00 SPIRIT BAY: Canadian family series produced by the Spirit Bay Productions (FS)
- 17:30 YOUTH MAGAZINE (FN)
- 18:05 MASTERS OF THE AIR: British doc. about the 'Red Arrows' pilot group in the U.S. and Canada. Produced by TPL Video (FS)
- 18:45 VIEWS: Finnish opinions about the comprehensive school system (FN)
- 19:00 THE MERIDIAN: Are there more and more A and B class people? Finnish discussion doc. (FN)
- 19:30 SPRING IN MUSIC: Mayday concert from Tampere
- 20:20 PROGRAMME PREVIEW (FN)
- 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
- 20:45 KATE & ALLIE: American comedy series (FS)
- 21:10-22:55 THE MOZART BROTHERS: Swedish film (1986) directed by Susanne Osten. Cast: Etienne Glaser, Philip Zandén, Henry Bronett, Loa Falkman and Iwar Wiklander (FS)

TV 3

- 14:30 SPORT: Formula 1 racing, live from Imola, Italy (FN)
- 16:15 SPORT: Motor cycle racing, the Superbike series from Hungaroring, Hungary (FN)
- 17:10 URBAN QUIZ: Finnish entertainment series (FN)
- 17:30 FILM INTRODUCTION: Peter von Bagh tells about tonight's film and its background (FN)

- 17:40 RED RIVER: American film (1948) directed by Howard Hawks. Cast: John Wayne, Montgomery Clift, Joanne Dru, Walter Brennan and Colleen Gray (FS)
- 19:55 COHEN!: Portrait of Leonard Cohen, writer, poet and songwriter, by Toni Ilmoni and Jouko Konttinen (FN, FS)
- 20:45-21:45 ON WINGS OF EAGLES: American suspense series (FS)

Monday, May 2 / TV 1

- 17:30 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
- 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
- 18:00 HANNA: Finnish youth play written and directed by Anni Rotko (FN)
- 19:15 ITALIAN HITS: Excerpts from the San Remo Festival 1988, produced by Italian Television (FS)
- 19:30 MTV: 'Bloodletting', Finnish suspense play series (FN, SS)
- 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
- 21:00 CURRENT AFFAIRS REVIEW (FN)
- 21:20 MTV: 'Private Benjamin', American comedy film (1980) directed by Howard Zieff. Cast: Goldie Hawn, Eileen Brennan and Armand Assante (FS)
- 23:35-23:45 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 2

- 17:30 LENA FALUNINA: International coproduction doc. about a 10 year old girl living in Moscow (SS)
- 18:00 NEWS (SN)
- 18:15 SPORTS MAGAZINE (SN)
- 18:45 GHOST SCHOOL: French series (SS)
- 19:10 ISRAEL IS 40 YEARS OLD: Doc. by Sven Strandén (SN, SS)
- 19:45 OBS: Topics from home and abroad (SN, SS)
- 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
- 21:00 STRUGGLE FOR POLAND: British historical series produced by Channel Four, last part about the road to solidarity (FS)
- 21:55 NEWS (SN)
- 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN)
- 22:20 SECRET BOX: French thriller-comedy series (SS)
- 23:15-23:25 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

- 16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
- 17:00 HE-MAN AND THE MASTERS OF THE UNIVERSE: Animated American sci-fi series (FS)
- 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day continued (FN)
- 18:30 ALF: American sci-fi comedy series (FS)
- 19:00 GROWTH: Finnish play series (FN)
- 19:30 ST. ELSEWHERE: American hospital series (FS)
- 20:30-21:30 SPORT: Icehockey, a NHL series match (FN)

Tuesday, May 3 / TV 1

- 17:30 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
- 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
- 18:00 NEWS (SN)
- 18:15 MTV: 'Picture Crossword', entertainment (FN)

18:45 UPSTAIRS, DOWNSTAIRS: British drama series produced by London Weekend Television (FS)
 19:35 FOREIGN AFFAIRS: Highlights from life in Spain, W Germany, and Belgium (FS)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 21:00 PORTRAIT: Gösta Ekman, Swedish doc. about the famous actor, by Bengt Lagerkvist, Swedish Television (FS)
 22:00 MOMENTS WITH BLUES: Musical entertainment (SN, FS)
 22:35 NEWS (SN)
 22:40 DIALOGUES WITH THE ENEMY: British doc. about the dialogue between two journalists, Muna Hamzeh, Palestinian, and Chaim Shur, Israeli. Produced by Jane Balfour Films (SS)
 23:35-23:45 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 2

17:30 CHILDREN'S TV: 'The Spinning-Top', series (SN)
 18:00 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 18:30 NATURE IS STILL OURS: Spring life in the city (FN)
 18:45 WHAT ABOUT THE WEATHER?: Doc. the statistics behind the weather forecasts (FN)
 19:00 MTV: 'MacGyver', American police series (FS)
 20:00 MTV: 'The Cosby Show', American comedy series (FS)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 21:00 CURRENT EVENTS REVIEW (FN, FS)
 21:45 DISCONNECTED SKETCHES: Finnish talk entertainment (FN)
 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN)
 22:20 THOSE BEAUTIFUL SUNDAYS: French series about business life in the 30's, directed by Robert Mazoyer. Cast: Claude Girard, Anne Parillaud, Bruno Delodere and Marie-France Mignal. Produced by FR3 and Technisonor (FS)
 23:15-23:25 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
 17:00 MUSIC CELLAR: Musical youth programme (FN)
 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day continued (FN)
 18:30 BATMAN: American adventure series (FS)
 19:00 THE ISLAND OF FATE: W German series by Bavaria Film (FS)
 20:00 THIRD GEAR: Motoring series (FN)
 20:30 THE RED WIDOW: French drama series 'La veuve rouge' about life in the beginning of the century (FS)
 21:30-23:50 THE PRINCE AND THE SHOWGIRL: American film (1957) directed by Laurence Olivier, starring Marilyn Monroe and Laurence Olivier (FS)

Wednesday, May 4 / TV 1

17:05 CONCERT: 'The Clarinet Concerto' by Carl Maria von Weber played by the Danish Radio Symphony Orchestra conducted by Lamberto Gardelli. Produced by Danish Television.
 17:30 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 NEWS (SN)
 18:15 WEDNESDAY CLUB: Discussion at a downtown café (FN)
 18:40 STARRING STAN LAUREL AND OLIVER HARDY: 'Beau Hunks', American film (1931) and 'Big Wild' (1930) (b/w, FS)

19:35 SCIENCE: 'Our Environment Poisons', doc. by Maija-Liisa Wassmund (FS)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 21:00 CURRENT AFFAIRS REVIEW (FN)
 21:30 MTV: 'The Far Pavilions', British series (FS)
 22:30 MTV: 'Twilight Zone', American suspense series (FS)
 23:00 NEWS (SN)
 23:05 FLASHES FROM PORTUGAL 4: Doc. by Monique Rutler, produced by PAISA, Portugal (FS)
 23:35-23:45 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 2

17:30 CHILDREN'S TV: 'Little O and Molly', series (SN)
 18:00 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 18:30 VIDEO ART: 'Artificial Brain', an experimental satire about the interaction of men and computers, by Kenn O. Beckman, Timothy Buckley, Blue Gene Tyranny and Robert Sheff (FS)
 19:00 THE MERIDIAN: 'Europe Against Cancer', British doc. (FS)
 19:30 MTV: 'Moonlighting', American comedy series (FS)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 21:00 HOUSE OF JOY: Finnish entertainment series (FN)
 21:30 DOMESTIC REVIEW (FN)
 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN)
 22:20 THE NIGHTLINE: Finnish rock music hot line, with 'Yö' and 'Miljoonasade', compiled by Matti Grönberg (FN)
 23:30-23:40 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
 17:00 FAST WATER FESTIVAL: International water sport competition in Kuusamo (FN)
 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day continued (FN)
 18:30 THE SPEDE SPECIAL: Finnish talk show entertainment series (FN)
 19:30 A FAMILY AT WAR: British series (FS)
 20:30 9 TO 5: American series (FS)
 21:00 QUIZ QUALIFICATIONS IN SOUTH-WESTERN FINLAND (FN)
 21:30 ECONOMIC TREND: Doc. about the visions and the realism of internationalisation and world markets. Produced by Nordic Network.

Thursday, May 5 / TV 1

16:05 SCIENCE: 'A Lost Natural Resource?', Finnish doc. about the recirculation of the wastes, by Bo-Eric Mannerström (FN, FS/TTV-333)
 17:00 FOR YOUTH: Open Channel programme (FN)
 17:30 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 NEWS (SN)
 18:15 OBS: Topics from home and abroad (SN)
 18:45 MTV: 'The Cosby Show', American comedy series (FS)
 19:15 SURVIVAL: 'Man-eating Tigers - false or true?', Indian doc. produced by Naresh Bedi (FN, SS/TTV-334)
 20:10 FINE ARTS TOPICS: Italian art exhibition in Helsinki (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 20:55 SPORTS ROUNDUP (FN)

21:05 THE KING COBRA: A Finnish village comedy, written by Raija Oranen, directed by Jukka Sipilä (FN)
 22:50 NEWS (SN)
 22:55 LITERATURE: Discussion about books (FN)
 23:55-00:05 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 2

17:30 CHILDREN'S TV (SN): Songs and games.
 18:00 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
 18:30 BALLERINA: British doc. series about Natalya Makarova, Russian born dancer, directed by Derek Bailey, produced by the BBC (FS)
 19:30 CULTURAL PAPERS: Doc. about the reading digests published in Oulu (FS)
 19:45 FINLAND IN THE YEAR 0: Doc. about the "green" visions by Pentti Linkola, directed by Timo Jokinen (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
 20:55 CURRENT AFFAIRS REVIEW (FN, FS)
 21:30 MTV: 'Hardwick', Finnish talk show entertainment (FN)
 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN)
 22:20 TAMPERE JAZZ: Concert from the University of Tampere.
 23:00 MTV: 'Transferred to Houston', American crime series (FS)
 24:00-00:10 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
 17:00 MUPPET BABIES: Entertainment by Marvel Productions (FS)
 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day continued (FN)
 18:30 MEDITERRANEAN COOKERY: Greek cuisine, British series (FS)
 19:00 THE COLBYS: American serial (FS)
 20:00 MURDER SHE WROTE: American detective series (FS)
 21:00 QUIZ IN SOUTH-WESTERN FINLAND: Finnish entertainment series (FN)
 21:30-22:30 L.A.LAW: American detective series (FS)

Friday, May 6 / TV 1

17:25 CHILDREN'S TV: Magazine programme (SN)
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 NEWS (SN)
 18:15 DEVOTIONAL MOMENT (FN)
 18:20 LUCKY LUKE: American animated series (FS)
 18:45 THE RAVEN AND RAVEN'S SON: A story about friendship around a lake, written by Jukka Parkkinen, directed by Eeva Pohjola
 19:30 MTV: 'Ten Grand', Finnish quiz entertainment series (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 21:00 AFTER THE STORM: Hungarian film (1981) directed by Péter Gothár. Cast: István Znamenák, Henrik Pauer and Sándor Söth (FS)
 22:35 A MOMENT FOR AFRICA: African solidarity concert recorded by Swedish Television (FS)
 23:35-00:20 PROVINCE ROCK: American 'Husker Du' and British 'Martin Stephenson Daintees' on stage in Pori (FS)

TV 2

- 17:00 CONCERT: Chamber music played by the school of Alberto Lysy in Rovaniemi (FS)
- 17:45 BOATING SCHOOL: Part 17 about rowing boats and speedboats (FN)
- 18:00 CHILDREN'S TV: Compiled programme (FN)
- 18:30 DISAPPEARED CHILDREN: Doc. about two Argentinian children who disappeared in 1970, directed by Estela Bravo, Cuban Television (FS)
- 19:00 MTV: 'Saldo', all about today's business background (FN)
- 19:30 JOANA, REPORTER: Brazilian series produced by Oliveira-Bastos-D'Antino. Cast: Regina Duarte, Marco Nanini, Rodrigo Santiago and Othon Bastos (FS)
- 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)
- 21:00 HILL STREET BLUES: American police series (FS)
- 21:45 THE MERIDIAN: 'Kew Garden', doc. about the botanic garden in London, by Harri Valtonen (FS)
- 22:00 MTV: Ten o'clock news (FN)
- 22:20 MTV: 'Dallas', American serial (FS)
- 23:20 THOUGHTS BY THE CLOSEDOWN (FN)
- 23:25-23:35 TELETEXT NEWS AND WEATHER IN FINNISH AND SWEDISH

TV 3

- 16:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day (FN)
- 17:00 THROB: American musical entertainment series (FS)
- 17:30 TODAY HERE AND NOW: Topics of the day continued (FN)
- 18:30 FALCON CREST: American serial (FS)
- 19:30 SPORT: Italian football, an A League match (FN)
- 20:30 THE BEST OF GROUCHO: American quiz and film series presented by Groucho Marx (FS)
- 21:00-21:30 QUIZ IN SOUT-WESTERN FINLAND: Finnish entertainment series (FN)

Saturday, May 7 / TV 1

- 10:00 RELIGIOUS SERVICE FROM THE CHURCH OF AURA (FN)
- 11:00-11:25 LUTHERANS IN GENEVA: Norwegian doc. about the Lutheran World Union, by Egil Stray Nordberg (FN, FS)
- 12:00-13:15 RELIGIOUS SERVICE FROM THE CHURCH OF HAAPAJÄRVI (SN)
- 14:20 FOR YOUTH: 'Wonderland', miniature play written by Eija-Hilkka Anttila, directed by Rauni Mali (FN)
- 14:45 PORTRAIT: Philip Glass, American composer of contemporary music, produced by Michael Blackwood, U.S.A. (FS)
- 16:10 LANGUAGE TV: 'Deutsch direkt', German course
- 16:35 JIAZY AND WILD ANIMALS: Chinese film story produced by China Film (SS)
- 16:55 LASSE AND HIS BROOM: Youth film story series (SN)
- 17:10 RAP RAP - SENTENCED TO DEATH!: Doc. about the theatre group 'Viirus' preparing its RAP opera (SN, FS)
- 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
- 18:00 NEWS (SN)
- 18:15 MTV: 'The Casino', Trivial Pursuit entertainment (FN)
- 18:45 CONDUCTED BY SEPPO HOVI: Light music concert celebrating the Vantaa Orchestra, 40 years (FN)

19:35 PERFECT SPY: British drama series dramatized by Arthur Hopcraft, directed by Peter Smith, produced by the BBC (FS, SS/TTV-334)

20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)

20:45 LOTTO (FN, SN)

20:50 SPORTS ROUNDUP (FN)

21:00 ONCE UPON A TIME THERE WAS A CASTLE: Swedish doc. about a four-towered castle by the lake Mälaren, by Jeanette von Heidenstam, Swedish Television (FS)

21:30 MTV: 'Perfect Hit', studio entertainment (FN)

22:00 MTV: Ten o'clock news (FN)

22:15 MTV: 'Cats Again', Finnish entertainment show (FN)

23:15-00:15 MTV: 'For Hire: Spenser', American crime series (FS)

TV 2

15:15 CHILDREN'S TV: Story time, produced by CBS/USA (FS)

16:00 REGIONAL STUDIO FROM KUOPIO (FN)

16:40 TRAFFIC PROBLEMS: The equipment of a motorbike driver (FN)

16:55 THE KANGAROO CARE: Finnish doc. about methods to keep early-born babies alive, by Pirkko aalto (FN)

17:20 FROM TRUCE TO COLD WAR: Finnish doc. about the dangerous years of Finland in 1944-48, by Paavo Kähkölä and Timo Jokinen (FN)

18:10 THE NATIONAL GEOGRAPHIC PRESENTS: 'The Rhino War', American-/Finnish coproduction doc. about the defence of the rhinos against poachers in Africa (FN, FS)

19:00 OUR GLOBE: 'Birth of the Green', British doc. series directed by Mike Dormer, produced by Thames Television (FN, FS)

19:55 THE MUSICAL WORLD OF BRANDUARDI: Concert recording with Angelo Branduardi, directed by Horst Deuter, produced by ZDF, W Germany (FS)

20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN, FS)

20:45 LOTTO (FN, SN)

20:50 CANNOT BE TRUE!: Series presented by David Frost, produced by Together Again Prod., David Paradine TV (FS)

21:15 LOVE IN GERMANY: French/German film (1984) directed by Andrej Wajda. Cast: Hanna Schygulla, Marie-Christine Barrault and Armin Müller-Stahl (FS)

23:00-23:50 NIGHT SHOW!: 'UZEB' on stage, concert given by the Canadian-/French modern jazz band, produced by Filmoption (FS)

TV 3

15:20 SPORTS MAGAZINE: Highlights from all over the world (FN)

16:20 STAR TREK: American sci-fi adventure series (FS)

17:20 STARS, STARS: Finnish rock programme (FN)

18:10 MR. BELVEDERE: American comedy series (FS)

18:40 URBAN QUIZ: Finnish entertainment series (FN)

19:00-20:45 OLIVER'S STORY: American film (1978) directed by John Korty. Cast: Ryan O'Neal, Candice Bergen, Nicola Pagett (FS)

Sunday, May 8 / TV 1

- 11:00 SCHOOL TV: Cultural topics for the classes 3 to 6 (FN)
 11:30 IN HELENA'S CARE: Youth play featuring Paavo, 10, left by his parents to be taken care of by his aunt Helena, written and directed by Noora Männistö (FN)
 12:30 SATYAGRAHA: Opera written by Philip Glass in 1980, interpreted by the Stuttgart Württemberger Staatstheater, soloists, choir, and orchestra. Directed by Achim Freyer, musical direction by Dennis Russell Davis, produced by RM Arts and ZDF (FS)
 15:20 MTV: Request music entertainment (FN)
 16:20 THE IRONER: TV play written by Tillie Olsen, directed by Titta Karakorpi (FN, FS/TTV-333)
 16:45 MOTHER'S IMAGO: ... seen by children, Mothers' Day entertainment by Mirja Pyykkö (FN)
 17:20 EDUCATIONAL PROGRAMME PREVIEW (FN)
 17:25 LANGUAGE TV: 'Pozhaluista 4', Russian course
 17:55 NEWS (FN, FS/TTV-333)
 18:00 MTV: Sunday Report (FN)
 18:30 MTV: 'Outlook', doc. about Kasimiira, girl handicapped because of size, by Helena Lehtimäki-Eräpohja (FN, SS)
 19:00 CHILDREN'S TV: 'Maja the Bee', animated series (FN)
 19:25 DENNIS THE MENACE: American animated series (FS)
 19:40 FORTUNATE LIFE: Australian drama series (FS, SS/TTV-334)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 20:45 SPORTS ROUNDUP (FN)
 21:10 CURRENT AFFAIRS REPORT (FN)
 21:40 MTV: 'Under Siege', new American suspense series begins, directed by Roger Young in 1986 (FS)
 22:10 MTV: Ten o'clock news (FN)
 22:25 MTV: 'Under Siege', American series continued (FS)
 22:55-23:15 NEWS AND SPORTS (SN)

TV 2

- 14:35 WANDERING ON WATER: Canadian doc. about a canoe tour of the lake Superior - and about man in nature - by Bill Mason (FS)
 16:00 ON SUNDAYS: Women's views about themselves (SN, FS)
 17:00 SPIRIT BAY: Canadian doc. series about an Indian village in Canada. Produced by the Spirit Bay Productions (FS)
 17:30 YOUTH MAGAZINE (FN)
 18:05 SPORT: Women's 'pesäpallo' series match (FN)
 19:00 THE MERIDIAN: Doc. about new photography cameras on the market, by Untamo Eerola and Petri Nuutinen (FN, FS)
 19:30 FRONT ROW: Sports news of the day (FN)
 20:20 PROGRAMME PREVIEW (FN)
 20:30 NEWS AND WEATHER FORECAST (FN)
 20:45 GOLDEN GIRLS: American comedy series (FS)
 21:10 A STAR IN FOG: Finnish TV show written and directed by Raila Leppäkoski (FN)
 22:20-23:00 SPORT: Discussion about sponsoring for sports (FN)

TV 3

- 17:10 URBAN QUIZ: Finnish entertainment series (FN)
17:30 FILM INTRODUCTION: Peter von Bagh tells about tonight's film
and its background (FN)
17:40 THE ACE IN THE HOLE/THE BIG CARNIVAL: American film (1951)
directed by Billy Wilder. Cast: Kirk Douglas, Jan Sterling,
Bob Arthur and Porter Hall (FS)
19:35 THE ELÄINTARHA RACE: Doc. about Finnish motor sport history
1923-1963 produced by Keskus-007 City Oy (FN)
20:45-21:45 ALICE TO NOWHERE: Australian drama series begins, directed
by John Power, produced by Crawford Productions (FS)

* * * * *

DEAR SUBSCRIBER!

Whenever you are going to move or leave the country, please, let us know about it. Just drop us a line telling about the date you want your issue of TV WEEK to be sent to a new address, or just to discontinue your subscription. In order to improve the service, your comments and corrections are always welcome.

EK-4

KOMITET DO SPRAW RADIA I TELEWIZJI
 „POLSKIE RADIO I TELEWIZJA”

BIURO WSPÓŁPRACY Z ZAGRANICĄ
 БЮРО МЕЖДУНАРОДНЫХ СВЯЗЕЙ
 BUREAU DES RELATIONS INTERNATIONALES
 DEPARTMENT OF FOREIGN RELATIONS

PWZ/1821/88

Varsovie, le 24 mai 1988

Madame Ass Deniz Güler
 Anadolu Universitesi
 Açıköğretim Fakültesi
 25470 ESKİŞEHİR
 Turkey

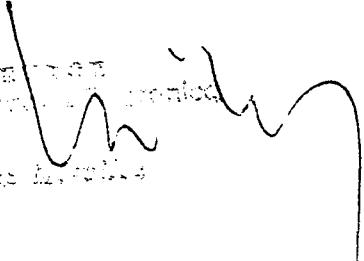
Madame,

Faisant suite à la demande de Monsieur le prof. dr Inal Cem Aşkin, nous vous envoyons ci-joint une courte information sur les programmes pour les enfants à la Télévision Polonaise.

En espérant que ce matériel vous sera utile, nous vous prions d'agréer, Madame, l'expression de nos sentiments dévoués.

Annexe:1

REFERENCE
 Bureau des Relations Internationales
 Seryjous L. 10/11/88

Programmes pour les enfants à la Télévision Polonaise

La Télévision Polonaise diffuse les jours ouvrables du lundi au vendredi de 16h25 à 17h15 et de 18h50 à 19h00 des programmes adressés aux enfants.

De 16h25 à 17h15 sont diffusés les programmes ayant la forme de magazines et les films ou feuilletons pour les enfants.

Par contre de 18h50 à 19h00 sont diffusés des dessins animés appelés "Bonne nuit les petits" pour les tout petits.

Samedi et dimanche les programmes pour les enfants sont diffusés le matin de 9h00 à 10h30. De 9h00 à 10h00 sont diffusés des magazines pour les enfants et les jeunes et de 10h00 à 10h30 - des feuilletons de fiction.

En plus, samedi sont diffusés l'après midi de 15h00 à 16h30 des magazines pour les enfants et les jeunes et de 19h00 à 19h10 - un film - dessin animé /Bonne nuit les petits/.

Dimanche de 13h00 à 14h00 sont diffusées des pièces de théâtre pour les enfants et les jeunes et de 19h00 à 19h30 - un dessin animé.

Nous vous présentons ci-dessous un plan détaillé de programmes pour les enfants diffusés par la Télévision Polonaise pendant deux semaines successives du 14 au 27 mars 8

le 14 mars /lundi/

- 16h25-16h50 - magazine nautique
 16h50-17h15 - feuilleton de fiction
 18h50-19h00 - dessin animé

le 15 mars /mardi/

- 16h25-16h50 - magazine de scout
 16h50-17h15 - magazine de vulgarisation scientifique
 pour les petits
 18h50-19h00 - dessin animé

le 16 mars /mercredi/

- 16h25-17h15 - magazine pour les petits
 19h20-19h30 - dessin animé /il a été différé à cause
 de la retransmission en direct d'un match de
 football/

le 17 mars /jeudi/

- 16h25-16h50 - magazine de vulgarisation scientifique pour
 les enfants plus grands
 16h50-17h50 - feuilleton- dessin animé /de vulgarisation scien-
 tifique /
 18h50-19h00 - dessin animé
 19h00-19h30 - feuilleton - dessin animé

le 18 mars /vendredi/

- 16h25-16h50 - Un jeu pour les enfants plus âgés
 16h50-17h15 - Magazine pour les petits
 18h50-19h00 - dessin animé

le 19 mars /samedi/

- 9h00-10h00 - magazine pour les enfants et les jeunes
 10h00-10h30 - feuilleton de fiction
 19h00-19h10 - dessin animé

le 20 mars /dimanche/

- 9h00-10h00 - magazine pour les enfants et les jeunes

suite /dimanche/

10h00-10h30 - feuilleton de fiction

13h15-14h15- Théâtre pour les enfants et les jeunes

19h00-19h30 - Dessin animé

21 mars /lundi/

16h25-16h55 - programme sur les sciences naturelles

16h55 -17h15- feuilleton de fiction

18h50-19h00 - dessin animé

le 22 mars /mardi/

16h25-16h50 - magazine de scout

16h50-17h15 - Jeu pour les enfants plus jeunes

18h50-19h00 - dessin animé

le 23 mars /mercredi/

16h25-17h15 - magazine pour les enfants plus jeunes

18h50-19h00 - dessin animé

le 24 mars /jeudi/

16h25-16h50 - magazine de vulgarisation scientifique pour les
enfants plus âgés
dessin

16h50-17h15 - feuilleton animé /de vulgarisation scientifique/

18h50-19h00 - dessin animé

19h00-19h30 - feuilleton - dessin animé

le 25 mars /vendredi/

16h25-16h50- Jeu pour les enfants plus âgés

16h50-17h15 -Magazine pour les enfants plus jeunes

18h50-19h00 -dessin animé

le 26 mars /samedi/

9h00-10h30 - film de fiction - dessin animé

15h00-16h30 - magazine pour les enfants et les jeunes

19h00-19h10 - dessin animé

le 27 mars /dimanche/

9h00-10h00 - magazine pour les enfants et les jeunes

10h00-10h30 - feuilleton de fiction - dessin animé

13h00-13h50 - Théâtre pour les enfants et les jeunes

19h00-19h30 - dessin animé.

NIPPON HOSO KYOKAI

(JAPAN BROADCASTING CORPORATION)

NHKINTERNATIONAL COOPERATION
CORPORATE PLANNING BUREAU

2-2-1 JINNAN, SHIBUYA-KU, TOKYO 150, JAPAN

Phone: (03) 485-6517

Fax: (03) 481-1576

Country Code: +81

Telex: J34778 NHKHQ

Country Code: +72

April 12, 1988

O/Ref: ICTS-880406

Ms Deniz Güler
Anadolu Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi
26470 Eskişehir
T U R K E Y

Dear Ms Güler

Reference is made to the letter 441/53 Prof Dr İnal Cem Aşkun, Vice President of your university, sent to my predecessor, Mr Kenji Wakamatsu, on March 29, 1988. In reply, I am sending you enclosed herewith a copy of our brochure "NHK School Broadcasts" and the NHK Radio & TV Programme Schedule.

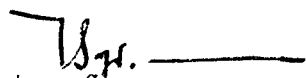
On pages 13 and 14 of the brochure, there is a short article about our programmes for pre-school children. We have no independent TV channel for children's programmes. Instead, we have a TV channel exclusively for educational programmes including those for children.

In case you need more information with regard to our programmes for children, I would suggest that you write direct to:

Mrs Sachiko Kodaira
Researcher
NHK Broadcasting Culture Research Institute
2-2-1 Atago
Minato-ku
Tokyo 105
J A P A N

I hope the above will be of some use for you to complete your doctoral study.

Yours sincerely

Tetsuo Sagara
Director, International Cooperation

Encl: (as indicated)

ational TV School Broadcast Schedule for 1988

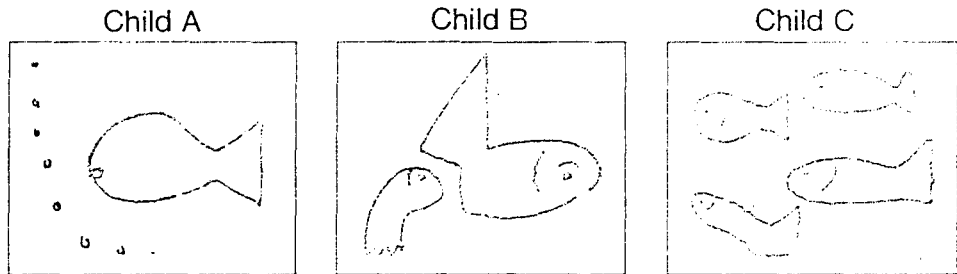
Day	Day						Time
	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	
9	Science (P _s -2)	Science (P _s -1)	The Story Room (P _s -L)*	Social Studies (P _s -1)*	Ethics (P _s -L)*	Music (P _s -1)	A.M. 9
15	Piko-piko-pon (K)*	Puppet Show (K)*	Can You Do It! (K)*	Hey, Hanimaru! (K)*	Pru-pru Proon (K)*	Pikkun and Uppun (K)*	15
30	Social Studies (P _s -1)	Ethics (P _s -L)	Social Studies (P _s -2)*	Science (P _s -2)*	Music (P _s -2)*	Safety Education (P _s -L)*	30
45	Social Studies (P _s -4)	Science (P _s -3)	Ethics (P _s -1)	Music (P _s -3)*	Social Studies (P _s -3)*	Science (P _s -3)*	45
10	Music (P _s -3)	Japanese Language (P _s -1)	Mathematics (P _s -1)	Let's All Go For It! (P _s -L)	Science (P _s -1)*	Mathematics (P _s -2)*	10
15	Happy Classroom (For the Handicapped) (P _s)	Try It Yourself! (For the Handicapped) (P _s)	Happy Classroom (For the Handicapped) (P _s)*	Try It Yourself! (For the Handicapped) (P _s)*	Music (P _s -4)*	Japanese Language (P _s -1)*	15
30	Puppet Show (K)	Can You Do It? (K)	Hey, Hanimaru! (K)	Pru-pru Proon (K)	Pikkun and Uppun (K)	Piko-piko-pon (K)	30
45	Science (P _s -4)	Social Studies (P _s -4)*	Social Studies (P _s -5)*	Science (P _s -5)*	Science (P _s -6)*	The Human Family (P _s -1)*	45
11	Music (P _s -1)	The Story Room (P _s -L)	Music (P _s -2)	Mathematics (P _s -1)*	Japanese Language (P _s -2)*	Let's All Go For It! (P _s -L)*	11
15	Social Studies (P _s -2)	Mathematics (P _s -2)	Safety Education (P _s -L)	Japanese Language (P _s -2)	Social Studies (P _s -6)*	We're All Citizens of the Earth (P _s -H)*	15
30	Social Studies (P _s -3)	The Human Family (P _s -1)	Science (P _s -4)*	Science (P _s -3)*	Ethics (P _s -1)*	Making the Most of Your Junior High School Days	30
45	Social Studies (P _s -6)	Science (P _s -5)	Science (P _s -6)*	Ethics (P _s -H)*	Social Studies (P _s -5)*		45
0	Special Series for Junior High Schools						P.M. 0
20	World Geography	Geography of Japan	Science (J-1)*	Science (J-2)*	Science (J-3)*	The Youth Crossroad	20
30	Special Series for Senior High Schools						30
40	Biology, Geology	Physics, Chemistry	Geography	Computer	English, Classics and Ethics		40
10	Special Series for Junior High Schools						10
30	Science (J-1)	Science (J-2)	Science (J-3)	English	Ethics		30
35	Short programs						35
55	Special Series for Junior High Schools						55
55	History I	History II	World Geography*	Geography of Japan*	Citizenship		55
2	Short programs						2
15	Ethics (P _s -H)	Music (P _s -4)	Science (P _s -5)*	Social Studies (P _s -4)*	Science (P _s -4)*		15
30	Science (P _s -6)	Social Studies (P _s -5)	Social Studies (P _s -6)*	We're All Citizens of the Earth (P _s -H)	The Human Family (P _s -1)*		30
3	Pru-pru Proon (K)*	Piko-piko-pon (K)*	Puppet Show (K)*	Can You Do It? (K)*	Hey, Hanimaru! (K)*		3
15							15

K For Kindergarten and Nursery School
P_s For Primary School
P_s-L For Primary Lower Grade
P_s-I For Primary Intermediate Grade

P_s-H For Primary Higher Grade
J For Junior High School
1 ~ 6 Grade of School
* Rebroadcast

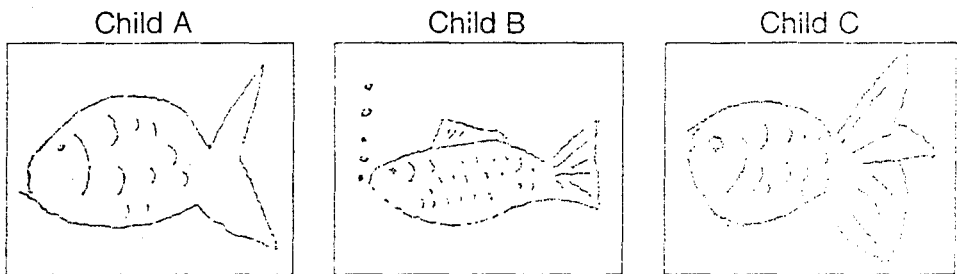
EK-6

① Before the learning session:

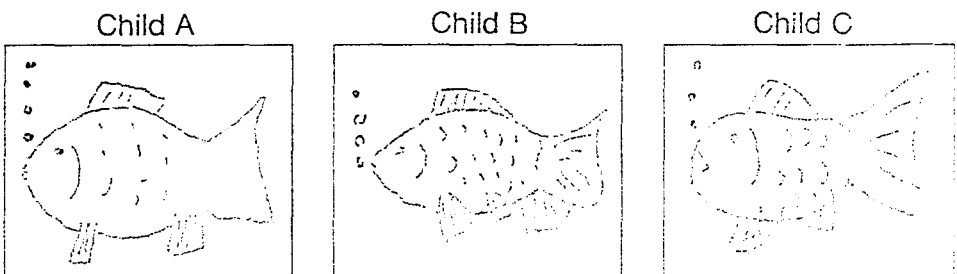

A and B show little difference. All colored the goldfish orange or red.

② After learning to observe directly:

③ After viewing TV:

Thus it is clear that the TV broadcast helped the children to observe more details, and that TV can be an important adjunct to direct observation.

Tyne Tees Television Limited

The Television Centre, City Road, Newcastle upon Tyne NE1 2AL
Telephone 091 261 0181 Telex 53279

TYNE TEES TELEVISION

BRIEF HISTORY OF TELEVISION IN THE UNITED KINGDOM

Television is taken for granted today, but the medium is still very young.

The BBC started in 1936 with the world's first regular public television service. The programmes ran for only one hour per night and were received within a very short range of the London transmitter.

The service was stopped in 1939 when war broke out. At that time there were still only a few thousands households who owned sets.

The service was re-started in 1946 and the first licence was introduced: £2 for a television and radio licence, £1 for radio by itself. By 1948 only 45,000 Television licences had been bought compared with 11 million for Radio.

It was not until 1953 that one event finally caught the public imagination. The Coronation of Queen Elizabeth II was the turning point for television. It had taken almost five years for the ownership of sets to pass the one million mark.

It was 1952 before the five main populated areas could get a signal. But with the go-ahead for the Coronation coverage, the government allowed booster stations to be put in quickly. On the day 84 per cent of the population could get the signal.

THE BIRTH OF ITV

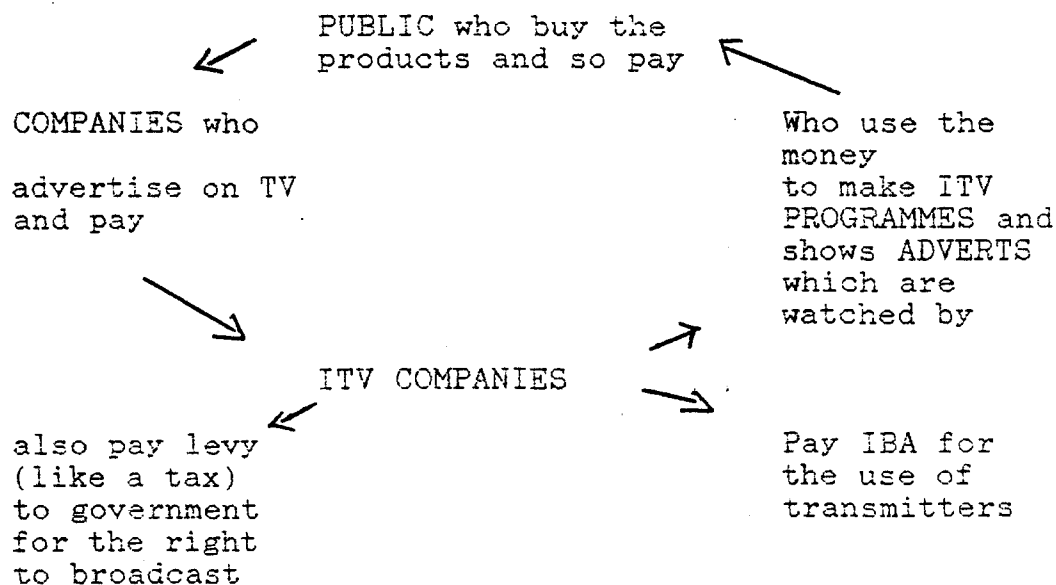
In 1954 the Television Act was passed by Parliament, allowing a television service under the new INDEPENDENT TELEVISION AUTHORITY (ITA) to provide public television services of information, education and entertainment additional to those of the BBC. Later designated INDEPENDENT BROADCASTING AUTHORITY (IBA) it is today responsible for the provision of ITV, Channel Four, TV-am and the Independent Local Radio (ILR) stations.

THE SERVICE - HOW IT WORKS

The BBC is paid for by the income received from our licence fees. ITV on the other hand is completely self-supporting.

ITV is paid for through advertising revenue. As television reaches enormous numbers of people, companies are prepared to pay a great deal of money to have their products advertised - enough to pay for the entire ITV programme output.

How It Works

REVENUES FROM SALE OF ADVERTISING TIME

The ITV and ILR programme companies appointed by the IBA obtain their revenue from the sale of advertising time (commercial breaks) in their own areas and pay the IBA rental to cover its costs in administrating the system and operating the national network or transmitters. NB The ITV Companies' rentals also pay for Channel Four.

The ITV companies also sell Channel Four advertising time in their own areas in return for their subscriptions.

THE ROLE OF THE IBA

The IBA performs four main functions:

1) THE IBA SELECTS AND APPOINTS THE PROGRAMME COMPANIES

It decides which TV companies will have the right to run TV programming in their area. This right is called a Franchise. The franchises are reviewed every eight years (they have been extended for this particular term) and the Companies run the risk of losing the franchise if they do not conform to the IBA's standards.

2) THE IBA SUPERVISES THE PROGRAMME PLANNING

The IBA lays down the standards which include:

- a) a balance of different kinds of programmes such as current affairs, children's, entertainment, feature films and educational programmes.
- b) a control of violence and pornography.
- c) an 'impartial' attitude to political/social events.

3) THE IBA CONTROLS THE ADVERTISING

The frequency, amount and nature of advertisements is controlled by the IBA. Certain kinds of programmes have no advertising at all. The IBA also bans things from being advertised, such as money lenders, cigarettes, marriage agencies, undertakers etc.

There must be a total distinction between programmes and advertisements. Advertising is limited to six minutes per hour which is averaged out over the day, with a maximum of seven minutes in any 'clock hour' (eg. 6-7 p.m.)

4) THE IBA TRANSMITS THE PROGRAMMES

The Authority builds, owns and operates the transmitters, allowing them to carry programmes presented by the various programme companies.

ITV REGIONAL STRUCTURE

ITV is a network and not a centralised system (as the BBC). The network is based on the country's 14 regions and each region has a Television Company, appointed by the IBA, to serve it.

There are 16 ITV companies in total with the London area being served by two stations - Thames Television providing a weekday service and London Weekend Television providing the weekend service.

In creating this system the IBA has provided not only a regional TV service linked and identified with the people in its particular area, but also a nationwide network allowing programmes of a wide appeal to be available to the whole country.

THE BIG FIVE

Central Television
 Thames Television
 London Weekend Television
 Granada Television
 Yorkshire Television

These companies serve areas with large populations, sufficient to generate the advertising revenue required to meet the high costs of regular major production. Their contributions constitute the central core of ITV schedules throughout the country. In addition they are required to provide local interest programmes for their particular area.

THE TEN SMALLER, REGIONAL COMPANIES

The regional companies do not have a responsibility to provide regular programmes for the national network. Their primary function is to meet the specific programming requirements of regional appeal to meet the needs of the people living in the transmission area. The regional companies are:

Anglia Television	TSW
HTV	Ulster Television
TVS	Grampian Television
Scottish Television	Border Television
Tyne Tees Television	Channel Television

TV-am also provides early morning television throughout the network from 6 a.m. until 9.25 a.m.

What Would You Do? the consumer programme tackles consumer problems in the region and is presented by Gillian Reynolds and Ian Macrae.

Farming Outlook is one of the most prestigious in this specialised area providing up-to-the-minute information for the farming fraternity.

First Edition covers a wide range of regional subjects including documentaries and films from the award-winning arts team

Sport is important to the region and the sports team covers a comprehensive selection of events in the Extra Time series.

NETWORKED PROGRAMMES

Tyne Tees continues to make an impressive contribution to the ITV network.

Drama - major network successes include the award-winning drama series BARRIERS; the widely acclaimed film drama about the first World Cup starring Dennis Waterman THE WORLD CUP: A CAPTAIN'S TALE; the children's drama series ANDY ROBSON; OPERATION JULIE, about a drugs bust in the 1970s and most recently the Emmy award-winning SUPERGRAN and SUPERGRAN II, the spectacular comedy fantasy series for children of all ages about Granny Smith who is transformed by a magic beam and acquires unbelievable powers.

Entertainment - major contributions to ITV's children's programmes have included S.W.A.L.L.O.W. presented by David Bellamy aimed at making learning more fun; MADABOUT presented by the inimitable Matthew Kelly featuring unusual hobbies, pursuits and even obsessions; RAZZMATAZZ the up-to-the minute pop show.

The latest success is THE ROXY. It is Britain's first ITV networked chart show, presented by top DJ David Jensen and newcomer Kevin Sharkey. The programme, from Tyne Tees Television's famous Studio Five, offers a live wire 30-minute celebration of the best on the national and international pop scene.

Other entertainment programmes include CROSS WITS, the crossword game show with two celebrities helping contestants solve a crossword puzzle. And CHAIN LETTERS, hosted by the irrespressible Jeremy Beadle in which contestants change letters to form new words in a bid to win cash prizes.

TYNE TEES TELEVISION

TYNE TEES TELEVISION opened on 15th January, 1959 and a quarter of a million people watched the first transmission. Tyne Tees is one of the larger regional companies.

Tyne Tees also makes a considerable contribution to the ITV network and to Channel Four, as well as catering for the needs of the region.

LOCAL OUTPUT

As a regional station, our main commitment is to serve the needs of our transmission area - not an easy task in an area which encompasses industrial areas like Tyneside and Teesside and the rural areas of Northumberland and North Yorkshire with 3 million potential viewers.

The area stretches from Berwick in the North, to Selby in the South and Alston in the West.

Some of Tyne Tees Television's regional contributions include:

Northern Life Tyne Tees Television's regional magazine programme, transmitted nightly Monday to Friday, appears consistently in the region's top 10 ratings. It incorporates special bulletins for the north and south of the Tyne Tees region. The programme has led the field in breaking top news stories - they brought to light the Cleveland child sex abuse case. Other successful ventures include a campaign for safer drinking and an assault course fun run held annually at Catterick Garrison

Tyne Tees were the first company in England to use ENG cameras (Grampian was the first to adopt them). Before ENG (Electronic News Gathering) more interviews were conducted in the studio. Now an ENG crew can relay interviews live or interviews and items can be recorded shortly before the programme goes on air.

Nightline the late-night live current affairs programme which tackles the issues making the news continues its success with Michael Rodd (of Tomorrow's World fame) and journalist Jane Lomas anchoring the show. The studio audience join in the discussion and 'phone lines are open for contributions from viewers at home.

Face The Press is the current affairs programme in which a national or international figure is questioned by a panel of journalists on a topic making the headlines.

TYNE TEES CONTRIBUTIONS TO CHANNEL FOUR

Channel Four has commissioned a wide variety of Tyne Tees Television programmes since it started transmission in 1982. One of the biggest successes was THE TUBE, the top rock and pop show which discovered bands who are now household names, such as Frankie Goes To Hollywood and Paul Young. Every Friday for five series the programme provided an hour and a half of live entertainment from Studio Five.

In contrast the Adult Education unit provided the award-winning COPING programme featuring people who have emerged successfully from some personal drama and who are prepared to share their experience with others. Channel Four also commissioned the acclaimed LISTENING EYE programme for the deaf. The team includes a deaf researcher, the first in the ITV network.

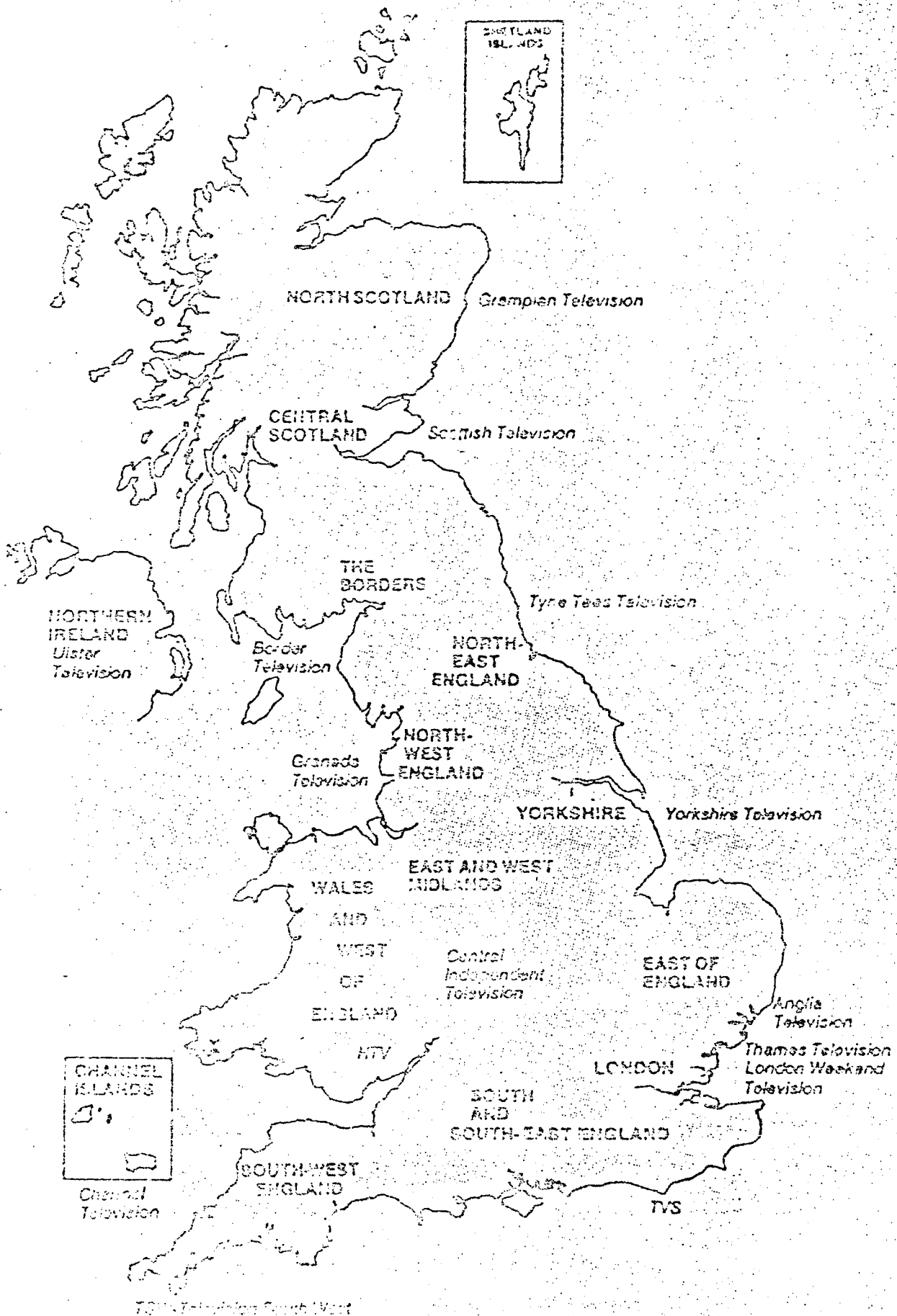
PUBLIC SERVICE ANNOUNCEMENTS (PSA)

Tyne Tees Television has been screening PSAs since 1981. The PSA scheme is run by a series of Local Management Groups consisting of members of various voluntary and statutory organisations. It offers groups and organisations 30 seconds during which they have the chance to tell Tyne Tees viewers about their service.

PROGRAMME CONSULTATIVE PANEL (PCP)

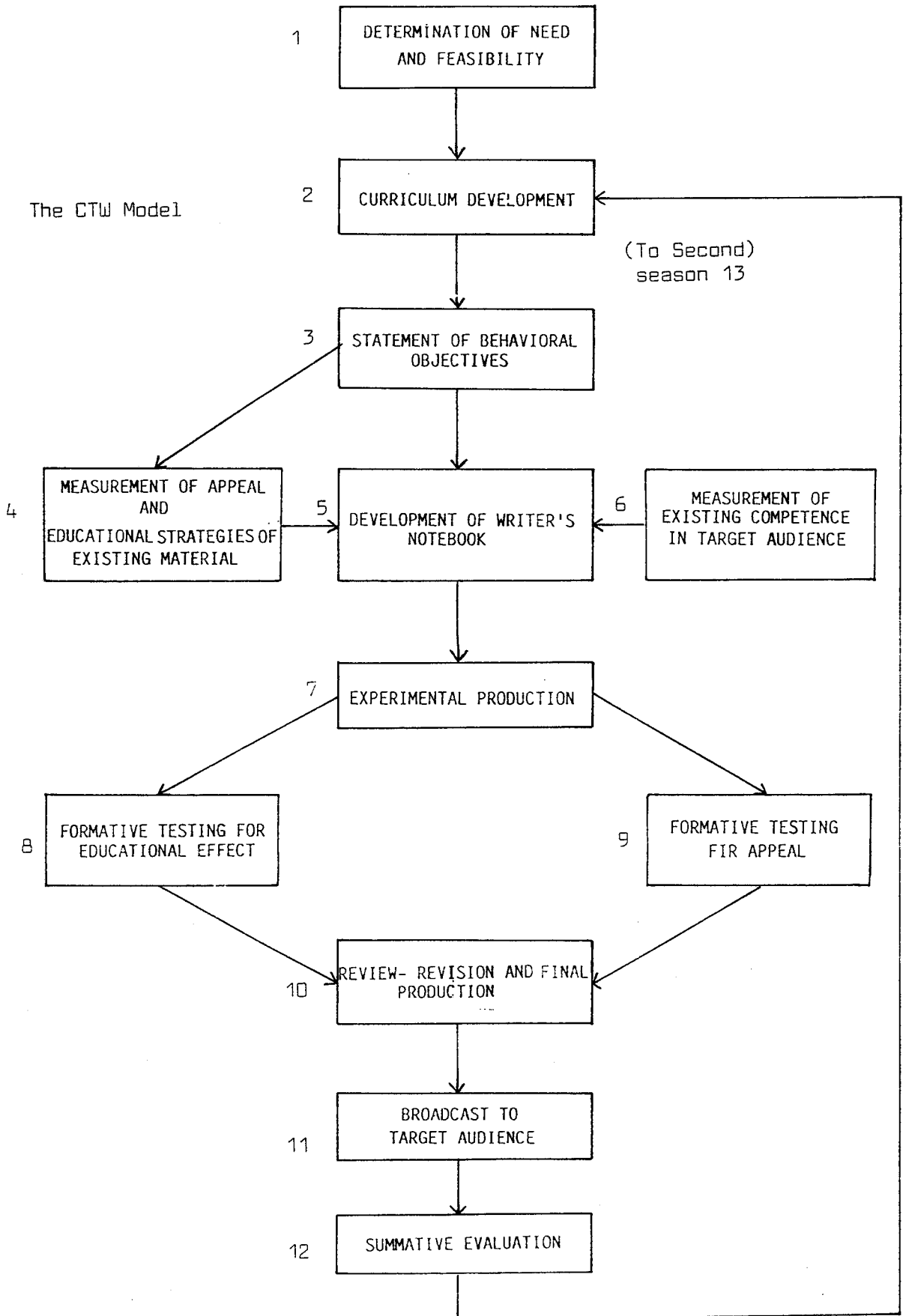
The Programme Consultative Panel is a panel of ordinary viewers who want to have their say on what goes on TV in the North. It was set up by Tyne Tees to monitor programmes but is not a part of the company. The PCP regularly meets the programme makers and often criticises what they do and sometimes suggests changes. There are 10 people on the panel which meets 10 times a year. They serve for a three year period.

ITV Areas and Companies

EK-9

The CTW Model

"Susam Sokağı" Modeli

1. Gereksinimlerin belirlenmesi ve olabirliği.
2. Program (müfredat) geliştirmisi.
3. Davranışsal durumların saptanması
4. Varolan ve başvurulan gereçlerin eğitsel yönden değerlendirilmesi
5. Yazar notlarının gelişimi
6. Hedef kitlenin varolan yarışma güdüsünün ölçülmesi
7. Deneysel yapıım
8. Eğitsel etki için biçimlendirici test
9. Başvuru için biçimlendirici test
10. Denetleme, yeniden gözden geçirme ve sonul yapıım
11. Hedef kitleye yayın
12. Toplam değerlendirme
13. İkinci sezona

YURTDIŞI
CHILDREN'S TELEVISION WORKSHOP

UJUSLARARASI TV. GRUBU

PROJE ÇALIŞMA TAKVİMİ

AYLAR	PROJE PLANLAMA ve ARAŞTIRMA	YAPIM PLANI	GEREKLİ PERSONEL
0. SAKHA	3 AY	PROJE GELİŞTİRME	
Temmuz-Ağustos 1988	Proje Danışma Komitesi'nin belirlenmesi ve Seminare davet edilmesi. Proje Semineri için tüm planların tamamlanması.	Yapım kadrosu ile öngörüşmeler ve işe başlatılmaları. Yazarlarla öngörüşmeler. 10 adet Susun Sokağı programı- nın ve ortak yapımların seyr- dilmesi. Animasyon imkanlarının saptan- ması Dublaj imkanlarının saptanması. Stüdyo imkanlarının saptanması. Yerel animasyon ve live action film tekniklerinin gözden geçi- rilmesi. Görev tanımlarının gözden geçi- rilmesi, düzeltilmesi.	Baş Prodüksör Prodüksör Stüdyo Prodüksörü/Labelaj Prodüksörü Live Action Film Prodüksörü/Yönetmeni Animasyon Prodüksörü/ Yönetmeni Eğitim Sorumlusu Proje Koordinatörü 2 Araştırma Görevlisi Dilbilimci Program Yöneticisi Araştırma Yönetmeni Baş Sekreter Başyazar Stüdyo VTR Yönetmeni
1. SAKHA	1 AY	ARAŞTIRMA ve PLANLAMA	
Eylül/1988	Proje Geliştirme Semineri'nin gerçekleştirilmesi.(Eylül 4-7,1988) (Ed Palmer Türkiye'de kalacak ve araştırmanın boyutlarını tartışacak.)	Live action filmlerin konu ve yerlerinin hazırlık tartışması. Yazar kadrosunun kesin olarak belirlenmesi.	3 Yazar

ULUSLARARASI TV. GRUBU

PROJE ÇALIŞMA TAKVİMİ

AYLAR	PROJE PLANLAMA/ARAŞTIRMA	YAPIM PLANI	GEREKLİ PERSONEL
1. SAHFA	1 AY	ARAŞTIRMA ve PLANLAMA (devam ediyor)	
16/1/1988	Proje amaçlarını belirleyen hazırlık raporlarının yazımına başlanması. Veri araştırmasına başlanması.	10 adet Susam Sokağı ve ortak yapıya gösteriminin sonuçlandırılması. Rol tanımları ile ilgili ön çalışmalarına başlanması. 5 adet örnek Susam Sokağı senaryosunun yazımına başlanması. Kukla tasarımların tartışılması : Örn: Türk karakterini yansıtan bir hayvan/kuş. Set tasarımının tartışılması ve hazırlık çizimlerine başlanması.	
2. SAHFA	3 AY	ARAŞTIRMA ve YAPIM GELİŞİMİ	
16/2/1988	Proje amaçlarını belirleyen hazırlık raporlarının yazımının tamamlanması. (New York Semineri için)	Rol tanımları ile ilgili ön çalışmaların tamamlanması. (New York Semineri için) 5 adet örnek Susam Sokağı senaryosunun tamamlanması. (New York Semineri için) Kukla karakterlerinin/tasarımının ana hatlarıyla tamamlanması.(New York Semineri için) Set tasarımı eskizlerinin tamamlanması.(New York Semineri için)	

TÜRKİYE
CHILDREN'S TELEVISION WORKSHOP

ULUSLARARASI TV. GRUPLU

PROJE ÇALIŞMA TAKVİMİ

AYLAR	PROJE PLANLAMA/ARAŞTIRMA	YAPIM PLANI	GEREKLİ PERSONEL
2. ÇARFKA	3 AY	ARAŞTIRMA ve YAPIM GELİŞTİRME (devam ediyor)	
Ekim/1988	Veri araştırmasının sürdürülmesi.	New York Semineri (Ekim 17-28) gınları içermektedir : - Rol tanımlarının gözden geçirilmesi. - Örnek "sokak" senaryolarının gözden geçirilmesi. - Proje amaçları hazırlık raporunun gözden geçirilmesi. - Kukla çizimlerinin gözden geçirilmesi. - Set tasarımının gözden geçirilmesi. - Uluslararası arşivin izlenmesi/seçilmesi.	Program Menajeri * Bağ Prodüktör Başyazar * Araştırma Yönetmeni Yönetmen Gereği halinde; (Live Action Film Yönetmeni, Animasyon Yönetmeni, Yazar) * Proje Koordinatörü
Kasım/1988	Veri araştırmasının sürdürülmesi. Proje amaçları raporunun sonuçlandırılması ve dağıtılması.	CTW, arşivinden seçilen video kasetlerini ve kopyalarını yollayacak. Materyalin tercümesine başlanması. Kukla seslerin dinlenmesi ve seçilmesi. Stüdyo ve live action film senaryolarının yazımına başlanması. Set tasarımının bağlanması.	2 Sekreter 2 Daktilo 2 Yardımcı Prodüktör Grafiker Dekoratör Araştırmacı 2 (ilâve) Yazar 2 Live Action Film Yazarı Çevirmenler
			* Kontrat yapıldı.

CELLEPHENIS TELEVISION WORKSHOP

ULUSI GÖRÜŞLÜ TV. GRUBU

PROJE ÇALIŞMA TAKVİMİ

AYLAR	PROJE PLANLAMA/ARAŞTIRMA	YAPIM PLANI	GEREKİLİ PERSONEL
3. SAHFA	6 AY	YAPIM ÖNCESİ/HAZIRLIKLAR	
Ocak/1989	Proje hedeflerinin yazılması ve yazarlara iletilmesi.	Tablajın başlaması. Live Action Film çekiminin devamı. Animasyon üretiminin başlaması. Senaryo yazmasının başlaması. Müzik çalışmalarının başlaması : CETV materyali, Türk Live Action Film, animasyon ve stüdyo parçaları için.	Müzik Direktörü/Kompozitör
Şubat/1989		Tablajın devamı. Animasyonun devamı. Live Action Film çekiminin devamı. Senaryo yazmasının devamı. Müzik çalışmalarının devamı. Kuklucuların belirlenmesi. Kuklucuların eğitimi. (teknik yönden çalışmaya da içerir.)	

ÇİLTURBİLİS TELEVİZYON WORKSHOP

ULUSLARARASI TV. GRUPI

PROJE ÇALIŞMA TAKVİMİ

AYLAR	PROJE PLANLAMA/ARAŞTIRMA	YAPIM PLANI	GEREKİLİ PERSONEL
3 SAPH	6 AY	YAPIM ÖNCESİ/HAZIRLIKLAR (devam ediyor)	
Mart/1989	Animasyonların ve live action filmlerin denenmesi.	Dublajın devamı. Bazı animasyonların tamamlanması. Live Action Filmlerin devamı, montajın kısmen bağlanması. Senaryo yazımının devamı. Setin yapımının tamamlanması. Oyuncu kadrosu ile kontrat yapılması. Kuklaların tanımlanması. Çocukların seçilmesi.	Çocuk Gözetmeni. Aksesuarcı. İllüstratör.
Haziran/1989	Pilot programların test edilmesi. (CTW araştırmacı yollayacak.)	Pilot program çekimi (2 Bölüm) Dublajın tamamlanması. Live Action film çekimi/montajın devamı. Senaryo yazımının devamı.	Yardımcı Yönetmen ya da Yönetmen Stüdyo

CELEBRATION'S ENTERTAINMENT WORKSHOP

ULUSLARARASI TV. GRUBU

PROJE ÇALIŞMA TAKVİMİ

AYLAR	PROJE PLANLAMA/ARAŞTIRMA	YAPIM PLANLAMA	GEREKLİ PERSONEL
3.SAFHA	6 AY	YAPIM ÖNCESİ/HAZIRLIKLAR (devam ediyor)	
Mayıs/1989	İkinci Proje Semineri (Mayıs ayı başında)	Senaryoların gözden geçirilmesi. Animasyonun devamı.	Arşiv Sorumlusu Sanat Yönetmeni
Haziran/1989		Animasyonun tamamlanması. Live Action Filmlerinin devamı. 130 senaryonun tamamlanması. Tüm senaryoların gözden geçirilmesi, kesinleştirilmesi.	2 Yapım Asistanı Kostüm Tasarımcısı Gardropçu Makyaj Görevlisi Kuaför

ULUSLARARASI TV. GRUBU

PROJE ÇALIŞMA TAKVİMİ

ADLAR	STÜDYO YAPIMI	TEKNİK PERSONEL ve İMKANLAR
4. HAFTA	5 AY	STÜDYO YAPIMI
Eylül/1989	Set ve Işık : 5 gün Prova : 7 gün VTR # 1-10 (10 gün) VTR # 11-20 (5 gün)	14 saatlik gösterim ve filaden teybe transfer. 8 saatlik sürelerle çalışacak stüdyo ve kontrol odası personeliyle birlikte, yaklaşık 650 m ² olan tam donanımlı VTR stüdyosu, Program C'de gösterildiği gibi, şöyledir; Teknik Yönetmen Stüdyo Yönetmeni Resim Seçici Kameraman 1 " 2 " 3 Set İşçisi 1 " 2 " 3 Işıkçı 1 " 2 Dekoratör Boom Görevlisi " " Sesçi Video Kayıt Elemanı Sesçi ve Efektör Teknik Devamlılık Yazmanı

ÇELİKLERİN GEMİ YAPILIM WERKSHOP

ÜJELERARAKCI QV. GRUBU

PROJE ÇALIŞMA TAKVİMİ

AYLAR	İŞÜDYO YAPIMI / YAPIM SÜREKASI	TEKNİK PERSONEL ve İMKANLAR
Ağustos/1989	Çekim № 21-50 (20 gün) Montaj № 1-10 (10 gün) Montaj № 11-30 (10 gün)	Yapım sonrası kontrolörü. Argiv Görevlisi. № Resim Kaydı Montajcısı 1 " " " 2 " " " 3
Eylül/1989	Çekim 61-100 (20 gün) Montaj 31-70 (20 gün)	
Ekim/1989	Çekim 101-130 (15 gün) Montaj 70-110 (20 gün)	
Kasım/1989	Montaj 111-130 (10 gün)	

X. KAYNAKÇA

- ACIPAYAMLI, ORHAN. Halkbilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara:1978.
- AGEE, WARREN K.-AULT, PHILIP H.-EMERY, EDWIN. Introduction To Mass Communication, Harper and Row Publishers, New York:1985.
- AKARSU, BEDİA. Felsefe Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara:1979.
- AKMAN, TOYGAR. Bilimler Bilimi Sibernetik, Milliyet Yayınları, İstanbul:1977.
- . 2000 Yılına Doğru Sibernetik, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara:1988
- ALEMDAR, KORKMAZ. Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri, İletişim Sosyolojisinin Temelleri Üzerine Bir Deneme, A.İ.T.İ.A. Yayın No:165, Ankara:1981.
- ALEMDAR, KORKMAZ-KAYA, RAŞİT. Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar, Savaş Yayınları, Ankara:1983.
- ALKAN, CEVAT. Eğitim Teknolojisi (Kuramlar-Yöntemler), Ankara:1977.
- ALPAY, MERAL-ANHEGGER, ROBERT. Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları, Cem Yayınevi, İstanbul:1975.
- ANDERSEN, KENNETH E. Introduction To Communication Theory and Practice, Cuning Publishing Company, Menlo Park, California:1972.

- ARNHEIM, RUDOLF. Art and Visual Perception: A Psychology of The Creative Eye, University of California, Berkeley:1969.
- AŞKUN, İNAL CEM. Organizasyon Teorileri, E.İ.T.İ.A Yayınları No:95, Eskişehir:1972.
- . İşgören Değerlemesi, E.İ.T.İ.A. Yayınları No:158/100, Eskişehir:1976.
- . "Yönetimde Haberleşme", E.İ.T.İ.A. Dergisi, Cilt:XII, Sayı:2, Eskişehir:1976 (Haziran), s. 1-32.
- . "Atatürk'ün İletişim Devrimi", Türk Dili (Aylık Dil ve Yazın Dergisi), Cilt:XXXVIII, Sayı:326, Ankara:1978, s.548-552.
- . "Yönetici Kişiliğinin Atatürk İlkeleri Temeline Göre Geliştirilmesi", E.İ.T.İ.A Dergisi, Cilt:XVI, Sayı: 1, Eskişehir:1980 (Ocak), s.1-37.
- . "TÖEF'den İletişim Bilimleri Fakültesine", Kurgu, E.İ.B.F. Dergisi, Sayı:3, E.İ.T.İ.A Yayınları No:229/141, Eskişehir:1980, s.1-29.
- . "Atatürk İlkelerinin Kişilik Boyutları ve Eğitim Ortamları", Uluslararası Atatürk Konferansı Tebliğler, Cilt:1, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul:1981, (Tebliğ No:10).
- AŞKUN, NEVHİS CEM. "Türk Dili Eğitiminde Yazınsal Kurgu Çalışmaları", Kurgu, TÖEF Dergisi, Sayı:2, E.İ.T.İ.A. Yayınları No:217/141, Eskişehir:1979, s.90-III. Atatürkçülük, I. Kitap, Genel Kurmay Basımevi, Ankara:1982.
- AZİZ, AYSEL. Televizyonun Yetişkin Eğitimindeki Yeri ve Önemi, T.O.D.A.İ.E. Yayınları No:148, Ankara:1975.

- . Radyo ve Televizyona Giriş, Genişletilmiş 2. Basım, Ank. Üni. S.B.F. Yayınları No:460, Ankara:1981.
- BANDURA, ALBERT-WALTERS, RICHARD H. Social Learning and Personality Development, Halt-Rinehart and Winston, Inc., New York:1963.
- BANDURA, ALBERT. Social Learning Theory, Printice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey:1977.
- BARCUS, EARLE F. Images of Life On Children's Television, Praeger Publishers, New York:1983.
- BAŞARAN, İBRAHİM E. Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri, 3.Basım, Ankara:1972.
- . Eğitime Giriş, 3. Basım, Gül Yayınevi, Ankara:1978.
- BAYMUR, FERİHA. Genel Psikoloji, 5. Baskı, İnkilap ve Aka Kitabevleri, İstanbul:1983.
- BAYMUR, FUAT-DEMİRAY, KEMAL. Çocuk Edebiyatı Antolojisi, Öğretmen Kitapları:61, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul:1961.
- BECTHEL, ROBERT B.-ACHELPOHL, CLARK-AKERS, ROGER.
"Correlates Between Observed and Questionnaire Responses On Television Viewing", Television and Social Behavior, Television In Day-To-Day-Life: Patterns To Use, Edited: ELI A.RUBINSTEIN-GEORGE A. COMSTOCK-J.P. MURRAY, Vol:4, Department of Health Education Welfare, Washington D.C:1972, s. 274-345.
- BERLO, DAVID K. The Process of Communication, Halt-Rinehart-Winston, Inc., New York:1960.

- BİNBAŞIOĞLU, CAVİT. Gelişim Psikolojisi, Eğitim Psikolojisi 1, 3. Baskı, Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara:1975.
- BIAGGIO, ANGELO. "Child Development and Television", Impact of Educational Television On Young Children, UNESCO, France:1981, s.19-25.
- BIEHLER, R.F. Child Development: An Introduction, Second Edition, Houghton Mifflin Co., Boston:1981.
- CANSEVER, GÖKÇE, İçindeki Ben; Freud Görüşünün Açıklaması, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul:1976.
- CEMALCILAR, ALİ. İletişim Sanatı Olarak Müziğin Öğretim ve Eğitim Ortamlarındaki Kuramsal Yapısı ile Yaygın Eğitiminde Bir Model Önerisi, Ana. Üni. A.Ö.F Yayınları No:280/133, Eskişehir:1988.
- CHILDE, GORDON. Kendini Yaratan İnsan, İnsanın Çağlar Boyunca Gelişimi, Çev: FİLİZ OFLUOĞLU (KARABEY), 2. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul:1983.
- COMBES, PETER-TIFFIN, JOHN. TV Production For Education, A Systems Approach, Focal Press, London:1978.
- CONRAD, GEORGE. The Process of Art Education In The Elementary School, Englewood Cliffs, New Jersey:1964.
- COOPER, KEN. Sözsüz İletişim, İnsan Yönetiminde Vücut Dilini Nasıl Kullanırsınız., İlgı Yayıncılık, İstanbul:1987.
- CÜCELOĞLU, DOĞAN. İnsan İnsana, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1979.
- ÇİLENTİ, KAMURAN. "Çocuk ve Kitle İletişim Araçları", Çocuk ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Yayınları No:3, Ankara:1980, s.47-67.

- DE FLEUR, MELVIN. "Çağdaş Kitle İletişim Kuramları", Çev: AYTAÇ OKSAL BULDAM, Ank.Üni. B.Y.Y.O. Yıllığı, Sayı:VII, Ankara:1982, s.155-183.
- DE FLEUR, MELVIN-DENNIS EVERETTE E. Understanding Mass Communication, Houghton Mifflin Company, Boston:1985.
- DORFMAN, ARIEL-MATTELART ARMAN. Emperyalist Kültür Sanayi Walt Disney, Gözlem Yayınları, İstanbul:1977.
- ELKIND, DAVID. Children and Adolescents: Interpretive Essays On Jean Piaget, Second Edition, Oxford University Press, London:1974.
- ENÇ, MİTHAT. Ruhbilim Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara:1980.
- ERTÜRK, SELAHATTİN. Eğitimde "Program" Geliştirme, Yelken-tepe Yayınları, Ankara:1972.
- EYUBOĞLU, İSMET ZEKİ. İnsanın Boyutları, Çağdaş Yayınları, İstanbul:1979.
- FAULES, DON F.-ALEXANDER DENNIS C. Communication and Social Behavior: A Symbolic Interaction Perspective, Addison-Wesley Publications Company, Inc., Illinois:1978.
- FİDAN, NURETTİN-ERDEN, MÜNİRE. Eğitim Bilimine Giriş, Ankara:1986.
- FROMM, ERICH. Çağımızın Özgürlük Sorunu, Çev:BOZKURT GÜVENÇ, Özgür İnsan Yayınları No:2, Ankara:1973.
- Sağlıklı Toplum, Çev: YURDANUR SALMAN-ZEYNEP TANNERISEVER, Payel Yayınları:58, İstanbul:1982.
- Özgürlük Korkusu, Çev:ROZA HAKMAN, Yaprak Yayınları, İstanbul:1985.

GERAY, CEVAT. Halk Eğitimi, Ank.Üni. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara:1978.

GOMBRICH, E.H. Sanatın Öyküsü, Çev: BEDRETTİN CÖMERT, Remzi Kitabevi, İstanbul:1972.

GOOD, CARTER V. Dictionary of Education, Mc. Graw Hill Book Company, New York:1975.

GÖKŞEN, ENVER NACİ. Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız, Geliştirilmiş 4. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul:1980.

GÜLER, DENİZ. "Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film", Kurgu Açıköğretim Fakültesi İletişim Bilimleri Dergisi, Sayı:5, Ana.Üni. Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:320/141, Eskişehir:1989 (Ocak), s.163-177.

GÜNÇE, GÜLSEREN. Çocukta Zihinsel Gelişim: Piaget Kuramına Toplu Bakış, Ankara:1975

GÜREL, İNCİ. "Televizyonun İlkokul Çağındaki Çocuklar Üzerindeki Etkileri", TV'nin Türk Toplumuna Etkileri, Milliyet Yayınları, İstanbul:1977, s.227-270.

GÜVENÇ, BOZKURT. İnsan ve Kültür, 4. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul:1984.

HALAS, JOHN-MANVELL, ROGER. The Technique of Film Animation, Focal Press. London:1973.

HALAS, JOHN. "Canlandırma Sineması", Çev: AHMET SİPAHIOĞLU, Kurgu T.Ö.E.F Dergisi, Sayı:2, E.İ.T.İ.A. Yayınları No:217/141, Eskişehir:1979, s.256-271.

HANÇERLİOĞLU, ORHAN. Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar, Cilt:1, Remzi Kitabevi, İstanbul:1976.

- . Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar,
Cilt:3, Remzi Kitabevi Yayınları,
İstanbul:1977.
- HEATH, BOB. Animation In Twelve Hard Lessons, Robert P.
Heath Publications, Inc., New York:1972.
- HESS, ROBERT D.-CROFT, DOREEN J. Teachers of Young Children,
Second Edition, Houghton Mifflin Company,
Boston:1975.
- HIZAL, ALIŞAN. Uzaktan Öğretim Süreçleri ve Yazılı Gereç-
ler: Eğitim Teknolojisi Açısından Bir Yaklaşım,
Ank.Üni. E.B.F. Yayınları No:122, Ankara:1983.
- HOFFER, THOMAS W. Animation A Reference Guide, Greenwood
Press, 1981.
- HUBBARD, RON L. İnsan Aklının Sınırları: Dianetics, Çev:
GÖNÜL SUVEREN, Altın Kitaplar Yayınevi, İstan-
bul:1989.
- HURLOCK, ELIZABETH B. Child Growth and Development, Second
Edition, Mc. Graw Hill Book Company, Inc.,
New York:1956.
- IBA. Television and Radio, 1985.
- IBA. Learning With Television and Radio, 1988.
- İNAL, TUĞRUL. "Çocuk Yazınında Çağdaşlaşma", Ulusal Kültür
(Üç Aylık Kültür Dergisi), Sayı:4, Kültür Ba-
kanlığı Yayınları, Ankara:1979 (Nisan),s.27-41.
- İNUĞUR, Nuri M. Basın ve Yayın Tarihi, Çağlayan Kitabevi,
İstanbul:1982.
- JERSILD, ARTHUR T. Çocuk Psikolojisi, 4. Bası, Çev: GÜL-
SEREN GÜNÇE, Ank.Üni. E.F. Yayınları,
Ankara:1979.

JOWETT, GARTH-LINTON, JAMES M. Movies As Mass Communication, Third Printing, The Sage Comm. Text Series, Vol:4, Sage Publications, Beverley Hills:1984.

KAGAN, MOISSEJ. Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat, Çev: AZİZ ÇALIŞLAR, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1982.

KAĞITÇIBAŞI, ÇİĞDEM. İnsan ve İnsanlar, 3. Bası, İstanbul:1979.

KARA, HAKAN. "Ekran Çocukları Erken Büyütüyor", Cumhuriyet Gazetesi, 11.Aralık.1988 (Pazar),s.16,

KESİM, MEHMET. İletişim Teknolojisindeki Yeni Gelişmelerden Teletext ve Viewdata'nın Uzaktan Öğretimde Kullanılması, Ana.Üni. A.Ö.F Yayınları No:106/36, Eskişehir:1985.

KOCABAŞOĞLU, UYGUR. Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna, TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri, Ank. Üni. S.B.F. Yayınları No:442, Ankara:1980.

KOCATÜRK, UTKAN. Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Turhan Kitabevi, Ankara:1984.

KONGAR, EMRE. Kültür ve İletişim, Say Yayınları, İstanbul:1986.

KÖKNEL, ÖZCAN. Kaygıdan Mutluluğa Kişilik, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1982.

----- . İnsanı Anlamak, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1986.

KÖKSAL, AYDIN. Dil ve Ekin, Türk Dil Kurumu Yayınları No:469, Ankara:1980.

- . Bilişim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara:1981.
- KRACAUER, S. Theory of Film, Oxford Uni. Press, London:1971
- KUÇURADİ, IOANNA. Etik, Meteksan Ltd. Şti.,Anakara:1988.
Learning Principles, State Superintendent of Public Instruction, Winconsin:1964.
- LYLE, JACK-HOFFMAN, HEIDI R. "Children's Use of Television and Other Media", Television and Social Behavior, Television In Day-To-Day Life: Patterns of Use, Edited: ELI A.RUBINSTEIN-GEORGE A. COMSTOCK-J. P. MURRAY, Vol:4, Department of Health Education Welfare, Washington D.C:1972.
- MADSEN, ROY. Animated Film: Concepts, Methods, Uses, Interland Publishing, Inc., New York:1969.
- MC. LUHAN, MARSHALL. Understanding Media: The Extention of Man, Sphere Books Limited, London:1971.
- MERAY, SEHA L. Toplum Bilim Üzerine, Hil Yayınları, İstanbul:1982.
Milliyet Çocuk Gazetesi, 23.Nisan.1988, Cumartesi.
- MOLES, ABRAHAM A. Kültürün Toplumsal Dinamiği, Çev:NURİ BİLGİN, Ege Üni. Edebiyat Fak. Yayınları No:21, İzmir:1983.
- MOODY, KATE. Growing Up On Television, Third Printing, Times Books, New York:1980.
- NHK. School Broadcasts, 1988.
- NUTKU, ÖZDEMİR. "Çocuk Tiyatrosu Sahne Uygulaması Üzerine Düşünceler", Ulusal Kültür (Üç Aylık Kültür Dergisi), Kültür Bakanlığı Yayınları, Sayı:4, Ankara:1970 (Nisan), s.72-82.

- OĞUZKAN, FERHAN A. "Dünya'da ve Bizde Çocuk Yazınının Gelişmesine Toplu Bir Bakış", Türk Dili, Sayı:331, Ankara:1979 (Nisan), s. 261-283.
- .Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı, 2. Basım, Ankara:1979.
- . Eğitim Terimleri Sözlüğü, 2.Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara:1981.
- ORAL, ZEYNEP. "10. Ölüm Yılında Walt Disney: Canlandırma Sineması, Yeni Bir Endüstri, Fantastik Bir Dünya", Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:209, 12.Kasım.1976, s.9-11.
- OSKAY, ÜNSAL. Toplumsal Gelişimde Radyo ve Televizyon, Ank. Üni. S.B.F Yayınları No:5, Ankara:1978.
- . XIX Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri, Ank.Üni. S.B.F. Yayınları No:495, Ankara:1982,
- OZANKAYA, ÖZER. Toplumbilime Giriş, Genişletilmiş 3. Basım, Ank.Üni. S.B.F. Yayınları No:431, Ankara:1979.
- . Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara:1980.
- ÖZGÜ, HALİS. Psikoloji Dünyasının Üç Büyükleri, Ararat Yayınevi, İstanbul:1976.
- ÖZKÖK, ERTUĞRUL, Sanat, İletişim ve İktidar, Tan Kitap Yayınları, Düşünce Dizisi:2, Ankara:1982.
- . İletişim Kuramları Açısından Kitlelerin Çözülüşü, Tan Yayınları, Ankara:1985.
- ÖZÖN, NİJAT. Sinema El Kitabı, Elif Yayınları, İstanbul:1964.

- . 100 Soruda Sinema Sanatı, Gerçek Yayınevi, İstanbul:1972.
- . Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara:1981.
- ÖZSOY, YAHYA. Eğitimde Öğrencileri Tanıma Teknikleri, 3. Basım, Temel Eğitim Kitapları Öğretmen Serisi:1, Ankara:1976.
- PIAGET, JEAN. The Child and Reality: Problems of Genetic Psychology, Penguin Books, Wisconsin:1973.
- PULASKI, MARY ANN, Understanding Piaget: An Introduction to Children's Cognitive Development, Harper and Row Publishers, New York:1971.
- RHEINGOLD, HARRIET L.-BOWARD EVERETT W. "Infancy", International Encyclopedia of the Social Sciences, Vol:7-8, The Mac millian Company and the Free Press, New York:1972, s.274-281.
- ROBERTS, DONALD F. "Communication and Children: A Development Approach", Handbook of Communication, Edited: ITHEIL DE POLA SOOL-WILBUR SCHRAMM ve diğerleri, Rand Mc. Nally, Chicago:1973,s.174-215.
- SAMURÇAY, NERİMAN. "İki Çocuk Oyununa İlişkin İçerik Analizi", Ulusal Kültür (Üç Aylık Kültür Dergisi), Sayı:4, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara:1979 (Nisan), s.83.104.
- SAN, İNCİ. "Yaratıcılık İki Düşünme Biçimi ve Çocuğun Yaratıcı Eğitimi", TRT Çocuk Yayınları Semineri, Program Planlama Dairesi Başkanlığı, Ankara: 1980, s.47-55.
- SANDSTRÖM, C.I. Çocuk ve Gençlik Psikolojisi, Çev:R.ŞEMİN., İstanbul Üni.Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul:1971.

- SCHRAMM, WILBUR. "İnsansal Haberleşmenin Doğası", Çev: ÜNSAL OSKAY, Ank.Üni. S.B.F. Dergisi, Cilt: XXIII, No:1, Ankara:1968. s.427-476.
- "Haberleşme Nasıl İşler", Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş (Seçilmiş Parçalar), Derleyen: ÜNSAL OSKAY, 2.Baskı, Ank.Üni. S.B.F. Yayınları No:281, Ankara:1973, s.95-134.
- SCHRAMM, WILBUR-PORTER, WILLIAM. Men, Women, Messages and Media; Understanding Human Communication, Second Edition, Harper and Row Publishing, New York:1982.
- SENCER, MUZAFFER. "Kültüre İlişkin Temel Kavramlar", Ulusal Kültür (Üç Aylık Kültür Dergisi), Sayı:5, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara:1979 (Temmuz), s.3-54.
- SERENO, KENNETH K.-MORTENSEN, DAVID C. Foundations of Communication Theory, Harper and Row Publishers, New York:1970.
- SILBERMANN, ALPHONS. "Kitle İletişim Araçları ve Kitle İletişim Sosyolojisi", Çev: AYSEL AZİZ, İletişim ve Toplum Sorunları (Kuram ve Uygulama), UNESCO/Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara:1983, s.175-191.
- ŞAHİNKAYA, REZZAN. Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile, Ank.Üni. Ziraat Fakültesi Yayınları:287, Ankara:1967.
- ŞENYAPILI, ÖNDER. Toplum ve İletişim, Turhan Kitabevi, Ankara:1981. T.C Resmi Gazete, 18221 Sayılı, 14.Kasım.1983.
- TEZCAN, MAHMUT. "Çocuk, Çalışma Yaşamı ve Boş Zaman Uğraşmaları", Çocuk ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara:1980, s.171-190.

- THAYER, LEE. Communication and Communication Systems, Richard D. Irwin, Inc., Illinois:1968.
- TİMUR, SERİM. Türkiye'de Aile Yapısı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları No:D-15, Ankara:1972.
- TOKGÖZ, OYA. Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo ve Televizyon Sistemleri; Mukayeseli Bir Araştırma, Ank.Üni. S.B.F. Yayınları No:343, Ankara:1972.
- . Temel Gazetecilik, Ank.Üni. S.B.F. Yayınları:476, Ankara:1981.
- . Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İkilisine etkileri, Ank. Üni. S.B.F. Yayınları:501, Ankara:1982.
- TRT. TRT 1989 Genel Yayın Planı, Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları No:197.
- . Türkiye Radyo ve Televizyon Programları Kamuoyu Araştırması, TRT Yayın Planlama Koordinasyonu ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, Ankara:1985.
- TUNCER, OYA. "Çocuk ve Aile Çevresi", Çocuk ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Yayınları No:3, Ankara:1980, s.1-45.
- Türkçe Sözlük, 6. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı:403, Ankara:1974.
- TV World, "Children's Around The World", July:1984, s.36-42.
- URAL, ORHAN. Şiirlerde Çocuk: Çocuk Konulu Şiirlerden Seçmeler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara:1979.
- VARIŞ, FATMA. Eğitim Bilimine Giriş, Ank.Üni. Eğitim Fakültesi Yayınları No:70, Ankara:1978.

- WELLS, CALVIN. Sosyal Antropolojik Açısından İnsan ve Dünyası, Çev: ERZEN ONUR, Remzi Kitabevi, İstanbul:1971.
- WHIRTER, JEFFRIES-VOLTAN ACAR, NİLÜFER. Çocukla İletişim; Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı-Nove Matbaası, Ankara:1985.
- WILLIAMS, RAYMOND. Communications, Pelican Book, Great Britain:1973.
- WILLIAMS, ROGER E. "Genel İletişim Kavram ve Modelleri", Çev: AKIN ERGÜDEN, Kurgu T.Ö.E.F. Dergisi, Sayı:2, E.İ.T.İ.A. Yayınları No:217/141, Eskişehir:1979, s.280-305.
- YAVUZER, HALÖK, Çocuk ve Suç, 2. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1982.
- . Çocuk Psikolojisi, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1984.
- YLE. Facts Figures 1988/1989.
- YOUNG, SUSAN. "The CTW Model", Children's Television Workshop, International Research Notes No:4, 1983, s.12-14.
- YÖRÜKOĞLU, ATALAY. Çocuk Ruh Sağlığı, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No:189, Ankara:1980.
- . Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 2. Basılış, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara:1984.
- . "Televizyon Çocuklar ve Saldırganlık", Kitle İletişim Araçları ve Şiddet, Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları No:18, İstanbul:1985, s.67-74.

YÜKSEL, HALÖK A. Atatürkçü Düşünce Sisteminde Kültürel İletişimin Modele Dayalı Boyutları, Ana.Üni. A.Ö.F. No:257/123. Eskişehir:1987.

----- . "Atatürkçü Düşünce Sistemine Dayalı Eğitim Anlayışı ve Eğitim İletişimi", Kurgu A.Ö.F İletişim Bilimleri Dergisi, Sayı:5, Eskişehir:1989 (Ocak), s.329-345.

ZILLIOĞLU, MERİH. Sinematografik Bilim Kurgu Yayınlarının Çocukların Dünya Görüşünün Oluşumu Üzerindeki Etkileri, Ana.Üni. Yayınları No:159, Eskişehir:1986.

ZWEIG, STEFAN. Freud ve Öğretisi: Psiko-Analiz, Çev: EMİN ELİÇİN, Remzi Kitabevi, İstanbul:1965.